STRABON
GEOGRAPHIKA
Antik Anadolu Coğrafyası

Kitap: XII - XIII - XIV

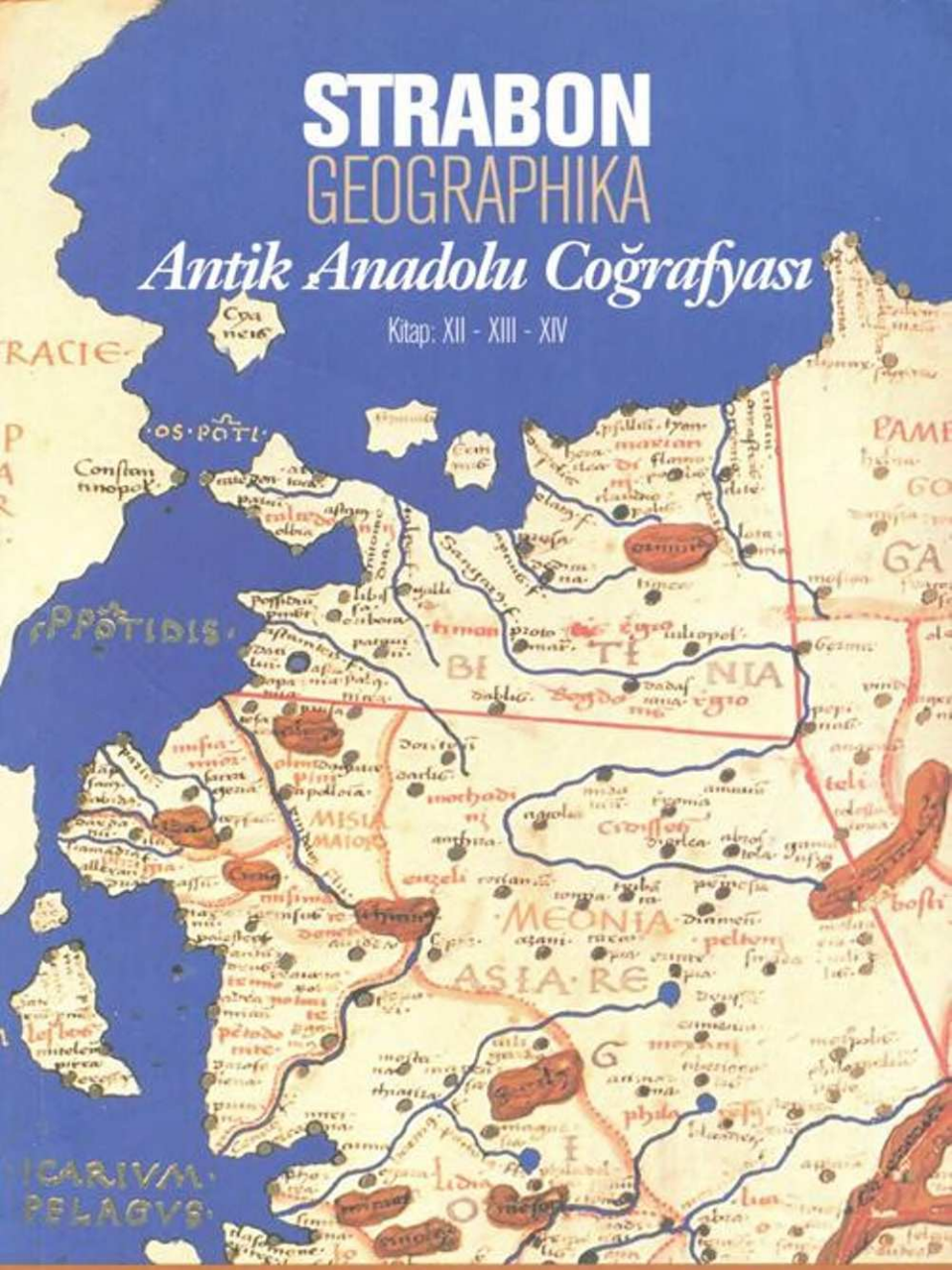

ARKEOLOJİ VE SANAT YAYINLARI

STRABON
ANTİK ANADOLU COĞRAFYASI

STRABON

ANTİK ANADOLU COĞRAFYASI

(Geographika: XII-XIII-XIV)

Çeviren:

Prof. Dr. Adnan Pekman

ARKEOLOJİ VE SANAT YAYINLARI

ARKEOLOJİ VE SANAT YAYINLARI
Antik Kaynaklar Dizisi: 1
STRABON
"ANTİK ANADOLU COĞRAFYASI"
(Kitap: XII-XIII-XIV)

Yayınlayan ve Yöneten
Nezih BAŞGELEN

Düzenleme
Muzaffer AYSU

Baskı
Kanaat Basımevi
2000, İstanbul

Birinci Baskı: *İstanbul 1987*
İkinci Baskı: *İstanbul 1991*
Üçüncü Baskı: *İstanbul 1993*
Gözden Geçirilmiş;
Dördüncü Baskı: *İstanbul 2000*

ISBN: 975-7538-20-5
Her türlü yayın hakkı saklıdır.
© 2000 Arkeoloji ve Sanat Yayınları
Hayriye Cad. Çorlu Apt. 3/4, Galatasaray, 80060, İstanbul
Tel.: 0 212 293 03 78 - 245 68 38 Fax: 0 212 245 68 77

YURDUMUZ TARİHİ COĞRAFYASININ ANTİK KAYNAKLARI VE AMASYA'LI STRABON

Nezih BAŞGELEN

"Amastris'in (çok iyi planlanmış ve bakımlı bir kent) başlıca özelliklerinden biri çok güzel, uzun bir caddedir. Bu cadde boyunca adına dere denilen, ancak berbat bir lağımdan farksız olan bir su akmaktadır. Görünüşü ne kadar kötüyse, yaydığı kokular da o kadar sağlığa zararlıdır. Halk sağlığı kadar şehrin güzelliği de bu suyun üzerinin kapatılmasını gerektirmektedir; ve izniniz olursa, bu iş yapılacaktır. Bu kadar önemli bir işte, para sıkıntısının çekilmeyeceğini görüyorum"[1].

Yukarıdaki satırlar, Genç Plinius'un[2] Bithynia valisiyken Anadolu'dan Roma'ya, İmparator Traianus'a yazdığı mektuplardan birisidir (X, 98). Diğerlerinde olduğu gibi imparator'un , Plinius'un bu mektubuna verdiği cevap da (X, 99) bulunmaktadır:

---

1) *The Letters of the Younger Pliny* (Çev: Betty RADICE), London 1969.

2) Dayısı Romalı ünlü tabiat bilgini ve yazarı Büyük Plinius'tan ayırtedilmesi için, "Genç" olarak adlandırılan yazar, Roma edebiyatında mektuplarıyla tanınmaktadır. 10 kitap halinde toplanan mektuplarının kendisi hayattayken yayımlanan 9'u gerçek mektuplardan ziyade *recitutiones* olarak adlandırılan okuma yazma toplantılarında, halkın karşısında yüksek sesle okunmak için kaleme aldığı yazılardır. X. kitapta ise Bithynia valisiyken İmparator Traianus'la karşılıklı yazışmalarından oluşan 121 mektup yer almaktadır. Özellikle Anadolu tarihi için tümü belge niteliğindedir.

"Amastris kentinin sağlığına zarar verecek bu suyun örtülmesi için her türlü neden mevcut, Sevgili Plinius. Her zamanki becerikliliğinizle bu işin yapılması için gerekli parayı sağlayacağınızdan eminim".

Mektuplarda sözü edilen antik Amastris kenti, şirin Amasra ilçemizdir. Homeros'un ünlü *Ilias*'ından itibaren yazılı kaynaklarda geçen kasaba, Nikomedia'yla (= İzmit) birlikte Roma çağında Bithynia'nın metropol'lerinden birisidir.

Bugün bu görkemli geçmişinin devir devir anılarını taşıyan eserleriyle Batı Karadeniz Bölgesi'nin en önemli tarihi merkezlerinden birisidir. Ancak, son yıllarda gerek tarihi gerekse doğal değerlerinin hızla tahrip olduğu gözlemlenmektedir[3].

Bu tarihi kalıntılar içinde 1930'lu yılların başına kadar sağlam olan, bugün de kısmen görülebilen bir eser, özellikle yukardaki iki mektubun konusunu teşkil etmesi açısından önem taşımaktadır. Bir zamanlar Amasra'nın içindeki küçük limana dökülen derenin içinden aktığı, kesme taşlardan yapılmış tünel, Plinius'un sözünü ettiği suyun üzerini kapatma işinin ger-

3) Bartın'dan Amasra'ya gelirken Bakacak adlı mevki Amasra'nın uzaktan en güzel görünümünün seyredildiği bir yerdir. Çevrenin zümrüt yeşilliği ile denizin engin maviliği arasında yer alan yarımadası, girintili çıkıntılı kıyıları, limanları, adaları ve tarihi dokusuyla Amasra buradan tüm güzelliğiyle bakanları büyülerdi. Bugün eskilerin deyimiyle; "Dışarıdan gördüm bir yeşil türbe, içine girdim estağfurullah..." misali Bakacak'tan gördüğünüz bu manzara kasabanın içine girdiğinizde etrafı çevreleyen bir beton seli ile kaplanmıştır. Kasabanın her tarafında blok blok yükselen beton yığınları yetmiyormuş gibi, bir zamanlar dibi görünen güzelim tabii limanı, Kömür İşletmeleri tarafından eski Haliç benzeri bir bulamaç haline getirilmiştir.

çekleştiğini göstermektedir[4]. Mektuplardaki bilgiler ise eserin tarihini ve ne amaçla yapıldığını kesin olarak ortaya koymaktadır.

Yukarıda verdiğimiz örnekte olduğu gibi Antikçağ'da yazılan eserler, bugün, o devirleriyle ilgili arkeolojik araştırmalarda önemli bir kaynak niteliğindedir. Bir yerin tarihi söz konusu olduğunda başvurulması gereken vazgeçilmez temel eserlerdir. Bu antik kaynaklardan, ülkemizdeki araştırmalarda ve yayınlarda önemli ölçüde yararlanıldığı halde, ne yazık ki büyük bir çoğunluğu Türkçe'ye çevrilmemiştir. Yabancı dillerdeki tercümelerini dahi, birkaç ihtisas kütüphanesi dışında, bulmak oldukça zordur. Bu kütüphanelerde ise, tam bir koleksiyon halinde tüm eserlerin olmadığı dikkati çekmektedir.

Bir kısmı tam, bir kısmı parçalar halinde günümüze ulaşan antik kaynaklardan özellikle Anadolu ve Trakya ile ilgili olanların belli başlılarını alfabetik olarak şöyle sıralayabiliriz:

AMMIANUS MARCELLINUS, *Rerum gestarum libri* XXXI; APOLLONIOS RHODIOS, *Argonautika;* APPIANOS, *Mihtridateios; Syriake;* ARISTOTELES, *Politika*

AULUS GELLIUS, *Noctes Atticae;* CASSIUS DIO, *Rhomaika;* CICERO, *Actio in Verrem* (özellikle Atticus'a mektuplarında[5] 106-122 arasındakiler Anadolu'yla il-

4) Tünel ve Amasra tarihiyle ilgili olarak bkz. Semavi EYİCE, *Küçük Amasra Tarihi ve Eski Eserleri Kılavuzu,* Ankara 1965, Necdet SAKAOĞLU, *Çeşm-i Cihan Amasra.* İstanbul 1966 (2. bas.: İstanbul 1999).

5) Cicero, *Letters to Atticus* (çev: D. R. Shackleton BAILEY), London 1978.

gilidir); CLAUDIUS PTOLEMAIOS, *Geographike hyphegesis;* CLAUDIUS AELIANUS, *De natura animalium libri* XVII; CORNELIUS NEPOS, *De viris illustribus;* CORNELIUS TACITUS, *Annales; Historiae;* DIODOROS SIKELOS, *Bibliotheke Historike;* DIONYSIOS HALIKARNASSEOS, *Antiquitates Romanae;* EPHOROS, *Historiai;* ERATOSTHENES; EUSEBIOS, *Khronikoi kanones;* FLAVIUS ARRIANOS, *Aleksandru anabasis;* GAIUS PLINIUS SECUNDUS, *Naturalis historiae libri* XXXVII; GAIUS SUETONIUS TRANQUILLUS, *De viris illustribus;* GAIUS SALLUSTIUS CRISPUS, *Historiarum reliquiae;* HEKATAIOS, *Perihegesis/Perihodos Ges; Genealogiai;* HERODOTOS, *Historiai;* HOMEROS, *Ilias; Odysseia;* IOHANNES ZONARAS, *Epitome historion;* IULIANUS; KSENOPHON, *Anabasis; Hellenika;* KTESIAS, *Persika;* LIBANIOS; LUKIANOS; MESTRIUS PLUTARKHOS, *Bioi paralleloi;* PAULUS HERENNIUS DEKSIPPOS, *Historiarum fragmenta;* PAULUS OROSIUS, *Historiarum adversus paganos libri* VII; PAUSANIAS, *Perihegesis tes Hellados;* POMPEIUS TROGUS, *Historiarum Philippicarum libri* XLIV; POMPONIUS MELA, *De chorographia;* POLEMON, *Scriptores physiognomici Graeci et Latini;* POLYAINOS, *Strategemata;* POLYBIOS, *Historiai;* POSEIDONIOS, *Historia he meta Polybion;* QUINTUS SMYRNAEUS; SERVIUS, *In Vergilii carmina commentarii;* SKYLAKS, *Geographi Graeci minores;* STEPHANOS BYZANTINOS, *Ethnika;* THEOPOMPOS, *Hellenikai; Philippikai;* THUKYDIDES

TITUS LIVIUS, *Ab urbe condita libri* CXLII; VELLEIUS PATERCULUS, *Historiae Romanae libri* II; VITRUVIUS POLLIO, *De architectura;* ZOSIMOS, *Nea historia*

Daha önce "Tarihi Coğrafya Taramaları ve Araştırmaları Dizisi"ni oluşturmuş ve Homeros'tan itibaren antik eserlerdeki Anadolu'yla ilgili kent adlarının taramalarını içeren etüdler yayımlamıştık. Bu dizideki çalışmalara paralel olacak ve bir temel teşkil edecek yeni bir dizinin yayımına ise elinizdeki kitapla başlamaktayız. "Antik Kaynaklar Dizisi" olarak adlandırdığımız bu yeni dizide elimizden geldiğince ve imkanlarımız elverdiğince, yukarıda sıralamaya çalıştığımız eserlerin bilimsel kontrolleri yapılmış çevirileri yayımlanacaktır.

Ülkemizin tarihi coğrafyası ve arkeolojisi açısından bu eserlerin ilk sıralarında şüphesiz, coğrafyacı Amasyalı Strabon'un çalışması gelmektedir. "Antik Kaynaklar" Dizimizin ilk eseri olarak da, Prof. Dr. Adnan PEKMAN tarafından dilimize kazandırılan ve bazı bölümleri daha önce çıkmış olan Strabon'un "Coğrafya"sının Anadolu'yla ilgili tüm bölümleri bir bütün olarak sizlere sunulmaktadır[6].

Strabon'un, olgunluk döneminde, İmparator Augustus zamanında, Roma'da yazdığı 17 kitaplık *Geographumena* ya da *Geographika* (= Coğrafya) adlı bu çalışmasının XII, XIII ve XIV. kitapları yurdumuzun tarihi coğrafyasıyla ilgilidir.

Eserini yazarken "seçmeci" bir anlayışla hareket eden Strabon, yaşadığı çağda Avrupa, Asya ve Afrika'nın bilinen önemli bir bölümünü kapsayan ve Doğu Anado-

6) XII. Kitabın I-III. bölümleri 1969'da, IV-VII. bölümleri 1972 yılında; XIV. Kitabın I. bölümü 1975'te, II-VI. bölümleri 1981 yılında, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi yayınları arasında çıkmıştır. XIII. Kitap ise yayımlanmamıştır.

lu'dan Sardinya Adası'na, Karadeniz kıyılarından Etiyopya'ya kadar bizzat gördüğü yerlerle ilgili, anıtsal bir eser oluşturmuştur. Bu açıdan eseri Antikçağ'ın adeta bir ansiklopedisi niteliğindedir.

Bu nitelikleri göz önüne alındığında, ondan sonra bu alanlarda yazılanlar, hatta İskenderiyeli Ptolemaios'un (M.s. 108-168) 8 kitaplık *Geographike Hyphegesis* (= Coğrafya Kılavuzu) adlı eseri[7] daha çok tanınmasına rağmen, onun bu özelliklerine erişememiştir.

Strabon'un ünlü coğrafya eserinin yanı sıra, *Historika Hypomnemata* (= Tarihi Hatıralar) adlı 43 ciltlik bir de tarih yazdığı bilinmektedir. Kartaca'nın yıkılmasından, Caesar'ın öldürülmesine kadarki dönemi kapsadığı bilinen bu eseri günümüze ulaşmamıştır. Bugün elimizde sadece, bu tarihe ait 19 parça bulunmaktadır. Kapsadığı dönem açısından Polybios'un bir devamı niteliğinde olduğu anlaşılmaktadır.

Strabon'un "Coğrafya"sıyla başladığımız "Antik Kaynaklar Dizisi"nin bu alanlardaki çalışmalara yararlı olmasını, yeni eserlerle sürmesini ve amaçlarına ulaşmasını dileriz.

Not: Elinizdeki bu çalışma daha önce yayınladığımız çevirinin yayınevince gözden geçirilmiş, redakte edilmiş ve kontrol edilmiş yeni bir basımıdır.

7) (ed. NOBBE), Lipsiae 1845.

Aziz Hocam
Ord. Prof. Dr. Arif Müfid Mansel'in
Anısına

ÖNSÖZ

Eskiçağ'ın ünlü coğrafyacısı Strabon'un *Geographika* adlı yapıtının Anadolu'yla ilgili kitaplarını dilimize çevirirken güdülen amaç, bu yapıtın Grekçe aslından veya yabancı dillerdeki çevirilerinden yararlanma olanağını bulamayan Türk okuruna yardımcı olabilmektir.

Tüm uygarlıklar, insanın var oluşu ile birlikte tarihöncesi çağlardan beri meydana gelen kültür birikimleri ve etkileşimleri sonucunda doğmuşlardır. Anadolu uygarlıkları, günümüzden tarihöncesinin en eski evrelerine kadar uzanan bir geçmişe sahiptir. Üzerinde bin yıldan beri yaşadığımız bu toprakların tarihöncesi çağından günümüze kadar gelen kültür mirasının tümüne başkalarından önce sahip çıkmamız en doğal hakkımız ve görevimizdir. Bir yapı temelinden çatısına kadar bir bütündür. Temel olmadan bu yapının diğer katlarını bağımsız olarak, hayal gücümüzün dışında ayakta tutamayız. Uygarlıkları dönemlere ayırarak bunların sadece bazılarını kabullenip diğerlerini görmezlikten gelmek de olanaksızdır. Bu nedenle Anado-

lu'nun kültürü ve tarihi ele alındığında, en eski çağlardan başlamak bu incelemenin temel taşlarını oluşturmalıdır.

Biz bu çeviriyi yaparak, Anadolu'nun Eskiçağ'daki coğrafya ve tarihini Anadolulu, Amasyalı bir coğrafyacı ve tarihçi olan Strabon'un anlatımıyla bu alanda bilgi edinmek isteyenlere sunmaya gayret ettik.

Strabon'un on yedi kitaptan oluşan *Geographika*'sı, batıda Atlas Okyanus'u, doğuda Indos Irmağı'yla sınırlanan bütün Eskiçağ dünyasının coğrafyası üzerine bilgiler vermektedir[1]. Çevirdiğimiz XII, XIII ve XIV. kitaplar Anadolu'yla ilgili olanlardır. Çeviri genelde H. L. JONES'un, Grekçe-İngilizce metni karşılıklı olarak içeren çevirisiyle[2] TARDIEU'nün Fransızca çevirisinden[3] yararlanılarak gerçekleştirilmiştir. Yer ve kişi adları Grekçe ve Latince asıllarına uygun olarak verilmiştir. Çevirinin sonuna eklenen yer, kişi, tanrı adları ve özel deyimlerle ilgili açıklamalı dizin bunlar hakkında kısa bilgiler verecek nitelikte düzenlenmiştir.

Strabon, yapıtının söz konusu ettiğimiz kitaplarında bize Eskiçağ'daki Anadolu'nun yalnızca coğrafyası üzerinde değil, fakat her bölgeyi anlatırken oranın ta-

---

1) I - II Coğrafyanın tarihçesi ve eski coğrafyacılar; III - XI İspanya, Galya, Britanya, İtalya, Sicilya, Kuzey ve Doğu Avrupa, Kuzey Balkanlar, Hellas, Karadeniz, Hazar Denizi; XII - XIII - XIV Anadolu; XV - XVII Hindistan, İran, Mezopotamya, Arabistan, Mısır, Etiyopya ve Kuzey Afrika.

2) Horace Leonard JONES, The Loeb Classical Library, *The Geography of Strabon*, cd. V (3. baskı), VI (2. baskı), London 1954-1950.

3) A. TARDIEU, *Géographie de Strabon*, cd, II, III, Paris, 1873 1880.

rihçesinden de söz ettiği için tarih hakkında da bilgi verir ve bu yönden de ayrı bir önem taşır. Gerçekte Strabon coğrafyacı olduğu kadar tarihçidir de. Bu alanda zamanımıza kadar gelmemiş olan kırk yedi kitaplık bir yapıtı da vardır.

Strabon Eskiçağ'da olasılıkla çok okunmamış olup daha ziyade Bizans Dönemi'nde keşfedilmiştir. Yapıtının kopyaları azdır. Zamanımıza kadar gelen ve bütün kopyaların bundan çıktığı anlaşılan ilk yazmada birçok eksiklikler ve yanlışlıklar vardır, çünkü bu eksiklik ve yanlışlıklar aynen bütün kopyalarda da yinelenmiştir. G. KRAMER'le (1884) başlayan modern baskılar, Paris (No. 1399), Vatican (No. 1329) ve Venedik (No 640) yazmalarına dayanmaktadır[4].

Strabon, yapıtının çeşitli yerlerinde[5] ataları ve kendisiyle ilgili bilgi vermektedir[6]. Ataları Pontos kralları yanında önemli görevler almış olan kimselerdi. Bunlardan bir tanesi, Mithridates Eupator tarafından, kraldan sonra gelen yeri tutan, Pontos Komana'sındaki "Ma" rahipliğine kadar yükselmiştir. Özellikle anne tarafından böyle soylu bir aileye bağlı olan Strabon M.ö. 64 veya 63 yıllarında Pontos'ta Amaseia (= Amasya) kentinde doğmuştur. Varlıklı bir aileden olduğu için iyi bir öğrenim yapabilmiş ve istediği kadar gezmek olanağına sahip olmuştur.

---

4) Strabon ile ilgili yazmalar, ilk baskılar, modern baskılar, ilk çeviriler, modern çeviriler hakkında bakınız: H. L. JONES, ayn. ypt. cd. I, s. XXXII vd.

5) Örneğin kitap XI.2.18; XI.3.13; XII.3.16; XIV.1.48 vd. gibi.

6) Strabon'un yaşamıyla ilgili bibliografya için bk. H. L. JONES, ayn. ypt. cd. I, s. XLII.

Öğrenimine çok önem verilmiş olan Strabon daha pek genç yaştayken Karia'da (= Aydın) Nysa (= Sultanhisar) kentinde Artemidoros'un yanında öğrenimine başlamıştır[7]. M.ö. 44 yılında Korinthos (= Korint) üzerinden geçerek Roma'ya Publius Severus Isauricus'un yanına gitmiş ise de, aynı yıl bu kişi ölmüştür. Strabon Roma'da büyük bir olasılıkla, Seleukia'lı filozof Ksenarkhos'un derslerine devam etmiştir. Strabon Amisos (= Samsun) üzerine bilgi verirken onun coğrafyacı Tyrannion'dan okuduğunu öğreniyoruz. Cicero, Tyrannion'un seçkin bir coğrafyacı olduğundan söz eder. Bu nedenle hocasının etkisi altında kalmış olan Strabon'un coğrafya alanına yönelmiş olması akla yatkın gelmektedir. Onun hocaları arasında stoik filozof, tarihçi, büyük bilgin Poseidonios da vardı. Strabon'un kendisi de stoik felsefenin ilkelerine bağlı bir kimseydi. Siyasi görüş bakımından tamamıyla Roma siyasetini izlerdi. Kitabında devrin Romalı büyüklerine, özellikle Augustus ve Tiberius'a ve Roma'ya karşı duyduğu hayranlık ve saygı açıkça görülür. Augustus'a tahtını teslim edebilecek kadar Roma dostu olan Pontos Kraliçesi Pythodoris'in etkisi altında oluşunun da, Strabon'un bu siyasi görüşe sahip olmasında rolü olsa gerektir. M.ö. 44 yılında Roma'ya yaptığı ilk geziden sonra birçok kereler daha buraya gitmiştir[8]. Mısır, Aithiopia ve daha başka ülkeleri de gezmiş olan Strabon'un, yaşamının son yıllarını olasılıkla, doğum yeri olan Amaseia'da geçirmiştir ve en erken M.s. 21 yılın-

7) Roma ile Pontos arasındaki savaş nedeniyle Nysa'nın Amaseia'dan daha güvenli bir yer olacağı düşüncesiyle küçük Strabon, ailesi tarafından öğrenimi için buraya gönderilmiş olabilir.

8) Sonraki geziler M.ö. 35, 31; 29 ve 7 yıllarındadır.

da burada öldüğü kabul edilmektedir. Aşağı yukarı ömrünün 30 yıla yakın bir zamanını imparatorluğun merkezinden uzak olan Amaseia'da geçirmiş olması, onu günlük siyaset olaylarını izlemekten ve kitabına aktarmaktan yoksun kılmıştır.

Strabon kitabında, adeta övünerek çok gezdiğinden söz eder[9]. Gezip gördüğü yerleri şöyle sıralamaktadır: Doğuda Armenia'ya, batıda Sardinia karşısındaki Tyrrhenia kıyılarına ve kuzeyde Eukseinos'a (= Karadeniz), güneyde Aithiopia'ya (= Etiyopya) kadar. Strabon bu sözlerine ek olarak, coğrafyacılar arasında kendisinin çizmiş olduğu sınırları aşarak, daha fazla gezmiş bir kimsenin bulunamayacağını yazmaktadır. Strabon'un bütün bu iddialarına karşın büyük bir gezgin olduğu söylenemez. Çünkü İtalya gezilerinde Brundisium-Roma, Roma-Neapolis-Puteoli ve Roma-Populonia yol boyunu izlediği ve her gelişinde Roma'da uzun süreli oturmadığı anlaşılıyor. Yunanistan'da ise, Korinthos'tan başka bir yere, hatta garip görünmesine karşın Atina'ya dahi gitmemiştir. Güneyde Aithiopia sınırına kadar Nil Vadisi'ni gezmiş, doğuda Komana Aureia'da kısa bir süre bulunmuş; Pyramos (= Ceyhan) Irmağı'nı, Phrygia'da Hierapolis'i (= Pamukkale), Karia'da Nysa'yı (= Sultanhisar) ve Ionia'da Ephesos'u (= Selçuk) görmüş; Pontos Bölgesi'ni yakından tanımış; Sinope'ye (= Sinop), Kyzikos'a (= Erdek) ve Nikaia'ya (= İznik) gitmiş; Kilikia ve Karia'da dolaşmış; Mylasa'ya (= Milas), Alabanda'ya (= Araphisar), Tralles'e (= Aydın) ve olasılıkla Synnada'ya (= Şuhut),

9) Strabon, II.5.11.

Magnesia'ya (= Manisa), Smyrna (= İzmir), Eukseinos (= Karadeniz) kıyılarına ve Suriye'de Berytos'a (= Beyrut) kadar gitmiştir. Bu nedenle, kitabında anlattıklarının tümü Strabon'un kişisel izlenimlerine dayanmamaktadır.

Strabon'un söz konusu yapıtlarını bazıları 57 yaşındayken M.ö. 7 yılında, bazıları da M.s. 18-19 yılları arasında yazdığını söylerler. JONES, Strabon'un, kendi yapıtını anıtsal bir heykel gibi gördüğünü ve 80 yaşından sonra, bir kimsenin böyle bir yapıt vermeye girişemeyeceğini söylemekte ve buna dayanarak da akıl ve beden gücüne sahip olunabilen bir yaş olan 57 yaşında, yani M.ö. 7 yıllarında kitabını yazmış olmasını kabul etmektedir[10]. Yapıtın kaleme alınışı üzerine öne sürülen tarihler arasında kanımızca M.s. 18 yılları gerçeğe en uygun olanıdır. Çünkü Strabon, kitap XII. 3. 29'da Pythodoris'in kocası Arkhelaos'un ölümünden söz etmektedir. Arkhelaos'un ölüm tarihi Tiberius'un (M.s. 14-37) saltanatının ilk yıllarına rastlar ki yazar, o sıralarda 80 yaşına gelmiş bulunuyordu.

Yapıt tümüyle sadece bir coğrafya kitabı olmayıp, aynı zamanda milâdın başlarındaki Eskiçağ dünyası hakkında bilgi veren bir ansiklopedi, bir tarihî coğrafya ve bazılarının dediği gibi, coğrafyanın felsefesidir.

İstanbul, 1987 **Prof. Dr. Adnan PEKMAN**

10) Bk. H. L. JONES, ayn. ypt. cd. I, s. XXIV.

KİTAP XII

I

1 Ve[1] Kappadokia da çeşitli kısımları olan bir ülkedir ve birçok değişiklikler geçirmiştir. Fakat bu ülkenin aynı dili kullanan sakinlerinin, güneyde Kilikia Tauros'ları diye adlandırılan dağlar, doğuda Armenia ve Kolkhis ve değişik dil konuşan aradaki halklar ve kuzeyde Halys Irmağı'nın ağzına kadar Eukseinos ve batıda hem Paphlagonia'lı kabileler ve hem de Phrygia'da yerleşmiş olan Lykaonia'lılara kadar uzanan Galatia'lılar ve Kilikia Trakheia'da oturan Kilikia'lılar tarafından çevrilmiş oldukları söylenebilir.

2 Aynı dili konuşan kabilelere gelince; eskiler Kappadokia'lıları ayrı bir kabile olarak kabul ettiklerinden, Kataonia'lıları bunlardan ayırmışlardır. Kabileleri sayarken de Kataonia'yı Kappadokia'dan sonra koymuşlar ve ondan sonra da Euphratēs ve onun ötesindeki kabileleri, Melitenē'yi de Kataonia'ya dahil edecek şekilde sıralamışlardır. Kataonia ve Euphratēs arasında bulunan Melitenē, Kommagēnē'ye sınır olup, Kappadokia'nın bölünmüş olduğu on valilikten biridir. Gerçekten benim zamanımda Arkheläos'tan

[1] Hellence aslında, (ve) anlamına gelen *"kai"* diye anlamsız bir şekilde başlayan cümle nedeniyle bu kitabın baş tarafında bir eksiklik olduğu kesindir. A.TARDIEU çevirisinde, xi. kitabın sonunda anlatılan ülkelerle bağlantı kurarak bu eksik kısmı "Media ve Armenia gibi" şeklinde başlatır. Bk. A.TARDIEU, *Geographie de Strabōn*, cd. ii, s.469, Paris, 1873.

sonra gelen krallar, Kappadokia'daki valiliklerini bu şekilde devam ettirmişlerdir. Kataonia Kappadokia'nın onda biridir. Benim zamanımda her iki memleketin de valileri vardı; fakat o zamandan beri diğer Kappadokia'lılarla kıyaslandığı zaman ne dil, ne de başka âdetler bakımından Kataonia'lıların farklı olmadıkları görülür. Bunların ayrı bir kabile olduklarını gösteren bütün işaretlerin kaybolmuş olması dikkat çekicidir. Her halde bunlar vaktiyle ayrı bir kabileydi. Fakat Kappadokia'lıların ilk kralı kabul edilen Ariarathēs tarafından ilhak edilmişlerdi.

3 Kilikia Trakheia'ya kadar uzanan Issos Körfezi ve Sinōpē'yle Tibaran'lar kıyısma kadar uzanan Eukseinos tarafından sınırlandırılmış olan Kappadokia, büyük bir yarımadanın berzahını oluşturur. Yarımadadan kastım, berzahın bu tarafında Kappadokia'nın batısında kalan kısımdır, burası Herodotos[2] tarafından *"Halys Irmağı'nın bu tarafındaki ülke"* diye tanımlanmıştır; çünkü burası, Herodotos'un Halys Irmağı'nın bu tarafındaki kabilelerin bir tiranı olarak adlandırdığı Kroisos tarafından bütünüyle yönetilen ülkedir. Bununla birlikte bugünün yazarları Tauros'ların bu tarafındaki ülkeye bütün Asia kıtasının ismini kapsatarak Asia demektedirler. Bu Asia, doğudaki ilk ulusları, Paphlagonia'lıları ve Phrygia'lıları ve Lykaonia'lıları ve ondan sonra Bithynia'lıları ve Mysia'lıları, Epiktētos'u[3] ve bunların yanında Trōas'ı ve Hellēspontos'u ve bunlardan sonra de-

2 Herodotos, i. 28.

3 Hellence "Epiktētos": Sonradan kazanılmış toprak.

nizlerde, Hellen olan Aiolis'leri ve Iōnia'lıları ve geri kalanlar arasında Karia'lılar ve Lykia'lıları ve iç tarafta Lydia'lıları içine alır. Diğer kabilelere gelince, bunlar hakkında daha sonra konuşacağım.

4 Makedonia'lılar Kappadokia'yı ele geçirdikleri zaman, burası Persler tarafından iki satraplığa ayrılmış bulunuyordu. Makedonia'lılar ülkenin bir kısmını isteyerek, bir kısmını da istemeyerek satraplıktan krallığa çevirmişlerdir. Bu krallıklardan birine "Asıl Kappadokia" veya "Tauros yakınındaki Kappadokia" hatta "Büyük Kappadokia" ve diğerine de başkaları "Kappadokia Pontika" ismini vermişlerse de, bunlar[4] "Pontos" olarak adlandırmışlardır. Büyük Kappadokia'nm idarî taksimatını henüz bilmiyoruz, çünkü Kral Arkheläos'un ölümünden sonra Caesar[5] ve *Senatus*, buranın bir Roma eyaleti olmasına karar vermişlerdir. Ama Arkheläos ve ondan önce gelen krallar zamanında ülke valiliklere ayrılmıştı. Tauros'un yakınındakiler beş taneydi, yani Melitenē, Kataonia, Kilikia, Tyanitis, Garsauritis; ve Lauiansēnē, Sargarausenē, Sarauenē, Khamanenē ve Morimēnē ise geri kalan beş valiliği meydana getiriyordu. Daha sonraları Romalılar
C 535 son olarak korsan Antipatros'a ait olan ve Derbē'ye kadar uzanan, Kastabala ve Kybistra civarında bulunan Kilikia'dan alınmış ülkeyi on birinci valilik olarak Arkheläos'a ve korsanlık işlerinin örgütlendirildiği bütün bölgeyle birlikte, Elaiussa civarındaki Kilikia Trakheia'yı da vermişlerdir.

---

4 Makedonia'lılar

5 Tiberius Caesar (M.s. 14-37).

II

1 Melitenē, Kommagēnē'ye benzer, çünkü her tarafında meyve ağaçları vardır ve bütün Kappadokia'da böyle olan tek ülkedir. Böylece hem zeytin üretir hem de Hellen şarabıyla rekabet eden, Monarite şarabı elde eder. Melitenē, Sōphēnē'nin karşısında kurulmuştur ve Euphratēs Irmağı bununla Kommagēnē arasında akar ve sınırı oluşturur. Uzakta, ırmağın karşı kıyısında, Kappadokia'lılara ait, ismi Tomisa olan önemli bir kale vardır. Burası Sōphēnē'nin hükümdarlarına yüz *talanton*'a satılmıştı. Fakat sonradan Lucullus tarafından, Mithridatēs'e karşı yapılan savaşta kendisiyle birlikte sefere katılan Kappadokia hükümdarlarına yiğitlik armağanı olarak sunulmuştur.

2 Kataonia geniş, çukur bir ovadır ve yaprak dökmeyen ağaçlardan başka her şey yetişir. Güney tarafında, Kilikia Tauros'larının bir kolu olan Amanos'la ve ayrıca aksi yöne doğru yayılan Anti–Tauros'larla çevrilir; Amanos Kataonia'dan batıya ve güneye, Kilikia'ya ve Syria Denizi'ne doğru uzanır ve bu arada kalan alanda bütün Issos Körfezi'ni ve Tauros'lara doğru uzanan Kilikia Ovası'nı çevirir. Fakat Anti–Tauros'lar kuzeye ve hafifçe doğuya doğru yönelirler ve ülkenin ortalarına doğru son bulurlar.

3 Bu Anti – Tauros'lardaki derin ve dar vadilerde Komana ve buradaki halkın "Ma" dedikleri Enyō Tapınağı bulunur. Burası önemli bir

kenttir; halkını çoğunlukla dindar kişiler ve tapınakta yaşayan hizmetkârlar oluşturur. Halkı Kataonia'lılar olup, genellikle krala tâbi olarak sınıflandırılırlarsa da, aslında çoğunlukla rahibe tâbidirler. Rahip, tapınağın ve hizmetkârlarının ruhanî başkanıdır. Ben orada konuk olduğum zaman, bunların sayıları, kadın erkek karışık altı binden fazlaydı. Ayrıca tapınağın, geliri rahipler tarafından kullanılan önemli bir de arazisi vardı. Kappadokia'da kraldan sonra rahip gelir ve genellikle rahip kralla aynı soydandır. Artemis Tauropolos onuruna yapılan ayinlerin buraya, Orestēs'le kızkardeşi Iphigenia tarafından Tauros'lar Skythia'sından getirildiği ve kente ismini veren yas saçının[6] buraya bunlar tarafından bı-
C 536 rakıldığı zannedilmektedir. Şimdi Saros Irmağı bu kentin içinden akar ve Tauros'lardan geçerek Kilikia'ların ovalarına ve sonra da denize ulaşır.

4 Kaynağı ovanın ortasında bulunan ve gidiş gelişe açık olan Pyramos Irmağı Kataonia'yı baştan başa geçer. Toprakta önemli bir çukur vardır ve burada suyun yer altında gizli bir geçide aktığı görülür. Bu su sonradan tekrar yüze çıkar. Birisi bu çukura bir kargı atacak olursa, suyun basıncı o kadar kuvvetlidir ki, kargı güçlükle içeri girer. Irmak olağanüstü geniş ve derin olduğundan, her ne kadar büyük hacimde akarsa da Tauros'lara geldiği zaman önemli bir küçülme görülür; ayrıca dağdaki ırmağın aktığı yarık da dikkati çeker; zira kırılarak ikiye ayrılan kayalarda olduğu gibi, her iki tarafdaki çıkıntılar karşı

6 Hellence "*komē*" saç anlamına gelir.

taraftaki oyuklara o kadar uyarlar ki, bunlar birbirlerine tamamen intibak ettirilebilirler. Benim gördüğüm kayalar böyleydi. Irmağın her iki kıyısında birbirinden iki, üç *plethron*[7] uzaklıkta bulunan ve aşağı yukarı dağın zirvesine kadar uzanan kayalarda biribirlerine intibak edebilecek çıkıntılar ve oyuklar bulunuyordu. Irmağın yatağı tamamen kayadır ve ortasında derin; fakat çok dar bir yarık bulunur. Buradan bir köpek veya yabanî tavşan atlayabilir. Bu yarık ırmağın kanalıdır ve ağzına kadar doludur; genişliği bakımından bir kanala benzer; akışının çarpıklığı ve genişliğinin birden daralması ve yarığının derinliği nedeniyle gezginlerin kulağına, daha buraya erişmeden çok evvel gök gürültüsünü andıran bir ses gelir. Dağlardan geçerken kısmen Kataonia'dan kısmen de Kilikia Ovaları'ndan denize pek çok mil getirir. Hatta bu konuda bir kehanet de vardır. Buna göre: *"Geleceğin insanları gümüş girdaplı Pyramos'un, kutsal kıyılarını mille doldura-cağını ve Kıbrıs'a ulaşacağını göreceklerdir"*. Gerçekten buna benzer bir şey Mısır'da olmaktadır. Nil'in getirdiği miller denizi kuru toprak haline sokmaktadır. Buna dayanarak Herodotos[8] Mısır için *"Nil'in armağanı"* demektedir. Halbuki Homēros[9] Pharos'tan *"açık denizde"* diye söz etmektedir. Çünkü eski zamanlarda burası bugünkü gibi Mısır topraklarına bağlı değildi.

---

7 Yaklaşık 650 m^2'lik bir alan ölçüsü birimi.

8 Herodotos, ii. 5.

9 Homēros, *Odysseia*, iv. 354.

C 537 5 Zeus Dakieos Rahipliği, rütbece üçüncü geliyordu. Bu Enyō'ya kıyasla bir derece aşağı ise de söz etmeye değer. Burada, çevresi oldukça büyük olan bir tuzlu göl vardır. O kadar yüksek ve sarp yamaçların arasına sıkışmıştır ki, insanlar ona, ancak merdivene benzer basamaklarla ulaşabilirler. Söylediklerine göre su ne azalır, ne de gözle görülen herhangi bir yerden dışarı doğru akar.

6 Kataonia Ovası'nın ve Melitenē'nin kentleri yoktur. Fakat dağlarda tahkim edilmiş yerleri vardır. Bununla Azamora ve Dastarkon'u kastediyorum. İkincisinin etrafında Karmalas Irmağı akar. Burada ayrıca Kataonia Apollōn'unun bir tapınağı da vardır ve Kappadokia'lılar bu tapınağı kendilerininkine örnek aldıkları için, bütün Kappadokia'da itibar görür. İkisi dışında, diğer valiliklerde de kent yoktur. Geri kalan valiliklerden Sargarausenē'de Herpa isimli küçük bir kasabayla Kilikia Denizi'ne akan Kamalas Irmağı vardır. Diğer valiliklerde, Tauros yakınında yüksek, tahkim edilmiş bir yer olan Argos ve şimdi Nēroassos denen Nōra vardır. Bu sonuncusunda Eumenes uzun zaman bir kuşatmaya karşı koyabilmiştir. Benim zamanımda burası, Kappadokia'lıların imparatorluğuna saldıran Sisines'in hazinesi görevini yapıyordu. İçinde kralî saray bulunan ve bir kent manzarası gösteren Kadena da ona aitti. Bir de Lykaonia sınırında kurulmuş olan Garsauira Kasabası vardır. Bunun da bir zamanlar ülkenin *metropolis*'i olduğu söylenir. Ouenasa'daki Morimēnē'de, üç bin hizmetkârı barındıran Ouenasa Zeus'una ait bir tapınakla

rahibe yılda yüz *talanton*'luk bir gelir sağlayan verimli ve kutsal bir arazi bulunur. Komana'da olduğu gibi, bu da yaşamı boyunca rahiplik eder ve rütbe itibariyle Komana rahibinden sonra ikinci gelir.

7 Yalnız iki valiliğin kentleri vardır. Kilikia'yla Syria'ya en kolay geçit veren ve en çok kullanılan Tauros'ların altındaki Kilikia Kapıları'nda bulunan Tyanitis'te Tyana kenti. Buna "Tauros yakınında Eusebeia"da denir. Toprakları genellikle düz ve verimlidir. Tyana, iyi bir şekilde tahkim edilmiş bulunan Semiramis Tepeleri'nden birinde kurulmuştur. Buradan pek uzakta olmayan Kastabala ve Kybistra kasabaları dağa daha yakındır. Kastabala'da bulunan Perasia Artemis'inin tapınağında rahibelerin çıplak ayakla, hiç acı duymadan kızgın kor üzerinde yürüdükleri söylenir. Burada da bize bazı kimseler Orestēs'le Tauropolos'u tekrar tekrar anlattılar ve diğer taraftan" geldiği için Perasia'lı[10] dendiğini ısrarla söylediler. Kappadokia'daki on valilikten biri olan Tyana bulunur. (Ben bunların, arasında, sonradan kurulmuş olan Kastabala ve Kybistra valiliklerini ve Kilikia Trakheia'daki çok verimli bir ada olan ve çoğu zamanının burada geçiren Arkheläos tarafından önem verilerek iskân edilen Elaiussa'yı saymıyorum). Kabilenin[11] *metropolis*'i olan Mazaka ise Kilikia Eyaleti olarak adlandırılan yerdeydi. Bu kente aynı zamanda "Eusebeia" ve ilâve olarak da "Argaios'un yanın-

C 538

10 Hellence "*perathen*" karşı taraftan anlamına gelir.
11 Kappadokia'lıların.

da" denir. Çünkü burası, tepesinde hiçbir zaman kar eksik olmayan dağların en yükseği, Argaios'un eteklerinde kurulmuştur ve buna tırmananlar -ki, çok azdır- berrak havada hem Pontos hem de Issikos Denizi'nin görülebildiğini söylemektedirler. Genellikle Mazaka bir kentin kurulması için uygun bir yer değildir. Çünkü burada ne su vardır, ne de doğal bir şekilde tahkim edilmiştir; ve valilerin ihmali yüzünden surları da yoktur (bir ok atımlık mesafede bulunan ve yararlı tepelerin önünde yaşayan halk, surlara çok güvenerek yağmacılık yapmasınlar diye, belki de bilerek tahkimat yapılmamıştır). Ayrıca bütün çevredeki toprak düz olduğu halde, çok kıraçtır ve çift sürmeye elverişli değildir, kumlu ve altı kayalıktır. Biraz daha ilerleyince, içinde ateş çukurları bulunan birçok *stadion* uzunluğundaki volkanik araziye gelinir. Ayrıca elverişli gibi gözüken bir şey de aslında tehlikelidir. Çünkü bütün Kappadokia'da hiç kereste olmadığı halde, Argaios'un bütün çevresi ormanlarla kaplıdır ve böylece kolaylıkla kerestecilik yapılabilir; fakat ormanlık bölgenin hemen altında birçok yerlerde ateşler ve aynı zamanda yeraltında soğuk su vardır; fakat ateş ve su yüzeye çıkmaz. Bazı yerlerde de arazi bataklıktır ve geceleri buradan ateş çıkar. Ülkeyi tanıyanlar ağaçları işleyebilirler, çünkü onlar tehlikeye karşı dikkatlidir; fakat burası çoğu kimseler ve özellikle sığırlar için tehlikelidir, çünkü görünmeyen ateş çukurlarına düşebilirler.

8 Ayrıca, kentin önünde, ovada bir de ırmak vardır, ismi Melas'tır; kentten yaklaşık kırk *stad-*

ion uzaklıktadır ve kaynakları kentin seviyesinden daha aşağıda bir yerde bulunur. Bu nedenle yerli halk bunu kullanamaz, çünkü yukarı doğru düzenli bir şekilde akmaz; fakat yayılarak bataklık ve göller meydana getirir ve yazın kentin etrafındaki havayı bozar, başka zamanlarda kolay olan taş çıkarma işini zorlaştırır; burada Mazaka'lıların yapıları için bol miktarda çıkardıkları düz taşlar vardır. Fakat bu sal taşlarıyla örtüldükleri zaman kolay çıkartılamazlar.

Bu bataklıklar her yerde volkaniktir. Melas dar bir geçitte Euphratēs'e bağlandığından,
C 539 Kral Ariarathēs buraya bir baraj yaparak, komşu ovayı denize benzer bir göl haline sokmuş ve bazı adaların -Kyklad'lar gibi- dış dünyayla ilgisini keserek, burada çocukça zevklerle vakit geçirmiştir. Fakat birden baraj çökmüş, sular tekrar yayılmış ve bu şekilde dolan Euphratēs[12] Kappadokia toprağının birçoğunu silip süpürmüş, birçok iskânı ve ekili araziyi bozmuş, ayrıca Phrygia'yı ellerinde tutan Galatia'lıların ülkelerine de oldukça zarar vermiştir. Bu olay hakkındaki kararı Romalılara bırakan yerli halk, zarara karşılık kraldan üç yüz *talanton*'luk bir cereme almışlardır. Herpa'da aynı şey olmuştur; kral orada da Karmalas Irmağı'nın bir koluna baraj yapmış ve ağzın açılmasıyla su, Mallos civarında Kilikia'da çeşitli bölgeleri harabetmiş, o da zarar görenlere tazminat vermiştir.

9 Her ne kadar Mazaka'lıların bölgesi birçok bakımdan yaşamaya elverişli değilse de, kralların

12 Halys yerine yanlışlıkla Euphratēs yazılmıştır.

burayı yeğledikleri görülüyor, çünkü ülkedeki bütün yerlerin içinde, yapılar için gerekli kereste ve taş bulunan, merkeze en yakın yer burasıdır. Bunlar sığır yetiştirdiklerinden hayvan yemine de çok miktarda gereksinimleri vardı. Kent onlar için bir kamptı ve genellikle hem kendilerinin, hem de tutsaklarının güvenliğini, bazıları krala, bazıları da dostlarına ait olan çok sayıda müstahkem mevkileri savunmalarıyla sağlıyorlardı. Mazaka, Pontos'un yaklaşık sekiz yüz *stadion* güneyindedir. Euphratēs'e olan uzaklığı bunun iki katından biraz azdır. Buraya, Kilikia Kapıları'ndan ve Kyros'un kampından, Tyana'dan geçerek gitmek için altı günlük bir yolculuk gereklidir. Tyana yolculuğunun ortasında ve Kybistra'dan üç yüz *stadion* uzaklıktadır. Mazaka'lılar Kharōndas'ın kanunlarını kullanırlar, ayrıca bir *nomodon* seçerler ve bu kişi Romalıların kanun bilginleri gibi kanunları yorumlar. Fakat Armenia Kralı Tigranēs Kappadokia'yı aldığı zaman halkı kötü duruma soktu, çünkü her birini Mesopotamia'ya göç etmeye zorladı ve bunların çoğuyla Tigranokerta kentini kurdu; fakat Tigranokerta'nın zaptından sonra, gelebilenler geri geldiler.

10 Ülkenin büyüklüğü şöyledir: Genişliği Pontos'tan Tauros'a kadar yaklaşık bin sekiz yüz *stadion,* uzunluğu Lykaonia ve Phrygia'dan doğuda Euphratēs'e ve Armenia'ya kadar yaklaşık üç bin *stadion*'dur. Burası sadece meyve bakımından değil; fakat özellikle tahıl ve her çeşit davar bakımından da mükemmel bir ülkedir. Pontos'a nazaran daha güneyde olduğu halde ondan daha soğuktur.

C 540 Bagadania hem düz ve hem de hepsine oranla daha güneyde olduğu halde, (zira Tauros'ların dibinde bulunur) burada da hemen hemen hiç meyve ağacı yetişmez. Ülkenin geri kalan kısmının çoğunda ve özellikle Garsauira, Lykaonia ve Morimēnē civarında çok sayıda eşek otlar. Kappadokia'da ayrıca "Sinōpē'li" olarak adlandırılan aşı boyası yapılır; Iberia'lılar bununla rekabet ettikleri halde, bunlarınki dünyadakilerin en iyisidir. "Sinōpē'li" olarak adlandırılmasının nedeni, Ephesos'luların ticareti Kappadokia halkına ulaşıncaya kadar buralı tüccarların onu Sinōpē'den sevketmeyi âdet edinmelerindendir. Arkheläos'un madencileri tarafından, Galatia'lıların ülkesi civarında, kristal ve *onyks* plakaların bulunduğu söylenir. Ayrıca belirli bir yerde renk bakımından fildişine benzeyen beyaz bir taş bulunur ve bundan küçük biley taşları ölçüsünde parçalar elde edilir ve bu parçalardan küçük hançerler için saplar yapılır. Başka bir yerde de çok sayıda saydam taş parçası[13] bulunuyordu ve onlar bunu ihraç ediyorlardı. Pontos'la Kappadokia sınırı Tauros'lara paralel dağlık bir bölge olup burası, Khammanenē'nin en batı ucundan başlar ve burada sarp çıkışlı tahkim edilmiş bir yer olan Dasmenda bulunur ve Lauiansēnē'nin en doğu ucuna kadar uzanır. Hem Khammanenē hem de Lauiansēnē Kappadokia valilikleridir.

11 Antiokhos'u yendikten sonra Romalılar, Asia'nın işlerini idare etmeye ve hem kabilelerle

13 Kuşkusuz bunlar *lapis specularis* veya pencerelerde kullanılan bir çeşit mikadır.

ve hem de krallarla dostluk kurmaya ve ittifaklar yapmaya başlar başlamaz, diğer hallerde kralların şahsına verdikleri bir şerefi, Kappadokia kralıyla kabilesine müştereken vermişlerdir. Kralî aile son bulunca, kabileyle yaptıkları dostluk ve ittifak koşullarına uygun olarak, Romalılar bunların kendi kanunlarıyla yaşama hakkını tanıdılar. Fakat elçiler bu bağımsızlıktan kurtarılmaları için yalvarmakla kalmayıp (çünkü buna dayanamadıklarını söylüyorlardı) ayrıca kendilerine bir kralın atanmasını da rica ettiler. Romalılar, herhangi bir kimsenin özgürlükten bu kadar bıkkın olabileceğine şaşırıyorlardı[14]. Romalılar onlara oylamayla aralarından diledikleri bir kimseyi seçmelerine izin verdiler ve onlar da Ariobarzanēs'i seçtiler; fakat üçüncü kuşakta bunun soyu tükendi; ve halkla ilişkisi olmadığı halde Arkheläos, Antōnius tarafından kral olarak atandı. Büyük Kappadokia için bu kadar yeter. Büyük Kappadokia'ya katılmış olan Kilikia Trakheia'ya gelince, bütün Kilikia hakkında söyleyeceklerim sırasında[15] burasını anlatmam daha doğru olacak.

14 Burada metnin bir parçasının eksik olduğu anlaşılıyor.
15 Strabōn, xiv. 5. 1.

III

1 Pontos'a gelince; Mithridatēs Eupator kendisini buranın kralı ilân etti ve Tibaran'lar ve Armenia'ya kadar Halys Irmağı'nın sınırladığı ülkeye egemen oldu, ayrıca Halys'ün beri tarafındaki, Amastris ve Paphlagonia'nın belirli yerlerine kadar uzanan bölgeyi de ele geçirdi ve batıda sadece, Platōnik filozof Herakleidēs'in anavatanı olan Herakleia'ya kadar, batıya doğru uzanan deniz kıyısını ele geçirmekle kalmayıp, ayrıca aksi yönde Kolkhis ve Küçük Armenia'ya kadar uzanan kıyıları da ele geçirdi; ve bildiğimiz gibi, bunu Pontos'a kattı ve Pompēïus, Mithridatēs'i yenerek ülkeyi devraldığı zaman, burası gerçekten bu sınırlarla çevrilmiş bulunuyordu. Armenia'ya doğru uzanan kısımları ve Kolkhis dolaylarını kendi tarafında çarpışmış olan hükümdarlara dağıttı. Fakat geri kalan kısımları on bir bölgeye ayırdı ve bunları Bithynia'ya kattı, bu suretle her ikisinden bir tek eyalet meydana gelmiş oldu. Galatia'lıları vâris *tetrarkhēs*'lere[16] devrettiği gibi, her ikisinin arasında iç kısımda bulunan[17] Paphlagonia'lıların belirli bir zümresi üzerinde krallık yapma görevini Pylaimenēs'in soyundan gelenlere verdi. Fakat daha sonra Romalı valiler, zaman zaman çeşitli bölünmeler yaptılar; sadece krallar ve hükümdarlar atamakla kalmadılar; fakat ayrıca kentlerin bazısını serbest bıraktılar, ba-

C 541

16 Bir devletin dörtte birini yöneten kişi.
17 Pontos'la Bithynia arasında.

zısını hükümdarların ellerine teslim ettiler, diğer bir kısmını da Roma tebaası olarak bıraktılar. Olayları ayrıntılarıyla şimdi olduğu gibi, sırası geldikçe anlatmalıyım. Fakat gerektikçe olayların eski zamanda ne şekilde cereyan ettiklerine de kısaca değineceğim. Bu bölgenin en batısında olan Herakleia'yla başlayacağım.

2 Bir kimse Propontis'ten Eukseinos'a, denize doğru açılırsa, sol tarafında Byzantion'a komşu kısımlar (buraları Trakyalılara aittir ve buraya Pontos'un "sol tarafındaki kısımlar" denir), sağ tarafında Khalkēdōn'a komşu kısımlar kalır. İkincisinde ilk bölge Bithyn'lere, sonraki Mariandyn'lere (bazıları bunlara Kaukōn'lar da derler), daha sonraki Halys Irmağı'na kadar olan Paphlagonia'lılara ve ondan sonraki Pontos Kappadokia'lılarına ve Kolkhis'e kadar da onlardan sonra sırayla gelen halklara aittir. Bütün bunlara Pontos'un "sağ tarafındaki kısımlar" denir. Eupator, Kolkhis'ten başlayarak Herakleia'ya kadar uzanan bütün kıyı bölgesini egemenliği altına almıştı. Fakat daha öteki kısımlar Pontos ve Khalkēdōn'un ağzına kadar uzanan bölgeler, Bithynia kralının idaresi altında kaldı. Krallar devrilince, Romalılar aynı sınırları korudular, şöyle ki; Herakleia, Pontos'a katıldı ve öteki kısımlar Bithyn'lere geçti.

3 Bithyn'lere gelince, çoğu yazarlar vaktiyle bunları Mys'ler olarak adlandırdıkları halde, bu yeni ismi, söz konusu ülkeye yerleşmiş olan Thrak'lardan aldıklarını -Trakyalı Bithyn'ler ve Thyn'ler kabul ederler ve delil olarak, bugün bile
C 542 Trakya'da belirli insanların Bithyn'ler olarak çağ-

rıldıklarını ve Thyn'ler için de, Apollōnia'yla Salmydessos yakınındaki kıyının Thynia olarak adlandırıldığını ileri sürerler. Kanımca bu insanlardan önce Mysia'ya yerleşen Bebryk'ler de Thrak'tılar. Mysia'lıların dahi, şimdi Mois'lar denen Thrak'ların kolonicileri olduğu söylenir. Bu halk hakkındaki söylentiler böyledir.

4 Fakat Mariandyn'ler ve Kaukōn'lar hakkında hepsi aynı şeyi söylemezler; Herakleia'nın, Mariandyn'ler ülkesinde bulunduğunu ve Milētos'lular tarafından kurulduğunu söylerler; fakat kim oldukları ve nereden geldikleri hakkında hiçbir şey söylenmemiştir, ayrıca bunlar Bithyn'lere benzedikleri halde ne diyalekt bakımından, ne de başka bir şekilde etnik bir özellikleri yoktur. Bu nedenle, bu kabilelerin de ilk önceleri Thrak olduğunu düşünmek akla yakındır. Theopompos, Mariandynos'un birçok hükümdarın idaresi altında bulunan Paphlagonia'nın bir kısmına egemen olduğunu, sonradan Bebryk'lerin ülkesini ele geçirerek buraya sahip olduğunu fakat daha sonra, kendi ismini verdiği ülkeyi terk ettiğini söyler. Herakleia'yı ilk kuran Milētos'luların da kendilerinden evvel buraya sahip olan Mariandyn'leri *heilōtes*[18] olarak hizmet etmeleri için zorladıkları ve böylece kendi ülkelerinin sınırları içinde bunları sattıkları (çünkü iki halk bu konuda anlaşmaya varmışlardı) söylenir, aynı Minōa'lılar denen sınıfın Krēta'ların ve Penest'lerin de Thessalia'lıların serfleri olduğu gibi.

18 Toprağı işlemekle yükümlü köle (=*heilotes*).

5 Söylentilere göre, Mariandyn'ler ülkesinden sonra gelen ve Parthenios Irmağı'na kadar uzanan kıyıda yaşayan ve kentlerinin ismi Tieion olan Kaukōn'lara gelince; bazıları bunların Skythia'lı olduklarını, diğerleri Makedonia'lıların ve diğer bazıları ise Pelasg'larm belirli bir zümresi olduklarını söyler. Fakat ben, daha önce başka bir yerde bu insanlardan söz etmiş bulunuyorum[19]. Kallisthenēs *"Gemilerin Dizilişi"* adlı risalesinde *"Kromna, Aigialos ve yüksek Erytinoi"*[20] sözcüklerinden sonra, *"Parthenios Irmağı yöresindeki görkemli evlerinde yaşayan Kaukōn'lar, Polyklēs'in oğlu tarafından yönetiliyorlardı"* sözcüklerini araya sıkıştırmış ve Kaukōn'ların, Herakleia'ya ve Mariandyn'ler ülkesinden bizim Kappadokia'lı dediğimiz Leukosyria'ya kadar uzandıklarını, Tieion dolaylarındaki Kaukōn kabilelerinin Parthenios Irmağı'na kadar yayıldıklarını, halbuki bu ırmakdan sonra Kytōron'u elinde tutan Henet'lerin bulunduğunu ve bugün dahi Parthenios Irmağı dolaylarında bazı Kaukōnita[21] topluluğunun yaşadığını ekler.

6 Hērakleia, iyi limanları olan bir kenttir ve başka şeylerden dolayı da değerlidir, kurmuş olduğu koloniler gibi; çünkü hem Khersonēsos hem de Kallatis onun kolonileridir. Eskiden Herakleia bağımsız bir kentti, bir süre tiranlar tarafından yönetildi ve sonra tekrar bağımsızlığını kazandı. Fakat daha sonraları, Romalılara tâbi

19 Strabōn, viii. 3. 7.
20 *Iliada*, ii. 855.
21 Strabōn, viii. 3. 17'de "Kaukoniata" olarak geçer.

olunca, krallar tarafından yönetildi. Halk, Romalı bir koloniyi kabul ederek, kentlerinin ve topraklarının bir kısmını onlarla paylaştılar. Fakat Ga-
C 543 latia'lıların *tetrarkhēs*'i olan Domnekleios'un oğlu Adiatoriks, Antōnius'tan kentin Herakleia'lılar tarafından iskân edilmiş olan kısmını aldı; ve kendi iddiasına göre, Antōnius'un izniyle Aktium Savaşı'ndan biraz evvel, bir gece Romalılara saldırarak onları kılıçtan geçirdi. Fakat Aktium zaferinden sonra, zafer törenine götürüldü ve oğluyla beraber orada öldürüldü. Kent, Bithynia'yla birleştirilmiş olan Pontos Eyaleti'ne aittir.

7 Khalkēdōn ve Herakleia arasında akan Psillis, Kalpas ve Sangarios vardır[22]. Bu sonuncusu ozan[23] tarafından söz konusu edilmektedir. Sangarios'un kaynakları, Pessinus'tan yüz elli *stadion* kadar uzaklıkta olan Sangia Köyü dolaylarındadır. Irmağın büyük bir kısmı Phrygia Epiktētos'ta ve ayrıca Bithynia'nın bir kısmında akar, bu suretle Hellēspontos Phrygia'sında bulunan Modra'da başlayan Gallos Irmağı'yla birleştiği yerden hesap edilirse, Nikomēdia'dan üç yüz *stadion*'dan biraz daha uzaktır. Burası Phrygia Epiktētos'la aynı ülkedir ve vaktiyle Bithynia'lılar tarafından zapt edilmiştir. Evvelce gidiş gelişe uygun olmadığı halde, şimdi elverişli olan ırmak, denize döküldüğü yerde Bithynia'nın sınırını oluşturur. Bu kıyının ötesinde Thynia Adası bulunur. Bıldırcın otu denen bitki Herakleia top-

---

22 *Iliada*, iii. 187; xvi. 719.

23 Ozandan kasıt Homēros'tur. Strabōn yapıtında Homēros için genellikle ozan deyimini kullanır.

raklarında yetişir. Bu kent Khalkēdōnia Tapınağı'ndan aşağı yukarı bin beş yüz *stadion* ve Sangarios Irmağı'ndan da beş yüz *stadion* uzaklıktadır.

8 Tieion, hakkında söylenecek önemli bir şeyi olmayan bir kenttir, ancak Attalos'lar[24] kral ailesinin kurucusu olan Philetairos buralıdır. Sonra Parthenios Irmağı gelir ki, bu ırmak çiçekli bölgelerden geçtiği için bu ismi almıştır[25]. Kaynakları Paphlagonia'dadır; ve sonra Paphlagonia ve Enet'ler gelir. Yazarlar, ozanın *"Ve Pylaimenēs'in haşin kalbi Paphlagonia'lıları yaban eşeklerinin yetiştiği Enet'ler ülkesinden götürdü"*[26] derken, *"Enet'ler"*den kimleri kastettiğini merak etmektedirler. Çünkü şu anda Paphlagonia'da görünürlerde hiç Enet olmadığını söylüyorlarsa da, bazıları Amastris'ten on *skhoinos*[27] uzaklıktaki Aigialos'ta[28] bir köy bulunduğunu[29] söylemektedirler. Zēnodotos *"Enetē'den"* diye yazar ve Homēros'un açıkça bugünkü Amisos'a işaret ettiğini söyler. Ve bazıları da Kappadokia'lıların sınırında oturan, Enet'ler isimli bir kabilenin Kimmerlerle bir sefer yaptıklarını ve sonra Adria Denizi'ne sürüldüklerini söylerler. Fakat Pylaimenēs'in ait olduğu Enet'ler Kabilesi Paphlagonia'lıların en saygın kabilesi olduğu ve ayrıca bunların kalabalık

24 Pergamon kral soyuna verilen ad.
25 *Parthenios* (=genç kız gibi) girland yapmak için kullanılan bir çiçeğin ismi.
26 *Iliada*, ii. 851.
27 Değişebilen bir ölçü bk. Strabōn, xvii. 1. 24. Bu, uzunluğu kesin olmayan bir ölçü birimidir.
28 Kıyıda bir yer.
29 Eneti veya Enetē olarak adlandırılan.

olarak Pylaimenēs'le sefere çıktıkları; fakat önderlerini kaybetmeleri üzerine Trōia'nın zaptından sonra Trakya'ya geçtikleri ve başıboş dolaşır-
C 544 ken şimdi Enetikē[30] denen yere geldikleri hususunda, genellikle herkes aynı fikirdedir. Bazı yazarlara göre, Antēnor ve çocukları bu sefere katılmışlar ve benim İtalya hakkındaki söylediklerimde[31] olduğu gibi, Adria Körfezi'ne yerleşmişlerdir. Enet'lerin bu nedenle ortadan kaybolduğunu ve Paphlagonia'da görünmediklerini varsaymak akla yakındır.

9 Paphlagonia'ya gelince; burası doğuda, Herodotos'a göre[32] *"Güneyden gelerek Syria'lılar ve Paphlagonia'lılar arasında akan ve Eukseinos denen denize dökülen Halys Irmağı'yla sınırlanmıştır"*. Onun "Syria'lılar"dan kastı "Kappadokia'lılar"dır. Tauros'ların öbür tarafındakilere "Syria'lılar" dendiği halde, bugün dahi bunlara Leukosyria'lılar "Beyaz Syria'lılar" denmektedir. Tauros'un bu tarafındakilerle kıyaslanacak olursa, öbür taraftakilerin tenleri daha esmerdir; halbuki bu taraftakiler öyle değildir, bu nedenle "Beyaz" unvanını almışlardır. Pindaros Amazon'ların *"Mızraklarıyla uzaklara erişen bir Syria ordusunu sevkettiğini"* söyler ve bu suretle yaşadıkları yerin Themiskyra'da olduğunu açıkça işaret eder. Themiskyra, Amisenē topraklarındadır ve bu topraklar Halys Irmağı'ndan sonra gelen ülkede yaşayan Leukosyria'lılara aittir. Şu halde,

30 Strabōn, iii. 2. 13; v. 1. 4.
31 Strabōn, v. 1. 4.
32 Herodotos, i. 6.

Paphlagonia doğuda Halys Irmağı'yla, güneyde Galatlar ve Phryg'ler, batıda Bithyn'ler ve Mariandyn'ler (Kaukōn'ların ırkı her yerde yok edilmişti) ve kuzeyde Eukseinos'la sınırlanmıştır. Şimdi bu ülke, her ikisi de Halys Irmağı'ndan Bithynia'ya kadar uzanan iç kısım ve kıyı kısım olmak üzere, ikiye ayrılmıştır. Eupator[33] Herakleia'ya kadar kıyıyı elde tutmakla kalmadı; fakat ayrıca iç kısmın, bazı tarafları Halys'ün ötesine kadar uzanan en yakın bölgesini de aldı (Pontos Eyaleti'nin sınırı Romalılar tarafından da buraya kadar saptanmıştır). İç bölgenin geri kalan kısımları Mithridatēs'in yok edilmesinden sonra dahi krallara tâbiî kaldılar. İç bölgedeki Paphlagonia'lılar deyince, Mithridatēs'e bağlı olmayanları kastediyorum, onlardan daha sonra söz edeceğim[34]. Fakat şimdi ona tâbiî olan Pontos'u tanımlayalım.

10 Parthenios Irmağı'ndan sonra, ismini kurucusu olan kadından alan Amastris kentine gelinir. Burası bir yarımada üzerindedir ve berzahın iki tarafında limanlar vardır. Amastris Herakleia Tiranı Dionysios'un karısı ve Büyük İskender'in savaştığı Dareios'un erkek kardeşi olan Oksyathros'un kızıdır. O, kenti dört yerleşme yerini birleştirerek meydana getirdi: Sesamos, Kytōron, Kromna (Paphlagonia gemilerinin sıralanışı anlatılırken Homēros buradan söz etmiştir[35]) ve Tieion. Lakin sonuncusu kısa zamanda isyan ede-

33 VI. Mithridatēs.

34 Strabōn, xii. 3. 41-42.

35 *Iliada*, i. 853 v. dd.

rek, bu birleşmeden ayrılmış fakat üçü bir arada kalmıştır; ve bu üç taneden biri olan Sesamos'a Amastris'in *akropolis*'i denir. Kytōron bir zamanlar Sinōpē'lilerin ticaret yeriydi; Apheros'a göre burası, ismini Phryksos'un oğlu olan Kytōros'tan
C 545 almıştır. En iyi cins şimşir ağacı en çok Amastris topraklarında yetişir. Aigialos yüz *stadion*'dan daha uzun bir kıyıdır ve burada aynı ismi taşıyan bir köy vardır. Ozan[36] buradan *"Kromna ve Aigialos ve yüksek Erythinoi"* şeklinde söz ederse de, bazıları "Kromina ve Kabiolis" diye yazarlar. Bugünün Erythrinoi'una vaktiyle, renginden ötürü, Erythinoi[37] dendiği söylenir; bunlar iki yüksek kayadır. Aigialos'tan sonra kuzeye ve Skythia Khersonēsos'una doğru uzanan büyük bir burun olan Karambis'e gelinir. Ben buradan ve bunun karşısında bulunan Kriumetōpon'dan çok söz ettim. Eukseinos Pontos bunlarla iki denize ayrılır[38]. Karambis'ten sonra Kinolis'e ve Antikinōlis'e ve küçük bir kasaba olan Abōnuteikhos'a ve Armenē'ye gelinir. *"İşi olmayan Armenē'nin duvarlarını yapar"* atasözü buraya aittir. Burası Sinōpē'lilerin bir köyüdür ve bir de limanı vardır.

11 Sonra, Sinōpē'ye gelinir. Burası Armenē'den elli *stadion* uzaklıktadır; dünyanın o kısmındaki kentlerin en önemlisidir. Bu kent Milētos'lular tarafından kurulmuştur; burada bir deniz üssü kurmak suretiyle kent, Kyaneai berisindeki denizlere egemen oldu ve hatta Kyane-

36 *Iliada*, ii. 855.
37 Kırmızı.
38 Strabōn, ii. 5. 22; xi. 2. 14.

ai'in ötesinde bile Hellenlerle beraber birçok mücadelelere katıldı; uzun süre bağımsız kaldığı halde sonunda bu bağımsızlığını koruyamadı ve kuşatılarak zapt edildi ve ilk önce Pharnakēs[39], ondan sonra Eupator'a kadar[40] onun selefleri ve en son olarak da Eupator'u yenen Romalılar tarafından ele geçirildi. Eupator Sinōpē'de hem doğdu, hem de yetişti; ve buraya özel bir onur payesi verdi ve krallığının *metropolis*'i olarak kabul etti. Sinōpē, hem doğa hem de insanlar tarafından çok güzel bir şekilde süslenmiştir. Çünkü bir yarımadanın boynu üzerinde kurulmuştur berzahın her iki tarafında da iç ve dış limanları ve olağanüstü iyi palamut dalyanları bulunur. Ben bunlardan daha evvelce de söz etmiş ve Sinōpē'lilerin balıkçılıkta ikinci, Byzantion'luların da üçüncü olduklarını söylemiştim[41]. Ayrıca yarımada çepeçevre dik kıyılarla çevrilidir ve bunlar arasında halkın "Khoinikidos" dediği kaya kovukları vardır; su yükselince bunlar suyla dolar ve hem bu nedenle, hem de bütün kayanın yüzeyinin diken
C 546 gibi oluşundan ve çıplak ayakla geçmeye imkân olmadığından buraya erişmek güçtür. Daha yukarıda, kentte toprak verimlidir ve özellikle kentin dolayları çeşitli bostanlarla bezenmiştir. Kent surlarla, güzel bir şekilde çevrili olup, ayrıca *gymnasion, agora* ve sütunlu caddelerle gösterişli bir şekilde süslenmiştir. Burası tahkim edilmiş bir kent olduğu halde iki kere zaptedilmiştir; birincisinde Pharnakēs birdenbire hiç beklenmedik bir

39 M.ö. 183.
40 VI. Mithridatēs.
41 Strabōn, vii.6. 2; xii. 3. 19.

zamanda kente saldırmış, ikincisinde ise, dışardan Lucullus ve içerden tiranın garnizon komutanı olan Bakkhidēs tarafından aynı anda çifte saldırıya uğramıştır. Bakkhidēs daima ihanetten kuşkulandığı için içerdekilere saldırılarda bulunarak ve cinayetler işleyerek halkın onurlu bir şekilde savunma yapmasını ya da saldırganlarla uzlaşmasını engelledi. Sonunda kent zaptedildi; her ne kadar Lucullus kentin geri kalan zenginliklerini korudu ise de, Billaros'un küresini ve Sthenis'in yapmış olduğu, kentin kurucusu olarak kabul edilen ve bir tanrı gibi saygı gören, Autolykos'un heykelini aldı[42]. Kentte ayrıca Autolykos'un bir de kehanet merkezi vardı. Onun, Iason'la seyahate gidenlerden ve bu yeri alanlardan biri olduğu zannedilir; böylece sonradan bu yerin doğal üstünlüklerini ve oturanların zaafa düştüklerini gören Milētos'lular burayı kendilerine mal ettiler ve kolonistler yolladılar. Fakat burada şimdi Romalıların da bir kolonisi vardır. Kentin ve toprakların bir kısmı bunlara aittir. Burası Hierōn'dan[43] üç bin beş yüz, Herakleia'dan iki bin ve Karambis'ten yedi yüz *stadion* uzaktadır. Kent mükemmel insanlar yetiştirmiştir. Filozoflar arasında Diogenēs (*kynik* felsefe mensubu) ve Timotheos Patriōn; şairler arasında, komedi yazarı Diphilos; ve tarihçiler arasında *Persika* adlı yapıtın yazarı Batōn.

---

42 Plutarkhos, *Lucullus*, 23.

43 Yani Khalkēdonia'da Kutsal Burun'da (Khalkēdonia Tapınağı).

12 Bundan sonra Halys Irmağı'nın ağzına gelinir. Irmak "Halai"[44] yakınından geçtiği için bu ismi almıştır. Kaynakları Pontos ülkesinin[45] civarında Büyük Kappadokia'daki Kamisenē'dedir ve batıya doğru çoğalarak akar ve sonra Galatia'yla Paphlagonia arasından kuzeye doğru dönerek, bu iki ülke arasındaki sınırıyla, Beyaz Syria'lıların[46] ülkelerinin sınırını meydana getirir. Hem Sinōpitis'te ve hem de Bithynia'ya kadar uzanan ve evvelce sözü edilen kıyının gerisindeki topraklarda gemi yapımı için olağanüstü elverişli olan ve kolaylıkla ihraç edilebilen kereste bulunur. Masa yapmak için kullanılan tahtayı bu ağaçlardan elde ederler. Bütün toprakları işlenmiş olan ve denizden biraz yukarıda bulunan bu ülke zeytin ağaçlarıyla kaplıdır.

13 Halys'ün ağzından sonra Gazēlōnitis gelir ve bu ülke Saramenē'ye kadar uzanır; burası verimli bir yer olup, her yanı düzdür ve her şey yetişir. Burada, yumuşak yünlü hayvan sürülerinin bolluğu nedeniyle oluşmuş bir koyun yünü endüstrisi de vardır. Bu tür hayvanlara Kappa-
C 547 dokia'da ve Pontos'ta çok az rastlanır. Bu ülkede ayrıca, başka yerlerde çok az olan ceylan bulunur. Bu ülkenin bir kısmı Amisos'lular tarafından işgal edilmiş; ama diğer kısmı ve ayrıca Pharnakia Bölgesi ve Kolkhis ve Küçük Armenia'ya kadar Trapezusia, Pompēïus tarafından Dēïotaros'a verilmişti. Pompēïus, Galatia *tetrarkhēs*'inin, ecda-

---

44 Tuzlalar.

45 Strabōn, xii. 1. 4.

46 Kappadokia'lıları kastediyor. Bk. Strabōn, xii. 3. 9.

dından kalma topraklarını ele geçirince, onu Tolistobog'lar ülkesinin kralı olarak atadı. Fakat ölümünden sonra topraklarının birçok varisi olmuştur.

14 Gazelōnitis'ten sonra, Saremēnē'ye ve Sinōpē'den aşağı yukarı dokuz yüz *stadion* uzaklıkta bulunan ve önemli bir kent olan Amisos'a gelinir. Theopompos, buranın ilk defa Milētos'lular, Kappadokia'lı bir lider tarafından ve üçüncü defa da Athēnoklēs ve Atinalılar tarafından kolonize edilerek, isminin Peiraios olarak değiştirilmiş olduğunu söylemektedir. Krallar da bu kente sahip olmuşlardır; ve Eupator burasını tapınaklarla süslemiş ve kenti genişletmiştir. Bu kent, Lucullus ve Bosporos'u aştığı sırada Pharnakēs tarafından kuşatılmıştır. Tanrılaştırılmış Caesar tarafından bağımsız kent ilân edilmiş, sonra Antōnius tarafından kent kötü duruma düşürülmüştür. Aktium Savaşı'ndan sonra ise, Caesar Augustus tarafından yeniden bağımsız ilân edilmiştir; ve şimdiki halde iyi teşkilatlandırılmış durumdadır. Güzel topraklarının yanı sıra, Amazon'ların ve Sidēnē'lilerin ülkesi olan Themiskyra'ya da sahiptir.

15 Themiskyra bir ovadır; bir tarafını deniz yalar ve kentten yaklaşık altmış *stadion* uzaklıktadır ve diğer taraftan güzel ormanlarla ve kaynakları dağın içinde bulunan küçük akarsularla kaplı dağlık bir araziyle çevrilidir. Böylece bütün bu akarsularla beslenen Thermōdōn Irmağı, ova boyunca akar ve Phanaroia'dan çıkan diğer bir ırmak da aynı ovadan akar ve bunun ismi Iris'tir. Bunun kaynakları Pontos'tadır ve Pontos'taki Ko-

mana kentinin ortasından, verimli bir ova olan Dazimōnitis'ten batıya doğru aktıktan sonra, şimdi terk edilmiş olan eski kralî Gaziura kentine doğru kuzeye kıvrılır, Skylaks'ın ve diğer ırmakların da sularını alarak tekrar doğuya doğru döner, çok sağlam bir şekilde tahkim edilmiş olan anavatınım Amaseia'nın surlarını aşarak Phanaroia'ya ulaşır. Burada, Armenia'dan çıkan, Lykos Irmağı'na katılır ve o da Iris olur. Bundan sonra ırmak, Themiskyra'ya ve Pontos Denizi'ne akar. Bu nedenle, burada düzlük daima nemlidir ve otla kaplıdır, sığır ve at sürüleri beslenebilir ve burada pek çok miktarda ak darı ve süpürge otu
C 548 yetişir. Bu kadar bol sulanmasından dolayı, burada bir kere dahi kıtlık olmamıştır ve dağların eteğindeki bölgede o kadar çok kendi kendine yetişen yabanî meyveler, yani üzüm, armut, elma ve fındık vardır ki, senenin herhangi bir gününde ormana giden bir kimse bol miktarda meyve bulabilir, meyveler bazen ağaçlardan sarkarlar ve bazen de düşmüş yaprakların altında veya üstünde bulunurlar ve bu suretle pek çoğu korunmuş olur; ayrıca, iyi gıda bulabildiklerinden her çeşit vahşî hayvan avı da boldur.

16 Themiskyra'dan sonra, Themiskyra gibi iyi sulanmadığı halde verimli bir ova olan Sidēnē'ye gelinir. Deniz tarafında kaleleri vardır. Khabaka, Phabda ve Sidē. Sidēne ismini buradan almıştır. Halen Amisos arazisi buraya kadar uzanır; ve bu kent sözü edilmeye değer bilginler yetiştirmiştir. Rhathenos'un oğlu Dēmētrios, Melos'lu geometriciyle aynı ismi taşıyan matematikçi Dionysodōros ve öğrencisi olduğum gramerci Tyranniōn.

17 Sidēnē'den sonra, tahkim edilmiş bir kent olan Pharnakia'ya, ondan sonra bir Hellen kenti olan Trapezus'a gelinir, buradan deniz yoluyla Amisos iki bin iki yüz *stadion*'dur. Sonra, buradan Phasis'e yolculuk yaklaşık bin dört yüz *stadion*'dur. Bu şekilde Hierōn'dan Phasis'e olan uzaklık yaklaşık sekiz yüz *stadion*'dur, bu biraz az veya çok olabilir. Amisos'tan kalkıp, denizden kıyı boyu gidilirse; ilk önce Herakleia Burnu'na, ondan sonra Iasonion denen başka bir burna ve Genetes'e ve sakinleri Pharnakia'yı iskân etmiş olan Kytōros'a, ondan sonra şimdi harabe halinde olan Iskhopolis'e ve ondan sonra orta büyüklükteki Kerasos'a ve Hermōnassa yakınında Trapezus'a ve ondan sonra da Kolkhis'e gelinir. Bu civarda bir yerde Zygopolis denen bir yerleşim yeri de vardır. Şimdi ben Kolkhis'i ve onun üzerindeki kıyıyı anlatmış oldum.

18 Trapezus ve Pharnakia'nın üst tarafında Tibaran'lar ve eski zamanlarda Makrōn'lar denen San'lar ve Küçük Armenia bulunur; ve erken devirlerde Kerkit'ler denen Appaït'ler kavmi bu
C 549 bölgelere oldukça yakındır. Bu insanların ülkesini iki dağ keser. Burada yukarı Kolkhis'teki Moskhia Dağları'yla (tepeleri Heptakōmet'ler kavmi tarafından işgal edilmiştir) birleşen ve çok kayalık olan Skydises Dağı ve aynı zamanda Sidēnē ve Themiskyra Bölgesi'nden Küçük Armenia'ya kadar uzanarak, Pontos'un doğu tarafını meydana getiren Paryadros Dağı da vardır. Şimdi bütün bu dağlarda yaşayan insanlar tamamıyla vahşîdir. Fakat Heptakōmet'ler daha da kötüdür. Bazıları ağaçlarda veya seyyar ahşap kulelerde

yaşarlar. Bu kulelere Mosyn dendiğinden, antik devirde bu insanlar Mosynek'ler olarak adlandırılmışlardır. Bunlar, vahşî hayvan eti ve ceviz yiyerek yaşarlar ve kulelerinden atlayarak yolculara saldırırlar. Heptakōmet'ler, Pompēïus'un ordusu dağlık ülkeden geçerken, üç Roma bölüğünü imha etmiştir. Bunlar, ağaç sürgünlerinden elde edilen deli balı kâselerle yol üzerine bıraktılar ve askerler bunu yiyip de bilinçlerini kaybedince, onlara saldırarak kolayca hepsini saf dışı ettiler. Bu vahşîlerin bir kısmına da Byzēres denir.

19 Bugünkü Khaldai kavmine eskiden Khalybes denirdi; ve ülkelerinin tam karşısında Pharnakia kurulmuştur. Bu denizlerde yapılan palamut avı, doğanın sağladığı bir avantajdır. Bu balık ilk defa burada yakalanmıştır[47]. Karada madenler vardır, daha eski devirlerde gümüş madenleri de olduğu halde, bugün sadece demir madeni kalmıştır. Bu bölgedeki kıyı olağanüstü dardır, zira orman ve madenlerle dolu olan dağlar bunun hemen üstündedir ve kıyının çoğu işlenmiştir. Böylece, madencilere hayatlarını kazanabilmeleri için madenler ve denizle meşgul olanların da geçimlerini sağlayabilmeleri için balıkçılık, özellikle palamut ve yunus avı kalır; çünkü yunuslar, aynı cinsten olan *kordylēs*, ton ve palamutu kovalar; ve bu suretle sadece bunları yiyerek şişmanlamakla kalmazlar; fakat karaya yaklaşmakta oldukça istekli olduklarından da kolay yakalanırlar. Bunlar, oltayla tutulan yunusla-

47 Strabōn, vii. 6. 2; xii. 3. 11.

rın yağlarını her maksat için kullanan yegâne insanlardır.

20 Böylece, zannımca ozanın Halizōn'lar dediği ve kataloğunda Paphlagonia'lılardan sonra sözünü ettiği kimseler bunlardır;*"Fakat Halizōn'lar Odios ve Epistrophos tarafından gümüşün çıktığı Alybē'den çok uzaklara götürülmüşlerdir"*. Özellikle, barbar kavimler arasında isimlerin çok değiştiği zamanlarda, Alybē'nin Khalybē olarak değiştiği kabul edilmezse, şimdi Khaldai isminin Khalybē'den çıktığını kanıtlamak da olanaksız olur. Örneğin, Thrak'ların bazılarına Sinti'ler, sonra Sint'ler, daha sonra da Saï'ler denmiştir; bunların ülkesinde Arkhilokhos kalkanını bıraktığını söyler: *"Saï'ler kavminden bir masum bir âlet olan kalkanımı çaldı, isteğime karşın onu bir çalılığın yanına*
C 550 *bıraktım"*[48].Bu aynı insanlara şimdi Sapai'ler denir; çünkü bütün bunlar, Abdēra'nın etrafında Lemnos'un dolaylarındaki adalarda yaşarlar. Aynı şekilde Bryg'ler ve Phryg'ler aynı insanlardır; ve Mys'ler ve Maion'lar ve Mēones de aynıdır; fakat bu konuda daha fazla genişlemenin anlamı yoktur. Skēpsis'li[49] "Alybes"in "Khalybes" olarak değişmesinden kuşkuludur ve bunun neyi izlediğini ve neyle uyuştuğunu ve özellikle ozanın Khalyb'lere niçin Halizōn'lar dediğine işaret etmeden bu görüşü reddeder. Bana gelince; bu tahminle diğer kritiklerin tahminlerini benimkiyle yan yana koyarak inceleyelim.

---

48 Şair Arkhilokhos'tan.

49 Skēpsis'li Dēmētrios.

21 Bazıları, isimleri "Alazon'lar" diğerleri "Amazon'lar" olarak ve "Alybē'den" sözcüğünü "Alopē'den" veya "Alobē'den" şeklinde okuyarak ve Borysthēnes Irmağı ötesindeki Skyt'lere "Alazon'lar" ve aynı zamanda "Kallipid'ler" ve daha başka isimler vererek -ki bu isimler, Hellanikos ve Herodotos ve Eudoksos tarafından bize zorla kabul ettirilmişlerdir- ve Amazon'ları Kymē yakınında Mysia, Karia ve Lydia arasına yerleştirmek suretiyle, ki bu, Kymē'li Ephoros'un da fikridir, metni değiştirmişlerdir. Ephoros'un bu görüşü mantıksız olmayabilir; çünkü onlar vaktiyle Amazon'lar tarafından, sonra da Aiol'ler ve Iōn'lar tarafından iskân edilmiş olan ülkeyi kastetmiş olabilirler ve söylediğine göre, isimlerini Amazon'ların vermiş olduğu belirli kentler vardır. Ephesos, Smyrna, Kymē ve Myrina gibi[50]. Fakat Alybē veya bazılarının söylediği gibi, "Alopē veya Alobē" bu bölgede nasıl bulunabilir? "Çok uzak" ve "gümüşün çıktığı yer" sözcükleri nasıl açıklanabilir?

22 Ephoros bu engelleri metni değiştirmekle çözümler, çünkü kendisi şöyle yazmıştır: "*Fakat Amazon'lar Odios ve Epistrophos tarafından Amazon ırkının bulunduğu Alopē'den çok uzaklara götürülmüşlerdir*". Fakat o, bu zorlukları çözümlerken, diğer yanlış bir fikre saplanıyor; çünkü bu bölgede Alopē hiçbir yerde bulunmamaktadır ve bundan başka metin eski yazmaların tanıklığını bozan yeniliklerle değiştirmesi ataklıktır. Skēpsis'li, açıkça ne Ephoros'un fikrini ne de bunların Pallenē ya-

50 Strabōn, xi. 5. 4.

nındaki Halizōn'lar olduğunu varsayanların fikrini ki, ben bunlardan Makedonia'nın tarihinde sözetmiştim, kabul etmektedir. O, aynı zamanda, Trōia'lılara yardım etmek için, Borysthēnes Irmağı ötesindeki göçebelerden meydana gelen birleşik bir kuvvetin geldiğinin, herhangi bir kimse tarafından düşünülebileceğini anlamaktan acizdir; ve o, özellikle Milētos'lu Hekataios, Ksenokratēs'in öğrencisi olan Elaia'lı Menekratēs ve ayrıca Palaiphatos'un fikirlerini doğrular. Bunlardan birincisi "*Dünyanın Çevresi*" isimli kitabında şöyle demektedir: "*Alazia kenti yakınında Odrysses Irmağı bulunur; bu, batıda Daskylitis Gölü'nden*
C 551 *çıkarak Mygdonia Ovası'ndan geçer ve Rhyndakos'a dökülür*". Fakat daha ileri giderek Alazia'nın şimdi terk edilmiş olduğunu ve Alazon'ların içinden Odrysses Irmağı'nın aktığı birçok köylerin iskân edildiğini ve bu köylerde özellikle Kyzikēnē sınırında, Apollōn'a özel bir onur verildiğini söylemektedir. Menekratēs "*Hellēspontos'un Çevresi*" isimli yapıtında Myrleia Bölgesi'nin üst tarafında, Halizōn'lar kabilesi tarafından işgal edilmiş olan komşu bir bölge bulunduğunu ve isminin ikiyle (II) yazılmasının gerekli olduğunu söyler; fakat ozan ölçüden ötürü bunu birle yazar. Palaiphatos, o vakit Alopē'de; fakat şimdi Zeleia'da yaşayan Amazon'lardan meydana gelen bir orduyla, Odios ve Epistrophos'un sefer yaptığını söyler. Şu halde, bu kişilerin fikirleri nasıl kabul edilebilir? Bu yazarlar hem eski metni değiştirmişler, hem de bize ne gümüş madenlerini, ne Myrleia Bölgesi'nde Alopē'nin yerini, ne de, gerçekten bir Alopē veya Alazia'nın var olduğu kabul edilse bile, oradan

Trōia'ya nasıl gittiklerini göstermişlerdir; çünkü pek doğal olarak bunlar Trōaṣ'a, Ephesos dolayındaki yerlerden daha yakındır. Fakat Dēmētrios gene de Amazon'ların Ephesos ve Magnēsia ve Priēnē arasındaki Pygela dolaylarında yaşadığını iddia edenlerin saçma söylemiş olduklarını, çünkü "çok uzak" deyiminin bu bölge için uygun olmayacağını söyler. Şu halde bu deyim, Mysia ve Teuthrania bölgeleri için daha uygundur.

23 Evet, Zeus adına, Dēmētrios bazı şeylerin metne keyfi şekilde sokulduğunu eklemektedir. Örneğin, "*Askania'dan uzaklarda*"[51] ve "*İsmi Arnaios'tu. Çünkü onun saygıdeğer annesi bu ismi ona doğduğu zaman vermişti*"[52] ve "*Penelopē kıvrık anahtarı kuvvetli eline aldı*"[53] gibi. Şimdilik bunlar hoş görülsün. Fakat "Khalybē'den uzaklarda" şeklinde okumamız gerektiğini farz eden diğerlerine akla yakın bir yanıt bile vermeyen Dēmētrios'un, kabullendiği diğer şeyler hoş görülemez, çünkü her ne kadar gümüş madenlerinin şimdiki Khalybē'lilerin ülkesinde olmadığı halde, daha eski zamanlarda orada bulunabileceğini teslim ediyorsa da diğer hususu, yani onların madenleri kadar hem ünlü, hem de önemli olduklarını kabul etmektedir. Fakat şöyle sorulabilir; onların demir madenleri gibi ünlü olmasını ne önlemektedir? Veya demir bolluğu bir yeri ünlü yapabilir de gümüş bolluğu yapamaz mı? Onların ünü ozana nasıl erişmiş olabilirdi? İtal-

51 *Iliada*, ii. 863.
52 *Odysseia*, xviii. 5
53 *Odysseia*, xxi. 6.

Pimōlitis[57], Gazakēnē ve daha birçok bölgelerde geçerlidir. Bu da, bölgede iki dilin[58] kullanıldığını gösterir. Apollodōros, Zēnodotos'un yazmış olduğu Homēros'a ait kıtayı, şu şekilde dile getirir: "*Yabanî katırların yetiştiği Enetikē'den*"; ve Milētos'lu Hekataios'un Enetikē'yi Amisos olarak kabul ettiğini söyler. Fakat daha önce de söylediğim gibi[59] Amisos Beyaz Syria'lılara aittir ve Halys Irmağı'nın ötesindedir.

26 Ayrıca bu yerde Apollodōros, ozanın yaya olarak ülkeyi geçen kimselerden, iç taraflarda yaşayan Paphlagonia'lılar hakkında bilgi edindiğini; fakat diğer Pontos kıyıları gibi Paphlagonia kıyısını da tanımadığını söyler; aksi halde bunları isimlendirirdi, der. Aksine, Homēros'un bütün kıyıyı incelediği ve o zaman önemli olan hiçbir şeyi atlamadığı, o vakit henüz kurulmamış olan Herakleia ve Amastris ve Sinōpē kentlerinden söz etmemişse bunun hiç de önemli olmadığı ve iç bölgeden hiçbir kısmı söz konusu etmemesinin de acaip olmadığı söylenebilir. Ayrıca Homēros'un birçok yazısından söz etmemesi, çalışmalarımın baş tarafında gösterdiğim gibi, bilgisizlikten değildir[60]. O[61], Homēros'un Pontos civarındaki birçok ünlü şeylerden, örneğin ırmaklar ve kabilelerden habersiz olduğunu, aksi halde onlardan söz edeceğini söyler. Bu iddia, bazı belirli

57 Bu isim şüphelidir. Meineke çevirisinde "Pimōlisitis" olarak düzeltmiştir.

58 Paphlagonia ve Kappadokia dilleri.

59 Strabōn, xii. 3. 9.

60 Strabōn, i. 2. 14, 19; vii. 3. 6-7; viii. 3. 8.

61 Apollodōros.

mağın ötesindeki memleketten müttefik kuvvetin geldiğini neden kabul etmediğini soracağız; Trakyalılardan başka bütün diğer müttefik kuvvetlerinin ırmağın bu tarafında yaşadıkları kabul edilirse, bu bir tek müttefik kuvvetin Halys'ün uzaklarından, Beyaz Syria'lıların memleketinin ötesinden (Kappadokia) gelmiş olmasını önleyecek bir şey yoktur. Veyahut Trōia'lılarla savaşan insanların söylediğine göre Amazon'ların, Trēr'lerin ve Kimmerlerin bu bölgelerden ve bu bölgenin ötesinden gelmeleri mümkündür de, onlarla müttefik olmalarını önleyecek hiçbir neden yoktur.

25 Apollodōros, Trōia Savaşı'na Halys Irmağı'nın uzaklarından hiçbir halkın katılmadığı görüşünü sanki bütün daha eski yazarlar söylemiş gibi, onlara da dayandıramaz. Halbuki bunun aksine delil bulunabilir. Maiandrios, Enet'lerin ilk önce Beyaz Syria'lıların ülkelerinden hareket ettiklerini ve Trōia'lılarla müttefik olduklarını ve Thrak'larla birlikte Trōia'dan gemiyle hareket ederek, Adria Körfezi'nde yerleştiklerini, fakat bu sefere katılmamış olan Enet'lerin Kappadokia'da
C 553 olduklarını söyler. Aşağıdakiler bu hususu doğrular. Yani Paphlagonia boyunca uzanan Halys Irmağı dolayındaki Kappadokia'nın her tarafında konuşulan dil içinde bol miktarda "Bagas", "Biasas", "Ainiatēs", "Rhatōtēs", "Zardōkēs", Tibius", "Gasys", "Oligasys ve Manēs" gibi Paphlagonia'lı adlar yer almaktadır ve bu adlar Bamōnitis[56],

56 Bu isim şüphelidir. Meineke çevirisinde "Phazēmōnitis" olarak düzeltmiştir.

ya'da Temesa'nın bakır madeninin ünü ona nasıl erişebilirdi? Khaldai'dan olduğu kadar Thēbai'dan da iki katı uzaklıkta olduğu halde, Mısır'daki Thēbai'ın zenginliğinin ünü ona nasıl erişti? Fakat Dēmētrios, düşüncelerine başvurduğu kimselerle bile aynı fikirde değildir, çünkü
C 552 doğum yeri olan Skēpsis'in dolayındaki alanları saptarken, bir köy olan Nea'dan ve Skēpsis'in ve Aisēpos Irmağı'nın yakınında olarak Argyria ve Alazonia'dan söz eder. Şu halde, bu yerler gerçekten varsa, Aisēpos'un kaynaklarının dolaylarında olmalıdır. Fakat Hekataios bunları ırmağın ağzından ötede bulunduğunu söyler; ve Palaiphatos, onların[54] evvelce Alopē'de fakat şimdi Zeleia'da yaşadıklarından söz ediyorsa da, bu kimselerin dediklerine benzer bir şey söylememektedir. Menekratēs aynı şeyi söylüyorsa da, oranın nasıl bir yer olduğunu bize anlatmıyor, keza Dēmētrios da.

24 Aynı konuyu "*Diakozmos*"unda tartışan Apollodōros'a gelince, ona yanıt olarak çok şey söylemiş bulunuyorum[55]. Fakat şimdi yeniden konuşmalıyım çünkü o, Halizōn'ların Halys Irmağı'nın dışında yaşamış olduklarına inanmamızı kabul etmez. O Trōia'lılara Halys'ün ötesinden hiçbir kuvvetin gelmediğini söyler. Bu nedenle biz ona ilk olarak Halys'ün bu tarafındaki ve "gümüşün doğduğu Alybē'den uzaktaki" Halizōn'ların kimler olduğunu soracağız ve o bize bunu söyleyemeyecek. İkinci olarak, ona ır-

54 Amazon'lar. Strabōn, xii. 3. 22.
55 Strabōn, vii. 3. 6.

ve önemli şeyler, örneğin Skyth'ler ve Maiōtis Gölü ve Istros Irmağı için kabul edilebilir. Öte yandan, gerçekten Hellenler Skyth'lerin Sauramat'lar ya da Sarmat'lar olarak isimlendirmişlerse bile, Homēros'ta bunların adı geçmez; ve gene Istros yakınındaki Thrak'lar ve Mys'lerden söz ederken ve özellikle toprakların sınırlarını ırmaklarla belirlerken, ırmakların en büyüğü olan Istros'u atlar; ve gene Kimmerleri anlatırken Bosporos ve Maiotis Gölü'nden hiç söz etmez; fakat göçebe kavimlerden *"Galaktophag'lar", "Abi'ler, en dürüst insanlar"* ve *"mağrur Hippemolg'lar"*[62] diye ayrıntılı bir şekilde söz eder.

27 Fakat o kadar önemli olmayan durumlarda, ya o zaman var olmadığından veya çalışması öyle gerektiğinden, onları atladığı için Homēros'a nasıl suç bulunabilir? Örneğin, sadece
C 554 Asia'yla Eurōpa arasında sınır olduğundan iyi tanınan Tanaïs Irmağı'nı atladığı gibi. Fakat o zamanın insanları henüz ne Asia, ne de Eurōpa isimlerini kullanıyorlardı, ne de yerleşilen dünya şimdiki gibi üç kıtaya ayrılıyordu. Aksi halde bir yerde onlardan, büyük önemlerinden dolayı, tıpkı Libya'dan ve Libya'nın batı tarafından esen *lips* rüzgarından söz ettiği gibi söz ederdi. Fakat kıtalar henüz bilinmediğinden, Tanaïs'ten söz etmeye de lüzum yoktu. Gerçekten birçok şeylerden söz edilmeye değerdi; fakat onun hatırına gelmedi. Çünkü kuşkusuz rastlantılar insanların düşüncesi ve hareketlerinde çok rol oynar. Bütün bunlardan, ozanın herhangi bir şeyden söz etme-

62 Strabōn, vii. 3. 6-7.

mesini o konuyu bilmediği şeklinde yorumlamanın yanlış olduğu açıkça görülür. Bunun yanlış olduğunu da birkaç örnekle kanıtlamak gerekir, çünkü birçokları böyle kanıtları pek çok kullanır. Bunun için her ne kadar böyle yapmakla evvelki kanıtlarımı[63] tekrarlamış oluyorsam da bu gereklidir. Çünkü ona haksızlık edenleri uyarmalıyız. Örneğin, ırmaklar konusunda; herhangi bir kimse, ozan söz etmediğine göre herhangi bir ırmağı bilmiyor diyecek olursa, bu görüşünün budalaca olduğunu söyleyeceğim, çünkü ozan Hermōs ve Hyllos ırmaklarından söz ettiği halde, birçok yazar tarafından doğum yeri olarak gösterilen Smyrna'dan geçen Melēs Irmağı'ndan bile söz etmez. Sözünü ettiği Tmōlos Dağı'ndan[64] çıkan bu iki ırmakla aynı kanala dökülen Paktōlos Irmağı'ndan de söz etmemektedir. Ne Smyrna'nın kendinden, ne de diğer Iōn kentlerinden söz eder; Milētos, Samos, Lesbos ve Tenedos'tan söz etmediği halde, Aiolis kentlerinin çoğunu sayar. Her ikisi de Maiandros'a dökülen ve Magnēsia'dan geçen Lēthaios Irmağı'yla Marsyas ırmaklarından söz etmez. Çoğu küçük ırmaklardan başka bir şey olmayan "Rhēsos, Heptaporos ve Karesos'la Rhodios"tan[65] da ismen söz eder. Birçok ülkenin ve kentin isimlerini söylerken, bazen dağların isimlerini de söyler fakat bazen de söylemez. Aitōlia veya Attika'daki ve birkaç başka ülkedeki ırmaklardan söz etmez. Ayrıca çok uzaktaki ırmakları söyleyip, çok yakındakilerden söz etmiyorsa, bu,

63 Strabōn, xii. 3. 26.
64 *Iliada*, ii. 866; xxi. 835.
65 *Iliada*, xii. 20.

onları bilmediğinden değildir, çünkü bunlar herkesçe tanınmışlardır. Aynı şekilde kuşkusuz kendisine aynı derecede yakın olan ve bir kısmından söz ettiği, bir kısmından da söz etmediği halkı da bilmiyor değildi; örneğin Lykia'lılardan ve Solymos'lardan söz eder fakat Milyas'lılardan söz etmez; bunun gibi Pampylia'lılar ve Pisidialı'lardan da söz etmez. Paphlagonia'lılar, Phryg'ler ve Mys'lerden söz ettiği halde, Mariandyn'ler veya Thyn'ler veya Bithyn'ler veya Bebryk'leri
C 555 saymaz; ve o Amazon'lardan söz eder. Sık sık Phoinikia'lılar ve Mısırlılar ve Etiyopyalılardan söz ettiği halde, Beyaz Syria'lılardan ve Syria'lılardan veya Kappadokia'lılardan veya Lykaonia'lılardan söz etmez. Alēia Ovası ve Arim'lerden[66] söz ettiği halde, onların her ikisinin de ait olduğu yeri sessiz geçer. Bu nedenle ozan bu şekilde denetlemek yanlıştır; fakat bu denetleme sadece ozan tarafından yanlış bir bilgi verdiği zaman yapılırsa doğrudur. Bu durumda Apollodōros'un "*Mağrur Hippomolg'lar*" ve "*Galagtophag'lar*" kavimlerinin ozan tarafından uydurulduğunu söylemesi de kanıtlanamamıştır. Apollodōros için bu kadar yetişir.

28 Pharnakia ve Trapezus bölgelerinin üst tarafında, ülkeleri Küçük Armenia'ya kadar uzanan Tibaran'lar ve Khaldai kavmi bulunur. Bu ülke oldukça verimlidir. Küçük Armenia, daima Sōphēnē gibi, bazen diğer Armenia'lılara dost olan bazen de yalnız kendi sorunlarıyla uğraşan kralların egemenliği altındaydı. Bunlar Khaldai

66 *Iliada*, ii. 738.

kavmini ve Tibaran'ları egemenlikleri altına almışlardı ve bu nedenle imparatorlukları Trapezus ve Pharnakia'ya kadar uzanmıştı. Fakat Mithridatēs Eupator kuvvetlenince, kendisini yalnız Kolkhis'in değil; fakat Sisis'in oğlu Antipatros tarafından hibe edilmiş olan bu yerlerin de efendisi olarak kabul ettirdi ve bu yerlere o kadar bağlandı ki, burada yetmiş beş kale yaptırıp hazinesinin çoğunu bu kalelere koydu. Bu kalelerin en önemlileri şunlardır: Hydara, Basgoidariza ve Sinoria. Sinoria Büyük Armenia'nın sınırlarına yakındı. Bu nedenle Theophanēs imlâsını Synoria[67] olarak değiştirmiştir. Bölgede genel olarak Paryadros Dağ silsilesi arasında iyi sulanmış ve ormanlık yerlerin bulunuşu ve birçok yerlerin derin vadiler ve dik uçurumlarla kaplı oluşu, böyle kaleler yapmaya çok elverişlidir; bu nedenlerden hazinelerinin çoğunu yerleştirdiği kaleleri burada yaptırmıştır ve sonuçta, gerçekten Pompēïus ülkeyi istilâ ettiği zaman, Mithridatēs Pontos Krallığı'nın bu en uç kısımlarına kaçmış ve Akilisenē'de (yakınında Akilisenē'yi Küçük Armenia'dan ayıran Euphratēs vardır). Dasteira, yakınında sulak bir dağı ele geçirmiş ve kuşatılınca, dağları aşarak Kolkhis'e ve oradan Bosporos'a kaçmaya zorlanıncaya kadar, burada kalmıştır. Bu yerin yakınında Küçük Armenia'da Pompēïus, Nikopolis adında bir kent kurmuştur. Burası bugüne kadar kalmıştır ve oldukça kalabalıktır.

29 Küçük Armenia'ya gelince, burası Romalıların arzusuna göre değişik zamanlarda değişik

67 "Synoria" sınır ülkesi demektir.

kişiler ve en son Arkheläos tarafından yönetilmiştir. Fakat Kolkhis'e kadar uzanan Tibaran'lar ve Khaldai ülkesi ve Pharnakia ve Trapezus,
C 556 akıllı ve devlet işlerinde ehil bir kadın olan Pythodōris tarafından yönetilir. O, Tralleis'li Pythodōros'un kızıdır. Polemōn'un karısı olmuş ve onunla beraber bir zaman hüküm sürmüştür. Sonradan kocası, Sindikē dolaylarındaki barbar kavimlerden biri olan Aspurgian'lar ülkesinde ölünce[68], iktidara geçmiştir. Polemōn'dan iki oğlu ve bir kızı vardı. Kızı, Sapai'lı Kotys'le[69] evliydi. Fakat Kotys haince öldürüldü[70] ve karısı dul olarak yaşadı. Çünkü ondan çocukları vardı ve bunların en büyüğü şimdi iktidardadır. Pythodōris'in oğullarına gelince bunlardan biri[71] bir vatandaş olarak özel şekilde imparatorluğun idaresinde annesine yardım etmekte, diğeri ise[72] bir süre önce Büyük Armenia'nın kralı olarak atanmış bulunmaktadır. Pythodōris kendisi Arkheläos'la evlendi ve sonuna kadar onunla kaldı[73]; halen duldur ve yalnız yukarıda sözü geçen yerlerin değil; fakat ayrıca, bundan sonra anlatacağım, çok daha çekici yerlerin de sahibesidir.

30 Sidēnē ve Themiskyra, Pharnakia'ya yakındır ve bunların üst tarafında Pontos'un en iyi

---

68 Strabōn, xiv. 1. 42.

69 Odrys'ler kralı, Strabōn, vii. 47.

70 M.s. 19 yılında amcası Bosporos Kralı Rheskuporis tarafından.

71 II. Polemōn.

72 Zēnōn.

73 Arkheläos, M.s. 17 yılında öldü.

kısmı olan Phanaroia bulunur. Burası zeytin ağaçları, pek çok bağlar ve bir ülkenin sahip olabileceği bütün diğer nimetlere sahiptir. Doğu tarafında Paryadros Dağı tarafından korunur ve ülkenin uzun tarafı bu dağa paralel durumdadır; batı tarafında Lithros ve Ophlimos Dağları vardır. Bunlar oldukça geniş ve uzun bir vadi meydana getirirler; ve Armenia'dan akan Lykos Irmağı'yla Amaseia yakınındaki dar geçitten akan Iris Irmağı ülkeyi baştan başa keser. İki ırmak hemen hemen vadinin ortasında kavuşurlar ve bunların birleştiği yerde bir kent kurulmuştur ki, burasını ilk ele geçiren kimse[74] kendi ismine izafeten Eupatoria adını vermiş fakat Pompēïus burayı bitmemiş bulduğundan daha fazla arazi ilâve ederek, nüfusunu çoğaltmış ve Magnopolis olarak adlandırmıştır. Şimdi bu kent düzlüğün ortasında bulunmaktadır. Fakat Kabeira, Magnopolis'ten aşağı yukarı yüz elli *stadion* daha güneyde Paryadros Dağları'nın hemen eteklerinde kurulmuştur. Amaseia da Magnopolis'ten batıya doğru aynı uzaklıktadır. Kaberia'da Mithridatēs'in sarayı ve ayrıca bir su değirmeni ve hayvanat bahçeleri ve bunun yakınında av sahaları ve madenler vardır.

31 Burada da, Kainon Khōrion[75] denen yer vardır. Burası doğal şekilde sarp ve mahfuz bir kaya olup, Kabeira'dan iki yüz *stadion*'dan daha az uzaklıktadır. Tepesinde bol su çıkan bir kaynak, eteğinde de bir ırmak ve derin bir dere var-

74 Mithridatēs Eupator.
75 "Yeni Yer".

dır. Üst tarafındaki kaya o kadar yüksektir ki, buraya erişilemez; ve sadece Romalıların yıkmış oldukları hariç, diğer tarafları görkemli duvarlarla çevrilidir ve etraftaki arazi o kadar ormanlık, o kadar dağlık ve susuzdur ki, yüz yirmi *stadion*'luk bir alan içinde düşmanın burada kamp kurmasına olanak yoktur. Mithridatēs'in en kıymetli hazineleri burada saklıydı. Bunlar şimdi Pompēïus tarafından bağış yapıldıkları Capitōlium'da korunurlar. Pythodōris, işgal etmiş olduğu barbar ülkeye ve ayrıca Zēlitis ve Megalopolitis'in yanmda bulunan bütün topraklara sahiptir. Pompēïus tarafından bir kent haline getirilen ve Diospolis[76] olarak adlandırılan Kabeira'ya gelince, Pythodōris sonradan burayı bayındırlaştırarak, ismini Sebastē[77] olarak değiştirmiştir ve şimdi kenti kralî ikametgâh olarak kullanmaktadır. Burada Ameria Kasabası denen yerde, Pharnakēs'in Mēn Tapınağı da bulunur. Bu yerde birçok tapınak hizmetkârı ve geliri daima başrahip tarafından toplanan kutsal bir arazi de vardır. Krallar tapınağa o kadar saygı duymuşlardır ki, krallık yeminini "*Kralın kaderi ve Pharnakēs'in Mēn'i*" şeklinde değiştirmişlerdir. Burası, Albania ve Phrygia'da[78] olduğu gibi, aynı zamanda Selēnē'nin de[79] tapınağıdır. Aynı ismi taşıyan iki yerde Mēn Tapınağı vardır. Birisi Pisidia dolayında olan Antiokheia yakınındaki Mēn Askaios[80],

---

76 Zeus'un kenti.

77 Latince'de "Augusta".

78 Strabōn, xi. 4. 7; xii. 8. 20.

79 Ay Tanrıçası.

diğeri de Antiokheia'lıların ülkesindeki Mēn Tapınağı'dır.

32 Phanaroia'ın üst tarafında, Büyük Kappadokia'daki kentle aynı ismi taşıyan ve o kentteki aynı tanrıçaya vakfedilmiş bulunan, Pontos Komana'sı bulunur; ve diyebilirim ki, burada oturanların, özellikle bundan evvelki krallar zamanında, kurban törenlerinin uygulaması, kutsal inanışları ve rahiplerine karşı olan saygıları hemen hemen aynıydı[81]. O zamanlarda tanrıçanın yılda iki defa yapılan "*eksodos*"unda[82] rahip bir taç[83] giyer ve onur sırasında kraldan sonra gelirdi.

33 Bundan önce[84] annemin büyük babası olan taktikçi Dorylaos ve bunun yeğeni ve Philetairos'un oğlu olan ikinci bir Dorylaos'tan söz etmiş ve onun Eupator'dan birçok onurlu payeler ve bunların en onurlusu olan Komana Başrahipliği'ni almış olduğunu ve krallığı Romalılara karşı ayaklandırırken yakalandığını söylemiştim. Bu olaydan sonra o, mevkiini ve ailesi de saygınlığını yitirmiştir. Fakat bundan sonra, annemin amcası Moaphernes, krallığın dağılmasından hemen biraz sonra sivrilmiş; fakat bu yüzden hem kendisinin, hem de akrabalarının kralla araları açılmıştı. Lucullus'la arasındaki savaşın kötüye

---

80 Strabōn hem burada hem de xii. 8. 14'te bu Antiokheia'ya "Pisidia Antiokheia'sı" yerine "Pisidia yakınındaki Antiokheia" demektedir.

81 Kappadokia Komana'sındaki gibi.

82 Kutsal prosesyonlar.

83 Kralî soyluluğu temsil eden bir sembol olarak.

84 Strabōn, x. 4. 10.

gittiğini gören kralın, kuzeni Tibios'la Tibios'un oğlu Theophilos'u öldürmüş olmasına kızan ve hem onların hem de kendi öcünü almaya koyulan anne tarafından büyük babamla daha başka-
C 558 ları krala karşı gelmişlerdi; ve büyük babam, Lucullus'la gizli anlaşma yaparak on beş garnizonun krala karşı ayaklanmasına neden olmuştu. Bu hizmetlere karşılık her ne kadar büyük sözler verilmişse de, savaşın yönetimini Pompēïus, Lucullus'tan devir alınca, aralarında doğan düşmanlıktan dolayı, Lucullus'a herhangi bir şekilde yardım yapmış olanları da düşman kabul etmiştir. Çok büyük bir zafer kazanmış olan Pompēïus, savaşı bitirip vatanına dönünce, *Senatus*, bir kimse savaşı böylesine başarıyla sona erdirmişken, bunun ganimet ve ödül dağıtımının başkasına bırakılmasının doğru olamayacağı düşüncesiyle, Lucullus'un bazı Pontos'lulara vaad ettiği onurları onaylamadı.

34 Krallar zamanında Komana'nın işleri anlattığım şekilde yönetiliyordu. Ama Pompēïus egemenliği ele alınca, Arkheläos'u rahip atayarak, çevresi iki "*skhoini*" (yani altmış *stadion*) olan bir toprak parçasını kutsal alana kattı ve burada oturanların Arkheläos'a itaat etmelerini emretti. Şimdi o, buraların hakimi ve kentte yaşayan tapınak hizmetkârlarının efendisidir; fakat bunları satmaya hakkı yoktur. Burada da[85] tapınak hizmetkârlarının sayısı altı binden aşağı değildir. Bu Arkheläos Sulla ve *Senatus* tarafından onurlandırılan Arkheläos'un oğlu ve *consul* ka-

85 Kappadokia Komana'sında olduğu gibi, Strabōn, xii.2. 9.

tında bir adam olan Gabinius'un[86] arkadaşıydı. Gabinius Syria'ya yollandığı zaman Part Savaşları için yaptığı hazırlıkları paylaşmak ümidiyle Arkheläos da oraya gitti. Fakat *Senatus* ona izin vermeyince bundan vazgeçerek daha önemli bir ümide kapıldı. Çünkü o sıralarda Kleopatra'nın babası olan Ptolemaios, Mısırlılar tarafından sürgün edilmiş ve Kleopatra'nın büyüğü olan kızı krallığını eline geçirmişti; ve ona, kralî soydan gelen bir koca arandığından Arkheläos kendisini Mithridatēs Eupator'un oğlu gibi göstererek kraliçenin adamlarına öneride bulundu ve kabul edildi. Fakat sadece altı ay saltanatta kalabildi. Gabinius, Ptolemaios'a krallığını geri vermek için yaptığı bir meydan savaşında Arkheläos'u öldürdü.

35 Başrahipliğe oğlu geçmiştir; ve daha sonra yerine Lykomēdēs geçmiştir ki, ona eskisine ilâveten dört yüz "*skhoini*"lik bir arazi daha bağlanmıştır; fakat şimdi azledilmiş olduğundan, mükemmel vasıflarından dolayı bu yeri, Caesar Augustus tarafından onurlandırıldığı zannedilen, Adiatoriks'in oğlu Dyteutos tutmaktadır; şöyle ki, Caesar, Adiatoriks ve karısıyla çocuklarını başarıya eriştirdikten sonra, Adiatoriks'in en büyük oğluyla (Dyteutos en büyük oğluydu) beraber öldürtmeye karar verir. Fakat tam öldürmeye götürülürlerken ikinci kardeşin askerlere kendisinin en büyük olduğunu söylemesi üzerine, iki kardeş arasında uzun zaman bir tartışma çıkar; fakat so-
C 559 nunda babaları, Dyteutos'un yaşça büyük olma-

86 M.ö. 58 yılında *consul*'dür, M.ö. 57 yılında *proconsul* olarak Syria'ya gitmiştir.

sından ötürü annesini ve diğer kardeşini daha iyi koruyabileceğini söyleyerek onu ikna eder ve küçük oğluyla birlikte ölüme gider. Gerçekte büyük olan Dyteutos böylece kurtularak başrahiplik unvanını kazanır. Çünkü diğerleri öldürüldükten sonra bu durumu öğrenen Caesar üzülmüş ve kalanları korumasına alarak söz konusu onuru onlara bahşetmiştir.

36 Şimdi Komana kalabalık bir kenttir ve Armenia'dan gelen halk için önemli bir ticaret merkezidir; ve tanrıçanın "*eksodos*"u zamanında festivale katılmak için kentlerden, kasabalardan, her yerden kadınlar ve erkekler hep birlikte burada toplanırlar. Belirli bazı kişiler daha vardır ki bir yemine uyarak daima orada yaşarlar, tanrıça onuruna kurbanlar keserler. Yerli halk lüks içinde yaşar ve toprakları bağlarla doludur; ve çoğu, kendini tanrıçaya vakfetmiş olan vücutlarından kazanç sağlayan kadınlardır. Bu nedenle bir bakıma kent küçük Korinthos[87] gibidir. Çünkü orada da Aphroditē için kutsal olan kurtizanlar çok olduğundan pek çok yabancı buraya gelerek tatil yapar. Buraya giden tüccar ve askerler bütün paralarını harcadıklarından, bunlar için şu atasözü söylenir: "*Korinthos'a seyahat etmek her adamın harcı değildir*". İşte benim Komana hakkında söyleyeceklerim.

37 Civardaki bütün ülkeye Pythodōris egemendir. Bundan başka Phanaroia ve Zēlitis ve Megalopolitis'in de sahibesidir. Phanaroia hakkında konuşmuş bulunuyorum. Zēlitis'e gelince:

87 Strabōn, viii. 6.20.

Semiramis Tepesi üzerinde, içinde Armenia'lıların da[88] saygı gösterdikleri Anaitis'e ait bir tapınak bulunan tahkim edilmiş olan Zêla kenti vardır. Şimdi burada yapılan kutsal ayinler daha da kutsal bir karakter taşır. Bütün Pontos halkı en önemli sorunlarına ilişkin yeminlerini burada yaparlar. Krallar zamanında tapınak hizmetkârlarının sayısı ve rahibe verilen onur evvelce sözünü ettiğim şekildeydi; fakat şimdi her şey Pythodōris'in egemenliği altındadır. Birçok kimseler tapınak hizmetkârlarının sayısını ve tapınağın gelirlerini kötüye kullanmışlar ve azaltmışlardır. Komşu topraklar da, yani Zēlitis de (içinde bir tepe üzerinde Zēla kenti bulunur) çeşitli nüfuz alanlarına bölünmüştür; çünkü eski devirlerde krallar Zēla'yı bir kent olarak değil; fakat Pers tanrılarının kutsal bir alanı olarak idare ederlerdi ve rahip her şeyin efendisiydi. Burada çok sayıda tapınak hizmetkârı ve zengin gelir kaynaklarına sahip olan rahip otururdu; bu kutsal arazi kendi öz topraklarıymış gibi rahibe ve
C 560 kalabalık maiyetine bağlıydı. Pompēius, Zēlitis'in sınırlarını birçok eyaletler ilâve ederek genişletmiş ve Megalopolis'e yaptığı gibi Zēla'ya da kent sıfatını vermiş ve Megalopolis'i Kulupenē ve Kamisēnē'yle birleştirerek bir eyalet haline getirmiştir; son ikisi hem Küçük Armenia hem de Lauiansēnē'ye sınır oluşturur. Burada kaya tuzu ve şimdi harabe halinde olan Kamisa isminde bir kale bulunur. Daha sonraki Roma valileri bu iki ülkenin bir kısmını Komana rahiplerine, bir kıs-

[88] Strabōn, xi. 14. 16.

mını Zēla rahibine ve bir kısmını da Galatia *tetrarkhēs*'leri hanedanından olan Ateporiks'e tahsis etmiştir; fakat şimdi Ateporiks öldüğüne göre, çok büyük olmayan bu kısım Romalılara tâbi bir eyalet haline getirilmiş (halkı özel bir siyasî organizasyonu olan Karana'yla birleştiğinden burası Karanitis ismini almıştır) olup, geri kalan kısım Pythodōris ve Dyteutos'a aittir.

38 Şimdi bu ülkeyle[89] Amisos Sinōpē'lilerin ülkesi arasında kalan ve Kappadokia, Galatia ve Paphlagonia'ya doğru uzanan Pontos'un anlatamadığım kısımlarını tanımlayacağım. Amisos'luların arazisinden sonra Halys Irmağı'na kadar uzanan Phazēmōnitis gelir. Pompēïus burada bulunan Phazēmōn Köyü'ndeki yerleşmeyi bir kent olarak ilân etmiş ve Neapolitis ismini vermiştir. Bu ülkenin kuzey kısmı Gazēlōnitis ve Amisos'luların ülkesiyle sınırdaştır. Batısı Halys Irmağı, doğusu Phanaroia ve geri kalan kısmı da hepsinin en büyüğü ve en iyisi olan benim ülkem Amaseia'yla çevrilir. Phazēmōnitis'in Phanaroia'ya doğru uzanan kısmında Stiphanē isminde denize benzeyen bir göl vardır. Burada pek çok balık ve etrafında her çeşit otlak bulunur. Bu gölün kenarında şimdi terk edilmiş olan İkizari Kalesi ve yakınında şimdi harabe halinde olan kralî bir saray vardır. Ülkenin geri kalan kısmı genellikle ağaçsız ve ekime elverişlidir. Amaseia'lıların ülkesinin üst tarafında, Phazēmōnitis sıcak su kaynakları bulunur, bunlar sağlık için çok iyidir. Ayrıca her biri gaga şeklinde uzanan

[89] Zēlitis.

yüksek ve sarp bir dağın üzerinde Sagylion Kalesi vardır. Sagylion'da bulunan ve şimdi terk edilmiş olan bol sulu sarnıç birçok bakımlardan kral-
lara[90] yararlı olmuştur. Kral Pharnakēs'in oğullarından biri olan Arsakēs kendine hükümdâr unvanını vererek ayaklanma girişiminde bulunmuş; fakat yakalanarak burada öldürülmüştür. Kale, her ikisi de kral olan Polemōn ve Lykomē-
C 561 dēs tarafından alındığı halde, Arsakēs zorla değil; fakat aç ve susuz bırakılarak yakalanmıştır. Yanına erzak almadan ovalardan uzaklaşarak dağlara kaçmış ve sarnıçları büyük kayalarla dolu olarak bulmuştur; çünkü, haydutluk amacıyla yukarılara çıkanlara yararı olmasın diye bunların doldurulması ve garnizonların yakılması Pompēïus tarafından emredilmişti. İşte Pompēïus Phazēmōnitis'in yönetimini bu şekilde düzenlemişti. Fakat ondan sonraki yöneticiler bu ülkeyi de krallara dağıtmışlardır[91].

39 Benim kentim[92], içinden Iris Irmağı'nın aktığı geniş ve derin bir vadide kurulmuştur. İnsan emeği ve doğa buraya hem kent hem de kale karakterini olağanüstü bir şekilde sağlamıştır. Çünkü burası yüksek ve çok sarp bir kaya olup dimdik ırmağa doğru iner ve ırmak tarafında, kentin kurulmuş olduğu yerde, kıyıda bir duvar ve her iki tarafta sivri tepelere doğru uzanan duvarlar vardır. Bu tepeler iki tane olup doğal bir şekilde birbirlerine bağlıdırlar ve görkemli birer

[90] Pontos krallarına.
[91] Zēla ve Megalopolitis gibi.
[92] Amaseia.

kule halinde yükselmektedirler[93]. Bu alan içinde kralların hem sarayları hem de anıt mezarları bulunur. İki sivri tepe birbirine tamamen dar bir geçitle bağlıdır. Burası her iki tarafta kıyıdan ve varoşlardan beş veya altı *stadion* yüksekliktedir ve bu geçitten tepelere bir *stadion*'luk, hiçbir kuvvetin aşamayacağı, dik bir yokuş daha vardır. Bu kayaların içinde sarnıçlar da bulunur; fakat kentin bu kaynaklardan faydalanmasına olanak yoktur. Buradan, bir tanesi ırmağa, bir tanesi de boğaza doğru olmak üzere kayalara, boru şeklinde iki tane kanal oyulmuştur. Irmağın üzerine, bir tanesi kentten varoşlara, diğeri de varoşlardan dışarıya olmak üzere iki köprü kurulmuştur; kayalığın yukarısında olan dağ bu köprüde son bulur. İlk önce çok geniş olmayan ırmak boyunca uzanan bir vadi vardır, bu sonunda genişleyerek Khiliokōmon[94] Ovası'nı meydana getirir; ondan sonra her ikisi de verimli olan, Halys Irmağı'na doğru uzanan Diakopēnē ve Pimōlisēnē bölgeleri yer alır. Bunlar Amaseia'lıların ülkesinin kuzey kısmını meydana getirir ve uzunluğu yaklaşık beş yüz *stadion*'dur; bundan sonra ülkenin geri kalan kısmı gelir. Burası çok daha uzun olup Babanomos ve Ksimēnē'ye kadar uzanır ve bu ikincisi Halys Irmağı'na kadar gider. Amaseia'lıların ülkelerinin uzunluğu budur. Halbuki, kuzeyden güneye kadar genişliği yalnız Zēlitis'e kadar olmayıp Trōkmi'ye ve Büyük Kappa-

[93] Buradan anlaşıldığına göre tepeler kule gibi yükseliyordu, üzerlerine kule yapılmamıştı.

[94] "Binlerce köy ovası".

dokia'ya kadar uzanır. Ksimēnē'de *"halai"*[95] denen tuzlalar vardır. Irmağın buna izafeten Halys ismini aldığı zannedilmektedir. Ülkemde Mithridatēs Savaşları nedeniyle tahrip edilmiş birkaç müstahkem yer ve pek çok terk edilmiş arazi bulunur. Ancak bu topraklar ağaçlarla doludur; bir kısmı da atlar için otlaktır ve diğer hayvanları yetiştirmek için uygundur ve tamamı yaşamaya elverişlidir. Her ne kadar şimdi bir eyalet ise de Amaseia vaktiyle krallara aitti.

40 Bundan başka, Pontos Eyaleti'nin, Halys
C 562 Irmağı'nın dışındaki kısmı kaldı, yani Sinōpis yakınındaki Olgassys Dağı etrafındaki ülkeyi kastediyorum. Olgassys Dağı olağanüstü yüksek ve tırmanması zordur. Bu dağın her yerinde kurulmuş olan tapınaklar Paphlagonia'lıların elindedir. Etrafındaki Blaēnē ve Domanitis oldukça verimli topraklardır. İkincisinin içinden Amnias Irmağı geçer. Bithynia'lı Nikomēdes'in kuvvetlerini Mithridatēs Eupator burada tamamen yok etti. Fakat bunu şahsen değil, generalleri vasıtasıyla yaptı. Nikomēdēs'in birkaç kişiyle beraber anavatanına güvenle kaçıp oradan deniz yoluyla İtalya'ya gitmesine rağmen, Mithridatēs işin peşini bırakmadı ve ilk hücumda yalnız Bithynia'yı almakla kalmayıp Karia ve Lykia'ya kadar Asia'yı eline geçirdi. Ve burada yapılmış bir iskân olan Pompēiopolis, kent olarak ilân edildi. Bu kentteki Sandarakurgion Dağı[96] Pimōlisa'dan uzak değildir ve şimdi harabe halindeki bu kralî kaleden

[95] Hellence *"hals"* tuz demektir.
[96] Kırmızı Zırnık Dağı.

ötürü ırmağın her iki yanındaki ülkeye Pimōlisēnē denmektedir. Sandarakurgion Dağı'ının, yapılan madencilikten dolayı içi boşaltılmıştır, çünkü işçiler altında büyük oyuklar açmışlardır. Maden, vergi mültezimleri tarafından işletilmekteydi ve burada suçlarından ötürü pazarda satılan tutsakları madenci olarak kullanmaktaydılar, çünkü işin zahmetinden başka, madendeki havanın ve cevherin berbat kokusundan ötürü burada çalışmanın hem öldürücü ve hem de dayanılmaz olduğunu söylerler; öyle ki, işçiler kısa sürede ölmeye mahkûmdur. Bundan başka, sayıları iki yüzden fazla olmayan işçiler devamlı hastalık ve ölümle telef olduğundan, ocak yararlanılmaya elverişli olmamakta ve dolayısıyla çoğu zaman çalıştırılmamaktaydı. Pontos üzerine bu kadar yeter.

41 Pompēiopolis'ten sonra batıya doğru, Bithynia'ya kadar uzanan Paphlagonia'nın iç kısmı gelir. Bu ülke, küçük olduğu halde, benim zamanımdan az önce çeşitli hükümdarlar tarafından yönetilmişti; fakat kral soyu tükendiğinden, burası şimdi Romalıların elindedir ve Bithynia sınırındaki topraklara[97] "Timōnitis", "Gezatoriks'in ülkesi", "Marmōlitis", "Sanisēnē" ve "Potamia" isimlerini verirler. Ayrıca Olgassys'ün dağlık ülkesinin eteklerinde kurulmuş muhkem Kimiata Kalesi'nin de içinde bulunduğu Kimiatēnē de buradadır. *Ktistēs*[98] lâkabı verilen Mithridatēs kendisini Pontos hakimi olarak kabul

[97] Çeşitli nüfuz mıntıkalarına ayrılmış olduğundan.
[98] "Kurucu".

ettirdiği zaman, bu kaleyi hareket üssü olarak kullandı ve burası kendi soyundan gelen Eupator'a kadar muhafaza edildi. Paphlagonia'yı son olarak yöneten, lâkabı Philadelphos olan Kastōr'un oğlu Dēïotaros'tu. Bu kral, aym zamanda küçük bir kent ve kale olan, Morzeos'un kralî ikametgâhı Gangra'yı ele geçirdi.

42 Eudoksos Paphlagonia'da "*Kuru yerlerde kazılarak*" bulunan balıktan söz eder; fakat yerini
C 563 belirtmez; ve bu balıkların "*Kios'un alt tarafında Askania Gölü civarında rutubetli yerlerde*" çıkarıldığını söyler. Fakat konu hakkında açık bir söz etmez[99]. Ben Paphlagonia'nm Pontos'a sınırı olan kısmını anlattığımdan ve Bithynia'lılar da batıya doğru Paphlagonia'lılara güneye sınır oluşturduğundan, bu bölgeyi de incelemeye çalışacağım. Bu insanların ve Paphlagonia'lıların ülkesinden başlayarak güneye doğru Tauros'lara kadar Pontos ve Paphlagonia'ya paralel olarak uzanan bölgeleri sırasıyla anlatacağım. Bunların bazıları için, doğal durumlarından dolayı böyle bir sıra ve bölünme gerekmektedir.

[99] Keltika'da "kazılan balıklar" Strabōn, iv. 1. 6.

IV

1 Bithynia, doğuda, Paphlagonia'lılar ve Mariandyn'ler ve bir kısmı Epikētōn'lar; kuzeyde, Sangarios Irmağı'nın döküldüğü yerlerden Byzantion ve Khalkēdōn Denizi'nin ağzına kadar[100] Pontos Denizi tarafından;batıda, Propontis; güneye doğru, Mysia ve Hellēspontos Phrygia'sı da denen Phrygia Epiktētos'la sınırlanmıştır.

2 Bu son ülkede, Pontos'un ağzında Megara'lılar tarafından kurulmuş olan Khalkēdōn ve bir köy olan Khrysopolis ve Khalkēdōn'lar Tapınağı bulunur; ve denizden biraz içerde içinde küçük timsahların beslendiği bir pınar vardır. Khalkēdōn kıyısını izleyerek Propontis'in bir parçası olan Astakēnos Körfezi'ne gelinir. Bu körfezde bulunan Nikomēdeia, Bithynia krallarından birisi tarafından kurulmuş[101] ve ismini ondan almıştır. Birçok krallara[102], Ptolemaios'larda olduğu gibi birincisinin ününden dolayı aynı isim verilmiştir[103]. Gene burada Megara'lılar ve Atinalılar ve daha sonra Doidalsos tarafından kurulmuş olan Astakos kenti de vardır; ve körfez ismini Astakos kentinden almıştır. Burası Lysimakhos tarafından yerle bir edilmiştir ve halkı Nikomēdeia'nın kurucusu tarafından Nikomēdeia kentine yerleştirilmiştir.

3 Astakēnos Körfezi'ni takiben diğer bir körfeze daha gelinir; bu birinciye oranla daha güne-

---

[100] Karadeniz Boğazı.

[101] I. Nikomēdēs, M.ö. 264 yılında.

[102] Bithynia krallarına.

[103] Nikomēdēs II. Epiphanēs, Nikomēdēs III. Euergetēs, Nikomēdēs IV. Philopator gibi.

şin doğduğu yere doğru uzanır; ve bu körfezde, vaktiyle Kios denen Prusias bulunur. Kios, Dēmētrios'un oğlu ve Perseus'un babası olan Philippos tarafından yerle bir edilmiş ve onun tarafından, hem bu kentin hem de komşu bir kent
C 564 olan, Prusa'nın da yakınındaki Myrleia'nm tahribinde de kendisine yardım etmiş olan Zēla'nın oğlu Prusias'a verilmiştir ve Prusias bu kentleri restore ederek bunlardan Kios'a kendi adma izafeten Prusias ve Myrleia'ya karısının ismine izafeten Apameia adını vermiştir. Antiokhos'a yenildikten sonra buraya gelen ve Attalos'larla[104] yapılan anlaşma gereğince Hellēspontos Phrygiası'ndan çekilen Hannibal'i içtenlikle kabul eden Prusias budur. Bu ülkeye ilk zamanlar, Küçük Phrygia, denirdi. Fakat Attalos'lar buraya Phrygia Epiktētos[105] demişlerdir. Prusias'ın yukarı kısmında Aganthōnion adında bir dağ bulunur. Hylas'ın efsanesi burada geçmiştir. Heraklēs'in arkadaşlarından birisi olan Hylas Argo'da[106] seyahat ederken su almaya karaya çıktığında Nymphe'ler tarafından kaçırılmıştı. Gene Heraklēs'in arkadaşlarıdan olan ve onunla birlikte bu seyahatte bulunan Kios, Kolkhis'ten döndüğü zaman burada kaldı ve kendi ismine izafeten adlandırdığı Kios kentini kurdu. Bugün dahi Prusas'lılar arasında bir çeşit festival, dağlara yayılma festivali, kutlanır ve prosesyon halinde yürünür ve Hylas ormanlarda aranıyormuş gibi ismi çağrılır. Devletlerinin yönetiminde Romalılara karşı dostça bir eğilim gösterdiklerinden Prusa'lılar bağımsızlık elde etmişlerdir. Prusa, Mysia Olym-

[104] Pergamon kralları.

[105] Kazanılmış, ilhak edilmiş ülke anlamına.

[106] Argonaut'lar seferini yapan geminin adı.

pos'u eteklerinde kurulmuş ve iyi idare edilen bir kenttir. Phrygia'lılar ve Mysia'lılarla sınır komşusu olan kent, Kroisos'a[107] karşı savaşan Prusias tarafından kurulmuştur.

4 Bithynia'lılarla Phrygia'lılar ve Mysia'lılar hatta Kyzikos dolayındaki Doliōn'lar ve Mygdon'lar ve Trōia'lılar arasındaki sınırı belirtmek zordur ve her kabilenin diğerinden ayrı olduğu gerçeği kabul edilmiştir (en azından Phrygia'lılar ve Mysia'lılar hakkında şu atasözü vardır: "*Mysia'lıların ve Phrygia'lıların sınırları ayrıdır*"; fakat aralarındaki sınırları belirtmek zordur). Buna neden, oraya giden yabancıların barbar ve asker olmaları nedeniyle, fethedilmiş olan ülkeyi devamlı bir şekilde elde tutamamaları ve çoğu zaman göçebe olduklarından önlerine gelen halkları kovaladıkları ve sırası gelince diğerleri tarafından kendilerinin de ülkeden sürülmüş olmalarıdır. Bütün bu kabilelerin Thrak kökenli oldukları varsayılır. Çünkü Thrak'lar hemen öbür tarafta otururlar[108] ve her iki taraftaki halk birbirlerinden çok farklı değildir.

5 Fakat gene de zannedebildiğimiz kadarıyla Mysia'yı, Bithynia'yla Aisēpos Irmağı'nın denize döküldüğü yere, kıyıdan Olympos'a kadar olan alan içerisine yerleştirebiliriz ve Epiktētos'un[109] Mysia dolayında olduğunu; fakat hiçbir yerde kıyıya ulaşamadan Askania Gölü'nün ve topraklarının doğu kısımlarına doğru uzandığını kabul edebiliriz; çünkü bu topraklar gölle aynı ismi taşıyordu ve toprakların bir kısmı Phrygia diğer

[107] Hellence metinde, olasılıkla Kyros yerine Kroisos yazılmıştır.
[108] Boğaz'ın Avrupa yakası.
[109] Phrygia Epiktētos'u.

kısmı da Mysia'ydı. Fakat Phrygia kısmı Trōia'ya nazaran en uzak olandı ve gerçekten, bir kimse ozanın[110] "*Phōrkys ve tanrısal Askanios uzaktan,*
C 565 *Askania'dan gelen Phrygia'lıları yönetiyordu*" sözlerini bu şekilde, yani buranın Phrygia Askania'sı olduğu şeklinde yorumlamalıdır. Ozan[111] "*Arkadaşlarını kurtarmak için verimli Askania'dan gelmiş olan Palmys ve Askanios ve Hippotiōnos'un oğlu Morys (Morys göğüs göğüse çarpışmış Mysia'lıların önderidir)*" sözleriyle Trōia'ya daha yakın, şimdiki Nikaia'nın dolayında başka bir Askania'yı, Mysia Askania'sını ima eder. Eğer Phrygia'lıların lideri olarak Askania'dan gelen Askanios'la, gene Askania'dan gelen fakat Mysia'lıların lideri olan başka bir Askanios'tan bahsederse bu önemsenmemelidir, çünkü Homēros'ta böyle isim benzerliklerine ve kişilerin ırmak, göl ve yer adlarına izafeten isimlendirilmelerine sık sık rastlanır.

6 Ve ozanın kendisi tarafından Aisēpos, Mysia'nın sınırı olarak verilmiştir, çünkü kendisinin Dardania dediği, Aineias'a tâbi olan Ilion'un üst tarafında bulunan Trōia'nın etrafındaki tepelerin isimlerini saydıktan sonra, Pandaros'a tâbi olan ve içinde Zeleia'nın bulunduğu Lykia'yı kuzeye doğru ikinci olarak söyler ve "*Onlar ki, Zeleia'da, Ida Dağı'nın son eteklerinde yaşadılar, zengin insanlar, Aisēpos'un karanlık sularından içen Trōia'lılar*"[112] şeklinde söz eder. Zeleia'nın alt tarafında denize yakın, Aisēpos'un bu tarafında Adrēsteia Ovası, Tēreia Dağı ve Pitya (yani genel olarak söylenirse Priapos yakınında bugünkü Kyzikēnē) bulunur. Ozan bunlardan daha sonra

---

[110] *Iliada*, ii. 862.
[111] *Iliada*, xiii. 792.
[112] *Iliada*, ii. 824.

söz eder[113]; ve doğuya ve Aisēpos'un ötesine doğru uzanan kısımlara tekrar dönerek Aisēpos'a kadar olan ülkenin, Trōas'ın kuzey ve doğu sınırı olduğuna işaret eder. Gene de kesinlikle Mysia ve Olympos Trōas'tan sonra gelir. Antik gelenek kabilelerin durumunu böyle gösterir. Fakat çeşitli değişiklikler bugünkü farklı duruma neden olmuştur, çünkü çeşitli zamanlarda çeşitli yöneticiler buralara sahip olmuşlar ve bazı kabileleri birleştirmişler ve bazılarını da dağıtmışlardır. Çünkü Trōia'nın alınmasından sonra hem Phrygia'lılar, hem de Mysia'lılar ve daha sonra Lydia'lılar ve onlarla beraber Aiolis'liler ve Iōnia'lılar ve ondan sonra Persler ve Makedonia'lılar ve son olarak da Romalılar buralarda egemen olmuşlardır ve bu çeşitli yönetimlerde ülke değişik parçalara bölündüğünde halk diyalekt ve isimlerini kaybetmiştir. Şimdiki durumları açıklarken bu meseleyi, eski durumlara da yeteri kadar ilgi göstererek göz önüne almak benim için daha iyidir.

7 Bithynia'nın iç kısımlarında, Tieion'un üst tarafında kurulmuş olup, sığırlar için en mükemmel otlak olan ve Salonitēs peynirinin yapıldığı Salōna'nın etrafındaki toprakları da içine alan Bithynion ve aynı zamanda Bithynia'nın merkezi olan ve çok geniş ve verimli olduğu halde yazın sağlık için hiç de iyi olmayan bir ova tarafından çevrili bulunan Askania Gölü'nün kenarında kurulmuş Nikaia da yer alır. Nikaia ilk defa Philippos'un oğlu Antigonos tarafından[114] kuruldu ve buraya Antigonia ismini

[113] *Iliada*, ii. 828.

[114] Asia kralı; Phrygia'daki Ipsos Savaşı'nda Lysimakhos tarafından yenildi ve savaşta öldü, M.ö. 301.

verdi; sonradan Lysimakhos'un karısının ismine izafeten buraya Nikaia dendi. Nikaia Antipatros'un[115] kızıydı. Kentin çevresi yüz altmış beş *stadion*'dur ve dörtgen şeklindedir, bir düzlükte
C566 kurulmuştur ve dört kapısı vardır; caddeleri dik olarak biribirlerini keserler, öyle ki, *gymnasion*'un ortasına konan bir taştan dört kapı da görülebilir. Askania Gölü'nün biraz yukarısında, doğuya doğru hemen Bithynia'nın sınırında kurulmuş olan Otrōia, kenti bulunur. Kentin Otreos'a izafeten bu ismi aldığı zannedilmektedir.

8 Bithynia'nın Mysia'lılar tarafından iskân edildiği ilk defa Karyanda'lı Skylaks tarafından kanıtlanmıştır[116]. Skylaks Askania Gölü'nün etrafında Phrygia'lılar ve Mysia'lıların yaşadığını söyler; bundan sonra Dionysios[117], kentlerin kuruluşları hakkındaki kitabında, şimdi Trakya Bosporos'u denen Khalkēdōn ve Byzantion'daki boğazın eski devirlerde Mysia Bosporos'u adını taşıdığını yazar. Bu da Mysia'lıların Trakyalı olduklarına bir kanıt sayılabilir. Bundan başka Euphoriōn[118], "*Mysia Askanios'un kıyılarında*" ve Aitōlia'lı Aleksandros "*Silēnos ve Melia'nın oğlu olan Doliōn'lar yaşamış olduğu Askania Gölü kıyılarında ve Askania ırmakları boyunca yaşayanlar*", derken aynı şeyi kanıtlamış oluyor, çünkü Askania Gölü, buradan başka hiçbir yerde bulunmamaktadır.

---

[115] Antipatros M.ö. 334 yılında Büyük İskender tarafından Makedonia'ya naip olarak atandı.

[116] Skylaks, Dareios Hystaspis tarafından Indos'a bir inceleme gezisine yollanmış ve oradan iki buçuk yıl sonra dönmüştür. Bk. Herodotos, iv. 44.

[117] Euboia'daki Khalkis'li Dionysios.

[118] Olasılıkla Khalkis'li şair ve gramerci Euphronion.

9 Bithynia tanınmış bilginler yetiştirmiştir: Filozof Ksenokratēs, mantıkçı ve münazaracı Dionysios, Hipparkhos[119], Theodosios ve matematikçi oğulları ve ayrıca Myrleia'lı hatip Kleokharēs ve Prusa'lı hekim Asklēpiadēs[120].

10 Bithynia'nın güneyinde, Olympos dolaylarında (burada yaşayanlara bazıları Olympēnē'li bazıları da Hellēspontos'lular derler) Mysia ve Hellēspontos Phrygia'sı bulunur; Paphlagonia'nın güneyinde Galatia ve bu ikisinin de daha güneyinde Büyük Phrygia, Kilikia ve Pisidia Tauros'larına kadar uzanan Lykaonia bulunur. Fakat Paphlagonia tarafındaki bölge, Pontos ve Kappadokia ve evvelce tarif ettiğim kabilelere yakın olduğundan, ilk önce buralara komşu bölgeleri anlattıktan sonra sırasıyla öteki yerleri anlatmam, herhalde daha uygun olacaktır.

[119] Nikaia'lı astronomi bilgini.

[120] Crassus'un arkadaşı; M.ö. I. yüzyılın başlarında yaşamıştır.

V

1 Şu halde Galatia'lılar, Paphlagonia'lıların güneyinde bulunuyorlar. Burada üç kabile vardır; bunlardan ikisi Trōkmi'ler ve Tolistobōg'lar, önderlerinin ismini almışlardır, halbuki, üçüncüsü olan Tektosag'lar Keltia'daki[121] kabilenin ismini almıştır. Bu ülke, uzun zaman dolaşan ve Attalos'lar[122] ve Bithynia krallarına tâbi olan ülkeleri ele geçirerek, şimdiki Galatia ve Gallo-Graikia denen yeri, oranın sahiplerinin gönül rızasıyla alan Galatia'lılar tarafından kurulmuştur.
C 567 Genellikle bunları Asia'daki seferlerinin Leonnorios tarafından yönetildiği kabul edilir. Her üç kabile de aynı dili konuşurlardı ve birbirlerinden hiç farklı değillerdi; her biri, *tetrarkhi* denen dört kısma ayrılırdı; her *tetrarkhi*'nin kendi *tetrarkhēs*'i ve her ikisinin de *tetrarkhēs*'e bağlı bir hakimi ve askerî komutanı ve ikinci derecede iki komutanı daha vardı. On iki *tetrarkhēs* kurulunda üç yüz kişi bulunuyordu ve bunlar Drynemeton denen yerde toplanırdı. Kurul sadece cinayet davalarına karar verirdi, halbuki *tetrarkhēs*'ler ve hâkimler her davaya bakardı. Çok eskiden Galatia'nın yönetimi böyleydi; fakat benim zamanımda yönetim ilk önce üç, sonra iki, sonra bir lidere yani Dēïotaros'a, daha sonra da Amyntas'a geçmiş bulunuyor. Fakat şimdi Romalılar hem

[121] Strabōn, iv. 113.
[122] Pergamon kralları.

bu ülkeye hem de Amyntas'a bağlı olan ülkelere sahip bulunuyor[123].

2 Pontos ve Kappadokia yakınındaki kısımlara Trōkmi'ler sahiptir. Bunları Galatia'lıların oturduklarının en tahkim edilmişidir. Bunların üç surla çevrilmiş garnizonları vardır. Tavion, memleketin o kısmında yaşayanların ticaret merkezi olup, burada Zeus'un tunçtan yapılmış anıtsal bir heykeli ve insanların sığındığı kutsal bir alanı vardı; Mithridation'u, Pompēïus Pontos Krallığı'ndan ayırarak Bogodiatoros'a vermişti; üçüncü olarak Danala, Pompēïus'la Lucullus'un bir araya gelerek müzakere ettikleri yerdi; Pompēïus buraya savaşın yönetimini ele almak üzere Lucullus'un halefi olarak gelmiş ve Lucullus da yetkilerini Pompēïus'a devrederek, zaferini kutlamak üzere ülkeden ayrılmıştı. Şu halde, Trōkmi'ler bu kısımlara, Tektosag'lar ise Pessinus ve Orkaorki'nin komşusu olan Büyük Phrygia yakınlarındaki yerlere sahiptiler. Ankyra Kalesi Tektosag'lara aittir ve burası Blaundos dolayındaki Lydia'ya doğru uzanan Phrygia kentiyle aynı ismi taşır. Tolistobōg'lar Bithynia ve Phrygia Epiktētos'la sınır komşusudur. Kaleleri Blukion ve Pēion olup birincisi Dēïotaros'un malikânesi ve ikincisi hazinesini koruduğu yerdir.

3 Pessinus dünyanın o kısmındaki en büyük ticaret merkezi olup, büyük saygı gören "Tanrılar Anası"na ait tapınak buradadır. Ona Agdistis derler. Eski devirlerde rahipler aynı zamanda hükümdardı ve rahipliğin sağladığı nimetleri onlar

[123] M.ö. 25.

biçiyorlardı. Ama şimdi ticaret merkezi hâlâ ayakta durduğu halde rahiplerin yetkileri azalmıştır. Kutsal bölge, Attalos'lar[124] tarafından kutsal bir yere yakışacak şekilde, tapınak ve beyaz mermerden portikler ilâve edilerek yapılmıştır. Romalılar tıpkı Epidauros'taki Asklēpios'a yaptıkları gibi, Sibyl'in kehaneti doğrultusunda oradaki tanrıçanın heykelini almak üzere girişimde bulunarak tapınağı ünlü kılmışlardır. Kybelē'nin ismini Kybelon Dağı'ndan aldığı gibi, Dindymēnē ülkesi de ismini üst tarafındaki Dindymon Dağı'ndan almıştır. Yakınında Sangarios Irmağı akar ve bu
C 568 ırmağın üzerinde eski Phrygia'lılara, Midas'a, hatta kendi devrinden önce yaşamış olan Gordios'a ve diğerlerine ait iskân kalıntılarına rastlanır; bu izler kentlere ait olmayıp, büyük köyler niteliğindedir; örneğin, Saōkondareios'un oğlu Kastōr'un kralî ikametgâhı olan Gorbeus gibi; burada Kastōr'un kayınpederi Dēïotaros, Kastōr'u ve kendi kızını öldürmüş ve kaleyi yıkarak bütün kenti harap etmiştir.

4 Galatia'dan sonra güneye doğru Tatta Gölü gelir. Bu göl Morimēnē yakınında Büyük Kappadokia boyunca uzanır fakat, Büyük Phrygia'nın bir parçasıdır. Bundan sonra da büyük bir kısmı Amyntas'a ait olan ve Tauros'lara kadar uzanan bölge gelir. Tatta Gölü doğal bir tuzla havuzudur; içine sokulan şeyin etrafında su o kadar çabuk donar ki, buradaki insanlar ipten yapılmış halkaları içine soktuktan kısa bir zaman sonra tuzdan çelenkler şeklinde çıkarırlar; ve tuzun çökmesinden dolayı kanatlarıyla suya dokunan kuşlar hemen oraya düşerler ve bu suretle yakalanırlar.

---

[124] Pergamon kralları.

VI

1 İşte Tatta böyledir. Orkaorki ve Pitnissos'un etrafındaki bölgelerle Lykaonia Plâtosu soğuk, ağaçsız olup az su bulunduğu halde yabanî merkeplerin otlak yeridir; hatta suyun bulunabildiği yerlerde de, halen suyun parayla satıldığı Soatra'da (Garsaura yakınında bir kasaba) olduğu gibi kuyular dünyanın en derin kuyularıdır. Fakat gene de, ülke sulanmadığı halde olağanüstü koyun yetiştirir; fakat yünü serttir, buna rağmen bazı kimseler yalnız bunun üzerinden büyük servet elde etmişlerdir. Amyntas'ın bu bölgede üç yüzün üstünde sürüsü vardı. Büyüğü Koralis, küçüğü de Trōgitis Gölü olmak üzere iki de göl bulunur. Ayrıca bu civarda iyi iskân edilmiş, yukarıda sözü edilen merkep otlaklarından daha zengin toprakları bulunan Ikonion kenti de yer alır. Buraya Polemōn egemendi. Sözü geçen bölge, Kappadokia'yla Lykaonia'yı Kilikia Trakheia'dan ayıran yerdedir[125] ve bölgeye hakim bir durumda uzanır. Lykaonia'lılarla Kappadokia'lılar arasındaki sınır, Lykaonia'lılara ait Koropassos Köyü'yle Kappadokia'lılara ait Garsaura kenti arasındadır. Bu iki kale arasındaki uzaklık yüz yirmi *stadion* kadardır.

2 Tauros'ların yakınındaki Isaurikē de Lykaonia'ya dahildir. Burada aynı ismi taşıyan ve birine Eski Isaura, diğerine de Yeni Isaura denen, iyi tahkim edilmiş iki köy vardır. Birçok köyde

[125] Strabōn, xiv. 5. 1.

bunlara tâbiydi ve hepsi de haydut yatağıydı. Bunlar Romalılar ve özellikle lâkabı Isauricus olan Publius Servilius için devamlı huzursuzluk kaynağıydılar. Ben Publius Servilius'la tanışmış-
C 569 tım. O, bu yerleri Romalılara tâbi kıldı ve korsanlara ait olan deniz kenarındaki kalelerin çoğunu yıktı.

3 Isaurikē'nin yanında Derbē bulunur ve burası Kappadokia'ya en yakın ülkedir. Derbē Tiran Antipatros Derbētēs'in kralî ikametgâhıydı. Bu tiran Laranda'ya da sahipti. Fakat benim zamanımda Derbē ve her iki Isaura da Amyntas'ın elinde bulunuyordu. Amyntas[126] Isaura'yı Romalılardan aldığı halde Derbētēs'e saldırıya geçerek onu öldürmüştür. Amyntas Eski Isaura'yı tahrip ettikten sonra, aynı yerde kendisi için kralî bir ikametgâh yaptı. Fakat orada inşa ettirdiği surun tamamlanmasını göremedi, çünkü Homonadeis ülkesini istila ederken, Kilikia'lılar tarafından pusuya düşürülerek yakalandı ve öldürüldü.

4 Çünkü o, Pisidia Antiokheia'sına ve Apameia Kybōtos yanındaki Apollōnias ülkesine kadar olan yerlere ve dağın yanındaki bazı topraklara ve Lykaonia'ya sahip olduğundan, Tauros'lardan Phrygia'ya ve Kilikia'lılara ait topraklara yayılan Kilikia ve Pisidia'lıları imha etmeye uğraşıyordu; ve vaktiyle zapt edilemez denilen bazı yerleri, bu arada Krēmna'yı da almıştı. Hatta Krēmna'yla Sagalassos arasında bulunan Sandalion'u zapt etmek için çaba dahi harcamadı.

[126]Antōnius'la Actium Savaşı'nda birlikte Augustus'a karşı savaşan Galat Kralı Amyntas, M.ö. 31.

5 Şimdi Krēmna, Romalı kolonistler tarafından iskân edilmiştir; ve Sagalassos, Amyntas'ın bütün krallığının tâbi olduğu Romalı valiye bağlıdır. Burası Apameia'dan bir günlük uzaklıkta, kaleden yaklaşık otuz *stadion* aşağıdadır. Buraya Selgēssos da denir; bu kent Büyük İskender tarafından zapt edilmişti. Krēmna'yı ele geçirmiş olan ve zapt edilemez olarak zannedilen Homonadeis ülkesine de giren ve kendisini daha birçok yerlerin hâkimi olarak kabul ettiren ve hatta tiranı[127] dahi öldüren Amyntas, tiranın karısının bir hilesi sonucu yakalandı ve bu insanlar tarafından öldürüldü. Fakat Cyrinius[128] bu insanları aç bırakarak mahvetti ve bunlardan dört bin kişiyi yakalayarak, onları civardaki kentlere dağıttı ve böylece ülkeyi hayatlarının baharında olan kendi insanlarından yoksun bıraktı. Çok yüksek ve çoğu yerde geçmesi olanaksız Tauros'ların tepelerinin ortasında, birkaç vadiye bölünmüş çukur ve verimli bir düzlük vardır. Fakat insanlar bu düzlüğü sürdükleri halde dağların yamaçlarında ve mağaralarda yaşarlar. Çoğunlukla silahlanmışlardır ve ülkenin etrafındaki dağlar duvar görevi gördüğünden bunlar başkalarının ülkesine saldırmayı âdet edinmişlerdir.

[127] Homonadeis tiranı.
[128] Suriye Valisi Sulpicius Quirinius.

VII

1 Bunlara bitişik olarak Pisidia'lılar ve bunların en önemlileri olan Selgē'liler bulunur. Bu insanların çoğunluğu Tauros'ların tepesinde oturur. Fakat bazıları da Pamphylia kentleri olan
C 570 Sidē ve Aspendos'un üst tarafında, zeytin ağaçlarıyla dolu tepelerde otururlar; ve bunun üstündeki bölge (şimdi dağlardayız) Selgē'lilere ve Homonadeis'e sınır komşusu olan Katanne'lere aittir; fakat Sagalassos'lular Tauros'ların berisindeki Milyas'a bakan tarafı işgal ederler.

2 Artemidōros; Selgē, Sagalassos, Petnēlissos, Adada, Tymbriada, Krēmna, Pityassos, Amblada, Anabura, Sinda, Aarassos Tarbassos ve Termessos'un Pisidia kentleri olduklarını söyler. Bunlardan bazıları tamamen dağlarda olduğu halde, bazıları da her iki tarafta da dağların eteklerinde Pamphylia ve Milyas'a kadar uzanırlar ve kuzeye doğru yerleşmiş oldukları halde, hepsi de barışsever insanlar olan Phrygia'lılar, Lydia'lılar ve Karia'lılarla komşudur. Fakat Kilikia'lıların birçok özelliklerini paylaşan Pamphylia'lılar, ne korsanlık yapmaktan çekinirler, ne de kendileri Tauros'ların güney yamaçlarında yerleşmiş oldukları halde, sınırdaki insanların barış halinde yaşamasına izin verirler. Phrygia'nın ve Karia'nın sınırlarında Tabai, Sinda ve Amblada bulunur. Tıbbî perhizlerde kullanılan Amblada şarabı buradan ihraç edilir.

3 Şimdi yukarıda adı geçen ve dağlarda yaşayan Pisidia'lılardan geri kalanların hepsi, Kilikia'-

lılar gibi, tiranlar tarafından yönetilen ayrı kabilelere bölünmüşlerdir ve korsanlık yaparlar. Eski zamanlarda gezici bir kavim olan bazı Leleg'lerin, karakterlerinin benzerliği dolayısıyla onlara karışarak orada yerleştikleri söylenir. Selgē bir kent olarak önce, Lakedaimon'lular tarafından kuruldu, bununla beraber daha erken olarak kurucusu Kalkhas'tır; fakat daha sonra bağımsız bir kent olarak varlığını sürdürdü. Yönetimin kanunlarına bağlı olması nedeniyle o kadar güçlendi ki, bir zamanlar buranın nüfusu yirmi bine yükseldi. Bölgede doğa olağanüstüdür, çünkü Tauros'ların zirveleri arasındaki bu ülke on binlerce kişiyi barındırabilir ve o kadar verimlidir ki, birçok yerlerinde zeytin ağaçları ekilidir ve nefis bağları ve her çeşit davar için bol sayıda meraları vardır; ve ülkenin üst tarafında, çeşitli ağaçlardan meydana gelmiş korular bulunur. Bunlar arasında en çok günlük ağacı vardır. Bu ağaç fazla büyümeyip yukarı doğru düz olarak uzar ve bundan, tıpkı kızılcık ağacından olduğu gibi, cirit yapılır. Bu ağacın gövdesinde yaşayan, bir cins ağaç yiyen kurt, ağacı içeriden dışarıya doğru yiyerek ağacın köküne önce kepek veya talaş gibi bir toz döker, sonra bu deliklerden hemen sertleşerek sakıza benzer bir madde haline giren bir sıvı sızar; fakat bu sıvının bır kısmı ağacın kökündeki tozun üzerine dökülerek hem bu tozla hem de toprakla karı- C 571
şır. Yalnız tozun üzerinde kalan bir kısım sıvıyla ağaçtan sızarken donan sakız saftır. Halk toprak ve ağaç tozuyla karışmış olan ve saf olmayan karışımdan bir madde yapar. Bu, saf olandan daha kokulu olmakla beraber kuvveti daha azdır

(çok kimse bunu fark etmez). Bu madde tanrıları kutsayanlar tarafından buhur olarak kullanılır. Halk Selgē süsenini[129] ve ondan yapılan merhemi över. Kentin civarındaki bölgeye ve Selgē'lilerin topraklarına yalnız birkaç yerden girilebilir, çünkü burası dağlık olup Selgē Dağları'ndan geçerek Pamphylia Denizi'ne akan Kestros, Eurymedōn ve diğer akarsular tarafından meydana getirilmiş uçurumlar ve yarlarla doludur. Fakat yolların üzerinde köprüler vardır. Bununla birlikte Selgē'liler kentin doğal tahkimatından ötürü ne eskiden ne de daha sonraları hiçbir zaman başkalarına tâbi olmamışlardır ve sahip oldukları bütün toprakların nimetlerinden hiç rahatsız edilmeden yararlanmışlardır. Ancak aşağıda Pamphylia'da Tauros'ların iç tarafında bulunan krallarla daima savaş halindeydiler. Romalılarla ilişkilerinde, söz konusu olan durumlarını bazı koşullarda koruyabiliyorlardı. Büyük İskender'e bir elçi heyeti yollayarak, dost bir ülke sıfatıyla emirlerini kabul edeceklerini bildirdiler. Şimdi tamamen Romalılara tâbidirler ve vaktiyle Amyntas'a bağlı olan topraklar içindedirler.

[129] Orris kökü ilâç sanayiinde kullanılır.

VIII

1 Evvelce söylendiği gibi[130] Bithynia'lıların güney sınırında, Mysia Olympos'u denen dağın etrafında oturan Mysia'lılar ve Phrygia'lılar vardır. Bu kabilelerin her biri ikiye ayrılmıştır. Phrygia'nın bir kısmına Büyük Phrygia denir; burada Midas hüküm sürmüştür ve bir kısmı Galatia'lılar tarafından işgal edilmiştir. Hellespontos üzerindeki ve Olympos'un etrafındaki kısım Küçük Phrygia yani Phrygia Epiktētos denen yerdir. Mysia da aynı şekilde iki kısma ayrılır; birincisi Bithynia ve Phrygia Epiktētos'un devamı olan ve Artemidōros'a göre Istros'un uzak kıyılarında yaşayan Mysia'lılar tarafından kolonize edilmiş olan Olympēnē ülkesi, ikincisi ise Kaïkos Irmağı ve Pergamēnē dolaylarıyla ırmağın denize döküldüğü yere ve Teuthrania'ya kadar uzanan bölgedir.

2 Fakat buralarda, sık sık söylediğim gibi[131] sınırlar birbiri içerisine girmiştir ve eskilerin Phrygia dedikleri Sipylos Dağı dolayındaki ülke de böyledir. Vaktiyle Phrygia'lı Tantalos, Pelops ve Niobē'nin yaşadığı söylenen bu ülkenin Büyük Phrygia'da mı yoksa Küçük Phrygia'da mı olduğu kesin değildir. Fakat her iki görüşten hangisi doğru olursa olsun sınırların karışıklığı açıkça görülmektedir; çünkü Kaïkos'un denize döküldüğü Pergamēnē ve Elaïtēs ve bu iki ülke

130 Strabōn, xii. 4. 4.
131 Strabōn, xii. 4. 4.

arasında bulunan, Teuthras'ın ve onun yerine geçen Pelops'un yaşamış olduğu Teuthrania, Hellespontos'la Sipylos dolaylarındaki ülke ve
C 572 dağın eteğindeki Magnesia arasında uzanır; ve bu nedenle, evvelce de söylediğim gibi sınırları belirtmek bir görevdir ("Mysia'lıların ve Phrygia'lıların sınırları ayrıdır").

3 Homeros'un Meïones dediği Lydia'lılar ve Maionia'lılar bir bakıma hem bu insanlarla hem de birbirleriyle karıştırılmaktadırlar. Çünkü bazıları bunların aynı, bazıları da farklı olduklarını söylemektedir. Bunların bir kısmı Mysia'lıların Thrak'lardan olduklarına inanmakta ve bu da Lydia'lı Ksanthos ve Eleia'lı Menekratēs'in yaptığı eski açıklamaya uymaktadır. Bu açıklamaya göre Mysia isminin aslı Lydia'lılarda gürgen ağacına verilen isimden[132] çıkmıştır. Olympos Dağı'nın dolaylarında çok sayıda gürgen ağacı vardır. Gene bu açıklamaya göre halkın onda biri buraya yollanmıştır[133]. Ve bunların torunlarına "*oksya*" ağacından dolayı Mysia'lı denmiştir ve dillerinde de bunu doğrulayan kanıtlar vardır. Mysia'lıların dilleri bir bakıma Lydia ve Phrygia dillerinin bir karışımıdır. Çünkü Mysia'lılar Olympos Dağı dolaylarında bir süre yaşadıktan sonra, Trakya'dan gelen Phrygia'lılar, Troia ve dolaylarını çevirerek burayı ele geçirince bunlar da Lydia'ya komşu

---

[132] Hellenler tarafından *oksya* denen gürgen ağacının ismi Lydia'lılarda *mysos*'tur.

[133] Dinsel bir adağa uyarak halkın onda biri memleketlerinden çıkartılarak Olympos Dağı çevresinde yerleştirilmiş ve bir tanrıya vakfedilmiştir.

olan Kaïkos kaynağının üst tarafına yerleşmişlerdir.

4 Bu çeşit efsanelerin doğmasına oradaki kabilelerin karışması ve Halys'ün bu tarafındaki ülkelerin, özellikle kıyılarının çok verimli olması neden olmaktadır. Bu yüzden birçok yerlerden ve deniz aşırı ülkelerden buraya devamlı saldırılar yapılmış ve komşu olan kabileler de birbirleriyle çatışmışlardır. Özellikle Trōia Savaşı sırasında ve ondan sonra istilâ ve göçler baş göstermiştir, çünkü aynı zamanda hem barbarlar ve hem de Hellenler başkalarının ülkelerine sahip olmak hevesine kapılmışlardır; fakat Trōia Savaşı'ndan önce de bu böyleydi çünkü, evvelce de söylediğim gibi[134] Kaukōn'lar ve Leleg'ler gibi Pelasg'lar da eski devirlerde Eurōpa'nın birçok yerlerinde başıboş dolaşırlardı. Ozan bu kabileleri Trōia'lıların deniz aşırı olmayan müttefikleri olarak gösterir. Phrygia ve Mysia'lılara ait söylentiler Trōia Savaşları'ndan önceye dayanır. İki ayrı Lykia grubunun bulunuşu, bunların aynı kabileden olup olmadıkları kuşkusunu uyandırmaktadır. Acaba Trōia'lı Lykia'lılar mı Karia'yı, yoksa Karia'lı Lykia'lılar mı Trōia'yı kolonize ettiler[135]? Belki aynı şey Kilikia'lılar için de doğrudur, çünkü bunların da iki ülkesi vardır[136]. Bununla birlikte şimdiki Kilikia kabilesinin Trōia Savaşları'ndan önce var olduğuna dair elimizde yukarıdakine benzer bir ipucu yoktur. Tēle-

[134] Strabōn, v. 2. 4; vii. 7. 10.
[135] Strabōn, xii. 3. 7.
[136] Strabōn, xiii. 1. 60.

phos'un, annesiyle Arkadia'dan geldiği düşünülebilir. Misafiri bulunduğu Teuthras'la annesinin evlenmesi üzerine o da Teuthras'ın oğlu olarak kabul edilmiş ve sonradan da Mysia tahtına geçmiştir.

5 Söylentiye göre eski zamanlarda adalı olan
C 573 Karia'lılar ve Leleg'ler Krēta'lılarm yardımıyla kıtalı olmuşlar ve Krēta'daki Milētos kentinden Sarpēdōn başkanlığında, diğer yerleşmelerin yanı sıra Milētos'u da kurmuşlardı[137] ve şimdi Lykia denen ülkeye Termilas kolonisini yerleştirmişlerdi; ve gene söylentiye göre bunlar Minos ve Rhadamanthos'un kardeşi olan Sarpēdōn tarafından Krēta'dan getirilmişlerdir. Herodotos'un söylediğine göre[138] en eski zamanlarda Solymos'lar sonra Milyas'lılar denen halka Sarpēdōn, Termilas ismini vermiş fakat Pandion'un oğlu Lykos oraya gittiğinde bu insanlara kendi ismine izafeten Lykia'lılar demiştir. Bu bilgiye göre Solymos'lar ve Lykia'lılar aynı insanlardır. Fakat ozan bunlar arasında bir ayırım yapmaktadır. Her halde Bellerophontēs Lykia'dan hareket ederek "*Şanlı Solymos'larla savaştı*[139]. *Aynı şekilde oğlu Peisandros*[140] *Solymos'larla savaşırken Arēs tarafından öldürüldü*"[141] ve Homēros Sarpēdōn'dan Lykia'nın yerlisi olarak söz etmektedir[142].

---

[137] Küçükasya kıyılarında.
[138] Herodotos, i. 173; vii. 92.
[139] *Iliada*, vi. 184.
[140] *Iliada*'da Isandros olarak geçer.
[141] *Iliada*, vi. 204.
[142] *Iliada*, vi. 199.

6 Fakat sözünü ettiğim ülkenin[143] verimli oluşu Trōia Savaşları'ndan önce dahi meydana gelmiş olan birçok olaylarla doğrulanmış ve buraları kudretlilerin önünde, doğal bir savaş ödülü olarak uzanmıştır. Hatta Amazon'lar dahi buraya saldırmak cesaretini bulmuşlar ve söylendiğine göre hem Priamos, hem de Bellerophontēs bunlara karşı seferler düzenlemiştir; ve eski kentlerin Amazon'lara izafeten isimlendirilmesi bunu doğrular ve Trōia Ovası'nda *"Erkeklerin (Batieia); fakat ölümsüzlerin (çok sıçrayan Myrina'nın mezarı)"*[144] dedikleri bir tepe vardır. Tarihçilere göre Myrina bir Amazon'du ve bunu "çok sıçrayan" lâkabından çıkarmaktadırlar. Çünkü söylendiğine göre atlara, hızlı koşmalarından ötürü "iyi sıçrayan" denmekte ve Myrina da arabasının çok hızlı koşturduğu için ona da "çok sıçrayan" denmiştir. Bu durumda Myrina[145], ismini bu Amazon'dan almıştır. Komşu adalar da verimliliklerinden ötürü aynı olayları yaşamışlardır. Homēros Trōia Savaşları'ndan önce Rhodos ve Kōs gibi adaların Hellenler tarafından işgaline açıkça tanıklık etmektedir[146].

7 Trōia Savaşları'ndan sonra Hellenlerin ve Trēr'lerin göçleri ve Kimmerlerin ve Lydia'lıların budan sonra Perslerin ve Makedonia'lıların ve son olarak da Galatların saldırısı her şeyi altüst etti ve karıştırdı. Sadece bu değişikliklerden do-

---

[143] Halys'ün bu tarafındaki ülke.
[144] *Iliada*, ii. 813.
[145] Kent.
[146] Strabōn, xiv. 2. 7.

layı değil; fakat tarihçilerin anlaşamamasından da belirsizlik doğmaktadır. Tarihçiler aynı konularda aynı şeyleri söylememekte, örneğin, *tragedia* şairlerinin söyledikleri gibi, Trōia'lılara Phyrgia'lı ve Lydia'lılara da Karia'lı demekte ve diğer halklar için de aynı şeyi yapmaktadırlar. Fakat başlangıçta küçük bir ulus olan Trōia'lıların ge-
C 574 lişmesi ve krallarının "Krallar Kralı" unvanını alması, hem ozanın hem de yorumcuların Trōia ve Trōia'lılara çok önem vermesini sağlamıştır; çünkü ozan Trōia tarafından savaşan bütün halklara Trōia'lı, karşı taraftakilere de *Dananos ve Akhaios* demektedir; fakat biz doğal olarak, ne Paphlagonia ne Karia ne de Karia sınırındaki ülke, yani Lykia'dan Trōia'nın bir parçası olarak söz edeceğiz. Ozanın *"Trōia'lılar azametle ve kuşlar gibi öterek ilerliyorlardı"*[147] karşı taraf için söylediği *"Fakat Akha'lar sessizce ve öfke püskürerek ilerliyorlardı"*[148] şeklindeki sözleri düşüncesini yansıtmaktadır. Durum böyle olmakla beraber ben, tarafsız olarak gücümün yettiği kadar ayrıntıları açıklamaya çalışmalıyım. Bununla beraber geçmiş tarihe ait herhangi bir şey gözümden kaçarsa bundan söz etmeden geçeceğim, çünkü bir coğrafyacının görevi tarih alanında değildir ve ben olayları şimdi olduğu gibi anlatmalıyım.

8 Propontis'e hâkim durumda, Mysia Olympos'u ve Ida adında iki dağ vardır. Şimdi Bithynia'lıların toprakları Olympos Dağı eteklerinde uzanır. Trōia ise, Ida Dağı etekleriyle deniz ara-

[147] *Iliada*, iii. 2.
[148] *Iliada*, iii. 8.

sında yer almaktadır. Trōia ve onunla ilgili kısımları daha sonra güneyden söz ederken tanımlayacağım[149]. Fakat şimdi Olympos Dağı ülkesini ve vaktiyle geçmiş olduğum yerlere paralel bulunan ve Tauros'lara kadar uzanan diğer ülkeleri sırasıyla tanımlayayım. Olympos Dağları iyi bir şekilde iskân edildikten başka aynı zamanda tepelerinde sık ormanları ve haydut çetelerini barındıran, dağ tarafından korunmuş yerler de içermektedir. Bu çeteler arasında, egemenliklerini uzun süre sürdürebilen tiranlar da çıkmıştır. Örneğin benim zamanımda Kleōn haydutları çetesinin reisiydi.

9 Kleōn, Gordion Kasabası'ndandı. O, sonradan burayı genişleterek bir kent haline getirmiş ve Iūliopolis adını vermiştir. Fakat başından beri kalelerin en kuvvetlisi olan Kallydion adını taşıyan yeri haydutların harekat üssü ve sığınağı olarak kullanmıştır. Vaktiyle, Asia'ya hâkim olan Labienus'un[150] adına haraç alanlara karşı saldırıya geçerek gerçekten Antōnius'a yararı dokunmuştur. Fakat Actium Savaşı sırasında Antōnius'a isyan ederek Ceasar'ın[151] generalleriyle birleşmiş ve lâyık olduğundan fazla itibar görmüştür. Bundan böyle Antōnius'tan elde ettiklerine ilâveten Caesar'ın verdiklerine de sahip olmuştur; öyle ki, haydutluktan hükümdarlık katına erişmiştir. Bir Mysia tanrısı olan Zeus Abrettēnos'un rahibi olmuş ve keza Abrettenē gibi

[149] Strabōn, xiii. 1. 34-35.
[150] M.ö. 40-39 yılı *tribun* Titus Labiēnus.
[151] Augustus.

Mysia'da olan Mōrēnē'nin bir kısım da tâbiyetine
C 575 almış ve son olarak da Pontos Komana'sı Rahipliği'ni elde etmiş; fakat Komana'ya gelişinden sonra bir ay içinde ölmüştü. Fakat kan hücumu veya başka bir nedenden olan bu ölümü, tapınak yakınları[152] tanrıçanın gazabı şeklinde açıklıyorlardı; çünkü içinde oturulması, giriş ve çıkışı rahip ve rahibelere ayrılmış olan bu kutsal alanda, saygısızlıkta bulunulması, özellikle domuz eti yenmesi hatta bu hayvanın kente sokulması yasaklanmıştı. Kleōn bir rahip olarak değil de, sanki kutsal olan her şeyi bozmak düşüncesiyle buraya gelmiş gibi, kendisinin haydutluk karakterini açıklayan ilk yaptığı iş, bu âdeti bozmak oldu.

10 Tarif ettiğimiz Olympos Dağı'nın kuzey dolayları Bithyn'ler, Mygdon'lar ve Doliōn'lar, öte yanı ise, Mys'ler ve Epiktēt'ler[153] tarafından iskân edilmiştir. Şimdi Kyzikos dolaylarındaki halk, Aisēpos Çayı'ndan Rhyndakos Çayı'na ve Daskylitis Gölü'ne kadar Doliōn'lar olarak adlandırılır. Halbuki, bunlardan sonra gelen ve Myrleia'lılar ülkesine kadar uzanan halka Mygdon'lar denir. Daskylitis Gölü'nün üst tarafında, biri büyük olan Apollōniatis ve diğeri Milētupolitis olmak üzere iki göl daha vardır. Daskylitis Gölü'nün yakınında "Rhyndakos üzerindeki Apollōnia" ismindeki kent bulunur. Bugün bu yerler Kyzikos'lulara aittir.

---

[152] Rahipler.

[153] Phrygia Epiktētos'ta oturanlar.

11 Kyzikos, Propontis'te bir ada olup, kıtaya iki köprüyle bağlıdır. Sadece toprağının verimliliğiyle değil; fakat çevresinin beş yüz *stadion* oluşuyla da göze çarpar. Köprülerin yakınında aynı ismi taşıyan ve gerektiğinde kapatılabilen iki limanı ve iki yüzden fazla gemiyi alabilecek büyüklükte barınağı bulunan bir kent vardır[154]. Kentin bir kısmı düzlükte diğer kısmı ise "Arktōn Oros"[155] denen dağın yakınındandır. Bu dağın arkasında Dindymos denen başka bir dağ daha vardır. Tek bir zirve olarak yükselen bu dağda "Tanrılar Anası" Dindymēnē'nin Argonaut'lar tarafından yapılmış tapınağı bulunur. Kent; büyüklük, güzellik, hem barış hem de savaş zamanında yönetiminin mükemmelliğiyle Asia'daki en başta gelen kentlerle yarışır durumdadır ve Rhodos, Massalia ve antik Karthago tarzında düzenlenmiştir. Şimdi ben birçok ayrıntıyı atlıyorum; fakat, kamuya ait üç yapının yönetimiyle uğraşan üç yöneticinin bulunduğunu söylemeliyim. Bu yapılar, hazine, silah ve savaş makineleri ve tahıl içerirlerdi. Onlar tahıla Khalkidikē toprağı[156] karıştırarak çürümesini önlerdi. Mithridatēs Savaşları sırasında, yapmış oldukları bu hazırlığın sonuçlarından elde edilen avantajı kanıtladılar; şöyle ki kral, beklenmedik bir zamanda yüz elli bin kişi ve büyük bir atlı kuvvetiyle kentin karşısındaki Adrēsteia Dağı denilen dağı ve dolaylarını ele geçirmek suretiyle baskın yaptığı ve sonra ordusunu kente hakim bir şe-

[154] Kyzikos kenti.
[155] Ayılar Dağı.
[156] İçinde kalsiyum karbonat bulunan toprak.

C 576 kilde arazinin berzah kısmına geçirdiği ve onlarla yalnız karada değil; fakat dört yüz gemiyle denizde savaştığı zaman, Kyzikos'lular bütün saldırılara karşı koydular ve karşı bir tünel kazdılar. Kyzikos'lular az daha kralı kendi kazdığı tünelde canlı olarak ele geçireceklerdi. Fakat kral aldığı önlemlerle tünelden geri çekilerek buna engel oldu. Romalı General Lucullus'un geç de olsa geceleyin bir yardımcı kuvvet gönderebilmesi ve keza, kralın önceden kestiremediği ve bu yüzden adayı terk edinceye kadar büyük insan kaybına uğramasına neden olan, kalabalık ordusu üzerine çöken açlık da Kyzikos'lular için yardımcı sayılır. Romalıların ayrıcalık tanıdıkları kent bugüne kadar iç bağımsızlığını korumuştur. Vaktiyle sahip olduklarına ilâveten Romalılar tarafından verilenlerle birlikte geniş toprakları vardır. Bunlar arasında, bir kısmı Byzantion'luların elinde olan Daskylitis Gölü'nün bazı kısımları ve Adrēsteia övası, Trōia Bölgesi'nde ise Aisēpos'un karşı kıyısında bulunan Zeleia dolaylarının bazı kısımlarını yer alır. Doliōnis ve Mygdonis'e ilâveten Apollōniatis ve Milētupolis göllerine kadar uzanan topraklar da onlara aittir. Rhyndakos Çayı bu bölgelerden geçer; bu çayın kaynakları Azanitis'tedir ve sonra Mysia Abrettēnē'de diğer ırmaklarla birlikte, Abaeitis'teki Ankyra'dan geçen Makestos'u alır ve Besbikos Adası'nın karşısında Propontis'e dökülür. Kyzikos'luların bu adasında sık ormanlarla kaplı Artakē adında bir dağ vardır. Bu dağın önünde aynı ismi taşıyan bir adacık bulunur ve onun da yakınında, kıyı yoluyla Kyzikos'tan Priapos'a gider-

ken önünden geçilen, Melanos adında bir burun vardır.

12 Aizanoi, Nakolia, Kotiäeion, Midaeion Dorylaion Phrygia Epiktētos'un kentleridir; keza bazı yazarlara göre Mysia'ya ait olduğu kabul edilen Kadoi da bunlar arasında yer alır. Mysia, iç kısımda Olympēnē'den Pergamēnē'ye ve Kaïkos adını taşıyan ovaya kadar uzanan bir alanı kaplar ve bu nedenle Ida Dağı ve Katakekaumenē arasında uzanır. Katakekaumenē'yi bazıları Mysia'da bazıları da Maionia'da kabul eder.

13 Phrygia Epiktētos'un üstünde güneye doğru Büyük Phrygia yer alır, bunun sol tarafında Pessinus, Lykaonia ve Orkaorki bölgeleri, sağ tarafında ise Maionia'lılar, Lydia'lılar ve Karia'lılar bulunur. Epiktētos'ta, Phrygia Parōreia olarak adlandırılan kısım[157] ve Phrygia'nın Pisidia boyunca uzanan parçasıyla Amorion dolayındaki kısımları ve Eumeneia ve Synnada ve ondan sonra Phrygia kentlerinin en büyükleri olan Laodikeia kentiyle Apameia Kybōtos olarak adlandı-
C 577 rılan bir kent bulunur. Bunlara komşu olarak kasabalar yer alır ve...[158] Aphrodisias, Kolossai, Themisoniōn, Sanaos, Metrōpolis ve Apollōnias; fakat bunlardan daha uzakta Peltai, Tabai, Eukarpia ve Lysias bulunur.

14 Halen Phrygia Parōreia doğudan batıya doğru uzanan bir çeşit dağ silsilesine sahiptir ve onun eteklerinde her iki tarafta geniş bir ova uza-

[157] Phrygia'nın dağlar boyunca uzanan parçası.

[158] Buradaki boşluk "diğer yerler arasında" şeklilde doldurulabilir.

nır ve onun yakınında kentler vardır; kuzeye doğru, Philomelion ve öte tarafta Pisidia yakınındaki Antiokheia denen kentler bulunur. Birinci kent tamamıyle ovadadır, halbuki öteki tepededir ve burada bir Roma kolonisi oturmaktadır. Bu sonuncu kent, vaktiyle Maiandros Irmağı yakınında oturmuş olan Magnēt'ler tarafından iskân edilmiştir. Romalılar Tauros'ların bu tarafında kalan Asia parçasını Eumenes'in[159] egemenliğine verirken, onları ayırarak bağımsız olarak iskân ettiler. Burada aynı zamanda bir Mēn Arkhaios[160] Rahipliği vardır. Bunun bir hayli tapınak kölesi ve kutsal yerleri de bulunur. Fakat rahiplik kurumu Amyntas'ın ölümünden sonra oraya varis olarak gönderilenler tarafından ortadan kaldırılmıştır. Synnada büyük bir kent değildir; fakat önünde, çevresi hemen hemen altmış *stadion* olan zeytin ağaçları ekili bir ova uzanmaktadır. Bunun ötesinde Dokimia Köyü ve keza "*synnadik*" mermer ocağı vardır (her ne kadar yerliler ona "*Dokimetē*" veya "*Dokimaion*" derlerse de, Romalılar ona bu adı vermişlerdir. Önceleri bu ocaktan küçük çapta taşlar çıkarıldı; fakat şimdi Romalıların aşırı istekleri üzerine büyük monolit sütunlar çıkarılmaya başlanmıştır ve bunlar renklerinin çeşitliliği bakımından hemen hemen su mermerine yakındır. Gerçekten bu kadar ağır olan yükün denize taşınması güçtü, öl-

[159] M.ö. 190. Strabōn M.ö. 197-159 yıllarında saltanat sürmüş olan II. Eumenēs'i kastediyor.

[160] "Arkhaios"un yanlış olarak yazıldığı anlaşılıyor aslının "Askaios" olması gerekmektedir.

çüleri ve güzellikleri dikkati çeken bu sütun ve parçalar Roma'ya gönderilir.

15 Apameia, Asia'nın büyük bir ticaret merkezidir, burada Asia'yı özel bir anlamda kullanıyorum[161] ve bu kent Ephesos'tan sonra ikinci gelir; burası hem İtalya'dan hem de Hellas'tan gelen ticaret eşyasının genel ambarıdır. Apameia, Marsyas Irmağı'nın kaynakları yanında kurulmuştur. Irmak, kentin ortasından akar ve kaynakları kentin içindedir, aşağıya doğru kentin civarında dolaştıktan sonra, şiddetli ve aceleci bir akımla Maiandros'a karışır. Maiandros, Orgas adında bir ırmakla daha birleştikten sonra düz bir ülkeden yumuşak ve ağır bir akıntıyla geçer ve ileride genişleyerek Phrygia içerisinden bir süre aktıktan sonra, Maiandros Ovası denen yerde Karia'yla Lydia arasındaki sınırı meydana getirir. Buradaki akıntısı o kadar kıvrımlıdır ki bu derece kıvrımlı olan her şeye *Maiandros'lamak* adı verilir. Irmak, sonunda şimdi Iōnia'lıların oluşturduğu Karia'-
C 578 dan geçerek Milētos'la Priēnē arasından denize dökülür. O, üzerinde aynı ismi taşıyan bir kent bulunan Kelainai adlı bir tepeden çıkar. Antiokhos Sōtēr, Kelainai'da oturanları bugünkü Apameia'ya yerleştirmiştir ve bu kent ismini kralın annesi olan Apama'dan almıştır. Apama Artabazos'un kızı olup Seleukos Nikatōr'la evlenmişti. Olympos ve Marsyas efsanesi ve Marsyas'la Apollōn arasındaki yarışma burada cereyan etmiştir. Kelainai'in yukarısında flütlerin ağız kısmının yapımı için elverişli olan kamışı

[161] Küçükasya

yetiştiren bir göl bulunmaktadır. Hem Marsyas'ın hem de Maiandros'un kaynakları bu gölden beslenir.

16 Her ne kadar, Laodikeia vaktiyle küçük idiyse de, babalarımızın ve bizim zamanımızda, Mithridatēs Eupator'un[162] kuşatmasından zarar görmüş olmasına rağmen, büyümüş ve gelişmiştir. Onu, topraklarının verimliliği ve vatandaşlarından bazılarının zengin ve başarılı oluşu büyük yapmıştır. Halka iki bin *talanton*'dan fazla miras bırakan ve birçok vakıflarla kenti onaran Hierōn başta gelir. Sonra retorikçi Zēnōn ve oğlu Polemōn[163] gelir ki, bu sonuncusu cesareti ve doğruluğundan dolayı önce Antōnius sonra Augustus tarafından krallığa bile lâyık görülmüştür. Laodikeia dolaylarındaki ülkede bir koyun türü yetiştirilir. Bunlar sadece Milētos'lularınkinden üstün olan yünlerinin yumuşaklığıyla değil; fakat aynı zamanda kuzgunî siyah renkleriyle de mükemmeldir. Bu sayede Laodikeia'lılar büyük gelir sağlarlar. Aynı şekilde komşuları Kolossēne'liler de aynı renkteki koyunlardan yararlanırlar ve bu koyunların rengi kentin ismini taşır. Burada Kapros Irmağı Maiandros'la birleşir. Keza büyük ölçüde bir ırmak olan Lykos da aynı yerde Maiandros'a katılır. Bu ırmağa izafeten kent "Lykos yanındaki Laodikeia" olarak adlandırılır[164]. Kentin üst tarafından Kadmos Dağı bulu-

---

[162] Pontos kralı.

[163] I. Polemōn, Pontos ve Bosporos kralı ve Pythodoris'in kocası.

[164] Aynı adı taşıyan diğer kentlerden ayırmak için.

nur ve orada Lykos Irmağı'yla dağın ismini taşıyan diğer bir ırmak akar. Fakat Lykos birçok yerde yeraltından akar ve sonra yüzeye çıkınca diğer ırmaklarla birleşir. Bu, ülkenin depremlere neden olan boşluklarla dolu olduğunu gösterir; Laodikeia ve komşu ülkedeki Karura kadar hiçbir ülke depremlere böylesine hedef olamaz.

17 Karura, Phrygia'yla Karia arasında bir sınır meydana getirir. Burası bir köydür. Burada hanlar ve bazıları Maiandros Irmağı'nda bazıları da ırmağın kıyılarında bulunan, sıcak su kaynakları vardır. Bir zamanlar bir genelev idarecisinin çok sayıda kadınıyla birlikte hana yerleştiği ve gece meydana gelen bir depremde bütün kadınlarıyla birlikte gözden kaybolduğu söylenir. Maiandros dolaylarındaki bütün toprakların depremin etkisi altında olduğu ve iç kısımlara kadar hem ateş hem de su tarafından oyulduğunu, bu nedenle ovalarda başlayan bu durumun, Kharōnion'lar[165] ülkesine kadar uzandığını söyleyebilirim. Bundan Hierapolis'teki, Nysa[166] yöresindeki Akharaka'daki ve Magnēsia'yla Myus yakınındaki Kharōnion'ları kastediyorum. Gerçekten, toprak gevrek, kolay ufalanabilen cinstendi, aynı zamanda tuzlarla[167] dolu olup kolay yanabilirdi ve belki de bu nedenlerden ırmağın akıntısı, sık sık yönünü değiştirdiğinden, Maiandros kıvrılarak akmaktadır. Irmak aşağılara çeşitli zamanlarda, kıyının çeşitli kısımlarına alüvyon yığmakla

---

[165] Strabōn, v. 4.5.

[166] *Iliada*, vi. 199.

[167] Sodyum klorat, sodyum karbonat, kalsiyum sülfat gibi.

beraber, sel toprağının bir kısmını da açık denize sürükler. Gerçekte, kırk *stadion* uzunluğundaki sel toprağı yığınları evvelce deniz kıyısında olan Priēnē'yi bir iç kent yapmıştır[168].

18 Lydia ve Mysia'lılar tarafından iskân edilen Phrygia "Katakekaumenē"[169] bu adlandırılışını aşağıdaki bazı nedenlerden alır; yakınındaki Philadelphia kentinin duvarları dahi güvenlikte değildir, hatta sarsıntıdan her gün çatlar. Burada yaşayanlar, arazinin yarattığı huzursuzluğa karşı daima dikkatlidirler ve bütün yapılarını ona göre planlarlar. Bu durumdaki diğer kentler arasında Apameia, Kral Mithridatēs'in seferinden önce depremlerle sarsılmış, o da bu ülkeye gelip de kentin harap olduğunu görünce tekrar imar edilmesi için yüz *talanton* vermiştir; aynı şeyin Büyük İskender zamanında da olduğu söylenir. Burası iç kısımda olduğu halde, büyük bir olasılıkla Poseidōn, bu nedenle bu ülkede kutsanırdı[170] ve gene bu nedenle Poseidōn'un Danaios'un kızlarından birisi olan Kelaino'dan olan oğlu Kelainos'a izafeten ya da yanan taşların siyahlanmış olmasından, kente Kelainai[171] denmektedir. Sipylos Dağı'na ve onun mahvolmasına dair anlatılanlar efsane olarak kabul edil-

---

[168] Günümüzde kıyı o kadar ilerlemiştir ki Ladē Adası ovanın ortasında bir tepe şeklinde kalmıştır.

[169] Yanıp bitmiş kül olmuş anlamına gelir.

[170] Poseidōn sadece Deniz Tanrısı değil, aynı zamanda dünyayı sarsıcı bir fonksiyonu da vardı ("Enosikhthōn", "yeri sarsan") lâkabı Poseidōn için Homēros tarafından sık sık kullanılmıştır.

[171] Siyah.

melidir. Çünkü bizim zamanımızda bu dağın eteklerinde bulunan Magnēsia kenti ve Sardeis birçok yerlerdeki en ünlü kentler gibi depremle yıkılmıştır. Fakat imparator[172] para yardımı yaparak bu kentleri yenilemiştir; tıpkı daha eskiden, Tralleis sakinleri felâkete uğrayınca (*gymnasion* ve kentin diğer kısımları yıkıldığında) babasının buraları ve Laodikeia'lıların kentlerini yenilediği gibi.

19 Eski tarihçilerin söylediklerine de kulak vermek gerekir. Örneğin, *"Lydia Tarihi"*ni yazmış olan Ksanthos benim daha evvelce bir yerde işaret ettiğim gibi,[173] bu ülkenin sık sık karşılaştığı acaip değişiklikleri anlatır. Gerçekten burasını Arim'lerin efsanesinin geçtiği ve Typhon'un acı çektiği yer olarak kabul etmişler ve buraya Katakēkaumenē[174] ülkesi demişlerdir. Keza birçok sayıda göller ve ırmakların bulunmasından başka, toprakta çok miktarda çukurlar olması bakımından Maiandros Irmağı'yla Lydia'lılar arasında kalan ülkenin de aynı karakterde olduğundan tereddüt etmezler. Laodikeia'yla Apameia arasında bulunan göl[175] denize benzerse de[176] yer altından gelen pis bir koku çıkarır. Kendi kıyılarındaki ülkelerin sınırlarını değiştirdiği ve çıkıntılı dirsekler şeklindeki toprakları silip süpürdüğü için Maiandros'un tanrı tarafından dava edildiği ve mahkûm olduğu zaman da, para ceza-

[172] Roma İmparatoru Tiberius.
[173] Strabōn, i. 3. 4.
[174] Strabōn, xiii. 4. 11.
[175] Şimdiki Çardak Gölü.
[176] Büyüklük ve derinlik bakımından.

sının karşıdan karşıya geçen ırmak taşıtlarından alınan ücretlerle ödendiği söylenir.

20 Laodikeia'yla Karura arasında saygı gören Mēn Karus Tapınağı vardır. Benim zamanımda Zeuksis tarafından büyük bir Herophileiōn tıp okulu kurulmuş[177] ve burası Aleksandros Philalethēs[178] tarafından devam ettirilmiş; tıpkı babalarımız zamanında Hikesios'un kurmuş olduğu Erasistrateiōn okulu gibi[179]. Bununla birlikte şimdi durum katiyen eskiden olduğu gibi değildir[180].

21 Yazarlar artık hiçbir yerde bulunmayan bazı Phrygia kabilelerinden söz etmektedirler; örneğin Berekynt'ler gibi. Alkman "*Flütle bir Phrygia melodisi olan Kerbēsion çaldı*" demektedir. Ve çok pis koku çıkaran bir çukurdan Kerbēsion'lar denmektedir. Askhylos, Niobē'sinde ayrı ayrı olan şeyleri karıştırmıştır; Niobē, Tantalos'un ailesini anımsıyacağını söyler "*O ki, Ida Tepesi'nde, yaratıcısı Zeus'u onurlandırmak için bu ünlü tapınağı yüceltti*", Tantalos der ki, "*Berekynt'ler ülkesinde on günlük yol boyunca saban sürdür, sürülerin melemeleri ve böğürmeleri Adrēsteia kentini, Ida Dağı'nı ve bütün Erekhteia Ovası'nı çınlattı*".

---

[177] Herophilos Antikçağ'ın en büyük hekimlerinden biridir.

[178] Laodikeia'lı hekim Aleksandros.

[179] Ünlü hekim ve anatomi uzmanı Tēos'lu Erasistratos.

[180] Bu son cümlenin Hellence'si karışık, olasılıkla eksiktir. Strabōn ya bu sözünü ettiği iki okul gibi okulun artık kurulamadığını veya iki okuldan birisinin (olasılıkla ikincisinin) eskisi gibi gelişmediğini belirtmek istemiştir.

KİTAP XIII

I

C 581 1 Böylece bunlar[181] Phrygia'nın sınırını belirlemiş olsun. Şimdi, önceki tanımlama sırasını izleyerek, yeniden Propontis'e ve Aisēpos Irmağı'ndan sonra gelen kıyıya döneceğim. Bu deniz kıyısındaki ilk ülke Trōas'tır. Her ne kadar harabe halinde, terk edilmiş ise de, sahip olduğu ün, yazarları kendisinden uzun uzun söz etmeye zorlar. Bu durum karşısında okuyucularımdan özür diler ve eskiden olmuş ünlü ve önemli şeyler hakkında, başkaları bilgi sahibi olmak için özlem çektiğimden, anlattıklarımın uzunluğunu kusur olarak görmemelerini rica ederim. Gerek Hellenli gerek barbar[182] olsun, ülkeyi kolonize eden halkların çokluğundan ve bizi birçok şey hakkında, kendi kendimize tahmin yürütmeye zorlayan Homēros başta olmak üzere, tarihçilerin aynı konularda her zaman açık olarak aynı şeyleri yazmamalarından, anlatacaklarım uzayacaktır. Diğerlerininkiyle onun[183] söyledikleri arasında hakem olmam zorunludur. Önce, söz konusu bölgenin doğal yapısının özet olarak bir tanımını yapmalıyım.

---

[181] Strabōn, xii. 21.

[182] Hellen olmayan, "yabancı" anlamında.

2 Kyzikēnē'den Aisēpos ve Granikos çaylarından, Abydos ve Sēstos'a kadar uzanan bölge Propontis'in kıyı kısmıdır; diğer kısmı da Abydos'tan Lekton'a kadar Aleksandreia Trōas, Tenedos ve Ilion çevresinden oluşur. Bütün bu yerlerde Ida Dağı Lekton'a kadar uzanır. Lekton'dan
C 582 Kaïkos Çayı'na ve Kanai'a kadar olan bölge; Assos'u, Adramyttion'u, Atarnea'yı, Pitanē'yi ve Elaïtikos Körfezi'ni içerir. Bu yerlerin karşısında kıyı boyunca Lesbos'luların adası uzanır. Bundan sonra Aiolis'in bitimini ve Iōnia'nın başlangıcını oluşturan, Hermōs ve Phōkaia'ya kadar uzanan Kymē dolayları gelir. Kentlerin durumu böyleydi. Homēros genel olarak Trōia'lıların, Aisēpos Çayı boyunca ve bugünkü Kyzikēnē'den Kaïkos Çayı'na kadar olan bölgede egemen olduklarını ve ülkelerinin *dynastēs*'ler[184] tarafından sekiz veya dokuz parçaya bölündüğünü söyler. Yardımcı kuvvetlerinin de sayısı, müttefikleri arasında birer birer sayılmıştır[185].

3 Fakat daha sonraki yazarlar aynı sınırları vermiyorlar ve bizim çeşitli seçimler yapmamıza olanak sağlayan farklı sınırlar çiziyorlar. Bu farklılığın başlıca nedeni Hellenlerin kolonizasyonudur. Gerçekten az çok bu böyledir. Iōn kolonizasyonu Trōas'tan çok uzaktadır. Fakat Aiol'lerin kolonileri Kyzikēnē'den Kaïkos Çayı'na kadar bütün ülkeye dağılmış ve daha da ileri giderek, Kaïkos

---

[183] Homēros.

[184] Hellence'de *dynastēs* sözcüğü; baş, efendi, sahip, egemen olan anlamlarına gelir.

[185] *Iliada*, ii. 815 v.d.

ve Hermōs çayları arasındaki toprakları da kaplamıştır. Gerçekten Aiol kolonizasyonunun Iōn kolonizasyonundan dört kuşak önce olduğunu fakat geciktirmelerden ötürü daha uzun sürdüğünü çünkü, Orestēs'in göç seferinin ilk lideri olduğunu fakat onun Arkadaia'da öldüğünü ve oğlu Penthilos'un onun yerine geçtiğini ve Thrakia'ya aşağı yukarı Heraklid'lerin Peloponnēsos'a dönüş tarihi olan Trōia Savaşları'ndan altmış yıl sonra vardığını; ve sonra Penthilos'un oğlu Arkheläos'un Aiol seferini Daskylion yakınında şimdiki Kyzikēnē'ye yönelttiğini; ve Arkheläos'un küçük oğlu Gras'ın Granikos Çayı'na kadar ilerlediğini ve daha iyi silahlanarak ordusunun büyük kısmını Lesbos'a geçirip burayı işgal ettiğini söylerler ve şöyle ilâve ederler; Dōros oğlu Kleues ve keza Agamemnon'un soyundan gelen Malaos hemen hemen Penthilos'la aynı zamanda ordularını toplamışlar; fakat Penthilos'un donanması hemen Trakya'dan Asia'ya geçmiş, Kleues ve Malaos ise uzun süre Lokris ve Phrikios Dağı dolaylarında oyalandıktan sonra karşıya[186] geçerek Lokris Dağı'na izafeten adlandırılan Phrikios Kymē'sini kurmuşlardır.

4 Aiol'ler sonradan, daha önce de söylemiş olduğum gibi, Ozanın Trōia'lıların ülkesi dediği toprakların her yanına dağılmışlardır. Bu nedenle, hiçbir şeyde birbirleriyle tam olarak anlaşamayan sonraki yazarların bazıları bu adı[187] bütün Aiolis için, bazıları onun yalnız bir kısmı

[186] Küçükasya'ya.
[187] Trōia.

için, bazıları da bütün Trōia için ve bir kısmı ise sadece onun bir parçası için kullanmıştır. Örneğin, Propontis'teki yerler hakkında başvurduğu-
C 583 muzda, Homēros Trōas'ı Aisēpos Irmağı'ndan; Eudoksos ise, Priapos'un karşısında uzanan Kyzikēnē Adası'ndaki Artakē'den başlatır ve böylece sınırları daraltır; fakat Damastēs, Trōas'ı Parion'da başlatarak ülkeyi daha da daraltır ise de öte yandan onu Lekton'a kadar uzatır. Diğer yazarlar ise onun sınırlarını farklı şekilde uzatırlar. Lampsakos'lu Kharōn, onu Praktion'dan başlatarak yayılma alanı üç yüz *stadion* daha küçültür ki, bu da Parion'dan Praktion'a kadar uzaklıktır, bununla birlikte onu Abydos'tan başlatır; ve aynen Ephoros da, Aiolis'i Abydos'tan Kymē'ye kadar uzatır. Diğer yazarlar da onun sınırlarını farklı olarak tanımlarlar.

5 Tam anlamıyla Trōia'nın topografyası, batıya ve batı denizine ve aynı zamanda kuzeye ve kuzey denizine doğru hafif bir dirsek çizen, yükse Ida Dağı'nm konumuyla en iyi şekilde belirlenmiştir. Bu sonuncu kıyı[188] Abydos dolaylarındaki boğazdan Aisēpos Irmağı'na ve Kyzikēnē'ye kadar uzanan Propontis'in kıyısıdır. Batı kıyısı ise Hellēspontos'un dışındaki Aigai[189] Denizi'nden oluşur. Ida Dağı'nın bir kırkayağı andıran çok tepeli yamaçları vardır. Bu dağ, Zeleia dolaylarındaki burunla, Lekton olarak adlandırılan diğer bir burun tarafından sınırlanır. Birincisi iç kısımda Kyzikēnē'nin biraz yukarısındadır (Zeleia şimdiki

[188] Yukarıda adı geçen kuzeydeki deniz kıyısı.
[189] Ege Denizi.

Kyzikēnē'ye aittir), halbuki kıyıda, Tenedos'la Lesbos arasında yer alan Lekton, Aigai Denizi'ne doğru uzanır. Ozan, Hypnos'la Hera için *"Geldiler bol pınarlı, vahşî hayvanlar anası Ida'ya, Lekton'a ilk olarak ikisi de orada terk ettiler denizi"*[190] derken Lekton'u şimdiki durumuna uygun olarak tanımlar, çünkü doğru olarak Lekton'u Ida Dağı'nın bir parçası olarak gösterir ve Lekton Ida Dağı'na çıkacak olanların denizden ilk ayak basacakları yerdir. Aynı zamanda dağ "çok pınarlıdır". Çok sayıda ırmağın da işaret ettiği gibi suyu boldur. *"Ida Dağı'ndan denize doğru akan bütün ırmaklar Rhēsos ve Heptaporos"*[191] ve ozan tarafından sayılan diğerleri[192] bugün bizlerce görülmektedir. Homēros Lekton[193] ve Zeleia'yı[194] Ida Dağı'nın en uç etekleri olarak tanımlarken, bir taraftan da gerçeği yansıtarak Gargaros'u bir "zirve"[195] olarak onlardan ayırt etmektedir. Gerçekten de halk Ida'nın yüksek kısımlarında Gargaron denen bir yer gösterir ki, buna izafeten bir Aiol kenti olan şimdiki Gargara, adını buradan almıştır. Halen Propontis'ten başlamak üzere Zeleia ve Lekton arasında, önce Abydos'taki geçitlere kadar olan ve sonra Propontis'in dışında Lekton'a kadar uzanan kısımlar yer alır.

C 584 **6** Lekton Burnu'nu dönünce karşı tarafta, Lekton'un karşı yönünde bulunan Kanai Bur-

---

[190] *Iliada*, xiv. 283.
[191] *Iliada*, xii. 19.
[192] Granikos, Aisēpos, Skamandros, Simois.
[193] *Iliada*, xiv. 284.
[194] *Iliada*, xiv. 824.
[195] *Iliada*, xiv. 292; 352; xv. 152.

nu'yla, Lekton'dan karaya doğru uzanan Ida Dağı'nın meydana getirdiği, büyük geniş ağızlı bir körfezle karşılaşılır. Bazıları buna Ida, bazıları da Adramyttēnos Körfezi adını verir. Bu körfezde daha önce söylediğim gibi[196], Hermōs Irmağı'nın döküldüğü yerler boyunca Aiol'lerin kentleri vardır. Kitabımın daha evvelki kısımlarında[197] Byzantion'dan güneye doğru yelken açan bir kimsenin Propontis'in ortasından düz bir hat halinde uzanan yoldan, önce Sēstos ve Abydos'a ve sonra Asia kıyısı boyunca Karia'ya kadar uzanabileceğini söylemiştim. Bundan sonrakileri anlayabilmek için bu durumun bellenmesi gerekir, çünkü artık kıyıda sözünü edeceğim burunların hepsi aynı meridyen doğrusu üzerindedir.

7 Şimdi Homēros'un söylediklerine gelince, bu konuyu daha dikkatli incelemiş olanlara[198] bakacak olursak, bütün bu kıyı Trōia'lılara tâbiydi ve buranın Trōia Savaşları sırasında Trōia adı altında Priamos'un egemenliğinde dokuz *dynastēs* arasında bölüşülmüş olduğu düşünülüyordu. Bu husus onun[199] aşağıdaki ayrıntılı sözleriyle açıklanmıştır. Örneğin, Akhilleus ve ordusu başlangıçta, Ilion'un surlarla çevrili olduğunu görünce, çevreye akınlar yaparak ve kuşatılan yerleri ele geçirerek savaşı dışarı çekmeye çalıştı. "*Gemilerle insanların on iki kentini yerle bir ettim ve*

---

[196] Strabōn, xiii. 1-2.
[197] Strabōn, ii. 5. 7.
[198] Strabōn, Skēpsis'li Dēmētrios ve onu izleyenleri kastediyor.
[199] Homēros'un.

verimli Trōia topraklarından da on birini[200]. Burada "Trōia" sözcüğü kendisi tarafından talan edilen kara parçası anlamına gelir. Akhilleus aynı zamanda Lesbos'un karşısına düşen Thēbē, Lyrnēssos ve Pēdasos'a[201] komşu olan toprağı da talan etti, sonuncusu Leleg'lere aitti. "*Onun tarafından kılıçla öldürülen Tēlephos oğlu ne yiğitti*"[202]. Bu, Neoptolemos tarafından kılıçla öldürülen Eurypylos'tur. Ozan, der ki, "*Bu yerler Lesbos dahil talan edilmiştir. Mamur Lesbos'u bizzat ele geçirdiği zaman*" ve "*o, Lyrnēssosu*"[203] *ve Pēdasos'u*[204] *talan etti*"; *ve "Lyrnēssos'u ve Thēbē'nin surlarını harap ettiğinde*[205] *Brisēis Lyrnēssos'ta tutsak edilmişti onu Lyrnēssos'tan alıp götürdü*"[206] ve ozana göre, Brisēis'in Patroklos için ağlayıp sızlanmalarının gösterdiği üzere Mynēs ve Epistrophos onun tutsaklığı sırasında ölmüştür. "*Sen ağlamama izin*
C 585 *vermedin, çevik Akhileus kocamı öldürdüğü ve tanrısal Mynēs'in kentini talan ettiği zaman*"[207] *Lyrnēssos'un tanrısal Mynēs'in kenti*" olarak adlandırılmasından ozan, Mynēs'in bu kentin *dynastēs*'i olduğuna ve burada savaşta öldüğüne işaret etmektedir. Khrysēis Thēbē'de tutsak alınmıştı" "*Eetiōn'un kutsal kenti Thēbē'ye gittik*"[208]; ve ozan

---

[200] *Iliada*, ix. 328.
[201] *Iliada*, xx. 92.
[202] *Odysseia*, xi. 518.
[203] *Iliada*, ix. 129.
[204] *Iliada*, xx. 92.
[205] *Iliada*, ii. 691.
[206] *Iliada*, ii. 690.
[207] *Iliada*, xix. 295.
[208] *Iliada*, i. 1-366.

Khrysēis'in ve keza Andromakhē'nin de buradaki yağmada ele geçirildiğini söyler. "*Thēbē'de ormanlık Plakos'un alt tarafında Hypoplakia'da oturan ve Kilikia'lıların efendisi olan yüce gönüllü Eetiōn'un kızı Andromakhē*"[209]. O[210], Mynēs'ten sonra, Trōia'da ikinci *dynastēs*'tir. Yazarlar Andromakhē'nin aşağıdaki sözlerini bu gerçeklere uygun olarak düşünürler; "*Hektōr felâket! Kuşkusuz ikimiz de aynı kaderle doğmuşuz, Sen Trōia'da Priamos'un sarayında, ben ise Thēbai'da*"[211] (veya Thēbē'de). Bu cümle, devrik cümle olarak düşünülürse "*Her ikimiz de Trōia'da, sen Priamos'un sarayında fakat ben Thēbai'da*" anlamına gelir. Üçüncü *dynastēs*, keza Trōia'lı olan Leleg'lerin efendisidir."*Savaşçı Leleg'lerin efendisi Altēs*"[212]. Bunun kızından Priamos'un Lykaōn ve Polydaros adlı çocukları olmuştur. Gerçekten, katalogda[213] Hektōr'un emrindekiler Trōia'lılar olarak geçmektedir; "*Trōia'lılar parlak miğferli Hektōr tarafından yönetiliyordu*"[214]. Sonra Aineias'ın yönettikleri geliyordu: "*Dardanos'lular, Ankhises'in yiğit oğlunun*[215] *komutasında onları izliyordu*"[216] ve bunlar dahi Trōia'lıydılar. Ozan daima "*Trōia'lıların danışmanı Aineias*"[217] diye söz et-

[209] *Iliada*, vi. 393; xxii. 477.
[210] Eetiōn.
[211] *Iliada*, xxii. 4: 77.
[212] *Iliada*, xxi. 86.
[213] *Iliada*, ii. 815-875'de Trōia'lıların müttefiklerini sıralayan bölüm.
[214] *Iliada*, ii. 816.
[215] Yani Aineias'ın.
[216] *Iliada*, ii. 816.
[217] *Iliada*, xx. 83.

mektedir; ve sonra Pandaros'un yönettiği Lykia'lıları da Trōia'lı olarak adlandırmaktadır. "*Ve Zeleia'da Ida'nın eteklerinde oturan, Aisēpos'un kara suyunu içen ve şanlı Lykaon'un oğlu Pandaros tarafından komuta edilen Trōia'lı Aphnei'ler*"[218]. Bunlar altıncı *dynastēs*'i oluşturmaktadır. Gerçekten Aisēpos Irmağı'yla Abydos arasında yaşayanlar Trōia'lıydılar. Sadece bunlar değil, Abydos dolaylarındakiler de Asios'un tebaasıydı. "*Ve onlar ki Perkōtē ve Praktios ve tanrısal Arisbē çevresinde, Sēstos ve Abydos'ta otururlar. Bunlar da Hyrtakos oğlu Asios tarafından komuta ediliyordu*"[219] Priamos'un Abydos'ta kendi kısraklarını otlatan oğlu vardı. "*Fakat o*[220]*, Priamos'un gayrimeşru olan*
C586 *oğlu Dēmokoōn'u vurdu, hızlı giden kısrakların peşi sıra Abydos'tan gelmişti*"[221]. Bu sırada Perkōtē'de, Hiketaon'un bir oğlu aynı şekilde başkasının olmayan bir inek sürüsü otlatmaktaydı[222]. "*Ve önce o*[223] *bugüne kadar Perkōtē'de ayaklarını sürüyerek giden ineklerini otlatan Hiketaon oğlu kudretli Melanipos'a serzenişte bulundu*"[224], böylece bu ve bundan sonra gelen ve Adrēsteia'ya kadar uzanan ülke de Trōia'nın bir parçasıdır, çünkü

---

[218] *Iliada*, ii. 824.

[219] *Iliada*, ii. 835.

[220] Odysseus.

[221] *Iliada*, iv. 499.

[222] İnekler Priamos'a aitti. Hiketaon'un bu oğlu Hektor'un akrabasıydı (*Iliada*, xv. 545). Priamos'un evinde yerleşmiş ve onun tarafından kendi çocukları gibi saygınlık görmüştür (*Iliada*, xv. 551).

[223] Hektor.

[224] *Iliada*, xv. 546.

son ülkenin lideri *"Perkōtē'li Merops'un iki oğlu"*[225] idi. Buna göre, Abydos'tan Adrēsteia'ya kadar, hepsi Trōia'lı olan halkın bir kısmı Asios'un, diğer kısmı da Merops'un oğullarının yönetiminde olmak üzere iki gruba ayrılmıştı. Kilikia[226] da, tıpkı bunun gibi Thēbē ve Lyrnesos Kilikia'sı olmak üzere ikiye bölünmüştü. Lyrnēssos Kilikia'sından sonra gelen ve Eurypilos'a tâbi olan toprak da Lyrnēssos Kilikia'sına ait olmalıdır. Fakat Priamos'un bütün bu ülkenin hâkimi olduğu Akhilleus'un Priamos'a söylediği şu sözlerde açıkça ifade edilmiştir; *"Ve sen yaşlı baba, Lesbos ve çevresinde, Makar kentinde, Phrygia Ovası'nda ve uçsuz bucaksız Hellēspontos'ta vaktiyle mutlu olduğunu duyduk"*[227].

8 İşte Trōia Savaşları sırasında durum böyleydi. Fakat sonradan pek çok değişiklikler oldu. Praktios'a kadar uzanan Kyzikos dolayları Phrygia'lılar, Abydos dolayları Thrak'lar ve bu ikisinden önce de Bebryk'ler ve Dryop'lar tarafından kolonize edildiler. Bundan sonra gelen ülke Thrak olan Trēr'ler, Thēbē Ovası ise, sonradan Maion'lar olarak adlandırılan Lyd'lerle önceleri Teuthras ve Tēlephos'un tebaası olan Mys'lerin selefleri tarafından kolonize edildi. Ozan, Aiolis'le Trōia'yı birleştirdiğinden ve Aiolis'liler Hermōs Irmağı'ndan Kyzikos'a, deniz kıyısına kadar olan bütün ülkeyi ele geçirerek kentlerini kurdu-

---

[225] *Iliada*, ii. 831.

[226] Trōas'ta Trōia'lıların müttefiki olarak bulunan Kilikia'lıların oturduğu bölge kastediliyor.

[227] *Iliada*, xxiv. 543.

ğundan beri; ben de Hermos Irmağı'ndan Lekton'a ve ondan sonra gelen ve Aisēpos Irmağı'na kadar uzanan ve halen Aiolis denilen yeri yanlış tanımlarsam suçlu sayılmam. Homēros ve diğerlerinin anlatımlarından ve bunların şimdiki durumlarından söz ederken her ikisini de[228] ayrıntılı olarak tekrar edeceğim.

9 Homēros'a göre, Trōia toprakları Kyzikos kentinden ve Aisēpos Irmağı'ndan sonra başlar. Ozan ondan şöyle söz etmektedir: *"Ida'nın eteklerindeki Zeleia'da yaşayanlar, Aisēpos'un kara sularından içen Aphne'ler, Trōia'lılar bunlar da Lykaon'un şanlı oğlu Pandaros tarafından yönetildiler"*[229]. O[230], bunlara Lykia'lılar[231] da der. Onlara, Aphnitis Gölü'nden ötürü "Aphne'ler" dendiği de zannedilmektedir. Daskylitis Gölü de bu adla anılır.

C 587

10 Zeleia, Aisēpos'un denize döküldüğü yerden yaklaşık seksen *stadion* ve Kyzikos'tan yüz doksan *stadion* uzaklıkta, Ida Dağı'nın eteklerinin en ucunda kurulmuştur. Ozan, Aisēpos Irmağı'ndan sonra gelen, kıyıdaki yerleri sırasıyla peş peşe saymaktadır, *"Adrēsteia'yı, Aisēpos topraklarını, Pitya'yı ve sarp Tēreia Dağı'nı ele geçirenler, Perkōtē'li Merops'un kendinden zırh giymiş iki oğlu, Adrēstos ve Amphios tarafından yönetiliyordu"*[232].

---

[228] Aiolis ve Trōia.

[229] *Iliada*, ii. 824.

[230] Homēros.

[231] Trōas'ta Trōia'lıların müttefiki olarak yerleşmiş olan Lykia'lılar.

[232] *Iliada*, ii. 828.

Bu yerler Zeleia'nın aşağısındadır; fakat halen Kyzikos'lular ve kıyıdan uzakta bulunan Priapēn'ler tarafından işgal edilmiştir. Zeleia'nın yanında ozan tarafından sözü edilen Heptaporos[233] Irmağı'nda olduğu gibi, aynı yol tarafından yirmi defa kesilen Tarsios Irmağı vardır. Nikomēdeia'dan Nikaia'ya doğru akan ırmak yirmi dört defa; Pholoē'den Eleia'lıların[234] ülkesine akan ırmak da birçok kereler kesilir[235]. Skarthōn[236] yirmi beş defa ve Koskini'ler ülkesinden Alabanda'ya akan ırmak birçok kere, Tyana'dan Tauros'ları aşarak Soli'ye akan ırmak yetmiş beş defa kesilir[237].

11 Aisēpos Irmağı'nın denize döküldüğü yerin...[238] *stadion* aşağısında Memnōn'un kasabası bulunan ve Tithōnos oğlu Memnōn'un mezarı olarak gösterilen bir tepe vardır. Çoğunlukla Adrēsteia Ovası'ndan geçen Granikos Irmağı Aisēpos'la Priapos kentleri arasından akar. Büyük İskender, Dareios'un satraplarını burada yenerek Tauros ve Euphratēs'in berisindeki bütün ülkeyi ele geçirmiştir. Granikos üzerinde, aynı adı taşıyan, geniş topraklara da sahip olan Sidēnē kenti kurulmuştu; fakat bu gün yıkıntı halindedir. Sınırda, Priapos'la Kyzikos toprakları arasın-

---

233 *Iliada*, 1220.

234 Peloponnēsos'taki Elis kenti.

235 Yol tarafından.

236 Skarthon'da önce gelen metin kısmı eksiktir. Bu boşlukta, olasılıkta Nikomedeia'dan Nikaia'ya akan ırmağın adı olabilir.

237 Yol tarafından.

238 Metin eksik.

da Harpagia[239] denilen bir yer vardır, bazı efsane yazarlarına göre Ganymedes buradan, bazılarına göre de Dardanos dolaylarındaki Dardanion Burnu'ndan kaçırılmıştır.

12 Priapos deniz kıyısında bir liman kentidir. Bazıları onun, Abydos ve Prokonnēsos'u da kolonize etmiş olan Milētos'lular tarafından, diğerleri de Kyzikos'lular tarafından kurulduğunu söyler. Kent adını orada kutsanan Priapos'tan almıştır. Onun kutsanması Korinthos dolayındaki Ornea'dan getirilmiştir. Dionyos'la bir Nymphe'nin oğlu olarak bilinen bu tanrının kutsanmasına halk rağbet etti, çünkü ülkeleriyle, çevrelerindeki Parion, Lampsakos gibi komşu topraklar da zengin bağlarla kaplıydı. Kserksēs Lampsakos'u bağlarla donatması için Themistoklēs'e verdi.
C 588 Priapos daha sonraları, halk tarafından tanrı olarak kabul edildi. Bu nedenle Hēsiodos onu tanımaz. O, Orthanēs, Konisalos, Tykhōn ve diğerleri gibi olan Attika tanrılarına benzer.

13 Tıpkı, "Thēbē" ve "Thēbē Ovası", "Mygdonia" ve "Mygdonia Ovası"nda olduğu gibi, halkın aynı yere iki ad vermesi geleneğine uyularak, bu ülke "Adrēsteia" ve "Adrēsteia Ovası" olarak adlandırılmıştır. Kallisthenēs'e göre burası adını, ilk defa bir Nemesis Tapınağı kurmuş olan Kral Adrēstos'tan almıştır. Halen kent[240] Priapos'la Parion arasındadır ve aşağı kısmında, üzerinde

---

[239] Zeus, kartal şekline girerek genç çoban Ganymedes'i pençeleriyle kapıp götürmüştür.

[240] Adrēsteia kenti.

Apollōn Aktaios ve Artemis'in...[241] bir kehânet ocağı bulunan ve kentin adını taşıyan bir ova vardır[242]. Fakat tapınak yıkıldığı zaman bütün eşyası ve taşları Parion'a taşınarak, orada ölçüleriyle çok dikkati çeken ve Hermokreōn'un yapıtı olan bir sunak yapılmıştır; fakat kehânet ocağı, Zeleia'da olduğu gibi zamanla terk edilmiştir. Burada görünürde ne Adrēsteia ne de Nemesis Tapınağı vardır. Kyzikos yakınında bir Adrēsteia Tapınağı bulunmaktadır. Antimakhos şöyle der: "*Burada ulu Tanrıça Nemesis vardır. Adrēsteia adı altında kutsandığı Aisēpos Irmağı kıyılarında ona ilk defa bir sunak yaptıran Adrēstos'tur*".

14 Parion kenti deniz kıyısındadır ve Priapos'unkinden daha geniş bir limanı vardır ve kentin toprakları Priapos'un zararına olarak artmaktadır, çünkü Parion'lular, Priapos'un topraklarının bağımlı bulunduğu Attalos'lara yaltaklanarak himaye görmüşler ve bu sayede, kralların[243] izniyle Priapos'luların topraklarının büyük bir kısmını kendilerine çekip almışlardır. Burada, Ophiogen'lerin[244] yılan kabilesine mensup oldukları efsanesi anlatılır. Ophiogen erkeklerinin, yılan tarafından ısırılan kişilerin yaralarını devamlı okşayarak, zehiri kendi vücutlarına aktarıp, ateşi, acıyı dindirerek tedavi ettikleri söylenir. Efsaneye göre, kabilenin gerçek kurucusu yılandan insana dönüşen bir kahramandır.

---

[241] Metnin bu kısmı eksiktir.
[242] Adrēsteia Ovası.
[243] Pergamon krallarının.
[244] Yılan yaratılışlı.

Bunun, kabilesinde bir süre nüfuzu devam etmiş Libyalı Psyl'lerden olması muhtemeldir[245]. Parion Milētos'lular tarafından kurulmuştur.

15 Pitya, Parion toprakları içerisinde Pityus'ta, çamlarla kaplı bir dağın eteğinde, Linōn yönünde Parion'la Priapos arasındadır. Linōn'da yeryüzündekinin en iyisi olan Linōn salyangozu yakalanır.

16 Parion'dan Priapos'a kıyıdan seyahat ederC 589 ken, eski ve hem de yeni Prokonnēsos'la karşılaşırız. Sonrakinin[246] bir kenti ve zengin, iyi yönetilen bir mermer ocağı vardır. Dünyanın bu kısmında, kentlerdeki özellikle Kyzikos'taki güzel sanat eserlerinin çoğu bu mermerden yapılmıştır. Arimaspeiōn *epos*'unun yazarı olarak tanınan, görülmedik bir şarlatan olan Aristeas, Prokonnēsos'luydu.

17 "Tēreia Dağı"na gelince: Bazıları onun, Kyzikos'luların oturduğu, üzerinde önce Lydia'lılar sonra da Persler tarafından bir kralî av alanı düzenlenmiş bulunan ve Zeleia'ya bitişik olan Peirōsos Bölgesi'nde bir dağ silsilesi olduğunu söylerler; fakat bazıları da Lampsakos'tan kırk *stadion* ötede, üzerinde "Tanrılar Anası"na adanmış Tēreia'nın tapınağı olarak adlandırılan tapınağın bulunduğu bir tepe olarak gösterir.

18 Lampsakos da, deniz kıyısıda, halen Abydos kadar parlak, anılmaya değer bir limanı bu-

---

[245] Trōas'ta, Parion kentinde Ophyogen'lerin olduğu gibi, Libya'da da Psyl'ler aynı yeteneğe sahip olan insanlardı ve Strabōn Opyhyogen'leri bunlarla bağlamaktadır. Bk. xvii. 1. 14.

[246] Yani yeni Prokonnēsos.

lunan bir kenttir. Abydos'tan yüz yetmiş *stadion* uzaklıktadır. Burası önce Pityussa olarak adlandırılmıştı, keza Khios için de aynı şey söylenir. Khersonēsos'un karşı kıyısında küçük bir kasaba olan Kallipolis vardır. O, Lampsakos'luların kenti yönünde, uzaklara Asia içerlerine doğru uzanan yolun başlangıcıdır. Oradan Asia'ya geçiş kırk *stadion*'dan fazla değildir.

19 Lampsakos'la Parion arasında, Paisos olarak adlandırılan kent ve bir ırmak vardır; fakat kent harabe halindedir. Lampsakos'lular gibi Milētos'lu göçmenler olan Paisos'lular, Lampsakos'ta yaşamaya başladılar. Ozan, buradan *"Apaisos toprağı"*[247] ve *"Paisos'ta yaşayan ve birçok şeylere sahip olan adamı"*[248] diye iki şekilde söz eder. Şimdi ırmağın adı son şeklindeki gibi[249] söylenir. Lampsakēnē Bölgesi'nin iç kısmında, Lampsakos'un aşağısında bulunan Kolōnai da Milētos'luların bir kolonisidir. Hellēspontos Denizi'nin dışında bir Kolōnai daha vardır. Ilion'dan yüz kırk *stadion* uzaklıktadır ve Kyknos'un[250] doğum yeri olduğu söylenir. Anaksimenēs, Erythrai topraklarında, Phōkis'te ve Thessalia'da Kolōnai adında yerlerin bulunduğunu söyler. Parion topraklarında, Iliokolōnē adında bir yer vardır. Lampsakos topraklarında, bağcılıkta zengin olan Gergithiōn adında bir yer bulunur. Burada, Kymē topraklarında Gergithes'ten adını

---

[247] *Iliada*, ii. 826.

[248] *Iliada*, v. 6612.

[249] Paisos.

[250] Trōia Savaşları sırasında Akhilleus tarafından öldürülen Kolonai kralı.

alan ve Gergithia'lı Kephalōn'un doğum yeri olan ve Gergitta adlandırılan bir kent vardı, bugün hala Larissa yakınında, Kymē topraklarında Gergithiōn olarak adlandırılan bir yer gösterilir. Yorumcu ve önemli bir kişi olan Neoptolemos[251] Parion'luydu. Tarihçi Kharōn ve Adeimantos ve retorikçi Anaksimenēs ve Epikuros'un arkadaşı
C590 Mētodōros da Lampsakos'luydular. Epikuros'un kendisi de Lampsakos'ta yaşadığından ve bu kentin Idomeneos, Leonteos ve diğerleri gibi yetkin kişileriyle kaynaşmış olduğundan, bir anlamda Lampsakos'lu sayılır. Agrippa'nın götürdüğü, Lysippos'un yapıtı olan "mağlup arslan" buradandır. Agrippa bu heykeli gölle Euripos arasında bulunan kutsal bölgeye koydurttu[252].

20 Lampsakos'tan sonra Abydos ve ikisi arasındaki yerler gelir ve ozan bunlardan söz ederken Lampsakos'unkilerle, Parion topraklarının bir kısmını birbirleriyle karıştırır, çünkü Trōia'lılar zamanında bu iki kent henüz yoktu. Şöyle der: "*Perkōtē ve Praktios'ta oturanlar ve Sēstos, Abydos ve kutsal Arisbē'yi zapt edenler, Sellēeis Irmağı'ndan, Arisbē'den onun*[253] *iri kızıl atları tarafından getirilmiş Hyrtakos'un... oğlu Asios tarafından yönetiliyordu*"[254]. Ozan, Asios'un kralî ikametgâhından gelişi için "*Sellēeis Irmağı'ndan, Arisbē'den atları tarafından getirilen*" diyerek, Arisbē'yi uzağa yerleştirmektedir. Fakat bu yerler o kadar bilinmez

---

[251] Hellenistik Çağ'da, "*Yorumlar*" ve "*Epigramlar Üzerine*" adlı kitapların yazarı.

[252] Söz konusu yer Roma'dadır.

[253] Hyrtakos'un.

[254] *Iliada*, ii. 835.

ki, araştırmacılar bile bunların Abydos, Lampsakos, Parion ve bir isim değişimine uğramış olan eski Perkōtē'ye komşu oldukları dışında uyuşamazlar.

21 Irmaklara gelince ozanın söylediğine göre, Sellēeis Arisbē'nin yakınından geçer ve şayet doğru ise Asios, hem Arisbē'den hem de Sellēeis Irmağı'nın geçtiği yerlerden gelir. Praktios Irmağı gerçekten vardır; fakat, bazılarının sandığı gibi bu isimde bir kent yoktur. Bu ırmak da[255] Abydos'la Lampsakos arasmda akar. "*Ve Praktios'ta oturan*" sözcükleri bir ırmak düşünülerek yorumlanmalıdır[256], tıpkı "*Büyük Kēphisos Irmağı kıyısında oturanlar*"[257] ve "*Parthenios Irmağı civarında yerleşenler*"[258] cümlelerinde olduğu gibi. Aynı şekilde Lesbos'ta toprakları Mēthymna'lılar tarafından işgal edilmiş olan bir Arisba kenti vardır. Trakya'da, kıyılarında Trakyalı Kebrēn'lerin yerleşmiş olduğu bir Arisbos Irmağı vardır. Trakyalılara ve Trōia'lılara ait birçok ortak isim vardır. Örneğin, Skaï'ler denilen Thrak'lar, Skaïos Irmağı, Skaï'ler suru gibi Trōia'da da Skaï'ler kapısı vardır. Trakyalı Ksanthos'lular olduğu gibi, Trōia'da da bir Ksanthos Irmağı vardır. Trōia'da Hebros'a dökülen bir Arisbos Irmağı ve bir de Arisbē kenti vardır. Trōia'da bir Rhēsos Irmağı ve Trakyalıların Rhēsos isimli bir kralı vardır. Gene bunlar gibi, Homēros'ta bu Asios'la[259]

---

[255] Sellēeis gibi.

[256] Praktios bir kent olarak düşünülmemelidir.

[257] *Iliada*, xii. 522.

[258] *Iliada*, ii. 854.

[259] Az yukarıda adı geçen Hyrtakos oğlu Asios.

aynı adı taşıyan başka bir Asios daha vardır, "*Sangarios'un akıntılarıyla Phrygia'da yerleşmiş olan o*[260]*, Dymas'ın oğlu, Hekabē'nin öz kardeşi ve at terbiyecisi Hektōr'un dayısıdır*"[261].

22 Abydos, Milētos'lular tarafından, Lydia Kralı Gyges'in izniyle kurulmuştur. Bunun için
C591 burası ve Trōia Bölgesi onun egemenliğindeydi ve burada Dardanos yanında Gygas denilen bir burun vardır. Abydos, Propontis'le Hellēspontos'un ağzmdadır ve Lampsakos'la Ilion'dan aynı uzaklıktadır, yaklaşık olarak yüz yetmiş *stadion* kadar. Eurōpē'yle Asia'yı ayıran ve Kserksēs tarafından köprüyle aşılmış olan Heptastadion buradadır. Köprünün kurulduğu yerde Eurōpē, en dar çıkıntısını[262] oluşturur ve şeklinden ötürü[263] Khersonēsos olarak adlandırılmıştır. Köprünün yeri, Abydos'un karşısındadır. Sēstos, Khersonēsos'taki kentlerin en iyisidir. Kentin yönetimi, Abydos'a olan yakınlığından dolayı, yönetim henüz kıtalar olarak sınırlanmadığı bir dönemde, Abydos'la birlikte aynı valiye verilmişti. Abydos ve Sēstos limanları birbirinden yaklaşık olarak otuz *stadion* uzaklıktadır. İki kent arasında boğaz üzerinden doğru bir çizgi çekilirse köprü uzunluğu kısadır. Gerçekte Abydos Propontis'e Sēstos'tan daha uzakta, Sēstos ise Propontis'e biraz daha yakındır. Sestos yakınında yüzer köprünün kıyıya bağlandığı Apobathra

---

[260] Homēros'un sözünü ettiği Dymas'ın oğlu Asios.
[261] *Iliada*, xvi. 717.
[262] Denize doğru.
[263] İnce, uzun bir yarımada şeklindedir.

denilen bir yer vardır. Sestos Propontis'e doğru, Propontis'ten gelen akıntının uzağında kurulmuştur. Bu nedenle Sēstos'tan karşıya geçiş daha kolaydır. Önce kıyıdan Heros Kulesi'ne ulaştıktan sonra, akıntının yardımıyla karşıya geçilir. Fakat Abydos'tan karşıya geçecek olanlar, önce kıyı boyunca Sēstos karşısındaki bir kuleye doğru, aksi yönde sekiz *stadion* kadar çıkmaları ve geçişte akıntının şiddetini kırmak için eğik olarak seyir etmeleri gerekir. Trōia Savaşı'ndan sonra Abydos, Trakyalıların ve sonra Milētos'luların vatanıydı. Fakat kentler, yani aynı bahtsızlığa uğrayan Abydos'la diğer Propontis kentlerini kastediyorum. Kserksēs'in babası Dareios tarafından yıkılmıştı. Çünkü o, Skyth'lere karşı yaptığı akından döndükten sonra Nomōd'ların hazırlık yaptıklarını ve boğazı geçerek kendisine saldırmak suretiyle çektiklerinin intikamını almak istediklerini öğrenmiş bu kentlerin onların askerlerinin geçişine gerekli yardımı yapmalarından korkmuştu. Bu yangın da dahil olmak üzere diğer değişiklikler ve zamanın etkisi, ülkenin topografyasının içine düştüğü karışıklığın nedenidir. Hem Sēstos, hem Abydos'tan Trakya Bölgesi'nin tanımlarken söz etmiştim. Theopompos, Sēstos'un küçük fakat iyi tahkim edilmiş olduğunu ve limana iki *plethra*'lık[264] çifte surla bağlandığını, bu nedenlerden ve bir de akıntıdan ötürü boğazın hâkimi olduğunu söyler.

23 Astyra, Abydos'luların topraklarının üst kısmında, Trōia Bölgesi'ndedir. Yıkıntı halinde

[264] Genişliğine yaklaşık 200 ayak.

olan bu kent şimdi Abydos'lulara aittir; fakat daha önceleri bağımsızdı ve altın madenleri vardı. Bu madenler halen, tıpkı Paktōlos Irmağı'na bitişik olan Tmōlos Dağı'ndakiler gibi kullanılmaktan ötürü fakirleşmiştir. Abydos'tan Aisēpos'a uzaklığın yedi yüz *stadion* olduğu söylenir; fakat düz seyirle daha kısadır.

C 592 **24** Abydos'tan sonra Ilion toprakları başlar, yani Lekton'a kadar uzanan kıyı kısımları, Trōia Ovası ve Aineias'a bağlı olan Ida Dağı yamacındaki kısımlar. Bu son kısımdan ozan, iki şekilde söz eder. Birincisinde "*Dardani'ler Ankhises'in kahraman oğlu tarafından yönetildiler*"[265] diyerek kentlileri "*Dardanos'lular*" olarak adlandırır. İkinci söz edişinde ise "*Dardani*" şeklinde geçer, "*Trōia'lılar, Lykia'lılar ve Dardani'ler omuz omuza savaştılar*". Halen bu topraklarda fazla korunmuş bir kent izi olmadığından ozanın "*Önce, buluntular toplayıcısı Zeus tarafından Dardanos takdis edildi ve Dardania'yı kurdu*"[266] demesinden, sözünü ettiği kentin kurulduğu yerin çok eski zamanlara ait olduğunu tahmin etmek akla yakın olur.

25 Platōn'un varsayımına göre, tufandan sonra üç aşamalı bir uygarlık oluştu. Dağların tepesinde oluşan birincisi, ilkel ve kabaydı. İnsanlar hâlâ ovaları kaplayan sulardan korkuyorlardı. Yamaçlarda oluşan ikincisinde, insanlar yavaş yavaş cesaretleniyordu, çünkü sular ovalardan çekilmeye başlamıştı. Üçüncüsü ovalardaydı. Dördüncü, beşinci ve hatta daha fazlasından da

---

[265] *Iliada*, ii. 819.
[266] *Iliada*, xx. 215.

söz edilebilir; fakat esas, insanların sonunda korkudan tamamen arındıkları zaman kıyılarda ve ovalarda kurdukları uygarlıktır. Denize ulaşmak için gösterilen az ya da çok cesaret uygarlığın ve davranışların çeşitli evrenlerine işaret edebilir. Örneğin, ikinci aşamadaki daha ılımlı özelliklerin temeli oluşturmuş olan iyilik ve kabalık nitelikleri gibi. İkinci aşamada dikkat edilmesi gereken bir farklılık vardır. Kaba, yarı kaba ve uygar nitelikler arasındaki farkı kastediyorum. Örneğin, yeni isimlerin sonlarına eklenen nezaket ve yüksek kültürü gösteren ekler konmaya, aynı zamanda davranışlar daha iyiye doğru gitmeye, yaşanan yerler ve yaşam tarzı değişmeye başladı. Platōn'un varsayımına göre ozanın dağların tepesinde, mağaralarda yabanî meyveleri yiyerek geçinen "*Bütün bunlar ekilip biçilmeden yetişiyordu*"[267] Kyklōp'ların yaşantısını örnek olarak anlatışı onun, uygarlığın ilk aşamasını ima ettiğini gösterir. O[268], şöyle söylüyor: "*... onların meclisleri ve belirli yasaları yoktu, yüksek dağların tepesindeki mağaralarda oturuyorlardı ve her biri kendi çocuklarının ve karılarının hâkimiydi*"[269]. Uygarlığın ikinci aşaması için Dardanos zamanının yaşantısını örnek olarak vermektedir; "*Ölümlülerin kenti olarak kutsal Ilios henüz kurulmuş olmadığından Dardanos, Dardania'yı kurdu, onlar bol kaynaklı Ida'nın eteklerinde yaşıyorlardı*"[270]. Üçüncü aşama için Ilos zamanında ovadaki yaşamı

[267] *Odysseia*, ix. 109.
[268] Homēros.
[269] *Odysseia*, ix. 109; 112-114.
[270] *Iliada*, xx. 215.

örnek vermektedir[271]. O, Ilion'un geleneksel kurucusudur ve kent adını ondan almıştır. Ovalarda yerleşmeye cesaret eden Ilios'un, ovanın ortasında gömülü olduğunu tahmin etmek akla yakındır *"Ve onlar ovanın ortasındaki yabanî incir ağacının yanından, Dardanos oğlu Ilos'un mezarını koşarak geçtiler"*[272]. Ilos, kentini şimdiki yerinde kurmaya cesaret edemedi ve otuz *stadion*
C 593 yukarısında doğuya, Ida Dağı'na ve Dardania'ya doğru şimdiki *"Ilion'luların kasabası"* denilen yere kurdu. Fakat şimdiki Ilion halkı, kentlerini eski şanlı Ilion'muş gibi göstermek istediklerinden, Homēros'un destanına dayanan bazı olayları, yanıltıcı belgeler olarak ileri sürerler, çünkü onların kenti Homēros'unkine benzememektedir. Bazıları kentin çeşitli kereler yer değiştirdiğini ve sonunda şimdi bulunduğu yere, yaklaşık olarak Kroisos[273] zamanında yerleştiğini iddia ederler. Bu çağlarda yukarlardan aşağılara doğru olan bu hareketlerin uygarlık ve yaşam tarzındaki çeşitli evrelere işaret ettiğini kuşkusuz kabul ediyorum; fakat bu husus daha sonra, başka bir zaman araştırılacaktır.

26 Şimdiki Ilion'luların kentinin vaktiyle fakir bir kasaba olduğu ve ufak, basit bir Athēna Tapınağı bulunduğu söylenir; fakat Granikos zaferinden sonra, Büyük İskender buraya gelince tapınağı adaklarla donattı, kasabaya kent unvanını verdi, yeni yapıların yapılmasını emretti, ona ba-

---

[271] Platon, *Yasalar*, iii. 632.
[272] *Iliada*, xi. 166.
[273] Lydia kralı M.ö. 560-546.

ğımsızlık vererek haraç vermekten bağışık kıldı. Persleri tamamen yendikten sonra, Ilion büyük bir kent haline getireceğini, görkemli bir tapınak yaptıracağını ve kutsal bayramlar koyacağını vaat eden nazik bir de mektup gönderdi[274]. Ölümünden sonra, Lysimakhos kente özel bir özen gösterdi. Bir tapınak yaptırdı ve kenti yaklaşık kırk *stadion* çapında bir surla çevirerek onu, şimdi eski ve kötü durumda olan çevresindeki kentlerden ayırdı. Bu sırada Aleksandreia'ya da[275] ilgi gösterdi. Aslında burası Antigonos tarafından kurulmuştu ve Antigonia adını taşıyordu; fakat Lysimakhos kentin adını değiştirdi, çünkü Büyük İskender'in halefleri kendi adlarına kent kurmadan önce, Aleksandros adına kuracak olurlarsa, sevap işlemiş olacaklarına inanıyorlardı. Gerçekten de kent uzun ömürlü oldu ve gelişti; şimdi, bir Roma kolonisi de barındırmasının dışında dünyanın sayılı kentlerindendir.

C 594 **27** Bugünün Ilion'u, Romalılar Asia'ya ilk ayak basarak, Büyük Antiokhos'u Tauros'ların bu tarafındaki topraklardan sürdüklerinde bir kasaba-kent durumundaydı. Gerçekten de Skēpsis'li Dēmētrios gençliğinde, kenti ziyaret ettiği sırada, yerleşimi o kadar ihmal edilmiş buldu ki, evlerin çatıları, kiremitleri bile yoktu. Hegēsianaks, Galatların Eurōpē'den karşıya geçince tahkim edilmiş bir yere gerek duydukları için bu kente geldiklerini; fakat burasının surlardan yoksun olduğunu

[274] Büyük İskender'in erken ölümü bu vaadini yerine getirmesini engellemiştir.

[275] Aleksandreia Trōias

görünce, onu hemen terk ettiklerini söyler. Fakat kent sonradan geniş çapta gelişti. Daha sonra, Mithridatēs Savaşları sırasında Romalılar tarafından, Fimbria'nın kenti kuşatarak ele geçirmesinden sonra yeniden tahrip edildi. Fimbria buraya *quaestor* olarak, Mithridatēs'e karşı komutan olarak atanan *consul* Valerius Flaccus'la birlikte gönderilmişti. Fakat Fimbria, bir ayaklanma düzenleyerek *consul*'ü Bithynia dolaylarında öldürdü ve komutan olarak ordunun başına geçti ve Ilion'a ilerlediğinde Ilion'lular, bir gasp olduğu için ona boyun eğmediler, bu yüzden o da zor kullandı ve kuşatma yaparak on birinci günde kenti ele geçirdi. Agamemnon seferinde, arkasından Hellas'ın tümü ve bin gemilik bir donanmayla on yılda zorlukla ele geçirdiği kenti, Fimbria on bir günde zapt edince, Ilion'lulardan birisi "*Evet, kentin şampiyonu Hektōr değildi*" dedi. Sulla gelerek Fimbria'yı ortadan kaldırdı ve yapılan anlaşma gereğince Mithridatēs'i yurduna gönderdi ve aynı zamanda çeşitli şekillerde Ilion'luları teselli etti. Benim zamanımda bunlar[276] arasında, vaktiyle Ilion'lulara krallıklarını eskisi gibi kurmak olanağını sağladığından ve aynı zamanda bir Homēros tutkunu olarak, Pers hazinelerinin en değerli varlıklarından birisi olan bir kutuda, Kallisthenēs ve Anaksarkhos'la birlikte üzerinde düzeltmeler ve incelemeler yaptıkları bir Homēros nüshasını[277] saklayan Büyük İskender'le birlikte en çok anılan kişi, merhum

[276] Kente iyiliği dokunanlar.
[277] *Iliada*.

Caesar'dı[278]. Büyük İskender Trōia'lılara tevecc-
cühü hem Homēros tutkunluğundan, hem de
atalarının, Molossia krallarının kökeni olan Aia-
kos'lardan *-Hektōr'un karısı Kraliçe Andromakhē de
bu kökendendir-* gelmiş olmasıdır. Fakat Caesar'ın
Ilion'lulara yaptığı iyiliklerin nedeni, onun Bü-
yük İskender'in anısına olan saygısından başka
Ilion'la olan akrabalık bağlarına dayanır. Önce
C 595 Caesar bir Romalıdır ve Romalılar Aineias'ın, kö-
kenlerinin kurucusu olduğuna inanırlar ve son-
ra, Iūlius adı Caesar'ın atalarından birisi olan
Iūlus ismindeki kimsenin adından türemiştir ve
Iūlus bu adı, Aineias'ın soyundan gelen Iūlus'tan
almıştır. Caesar, işte bu nedenle onlara toprak
tahsis etti, bağımsızlıklarına, vergiden affedilme-
lerine yardımcı oldu. Onlar, bugün de bu lütuf-
lara sahiptirler. Fakat burası eski Ilion'un yeri
değildir. Bir kimse bu hususu aşağıda, Homē-
ros'un anlattıklarını dikkate alarak izleyecek
olursa, anlayabilir. Lâkin ben önce söz konusu
olan bölgenin, kıyıyı terk ettiğim noktadan baş-
lamak üzere genel bir tanımını vermeliyim.

28 Abydos'tan sonra, az yukarıda sözünü ettiğim Dardanos'lular Burnu ve Abydos'tan yetmiş *stadion* uzaklıkta olan Dardanos kenti gelir. İkisi arasında Rhodios Irmağı denize dökülür; bunun karşısında, Khersonēsos'ta Hekabē'nin[279] mezarı olduğu söylenen Kynos-Sema yer alır. Fakat bazıları Rhodios'un Aisēpos'a döküldüğünü söyler. Bu ırmak da ozanın sözünü ettiklerindendir.

---

[278] C. I. Caesar.

[279] Trōia Kralı Priamos'un karısı Hekabē.

"*Rhēsos, Heptaporos, Karēsos ve Rhodios*"[280] gibi. Dardanos eski bir yerleşmedir; fakat bazı Abydos kralları tarafından aynı yerde sık sık yeniden iskân yapılmıştır. Burada Romalı komutan Cornelius Sulla'yla Eupator lâkabını taşıyan Mithridatēs buluşarak savaş sonrası koşullarını düzenlediler.

29 Yanında[281] Ophrynion vardır, onun da yanında seçkin bir yerde Hektōr'un etrafı çevrili kutsal arazisi bulunur. Sonra Pleteōs Gölü gelir.

30 Daha sonra, Rhoeteion denilen alçak bir kıyıda olan ve bir tepe üzerinde bulunan Rhoeteion kenti gelir. Bu kıyıda Aias'ın bir tapınağı ve Antōnius tarafından Mısır'a götürülen bir heykeli vardı. Fakat Caesar bu heykeli de, diğer heykelleri sahiplerine geri verdiği gibi, Rhoeteion'lulara da geri verdi. Mısırlı kadını[282] taltif etmek için Antōnius, birçok ünlü tapınaktan en nefis adakları almıştı; fakat Augustus onları da tanrılara geri verdi.

31 Rhoeteion'dan sonra, yıkık bir kent olan Sigeion, donanma merkezi, Akha'ların bir limanıyla kampları, Skamandros'un ağzı ve Stomalimnē[283] denilen yer gelir, çünkü Simoeis'le Skamandros ovada birleştikten sonra, aşağıya doğru çok miktarda alüvyon taşır ve kıyıyı doldurarak batak ve yosunlardan oluşan bir kör ağız meydana getirir. Sigeion'lular Burnu karşısında, Khersonēsos'ta, her ikisinden de Trakya'yı anlat-

---

[280] *Iliada*, xii. 20.
[281] Dardanos'un yanında.
[282] Kleopatra.
[283] Bataklık.

tığımda[284] sözünü ettiğim Eleussa ve Protesilaos'un tapınağı vardır.

32 Bu kıyının uzunluğu, Rhoeteion'dan Si-
C 596 geion'a, Akhilleus Anıtı'nı kastediyorum, düz bir hat olarak altmış *stadion*'dur. Bu yolun tümü, sadece Akha'ların limanından on iki *stadion* uzaklıkta olan şimdiki Ilion'un değil, aynı zamanda Ida Dağı yönünde, otuz *stadion* içerde olan eski Ilion'un da yukarı kısmında uzanır. Halen Sigeion çevresinde bir tapınak, Akhilleus'un, Patroklos'un ve Antilokhos'un anıtları vardır ve Ilion'lular, Aias da dahil bu dört kahramana kurbanlar sunarlar; fakat kenti yağmalamış olan Heraklēs'i onurlandırmazlar. Denilebilir ki, her ne kadar Heraklēs burasını yağmalamışsa da, gene de buna sonraları, tahrip olmuş bu kent, başkaları tarafından tamamen yağmalanabilecek bir şekilde kalmıştır. Bu nedenle ozan şöyle der, "*O, Ilios kentini yağmalamış ve sokaklarında insan bırakmamıştır*"[285]. Burada, "insan bırakmamıştır"dan nüfusun tümü değil, sadece erkek nüfus kast edilmiştir. Fakat sonradan, tanrılara ve adaklara bağlı olanlar kenti tümüyle yok etmişlerdir. Buna neden olanların, kendilerinin tamamen haklı, halbuki Heraklēs'in (Laomedōn'un atları nedeniyle)[286] haklı olmayan bir savaş yaptığını söylerler. Yazarlar buna karşı efsaneyi öne sürerler. Efsaneye göre savaş atlar için değil; fakat deniz canavarıyla Hesionē için teklif edilen ödül

[284] Strabōn, vii. 51; 54-55.
[285] *Iliada*, v. 642.
[286] *Iliada*, v. 640.

nedeniyle çıkmıştır[287]. Fakat bu görüşlere değer vermeyelim çünkü bunlar, efsaneler hakkında tartışmalara yol açıyor ve böylece bazı daha önemli nedenleri, yani Ilion'luların neden bazılarını[288] onurlandırıp, bazılarını onurlandırmadığını görmemizi engelliyor. Anlaşıldığına göre ozan, Heraklēs'i anlatırken kenti küçük olarak tanımlamış, eğer doğruysa "*Sadece altı gemi ve çok az insanla Ilion kentini yağmaladı*"[289] demektedir. Bundan da anlaşılıyor ki, Priamos, evvelce de söylediğim gibi[290] çok küçük bir özden büyüyerek krallar kralı olmuştur. Bu kıyıdan biraz daha ileri gidildiğinde, Tenedos'a ait olan kara parçasının[291] başladığı yerdeki Akhaion'a gelinir.

33 Deniz kıyısındaki yerler böyledir. Trōia Ovası doğu yönünde Ida Dağı'na kadar, içeriye doğru pek çok *stadion* boyunca uzanır. Ovanın dağ boyunca uzanan parçası dardır. Bir kısmı güneye Skēpsis Bölgesi'ne doğru, bir kısmı da kuzeye Zeleia'lı Lykia'lılara kadar gider. Burası ozanın[292] Dardania olarak adlandırdığı ve Aineias'la Antēnor'un oğullarının öyküsüne konu ettiği

---

[287] Poseidōn'un öfkesini yatıştırmak amacıyla Laomedōn, kızı Hesion'u deniz canavarı tarafından yutulması için Agameia Burnu'na bırakmıştı. Heraklēs eğer Laomedōn kendisine ölümsüz atlarını verirse, canavarı öldürerek Hesion'u kurtaracağına söz vermiş ve Laomedōn da bu öneriyi kabul etmişti. Heraklēs sözünü tutmuş; fakat Laomedōn sözünde durmayınca savaş çıkmıştı.

[288] Kahramanlardan bazılarını.

[289] *Iliada*, v. 641.

[290] Strabōn, xii. 8. 7; xiii. 1. 7.

[291] Asia kıyısında.

[292] Homēros.

ülkedir. Bunun altında, vaktiyle içinde Kebrēnē denilen bir kent bulunan ve hemen hemen Dardania'ya paralel durumda olan Kebrenia yer alır. Dēmētrios[293], Hektōr'un söz konusu edildiği Ilion topraklarının, deniz üssünden, Kebrēnē'nin olduğu kadar içerlerde bulunduğundan ve tarihçilere göre Helena'yı kaçırmadan önce Aleksandros'un[294] karısı olan Oenōnē'ninki gibi Aleksandros'un mezarının da burada gösterilmesinden, kuşkulanır ve şöyle devam eder; ozanın "*Şanlı Priamos'un gayrimeşru olan oğlu Kebriones*"
C 597 şeklindeki sözlerine göre, ülkenin veya kentin dahi bu adla anıldığı ve Kebrēnē'nin Skēpsis topraklarına kadar uzandığı tasavvur edilebilir. Aralarından akan Skamandros sınırdır. Antigonos her iki halkı da şimdiki Aleksandreia'ya[295], vaktiyle Antigoneia olarak adlandırılan kente iskân edinceye kadar, Kebrēnē'liler ve Skēpsis'liler birbirleriyle daima düşman ve savaş halindeydiler. Şimdi Aleksandreia'da Kebrēnē'liler kalmamış ve Skēpsis'liler ise, Lysimakhos'un izniyle anayurtlarına dönmüşlerdir.

34 Dēmētrios'a göre bu bölgede Ida Dağı silsilesinden başlayan ve biri doğruca Rhoeteion'a ve diğeri de doğruca Sigeion'a uzanan iki burun vardır. Bunlar denize doğru yarım daire oluştururlar ve şimdiki Ilion'la denizden eş uzaklıkta, ovada son bulurlar ve Ilion bu iki burnun bitiminin ortasındadır, halbuki eski yerleşme bu çıkıntıların

---

[293] Skēpsis'li Dēmētrios.
[294] Paris.
[295] Aleksandreia Trōas.

başlangıcının arasındadır; ve gene der ki, bu iki çıkıntı arası, hem içinden Simoeis'in aktığı Simoeis'lilerin, hem de Skamandros'luların ovasını içerir. Ozanın, genişliğinden ötürü, birçok mücadelenin geçtiği alan olarak gösterdiği yer ve gene onun tarafından işaret edilen Erineos[296] Aisyētes'in mezarı[297], Batieia[298] ve Ilos'un anıtı[299] da buradadır. Skamandros ve Simoeis ırmakları Sigeion ve Rhoeteion'a yakın olarak ayrı ayrı aktıktan sonra şimdi Ilion'un önünde birleşerek, Stomalimnē adını alarak Sigeion'a doğru yönelir. Yukarıda adı geçen iki ova, şimdiki Ilion'dan başlayarak Kebrenia'ya kadar, dağ kollarının uçları arasında düz bir hat olarak uzanan çok büyük bir kara boğazıyla birbirlerinden ayrılmıştır. Dağ kolları ise tam bir (E) harfi oluşturur[300].

35 Bunun biraz yukarısında, şimdiki kentten otuz *stadion* uzaklıkta, en eski zamanlarda eski Ilion'un kurulduğu yer olarak tahmin edilen Ilion'luların kasabası bulunur. Ilion'luların kasabasının on *stadion* yukarısında Kallikolōnē Tepesi vardır ve onun beş *stadion* ötesinde Simoeis akar. Bu nedenle, burada Arēs'e yapılan imânın anlaşılması kolaylaşır: "*Öte yandan Arēs şiddetli kasırgalar gibi, Trōia'lıları cesaretlendirmek için kâh surların üzerinden, kâh Kallikolōnē Tepesi'nden*

---

[296] Yabanî incir ağacı, *Iliada*, vi. 433.
[297] *Iliada*, ii. 793.
[298] *Iliada*, ii. 813.
[299] *Iliada*, x. 415.
[300] Yarım daire şeklindeki bu dağ uzantılarından az yukarıda söz edilmiştir.

C 598 *yırtıcı sesiyle haykırıyordu*"[301]. Şayet çarpışma Skamandros Ovası'nda idiyse, Arēs'in naralarını aynı zamanda hem *akropolis*'ten, hem de büyük bir olasılıkla savaşın uzanmış olduğu Simoeis ve Kallikolōnē'den duyurmuş olması akla yakındır. Fakat Kallikolōnē varken, Ilion'dan da kırk *stadion* uzaklıkta olduğuna göre, savaş hattının ulaşamayacağı bu uzak yeri hangi amaç için önersin? "*Ve Thymbra önünde pek çok Lykia'lı can verdi*"[302] sözleri eski yerleşme yerine daha uygundur, çünkü Thymbra Apollōn'unun tapınağının bulunduğu yerde Skamandros'a karışan Thymbrios Irmağı'nın olduğu kadar içinden aktığı Thymbra Ovası da ona yakındır. Fakat Thymbra halen şimdiki Ilion'dan elli *stadion* uzaklıktadır. Ve gene, yabanî incir ağaçlarıyla dolu olan Erineos, Andromakhē'nin olasılıkla duruma uygun olarak "*Kente en iyi yaklaşılan ve surların aşılabilen yeri olan Erineos'un yanına ordunu yerleştir*"[303] dediğine göre, burası eski yerleşmenin eteklerindedir ve şimdiki Ilion'dan oldukça uzaktır. Daha ilerde Erineos'un az aşağısında Phēgos vardır. Akhilleus şöyle der: "*Akha'larla birlikte savaştığım sürece Hektōr surların dışında savaşa yanaşmadı, sadece Skai'ler Kapısı'na ve Phēgos'a kadar gelebildi*"[304].

36 Bugün aynı adı taşıyan donanma merkezi şimdiki Ilion'a o kadar yakındır ki, bir kimse ma-

[301] *Iliada*, xx. 51.
[302] *Iliada*, x. 430.
[303] *Iliada*, vi. 433.
[304] *Iliada*, ix. 352.

kul olarak Hellenlerin akılsızlığına ve Trōia'lıların yüreksizliğine şaşabilir. Akılsızlık dedik; çünkü, Hellenler, yerliler ve müttefiklerden oluşan kalabalık nüfuslu kente[305] yakın bulundukları sırada, uzun bir süre donanma merkezini surlarla çevirmeden ellerinde tuttular. Homēros surların yakın zamanda yapıldığını söylüyor (ya da Aristotelēs'in dediği gibi hiç yapılmamışlardır ve bunlar ozan tarafından hayal edilmiş ve sonra da onun tarafından gene hayalen kaldırılmıştır). Yüreksizlik dedik çünkü, Trōia'lılar surlar varken donanma merkezini kuşatıp, baskın yaparak gemilere saldırabilirlerdi. Fakat donanma merkezinin, Skamandros'un denize döküldüğü Sigeion civarında olmasına ve de Ilion'un buraya çok yakın, sadece yirmi *stadion* uzaklıkta bulunmasına ve surların da olmamasına karşın ilerlemeye ve merkezi kuşatmaya cesaret edemediler. Şayet bir kimse şimdi Akha'ların limanı olarak adlandırılan yerin donanma merkezi olduğunu söyleyecek olursa, o kişi halen kentten[306] sadece on iki *stadion* uzaklıkta olan, daha yakın bir yerden söz ediyor olmalıdır, hatta kıyıdan başlayan ovayı kastetse dahi. Çünkü bu ova ırmakların çökeltisinden oluşmuştur, kentin karşısındaki kıyıdan başlayan ovayı kastediyorum. O halde denizden kente kadar olan uzaklık halen on iki *stadion* ise, vaktiyle bunun yarısından fazla olmaması gerekir. Ayrıca Odysseus'un Eumaios'a
C 599 "*Trōia önünde pusu kurduğumuzda*"[307] ve az sonra da

[305] Ilion.
[306] Ilion.
[307] *Odysseia*, xiv. 469.

"Çünkü gemilerden çok uzağa düşmüştük"[308] şeklindeki anlatımı ve Trōia'lıların kendi surlarından uzaklaşarak gemilerin yakınında olup olmadıklarını, ya da kente tekrar geri dönüp dönmediklerini keşfetmek için *"Çok uzağa*[309] *casuslar gönderildi"* şeklindeki ifadesi, kentin[310] donanma merkezinden uzaklığının çok olduğunu açıkça göstermektedir. Ve Polydamas şöyle der: *"Dostlarım her yönden iyi düşünün! Bana kalırsa kente geri dönmeyi öneririm, çünkü surlarımızdan çok uzaktayız"*[311]. Dēmētrios, Homēros'un Iliada'sı hakkında kitap yazmış bir kadın olarak Aleksandreia'lı Hestiaia'yı bir delil olarak ileri sürer ve savaşın şimdiki Ilion tarafında mı, Trōia Ovası'nda mı yapıldığını araştırır ve ozan, onu[312] ikincisine, kentle deniz arasına bir yere koyar; bu nedenle Hestiaia, şimdiki Ilion'un karşısında görülen ovanın, ırmakların daha sonraki birikimi olduğunu söyler.

37 *"Ayağının çabukluğuna güvenerek, ihtiyar Aisyētes'in mezarının tepesinde Trōia'lıların gözcülüğünü yapan"*[313] Politēs saçma bir iş yapmaktaydı. Çünkü en yüksek yere çıktığını zannediyordu. Oysa güvende olmak için ayak çabukluğuna gerek olmayan, aşağı yukarı aynı uzaklıkta bulunan ve daha çok yüksek olan *akropolis*'ten[314] gözet-

---

[308] *Odysseia*, xiv. 496.
[309] *Iliada*, x. 209.
[310] Ilion.
[311] *Iliada*, xviii. 254.
[312] Savaşı.
[313] *Iliada*, ii. 792.
[314] Ilion'un *akropolis*'i.

leyebilirdi. Aisyētes'in mezarı bugün Aleksandreia'ya[315] giden yol üzerinde kentten beş *stadion* uzaklıktadır. Bugünkü Ilion'la birleşen dağ silsilesi hesaba katılacak olursa, Hektōr'un kent çevresindeki koşusu da açıklanamaz. Oysa eski kentin çevresi bu koşuya uygundu.

38 Eski kentten hiçbir iz kalmamıştır. Bu çok doğaldır. Çevredeki bütün kentler yağmalanmıştır; fakat tümüyle yıkılmamışlardır. Onun ise, diğerlerinin yeniden yapılabilmesi için bütün taşları alınarak, tamamen tahrip edilmiştir. Mitylēnē'li Arkhaianaks'ın buradan alınan taşlarla Sigeion'un çevresine bir sur yaptırdığı söylenir. Her ne kadar Lesbos'lular Trōas Bölgesi'nin tümünde hak iddia ederlerse de, Sigeion, Olympiad Oyunları birincisi Phrynōn yönetimindeki Atinalılar tarafından zaptedilmişti. Trōas'taki yerleşim yerlerinin çoğu gerçekte Lesbos'lulara aittir, bazıları
C 600 yok olurken, birçoğu günümüze kadar gelmiştir. Yedi Bilge Kişi'den biri olarak bilinen Mitylēnē'li Pittakos, General Phrynōn'a karşı yelken açtı ve bir süre onunla, zayıf bir taktik sonucu kötü bir sonuçla biten bir savaş yaptı. Bu sıralarda şair Alkaios, bizzat kendisinin zorla, baskıyla bazı savaşlara katıldığını ve silahlarını bir tarafa atarak kaçtığını söylüyor. Alkaios, öyküsünün yurdunda anlatılması için, güvenilir bir haberciye şöyle nakletti: "*Alkaios sağ ve salimdir; fakat silahları Attika ordusu tarafından Arēs'e sunulmak üzere Athēna Glaukōpis Tapınağı'na asılmıştır*". Fakat daha sonra Phrynōn tarafından teke tek mücadeleye

[315] Aleksandreia Trōas.

davet edilince o[316], balık avı takımını aldı ve onunla buluşmak üzere koşarak gitti. Onu[317] balık ağına sardı, üç çatallı mızrak ve hançerle öldürdü. Fakat savaş durmadı. Sonunda Periandros taraflarca hakem seçildi ve o, savaşa son verdi.

39 Dēmētrios, Timaios'un, Pittakos ordusuna yardım etmek için Periandros'un Ilion'dan sağladığı taşlarla Akhilleion'u Atinalılara karşı tahkim ettiği şeklinde bilgi vererek gerçeği saptırdığını söylüyor. Çünkü o, buranın aslında zannedildiği gibi, ne böylesi taşlarla, ne de Periandros tarafından, lakin Sigeion'a karşı Mitylēnē'liler tarafından tahkim edilmiş olduğunu söyler. Hem nasıl olur da Atinalıların düşmanı olan bir kimse hakem olarak seçilir? Akhelleion, içinde Akhilleus'un anıtı bulunan küçük bir yerleşimdir. İtaatsizliğinden ötürü Sigeion da Ilion'lular tarafından yerle bir edilmiştir; bu nedenle Dardanos'a kadar bütün kıyı Ilion'lulara sonradan tâbi olmuştur ve şimdi de öyledir. Eskiden kıyının büyük kısmı Aiolis'lilere bağlıydı ve bu yüzden Ephoros, Abydos'tan Kymē'ye kadar bütün kıyıya Aiolis adını vermekte tereddüt etmemiştir. Thukydidēs, Trōia'nın Peloponnēssos Savaşı'nda, Pakhes'in[318] seferi sırasında Atinalılar tarafından Mitylēnē'lilerden alındığını söyler.

40 Günümüz Ilion'luları bize kentin Akha'lar tarafından da ele geçirilişinde tümüyle yok

---

[316] Pittakos.

[317] Phrynon'u.

[318] Atinalı komutan, M.ö. 427 yılında Mytilēnē'yi zapt etmişti.

edilmediğini ve hatta hiçbir zaman terk edilmemiş olduğunu söylediler. Her halde olaydan kısa bir süre sonra Lokris'li genç kızlar her yıl gönderildiler[319]. Fakat bu anlatımın Homēros'la ilgili bir yönü yoktur, çünkü Homēros Kassandra'nın saldırıya uğradığına dair bir şey bilmemektedir, onun bu sıralarda bir genç kız olduğunu söyler. "*O*[320], *Kabēsos'tan Trōia'ya, savaşın çıktığını duyar duymaz hemen gelen ve Priamos'un güzel kızı Kassandra'yla evlilik armağanı sunmadan evlenmeye talip olan Othryonēus'u bir kılıç darbesiyle öldürdü*"[321]. Homēros, Kassandra'ya bir saldırıdan söz etmemekte[322] veya Aias'ın gemi kazasında yok oluşunun, Athēna'nın gazabından veya benzeri bir nedenden olduğunu söylememekte (çünkü Aias ve arkadaşları onun tapınağına saygısızlık ettikleri için onların tümüne öfkeliydi); fakat onun, kendisini öven konuşma-
C 601 sından dolayı gazaba gelen Poseidōn tarafından yok edildiğini söylemektedir[323]. Aslında gerçek şudur ki, Lokris'li genç kızlar buraya ilk defa, Persler buralara hâkim oldukları sırada yollanmışlardır.

---

[319] Trōia Savaşı'ndan sonra Lokris'li Aias'ın Ilion'daki Athēna Tapınağı'na yaptığı saygısızlıktan dolayı (Priamos'un kızı Kassandra'yı sürüyerek sunaktan uzaklaştırmıştı) tanrıçanın gazabını yatıştırmak için Delphoi'daki bir kahin Lokris'lilere bin yıl süreyle, her yıl, tapınak hizmetkârı sıfatıyla iki genç kızı tanrıçanın buradaki tapınağına göndermelerini söyledi.

[320] Idomenos, Girit Kralı Minos'un oğlu.

[321] *Iliada*, xiii. 363.

[322] *Odysseia*, iv. 502.

[323] *Odysseia*, iii. 130.

41 Ilion'luların bize söyledikleri işte böyle. Fakat Homēros kentin tümüyle tahrip edildiğini açıkça ifade ediyor; "*Kutsal Trōia'nın yok olacağı gün gelecektir*"[324]; ve "*Kesinlikle Priamos'un sarp kentini tümüyle tahrip ettik*"[325], "*Ve onuncu yılda Priamos'un kenti yok edildi*"[326]. Bunlara benzer başka deliller de ortaya sürülmektedir. Örneğin, halen tahtadan Athēna heykeli ayakta durmaktadır. Halbuki Homēros onun "*Athēna'nın dizleri üzerine*" kendisine sunulan *peplos*'u[327] "koyması"[328] için açıkça oturduğuna işaret eder[329]. Athēna'nın oturur durumda pek çok, tahtadan yapılmış heykeli vardır. Örneğin, Phōkaia, Massalia, Roma, Khios ve diğer birçok yerde olduğu gibi. Keza, aralarında "*Hiç duyulmadık bir şekilde, Hellenler tarafından yerle bir edilmiş ve terk edilmişti*" diyen hatip Lykurgos'un da bulunduğu yazarlar da, kentin tahrip edildiğinde uyuşmuştur.

42 Öyle zannediliyor ki, sonradan kenti kurmak isteyenler, bu yerin uğursuzluğunu ya da talihsizliğini ve eski bir âdete dayanarak Agamemnon tarafından lânetlendiğini kabul etmişlerdir, tıpkı Kroisos'un Tiran Glaukias'ın son sığınağı olan Sidēnē'yi tahrip ettikten sonra kenti

---

[324] *Iliada*, vi. 448.

[325] *Odysseia*, iii. 130.

[326] *Iliada*, xii. 15.

[327] Dinsel festivallerde Athēna'ya törenle sunulan elbise.

[328] *Iliada*, vi. 92; 273.

[329] Şimdiki heykel Athēna'yı ayakta gösterdiğine ve eski kentle birlikte yandığına göre, sonradan yapılmış olduğu anlaşılıyor.

yeniden tahkim edecek olan kişiyi lânetlediği gibi. Bu nedenle, kenti bu yerde kurmaktan kaçınarak, başka bir yeri tahkim etmişlerdir. Rhoiteion'a sahip olan Astypalaia'lılar, Simoeis Irmağı üzerinde bulunan ama iyi korunmayan bir yerde olduğundan kısa sürede yok olan ve şimdi Polisma diye adlandırılan Polion'a ilk yerleşenlerdir. Şimdiki yerleşim[330] ve tapınak Lydia'lılar zamanındandır. Burası başlangıçta bir kent
C 602 değildi, ancak daha önce de söylediğim gibi[331] yıllar sonra yavaş yavaş gelişmiştir. Hellanikos, Ilion'luları hoşnut etmek için (o adamın huyu öyledir), şimdiki Ilion'un, içinde oturanların düşündüğü gibi eski Ilion olduğu görüşündedir. Kent yıkıldığı zaman toprakları Sigeion'lular, Rhoiteion'lular ve diğer komşu halklar tarafından bölüştürülmüştü. Fakat burası tekrar kurulduğu zaman, geri verildi.

43 "Çok pınarlı"[332] sıfatının, eteklerinden Dardanos'a hatta Skēpsis'e ve Ilion Bölgesi'ne kadar uzanan topraklar boyunca, kendisinden çıkan birçok ırmak nedeniyle, özellikle Ida Dağı için kullanıldığı zannedilir. Oranın yerlisi olarak ülkenin topografyasını yakından tanıyan Dēmētrios bir yerde şöyle der: "*Ida'nın Kotylos denen bir tepesi vardır; ve bu tepe Skēpsis'ten yaklaşık yüz yirmi stadion uzaklıktadır; ve buradan Skamandros, Granikos ve Aisēpos ırmakları çıkar*". Son ikisi kuzeye ve Propontis'e doğru akar ve birçok kaynaktan kol-

[330] Yani Ilion.
[331] Strabōn, xiii. 1. 26.
[332] Strabōn, xiii. 4. 5.

lar alır. Skamandros ise sadece bir kaynaktan çıkar ve batıya doğru akar; ve bütün kaynaklar yirmi *stadion*'luk bir alan içerisindedir; fakat Aisēpos'un döküldüğü yer çıkış yerinden en uzakta olanıdır, yaklaşık beş yüz *stadion* kadardır. Ozanın şu söyledikleri tartışılabilir: "*İkisi*[333] *koşarak iki pınara ulaşırlar, bunlar girdaplı Skamandros'un iki kaynağıdır; birinden yumuşak (yani ılık) bir su akar*"[334] ve ozan ilave eder "*Ve üzerinden sanki ateşten çıkıyormuş gibi bir duman tüter, ötekinden ise yaz ortasında bile kar gibi, dolu gibi soğuk bir su akar*". Fakat, bu yerde[335] şimdiki hiçbir sıcak su yoktur ve ikinci olarak da Skamandros'un kaynağı orada değil, dağlardadır. Bu nedenle sıcak su kaynağının kaybolduğunu ve soğuk su kaynağının Skamandros'tan, bir yeraltı geçidiyle boşaldığını, ya da Skamandros'tan, bir yeraltı geçidiyle boşaldığını, ya da Skamandros'a yakınlığı nedeniyle bu suya Skamandros'un kaynağı dendiğini düşünmek akla yakındır; çünkü insanlar birçok kaynağı tek ve aynı ırmak olarak göstermeye yatkındır.

44 İyi bir şekilde ekilip biçilmiş ve birçok köyleri olan dağlık ülke Karesēnē'den çıkan Andiros, Skamandros'la birleşir; bu ırmak Dardanos boyunca Zeleia ve Pityeia'ya kadar uzanır. Bu ülkenin, ozan tarafından "*Rhēsos, Heptaporos, Karesos, Rhodios*"[336]diye adlandırılan ırmaklarden Kare-

[333] Akhilleus'le Hektor.
[334] *Iliada*, xxii. 147.
[335] Yani Trōas'ta.
[336] *Iliada*, xii. 20.

sos'a izafeten ismini aldığı söylenir ve ırmakla
C 603 aynı adı taşıyan kent yıkılmıştır. Dēmētrios şöyle devam ediyor: "*Bugünkü ismi Rhoeites Irmağı'nın Granikos'a dökülen Rhēsos'la ilgisi yoktur. Aynı zamanda Polyporos da denen Heptaporos Irmağı, Güzel Çam denen mevkiiden, Melainai denen köye ve Lysimakhos tarafından kurulan Asklēpieion'a giderken yedi kere geçilmektedir*". Güzel Çam hakkında Kral I. Attalos şöyle yazar: "*Çevresi yirmi dört ayak ve gövdesi kökten itibaren altmış yedi ayak yüksekliktedir ve sonra eşit uzaklıkta üç çatala ayrılır, sonra da tek bir baş olarak yüksekliği iki plethra ve on beş kübit'e ulaşır*"[337]. Kuzey yönünde Adramyttion'dan yüz seksen *stadion* uzaklıktadır. Karesos Irmağı Palaiskēpsis'le Akhaion arasında bulunan ve Tenedos'lulara ait olan Malos'tan geçer ve Aisēpos'a dökülür. Rhodios, Güzel Çam'dan altmış *stadion* uzaklıkta olan Kleandria ve Gordos'tan geçer ve Ainios'a[338] dökülür.

45 Aisēpos Vadisi'nde, ırmağın solunda önce duvarlarla çevrili olan Polikhna'ya gelinir; sonra Palaiskēpsis'e daha sonra Alazonion'a (bu son isim daha önce görüşümü bildirdiğim Halizōn'lar hakkındaki varsayımı desteklemek amacıyla uydurulmuştur[339]), ondan sonra da terkedilmiş olan Karēsos ve Karesenē'ye ve aynı ismi taşıyan ırmağa[340], ki bu da Aisēpos'tan daha küçük derin

---

[337] Yaklaşık 225 ayak

[338] Aineos (Ain-i-os) Aisēpos olmalıdır.

[339] Skēpsis'li Dēmētrios tarafından.

[340] Kuşkusuz Karēsos Irmağı.

bir vadi oluşturur; ve daha sonra ekilip biçilmiş olan zengin Zeleia ovaları ve yaylalarına, Aisēpos'un sağ tarafında, Polikhna'yla Palaiskēpsis arasında bulunan Nea Kōmē ve Argyria'ya[341] gelinir. Bu da gene *"Gümüşün doğum yeri neresidir?"*[342] sözünü doğrulamak amacıyla aynı varsayımı desteklemek için uydurulmuş bir isimdir. Alybē veya Alopē ya da her ne şekilde yazılıyorsa bu kentler neredediir? Bu kadar cesaretle yapılan atılımdan sonra, keşke bu insanlar yüzlerini kızartıp bu işi yarıda ve başkalarına bırakacaklarına bunları da uydursalardı. Böyle şeyler bu tip itirazlara daima açıktır; fakat diğer konularda ya da çoğunda, bu bölgeyi tanıyan, oranın yerlisi olan, Homēros'un kırktan biraz daha fazla satırı, yani Trōia'lıların kataloğu için[343] altmış kitaplık yorum yazacak kadar bir konuyu bilen bir kişi olarak, ona[344] kulak vermek zorunda olduğumuzu kuşkusuz kabul ederim.

C 604 **46** Sigeion Burnu'ndan ve Akhilleion'dan sonra Akhaion'a, kıtanın Tenedos'lulara ait olan kısmında[345] ve kıtadan kırk *stadion*'dan fazla uzaklıkta olmayan Tenedos'un kendisine gelinir. Çevresi yaklaşık seksen *stadion* kadardır, bir Aiolis kenti iki limanı ve ozanın *"Ey Tenedos'ta bütün gücüyle egemen olan Smintheia'lı"*[346] dizesiyle tanık-

---

341 Gümüşkent.

342 *Iliada*, ii. 856.

343 *Iliada*, ii. 816-877. Burada Trōia Savaşı'na katılan ülkeler ve önderlerinin adları verilmiştir.

344 Skēpsis'li Dēmētrios.

345 Strabōn, xiii. 1. 32'nin sonu.

346 *Iliada*, i. 38.

lık ettiği gibi, bir de Apollōn Smintheus Tapınağı vardır. Çevresinde, özellikle Lekton'a yolculukta karşılaşılan ve Kalydnai denen iki adayla birkaç küçük adacık uzanır. Bazıları Kalydna adını bizzat Tenedos'a verir. Diğerleri de onu Leukophrys olarak adlandırır. Tennēs mitosunun sahneleri burada cereyan etmiştir ve olaydan sonra ada[347] onun ismini almıştır. Aynı zamanda Trakya kökenli olan Kolōnai kralı ve Tennēs'in babası Kyknos'un mitosu da burada meydana gelmiştir.

47 Önceleri Tenedos'lulara ait kıta kısmında bulunduğu için Larisa ve Kolōnai, her ikisi de Akhaion'a yakın olarak kabul edilirdi. Sonra, denize yüksekten bakan kayalık bir tepede kurulmuş olan şimdiki Khrysa'ya ve daha sonra Lekton'un aşağısında ona yakın olan Hamaksitos'a gelinir. Bugün Aleksandreia ve saydığımız diğer küçük yerler ve bunlara ek olarak herhangi bir şekilde Aleksandreia'ya karışmış bulunan Kebrēnē ve Neandria gibi tahkim edilmiş olan kentler de Akhaion'a yakındır ve bu kentlerin toprakları da halen Aleksandreia'nın kullanımındadır. Zamanında Aleksandreia'nın üzerinde bulunduğu yer, Sigia olarak adlandırılırdı.

48 Bu Khrysa'da, Apollōn Smintheus Tapınağı ve isminin etimolojisinin içerdiği sembol de bulunur[348], bundan tanrının heykelinin ayakları altındaki fareyi kastediyorum. Bunlar Paros'lu Skopas'ın yapıtlarıdır ve keza fare hakkındaki

[347] Tenedos.

[348] Smintheōs "Fare Tanrı" demektir.

mitos veya öykü de bu yerle ilgilidir. Teukros'lular Krēta'dan buraya geldiklerinde, acıklı mersiyeler yazan Kallinos bu halkın öyküsünü ilk ele alandır. Diğerleri onu izlemişlerdir. bir kehanete göre, "*canlıların onlara saldırdığı yerde durmaları*" gerekiyordu; saldırı Hamaksitos çevresinde oldu. Geceleyin çok miktarda tarla faresi topraktan sürüler halinde çıkarak onların silah ve teçhizatlarındaki deri kısımları yediler. Bu olay üzerine Krēta'lılar da orada yerleştiler. Krēta'daki dağa izafeten, Ida Dağı'nı adlandıranlar bunlardır. Pontos'lu Herakleidēs tapınağın çevresinde sürüler halindeki farelerin kutsal olduğunu ve bu nedenle heykelin bir ayağıyla farenin üzerine basan şekilde yapılmış olduğunu söyler. Başkalarına göre ise Teukros buraya Attika'daki, şimdi Ksypetones denen Troōn *dēmos*'undan gelmiş; fakat Krēta'dan hiçbir Teukros gelmemiştir. Trōia'lılarla Attika halkı arasındaki yakın ilişkiye bir başka işaret de Erikhtonios'un, her iki kabilenin de gerçek kurucusu olduğudur. Bu, daha yeni
C 605 yazarların anlatımıdır. Fakat Homēros'la daha iyi uyuşan, bir zamanlar Khrysa ve Thēbē Ovası'nda görülen izlerdir. Bunlardan yakında söz edeceğim. Smintheōs ismi birçok yerlerde kullanılmıştır. Hamaksitos'un çevresindeki, Smintheion'dan ayrı olarak Sminthia denen iki yer daha vardır; ve diğerleri de Larisa çevresinde bulunur, ayrıca Parion topraklarında Sminthia denen bir yer olduğu gibi Rhodos'ta, Lindos'ta ve daha birçok yerde de vardır. Günümüzde Khrysa'lılar tapınağa Smintheion demektedirler. Buradan sonra Lekton'dan itibaren içe doğru çok büyük

olmayan Halesion Ovası ve Hamaksitos yakınındaki Tragasaion Tuzlası gelir. Burada tuz doğal olarak mevsim rüzgârları nedeniyle donar. Lekton'da Agamemnon tarafından kurulduğu söylenen bir sunak vardır. Bütün bu yerler yaklaşık olarak iki yüz *stadion* ya da biraz daha fazla uzaklıkta olan Ilion'dan görülebilir. Aynı durum, biraz daha yakın olmakla beraber, diğer taraftaki Abydos için de geçerlidir.

49 Lekton'dan iki misli uzaklıkta, Aiolis'lilerin en belli başkı kentlerine ve Adramyttēnos Körfezi'ne gelinir. Homēros, Leleg'lerin çoğunu ve onların iki misli olan Kilikia'lıları buraya yerleştirmiştir. Ayrıca burada, kıtada yaşayan Mitylēnē'lilere ait birkaç köy bulunduran topraklar vardır. Aynı körfeze Idaion Körfezi de denir, çünkü Lekton'dan Ida Dağı'na kadar ilerleyen dağ silsilesi körfezin başlangıç kısmından itibaren uzanır. Ozan, burasını Leleg'lerin ilk iskân yeri olarak gösterir[349].

50 Evvelce bu hususlarda söz ettim, lâkin şimdi Homēros'un, Kral Altēs'e bağlı ve bir Leleg kenti olarak sözünü ettiği Pēdasos'u eklemeliyim. "*Ey Altēs, sen Satnioeis üzerindeki yalçın Pēdasos'u elinde tutan, savaş aşığı Leleg'lerin efendisi*"[350]. Şimdi terk edilmiş bu bölgedeki iskân yeri hâlâ görülebilir. Bazıları yanlış olarak, sanki kent Satnioeis denen bir dağın eteklerinde imiş gibi "*Satnioeis'in eteklerinde*" diye yazarlar; fakat burada Satnioeis isimli bir dağ yoktur, sadece bu isimde

[349] *Iliada*, x. 429.
[350] *Iliada*, xxi. 86.

bir ırmak vardır ve kent bunun kıyısında kurulmuştur; fakat o, günümüzde terk edilmiştir. Homēros bu kentten söz eder, *"Sivri kargısıyla Satnios'u yaraladı, Satnios Enops'un oğluydu. Bu ço-*
C 606 *cuğu Satnioeis kıyılarında Enops çobanlık ederken, kusursuz bir su perisi doğurmuştur"*[351]. Daha sonraki zamanlarda burası, Satnioeis ve bazıları tarafından da Saphnioeis olarak adlandırıldı. Burası sadece kışları coşan bir sudur; fakat ozan tarafından söz edilmiş olması onu önemli kılmıştır. Bu yerler Dardania ve Skēpsis'in devamıdır ve ikinci bir Dardania oluşturur. Fakat burası daha alçaktır.

51 Assos'lular ve Gargara'lılar şimdi, Hamaksitos'lular, Neandria'lılar ve Kebrēnē'liler ve Antandros'luların topraklarıyla çevrili bulunan, Lesbos'un kıyılarına kadar uzanan bölgelere sahiptirler. Neandria, Hamaksitos'un üst tarafındadır ve Lekton Bölgesi'nin iç kısmındadır ve Ilion'a uzaklığı yüz otuz *stadion*'dur. Bunlardan daha yukarıda Kebrēnē'liler ve daha da yukarıda Palaiskēpsis ve Skēpsis'i de içine alan bölgede Dardanos'lular bulunur. Antandros, Alkaios tarafından *"Leleg'lerin kenti"* olarak adlandırılır. *"Önce, Antandros Leleg'lerin kenti"*; fakat burası Skēpsis'liler tarafından kendi ülkelerine komşu kentler arasında gösterilir. Böylece Kilikia'lıların toprakları içine girmektedir; çünkü Kilikia'lıların toprakları Leleg'lerinkinin devamıdır ve Kilikia'lılar Ida Dağı'nın güney eteklerine kadar uzanır. Fakat gene de Kilikia'lıların toprakları daha aşağıdadır ve Leleg'lerinkinin aksine, Adramytt-

[351] *Iliada*, vi. 34.

ion'un yakınındaki kıyıların bir kısmıyla birleşir. Lekton'dan sonra kırk *stadion*'luk uzaklıkta bulunan Polymēdion'a gelinir; sonra buradan seksen *stadion*'luk uzaklıkta, denizden biraz yüksekte bulunan Assos'a ve yüz yirmi *stadion* sonra Adramyttēnos Körfezi'ni oluşturan bir burun üzerindeki Gargara'ya gelinir; Lekton'dan Kanai'a kadar olan kıyıya bu isim verilir[352]. Elaïtikos Körfezi de bunun içindedir. Gerçekten üzerinde Gargara'nın bulunduğu çıkıntıyla, üzerinde Aphrodision bulunan Pyrrha'ya kadar olan kısım Adramyttēnē'dir. Bu iki burun arasındaki açıklık yüz yirmi *stadion*'dur. İç kısımda Antandros bulunur, bunun da yukarısında Paris'in hakemlik ettiği söylenen Aleksandreia Dağı vardır. Ayrıca, Ida Dağı'ndan gelen kerestenin pazarlandığı Aspaneus da buradadır, insanlar keresteyi aşağıya indirerek burada isteyenlere satmaktadır; ve sonra içinde Astyrēnē Artemis'i için kutsal bir alanı bulunan Astyra Köyü'ne gelinir. Astyra'nın
C 607 hemen yakınında Atinalılar tarafından kolonize edilmiş, hem bir limanı hem de bir deniz üssü bulunan Adramyttion kenti vardır. Pyrrha Burnu'nun ve körfezin dışında terkedilmiş Kisthēnē kenti bulunur. Bunun yukarısında, daha içerlerde bakır madeni, Perperenē, Trarion ve bu ikisi gibi diğer yerleşimler de vardır. Kıyının bundan sonraki uzantısında Mitylēnē'lilerin köylerine, yani Koryphantis ve Herakleia'ya gelinir; bundan sonra Attea ve sonra Atarneus ve Pitanē ve Kaïkos Irmağı'nın döküldüğü yer gelir; ve burada

[352] Adramyttēnos Körfezi.

Elaïtikos Körfezi'ne ulaşmış oluruz. Irmağın diğer tarafında, Elaia ve Kanai'ya kadar körfezin geri kalan kısmı uzanır. Fakat ben izninizle tekrar geri döneyim ve şayet önemli bir şeyi atlamışsam ayrıntılarıyla birkaç yeri daha anlatayım; ve önce Skēpsis.

52 Palai Skēpsis, Kebrēnē'nin yukarısında, Ida Dağı'nın en yüksek kısmında, Polikhna'nın hemen yanındadır. Her yönden görülebilmesini sağlayan bir yükseklikte oluşundan (veya buna benzer bir başka nedenden ötürü, ya da vaktiyle barbarların kullandıkları isimlerden Hellence isimler türetmek nedeniyle) buraya Skēpsis adı verilmiştir[353]. Fakat daha sonra burada oturanlar Aineias'ın ve Hektōr'un oğulları Askanios ve Skamandrios tarafından, altmış *stadion* aşağıda ve daha aşağıda olan Skēpsis'e taşındılar ve her iki ailenin uzun süre Skēpsis'te hükümdarlığı ellerinde tuttukları söylenir. Sonradan yönetim bir oligarşiye dönüştü ve bundan sonra da Milētos'lular vatandaş olarak[354] onlarla birlikte yaşadılar ve demokrasi yönetimiyle yaşamaya başladılar. Fakat kralî ailenin varisleri en azından kral olarak çağrılmayı sürdürdüler ve bazı ayrıcalıklara sahip oldular. Sonradan Skēpsis'liler, Antigonos tarafından Aleksandreia'ya götürülerek, oradakilerle birlikte iskân edildiler ve daha sonra Lysimakhos tarafından serbest bırakılarak anavatanlarına döndülür.

---

[353] *Skēpsis*, "manzara", "temaşa" anlamlarına gelir.
[354] Strabōn, xiv. 1. 6.

53 Aineias'a Lyrnēssos kentine ait toprakların orta yerinde olduğu için Skēpsis'li Dēmētrios, Skēpsis'i aynı zamanda Aineias'ın kralî ikametgâhı olarak kabul etmektedir. Homēros'un ifadesine göre Lyrnēssos Aineias'ın Akhilleus tarafından kovalandığında kaçtığı kenttir. Akhilleus şöyle diyor: "*İneklerden uzakta, tek başına iken seni Ida Dağları'ndan aşağı hızlı adımlarla koşturduğunu ve sonra senin Lyrnēssos'a kaçtığını; fakat benim seni izleyerek orayı talan ettiğimi hatırlıyor musun?*"[355]. Fakat Aineias'ın sık tekrarlanan öyküleri, Skēpsis'in kurucuları hakkında şimdi anlatacaklarımla uyuşmamaktadır. Çünkü, bu öykülere göre o, Priamos'a olan düşmanlığından dolayı savaştan sonra sağ kalabilmiştir. "*O*[356]*, daima muhteşem Priamos'a karşı öfkeliydi; çünkü, her ne kadar cengâverler arasında cesur bir savaşçı ise de, Priamos kendisini hiçbir zaman onurlandırmıyordu*"[357]. Aineias'ın yönetimi paylaştığı Antēnor'un oğul-
C 608 ları ve bizzat Antēnor, Antēnor ailesinden Menelaos'a gösterilen konukseverlik sayesinde hayatta kaldılar. Sophoklēs'e göre, Trōia'nın zaptında Antēnor'un kapılarının önüne evin yağmalanmamasını işaret eden leopar postu konmuştu; ve Antēnor'la çocukları ve Henet'lerin sağ kalanlarıyla birlikte salimen Trakya'ya kaçtılar ve buradan denizi aşarak, Adriatik'te Henetike[358] denen yere vardılar. Aineias ise yandaşlarıyla bir ordu kurarak, babası Ankhises ve oğlu Askan-

[355] *Iliada*, xx. 188.
[356] Aineias.
[357] *Iliada*, xiii. 460.
[358] Bir Henetike de Paphlagonia'da vardır.

ios'la denize açıldı; bazıları onun Makedonia Olympos'u yakınında, bazıları da Arkadia'da Mantineia yakınında, Kapys'e izafeten adını Kapyai olarak koyduğu kenti kurduğunu söylerler. Bazılarına göre ise Trōia'lı Elymos'la beraber Sicilya'da Aigesta'ya çıktı ve orada Eryks ve Lilybaion'u aldı ve Aigesta yakınındaki ırmaklara Skamandros ve Simoeis adlarını verdi. Oradan Latin ülkesine gitti ve bir kehanete dayanarak orayı yurt edindi. Bu kehanete göre, yemek masasını yiyeceği yeri yurt edinmesi gerekiyordu. Bu olay Lavinium Bölgesi'ndeki Latin ülkesinde meydana geldi. Burada, daha uygun bir şey olmadığı için büyük bir somun ekmek masa olarak ortaya kondu ve üzerindeki etlerle birlikte bu somun yendi. Homēros her iki öyküyü ve Skēpsis'in kuruluşu hakkındaki bilgileri de kabul etmez görünmektedir; o, açıkça Aineias'ın Trōia'da kaldığını ve Priamos ailesi tamamen yok olduğu için krallığın varisi olduğunu ve kendisinden sonra da krallığı oğlunun oğluna bıraktığını söyler, *"Priamos'un soyu, artık Kronos oğlu tarafından nefret ediliyordu ve şimdi haklı olarak güçlü Aineias ve onun kendisinden sonra doğacak olan oğullarının oğulları kral olacaklar"*[359]. Bu durumda Skamandrios'un veraseti kabul edilemez[360].Homēros Aineias'ın İtalya'ya kadar gönderen ve orada öldüğünü söyleyenlerle kesinlikle aynı fikirde değildir. Bazıları *"Aineias ailesi ve oğullarının oğul-*

[359] *Iliada*, xx. 460.
[360] Strabōn, xiii. 1. 52.

ları tüm dünyaya egemen olacaktır" demektedir; yani Romalılar kastediliyor.

54 Skēpsis'ten, Erastos, Koriskos ve Koriskos'un oğlu Nēleos gibi Sokratik filozoflar çıkmıştır. Bu sonuncusu Aristotelēs ve Theophrastos'un öğrencisiydi. Theophrastos'un kitaplığı miras olarak Nēleos'a kaldı ve bunlar arasında Aristotelēs'in kitapları da bulunuyordu, çünkü Aristotelēs kitaplığını ve okulunu Theophrastos'a vasiyet etmişti ve bildiğim kadarıyla bu adam kitap toplayan ve Mısır'da krallara bir kitaplığın nasıl düzenleneceğini ilk öğreten kişidir.
C 609 İşte bu Theophrastos kitaplığını Nēleos'a bırakmıştır. Nēleos, kitaplığı Skēpsis'e götürmüş ve kendi mirasçılarına vasiyet etmiştir. Bunlar alelâde insanlar oldukları için bir yere kapatmış ve özenle korumamışlardır. Kentlerinin bağlı bulunduğu Attalos'lar hanedanı krallarının[361] Pergamon Kitaplığı'nı kurabilmek için ne kadar büyük bir istekle kitap aradıklarını duyduklarında, onları toprağa bir çukur açarak gömdüler. Fakat çok sonra güve ve rutubet nedeniyle tahrip olunca, onlardan sonra gelenler bu kitapları, yani Aristotelēs ve Theophrastos'un kitaplarını büyük bir para karşılığında Tēos'lu Apellikōn'a[362] sattılar. Fakat, Apellikōn filozoftan ziyade bir kitap severdi; ve bu nedenle kitapların yenmiş olan kısımlarını yenileme amacıyla eksik kısımları yanlış bir şekilde tamamlatmak suretiyle, hatalı kopyalar meydana getirdi. Sonuçta Theophras-

[361] Olasılıkla II. Eumenēs, M.ö. 197-159.
[362] Ölümü yaklaşık M.ö. 84.

tos'tan gelmiş olan eski peripatētik'ler ekolünün orijinal kitapları yok olmuş ve geriye sadece hatalı ve kolay anlaşılır yapıtlar kalmıştır, bu nedenle pratik olarak artık hiçbir şeyin bu açıdan felsefesi yapılamamış ve yalnızca basit konular abartılarak konuşulmuştur. Daha sonra, Aristotelēs'in kitapları tekrar ortaya çıktığında, onların doğrultusunda filozofça tartışmalar yapılabilmişse de, çoğaltma sırasında meydana gelen kitaplardaki bazı hatalar nedeniyle gene de olasılıklar üzerine konuşmak zorunda kalınmıştır. Roma'nın da bu yanlışlıkların yayılmasında çok katkısı olmuştur; çünkü Apellikōn'un ölümünden hemen sonra, Atina'yı zapt eden Sulla, kitaplığı Roma'ya taşıdı. Orada, Aristotelēs'ten hoşlanan gramerci Tyranniōn, kütüphanecinin yüzüne gülerek onu elde etti ve bu kitaplardan yararlandı. Bazı kitapçılar da aynı şeyi yaptılar; fakat kötü kopyacılar kullandılar ve yazılan metinleri kontrol etmediler. Hem burada[363] hem de Aleksandreia'da[364] satış için yapılan kopyalar da böyleydi. Bu kişiler hakkında bu kadar yetişir.

55 Benim sık sık sözünü ettiğim *"Trōia'lı Kuvvetlerin Sevk ve İdaresi"* adlı kitabın yazarı, gramerci Dēmētrios da Skēpsis'li olup Kratēs ve Aristarkhos'la yaklaşık aynı zamanda doğmuştur; ondan sonra, önce filozof olan ve sonradan politik hayata atılan Mētrodōros vardır. Bu kişi kitaplarında retorik öğretmiştir ve çok yeni bir üslûp kullanarak pek çok kişiyi kendisine hayran bı-

[363] Roma.
[364] İskenderiye.

rakmıştır. Fakir bir adam olmasına karşın, ünü nedeniyle Khalkēdōn'da parlak bir evlilik yapmayı başarmış, bundan sonra Khalkēdōn'lu olarak anılmıştır. Mithridatēs Eupator'a dalkavukluk ederek kralla birlikte, karısıyla beraber gemiyle Pontos'a gitmiştir. Orada kendisine verilen
C 610 özel bir hakimlik payesiyle onurlandırıldı. Verdiği kararlar kesindi ve krala dahi götürülemiyordu. Ancak bu parlak şansı çok sürmedi. Kendisinden daha aşağı olan insanların düşmanlığını üzerine çekti. Armenia'lı Tigranēs'in sarayında elçi iken krala karşı geldi. Tigranēs onu, isteği aksine, o sırada ülkesinden kaçmış olan Eupator'a geri gönderdi. Fakat Mētrodōros yolda ya kralın emriyle öldürüldü, ya da hastalıktan öldü. Ölümü için her ikisi de söylenmektedir. Skēpsis'liler hakkında bu kadar yeter.

56 Skēpsis'ten sonra Andeira, Pioniai ve Gargara topraklarına gelinir. Burada, Andeira civarında yandığı zaman demirleşen ve sonra bir cins toprakla bir fırında ısıtılınca yalancı gümüş[365] elde edilen bir taş vardır ve buna bakır katarak, bazılarınca "dağ bakırı"[366] denen karışım elde edilir. Buraları Assos dolaylarıyla birlikte Leleg'lerin işgal ettiği yerlerdir.

57 Assos, doğal ve yapay olarak iyi tahkim edilmiştir. Ona deniz tarafından, limandan çok dik ve uzun bir yolla ulaşılır. Bu durumda kitaracı Stratonikos'un sözleri yerinde görülebilir. "*Ölüm hükmünü daha çabuk vermek istiyorsan*

---

[365] Yani çinko.

[366] Latince'si *orichalcum*.

Assos'a git". Liman büyük bir mendirekle kurulmuştur. Stōik filozof Kleanthēs Assos'lu olup, Kition'lu Zēnōn'un yerine ekolün başına geçmiş, sonra da yerini Soli'li Khrysippos'a bırakmıştır. Aristotelēs de evliliğinden ötürü, Tiran Hermeias'la meydana gelen akrabalığı nedeniyle burada kalmıştır. Hermeias bir hadımdı ve bir sarrafın kölesiydi. Atina'ya geldiğinde hem Aristotelēs'in hem de Platōn'un öğrencisi oldu. Dönüşünde evvelce Atarneos ve Assos bölgelerini de ele geçirmiş olan efendisiyle tiranlığı paylaştı ve sonra, Hermeias onun selefi oldu ve hem Aristotelēs hem de Ksenokratēs'i yanına çağırarak onları himayesine aldı, aynı zamanda kardeşinin kızını Aristotelēs'le evlendirdi. O sırada Perslere general olarak hizmet eden Rhodos'lu Memnōn, Hermeias'a sahte bir dostluk göstererek onu, hem ziyaret hem de iş bahanesiyle davet etti ve onu tutuklatarak krala gönderdi ve orada asılarak öldürüldü. Filozoflar, Persler tarafından zapt edilen yukarıda adı geçen bölgelerden kaçarak kurtuldular.

58 Myrsilos, Assos'un Mēthymna'lılar tarafından kurulduğunu söyler; Hellanikos da onu bir Aiolis kenti olarak adlandırır, tıpkı Gargara ve
C 611 Lampōnia'nın da Aiolis'lilere ait oluşu gibi. Gargara Assos'lular tarafından kurulmuştu; fakat nüfusu azdı, bu nedenle krallar Milētopolis'i tahrip ettiklerinde, Gargara'ya buradan göçmenler getirdiler ve böylece, Skēpsis'li Dēmētrios'a göre Gargara'nın halkı, Aiolis'liler yerine yarı yarıya

barbar[367] oldu. Homēros'a göre bütün bu yerler Leleg'lere aitti, bunlar bazıları tarafından Karia'lılar olarak zikredilmekle beraber, Homēros tarafından kesinlikle ayrı gösterilmişlerdir:"*Kıyıda Karia'lılar, kıvrık yaylı Leleg'ler ve Kaukōn'lar*"[368]. Bu nedenle Leleg'ler Karia'lılardan ayrı bir halktır ve Aineias'a bağlı halkla Homēros'un Kilikia'lılar dediği iki halk arasında yaşamışlardır; fakat burası Akhilleus tarafından talan edilince Karia'ya göçerek bugünkü Halikarnassos dolaylarını ele geçirmişlerdir.

59 Onlar tarafından terk edilmiş olan Pēdasos kenti artık yok olmuştur. Fakat Halikarnassos'lulara ait toprakların iç kısmında, kendileri tarafından Pedasa olarak adlandırılan bir kent vardır; ve şimdiki arazi Pēdasis olarak adlandırılır. Bu topraklardaki sekiz kentin Leleg'ler tarafından iskân edildiği, bunların kısa bir zamanda çoğalarak, Karia'da Myndos ve Bargylia'ya kadar bütün toprakları ele geçirmekle yetinmeyip, Pisidia'nın da büyük bir parçasını kendilerine kattıkları söylenir. Fakat sonradan Karia'lılarla birlikte dışarıya sefere gittiklerinde tüm Hellas'a dağıldılar ve bütün soy yok oldu. Kallisthenēs'in söylediğine göre, Mausōlos sekiz kentten altısını bir kent olarak Halikarnassos'la birleştirdi. Fakat Syangela ve Myndos'u olduğu gibi bıraktı. Bunlar, Herodotos'un[369], kendilerinin veya komşularının başına talihsizlik gelince, Athēna rahibesinin sakalının

---

[367] Yabancı.
[368] *Iliada*, x. 428.
[369] *Iliada*, x. 428.

çıkacağını söylediği Pēdasis'lilerdir ve bu onların başına üç kez geldi ve şimdi dahi Stratonikeia topraklarında Pedason olarak adlandırılan küçük bir kasaba vardı. Ve baştan başa Karia'nın tümünde ve Milētos'ta Leleg'lere ait mezarlar, kaleler ve iskân yerleri görülür.

60 Homēros'a göre kıyının bundan sonraki uzantısında Kilikia'lılar yaşıyordu, yani şimdiki Adramyttēnē, Atarnē ve Pitanē'lilerin elinde bulunan, Kaïkos Irmağı'nın döküldüğü yere kadar uzanan kıyı şeridini kastediyorum. Evvelce söylediğim gibi[370], Kilikia'lılar iki sülaleye[371] ayrılmıştı. Bunlardan biri Eetiōn'a diğeri de Mynēs'e tâbidir.

61 Homēros Thēbē'yi Eetiōn'un kenti olarak gösterir *"Biz Thēbē'ye Eetiōn'un kutsal kentine gittik"*[372]. O[373], içinde Apollōn Simintheus'un tapınağı bulunan Khrysa'nın da açıkça Eetiōn'a ait olduğunu söyler tabii şayet Khrysēis Thēbē'de
C 612 tutsak edilmişse. Ozan şöyle demiştir: *"Thēbē'ye gittik, yağma ettik, aldık getirdik ve hepsini aralarında eşit olarak bölüştüler ve Khrysēis'i Atreus'un oğluna ayırdılar"*[374] ve devam ederek Lyrnēssos'un Mynēs'e ait olduğunu söyler, çünkü *"Akhilleus Lyrnēssos'u ve Thēbē'nin duvarlarını yıktı"*[375] *ve hem Mynēs'i hem de Epistrophos'u kılıçtan*

---

[370] Strabōn, xiii. 1. 7; 49.
[371] Strabōn, xiii. 1. 70.
[372] *Iliada*, i. 366.
[373] Homēros.
[374] *Iliada*, i. 366 v.dd.
[375] *Iliada*, ii. 691.

geçirdi", der. Brisēis "*Sen*[376] *beni ağlatmamıştın, ayağına tez Akhileus kocamı öldürdüğü ve tanrısal Mynēs'in kentini tahrip ettiği zaman*"[377] derken, Homēros Thēbē'yi değil (çünkü o Eetiōn'a aitti) fakat Lyrnēssos'u kasteder. Her iki kent de, sonradan Thēbē Ovası denen yerdeydi, burası, verimliliği nedeniyle, vaktiyle Mysia'lılar ve Lydia'lılar ve sonra da, burayı Aiolis ve Lesbos'tan gelerek kolonize eden Hellenler arasında bir çekişme konusu olmuştur. Fakat oranın büyük kısmı bugün Adramyttion'luların elindedir, çünkü burada hem Thēbē hem de doğal bir kale olan Lyrnēssos bulunur; fakat her iki yer de terk edilmiştir. Birincisi[378] Adramyttion'dan altmış diğeri de[379] aksi yönde seksen sekiz *stadion* uzaklıktadır.

62 Adramyttion topraklarında Khrysa ve Killa vardır. Bugün dahi Thēbē dolaylarında bir yerde, içinde Killa Apollōn'unun tapınağı bulunan, Killa adında bir yer ve Ida Dağı'ndan çıkarak kentin içinden akan Killaios adında bir ırmak vardır. Bu yerler Antandros toprakları yakınındadır. Lesbos'taki Killaion adını bu Killaia'dan almıştır. Gargara'yla Antandros arasında bir de Killaiaos Dağı vardır. Kolōnai'lı Daes, Killa'lı Apollōn Tapınağı'nın ilk olarak Hellas'tan deniz yoluyla gelen Aiol'ler tarafından Kolōnai'da yapıldığını söyler; keza bir Killa'lı Apollōn Tapınağı'nın Khrysa'da da yapıldığı söylenir. Bununla

[376] Patroklos.

[377] *Iliada*, xix. 295.

[378] Yani Thēbē. Burasının kesin olarak bugünkü Edremit olduğu belirlenmiştir.

[379] Yani Lyrnēssos.

beraber, bunun Apollōn Simintheus Tapınağı mı, yoksa ondan ayrı bir tapınak mı olduğu açıkça anlaşılamamaktadır.

63 Khrysa deniz kıyısında, limanı olan küçük bir kasabadır; yakınında ve yukarısında Thēbē bulunur. Burada da Apollōn Smintheus Tapınağı vardır; ve Khrysēis buralıdır. Fakat bu yer şimdi tamamen terk edilmiş ve tapınak, Kilikia'lılar kısmen Pamphylia'ya[380] ve kısmen de Hamaksitos'a sürüldükleri sırada, Hamaksitos'un yakınında bulunan şimdiki Khrysa'ya taşınmıştır. Eski tarihi daha az bilenler, bu Khrysa'da Khryses ve Khrysēis'in yaşadığını ve Homēros'un bu yerden söz ettiğini söylerler; halbuki, burada liman yoktur ve üstelik Homēros " *Ve derin limanın*
C 613 *içine geldiklerinde*"[381] diye söyler; ve ikinci olarak, Homēros "*Khrysēis gemiden indi ve kurnaz Odysseus onu sunağa doğru götürdü ve sevgili babasının kollarına teslim etti*"[382] diyerek tapınağı kıyıda gösterir ise de, o kıyıda değildi. Homēros, her ne kadar onu yakınlaştırırsa da, Thēbē'ye de yakın değildir. Homēros, Khrysēis'in kesin olarak burada tutsak alındığını söyler. Gene, ne Aleksandreia'lıların topraklarında Killa diye adlandırılan bir yer, ne de Killa Apollōn Tapınağı görülür, lâkin ozan ikisini birleştirir "*Khrysa ve kutsal Killa'yı koruyan sen*[383]"[384] diye söz eder. Fakat buranın Thēbē Ovası'na yakın olduğu görülüyor.

[380] Strabōn, xiv. 4. 1.
[381] *Iliada*, i. 432.
[382] *Iliada*, i. 438.
[383] Apollōn.
[384] *Iliada*, i. 37.

Kilikia'lılar Khrysa'sından donanma merkezine aşağı yukarı yedi yüz *stadion*, yaklaşık bir günlük yoldur; bu açıkça Odysseus'un yelken açtığı uzaklık kadardır[385]; çünkü o, karaya çıkar çıkmaz tanrıya kurban sundu ve akşam bastırınca olduğu yerde kaldı ve ertesi sabah denize açıldı. Fakat, Hamaksitos'tan uzaklık yukarıda söylenenin en az üçte biridir; böylece Odysseus aynı günde kurban işini tamamlayıp donanma merkezine dönebilirdi. Killa'lı Apollōn Tapınağı'nın yakınında, büyük bir tepe şeklinde Killos'un mezarı da vardır. Onun Pelops'un arabacısı olduğu bölgede hüküm sürdüğü ve olasılıkla Kilikia'nın ona izafeten adlandırdığı ya da tam bunun tersi olduğu söylenir.

64 Daha önceki Teukros'lar ve fare öyküsü (Smintheus[386] sıfatı fare anlamına gelen "*sminthe*"den gelir) bu yere aktarılmalıdır. Yazarlar aşağıdaki örneklerde olduğu gibi, küçük yaratıklardan sıfatlar yapılmasını mazur görüyorlar: Onlara göre, Heraklēs Oitaia'lıları çekirgeden kurtardığı ve çekirgeye de bunlar "*Kornopes*" dedikleri için burada Heraklēs, "Kornopion" olarak kutsanır. Mimas'ta yaşayan Erythrai'lılar arasında "Ipoktonos" olarak kutsanır, çünkü o *ips* denen bir cins bağ kurdunun kökünü kurutmuştur, bu yazarlara göre söz konusu yaratığın bulunmadığı yegâne arazi Erythrai'lılarınkidir. Bitki küfüne "*erysibē*" Erythibē diyen Rhodos'luların, ülkelerinde Apollōn Erythibion denen bir tapınakları

[385] *Iliada*, i. 432.
[386] *Iliada*, i. 39.

vardır; ve Boiōtia'lılar çekirgeye Pornopiōn dedikleri için, Asia'daki Aiol'ler arasında, yılın bir ayına Pornopiōn ismi verilmiştir ve bu ayda Pornopiōn'a kurban sunulur.

65 Vaktiyle Lydia'lılara tâbi olan Adramyttion dolaylarındaki topraklar şimdi Mysia'lılara aittir; ve bugün Adramyttion'da Lydia'lı Kapısı adında bir kapı vardır; söylediklerine göre kent Lydia'lılar tarafından kurulmuştur. Komşu kent Astyra'nın Mysia'lılara ait olduğu söylenir. Bir zamanlar burası küçük bir kasabaydı ve burada kutsal bir alanda Astyrene Artemis'inin tapınağı vardır. Bu tapınakla birlikte, burada yapılan ayinleri de yakın komşuları olan Antandros'lular yönetirdi. Burası, eski Khrysa'dan yirmi *stadion*
C 614 uzaklıktadır ki, buranın da tapınağı bir kutsal alandadır; Akhilleus'un tahkimatı da buradaydı. Daha içerlerde, elli *stadion* uzaklıkta şimdi terk edilmiş olan Thēbē bulunur. Ozan buradan "*Ormanlık Plakos'un eteğinde*"[387] diye söz eder. Fakat, önce "Plakos" veya "Plaks" kesinlikle burada değildir ve ikinci olarak Ida Dağı'na yakın olmakla beraber, üst kısmında ormanlık bir yer yoktur. Thēbē, Astyra'dan en çok yetmiş *stadion* uzaklıktadır. Fakat bütün bunlar, kış selleri nedeniyle terk veya az iskân edilmiş olan yerlerin isimleridir ve sadece eski tarihleri nedeniyle sık sık sözleri edilir.

66 Assos ve Adramyttion, her ikisi de önemli kentlerdir. Fakat Mithridatēs Savaşları'nda Adramyttion talihsizliğe uğramıştır. Akademide filo-

[387] *Iliada*, vi. 396.

zof, adalet dağıtıcısı ve retorik hocası olarak geçinen General Diodōros, kralı hoşnut etmek için kent meclisinin tüm üyelerini öldürtmüş ve ayrıca kralla birlikte Pontos'a gitmiştir. Fakat kral tahttan düşünce yaptığı kötülüklerin cezasını ödemiştir. Aynı zamanda, ona karşı suçlamalarda bulunuldu; fakat kendisi, yaptığı alçaklıkları sindiremediği için, kendini benim kentimde[388] açlıkla ölüme mahkûm etti. Adramyttion'lu başka birisi de ünlü hatip Ksenoklēs'tir[389]. Bu hatip Asia ekolüne bağlıydı. Şimdiye kadar yaşamış en iyi münazaracıydı ve hatta Asia, *Mithridatizm*'le suçlandığında *Senatus*[390] önünde Asia'yı savunan bir konuşma yapmıştı.

67 Astyra yakınında, kayalık bir kıyıya ağzı bulunan ve çok derin Sapra adında bir göl vardır. Andeira'nın aşağısında, Tanrılar Anası[391] Andeirenē'ye tahsis edilmiş bir tapınak ve Palaia diye adlandırılan ve Andeira'dan yüz otuz *stadion* uzaklıkta bulunan bir yerleşim vardır. Söz konusu yeraltı geçidi, sürüden ayrılan bir keçinin geçidin ağzından içeri düşmesi ve ertesi gün Andeira civarında, oraya kurban kesmek için gelmiş olan sürü sahibi çoban tarafından bulunmasıyla ortaya çıkmıştır. Atarneus, Tiran Hermeias'ın[392] oturduğu yerdi[393]; buradan, çifte limanlı bir Aiol kenti olan Pitanē'ye ve Euenos

---

388 Amaseia.
389 Sadece Cicero'da adı geçmektedir.
390 Roma *Senatus*'u.
391 Kybele.
392 Hermeias için bk. Strabōn, xiii. 1. 57.
393 İlk oturduğu.

Irmağı'na gelinir; bu ırmak, kentten Adramyttion'luların yapmış olduğu su yoluna ulaşır. Zēnōn'la birlikte, Polemōn'un öğrencisi olan akademisyen Arkesilaos Pitanē doğumludur. Pitanē'de kıyıda, Eleussa Adası hizasında "Pitanē'nin altındaki Aterneus" denen bir yer vardır. Pitanē'de tuğlalar suyun üstünde yüzmektedir. Tyrrhenia'da da, bir cins toprak nedeniyle aynı şey söz konusudur, çünkü bu toprak aynı hacimdeki sudan daha hafif olduğu için yüzer.
C 615 Poseidōnios Iberia'da kile benzer bir topraktan, kalıp halinde tuğlalar gördüğünü, bununla gümüş temizlendiğini ve bunların su üzerinde yüzdüklerini söyler[394]. Pitanē'den sonra Kaïkos Irmağı'na gelinir. Bu ırmak, otuz *stadion* ötede Elaïtikos Körfezi'ne dökülür. Kaïkos'un karşı kıyısında, ırmaktan on iki *stadion* ötede bir Aiol kenti olan Elaia bulunur. Pergamon'dan yüz yirmi *stadion* uzaklıkta bulunmasından ötürü burası Pergamon'luların limanıdır.

68 Sonra, yüz *stadion* ötede, Kanē'ye ulaşılır. Burası Lekton'un karşı tarafında yükselen bir burundur ve Elaïtikos Körfezi'ni de içine alan Adramyttēnos Körfezi'ni oluşturur. Kanai, Kynos'tan gelmiş olan Lokris'lilerin küçük bir kasabasıdır ve Lesbos'un en güney ucunun karşısındaki Karia'lıların topraklarında bulunur. Bu topraklar, Arginussai Adaları ve üst tarafdaki burna kadar uzanır. Bazıları bu burna hayvanın ismine dayanarak Aiga[395] demektedir. Fakat ikinci hece

[394] Olasılıkla pomza taşı.
[395] Keçi.

uzun okunmalıdır; yani "Aigai" şeklinde, Aktai'da olduğu gibi. Şimdi Kanē veya Kanai denen dağın tümüne eskiden Agia denirdi. Dağ, güney ve batıda denizle, doğusunda daha aşağıda Kaïkos Ovası'yla ve kuzeyde Elaia topraklarıyla kuşatılmıştır. Bu dağlar, kitle halinde Aigaion Denizi'ne doğru meylettiklerinden, onun adını almışlardır. Daha sonra Sappho'dan geçtiği gibi burnun kendisine Aiga denmiş, geri kalan kısım Kanē veya Kanai olarak adlandırılmıştır.

69 Elaia, Pitanē, Atarneus ve Pergamon arasında Teuthrania bulunur. Burası, bu kentlerin herhangi birisinden yetmiş *stadion* daha uzakta değildir ve Kaïkos Irmağı'nın bu tarafındadır ve anlatılan bir öyküye göre, Teuthras Kilikia'lılar ve Mysia'lıların kralıydı. Euripidēs'e göre Aleus, kızı Augē'nin Heraklēs tarafından baştan çıkarıldığını anlayınca, onu ve çocuğu Tēlephos'u bir sandığa koyarak denize bırakmıştır. Teuthras sandıktakileri kurtarmış, anneyi eş ve çocuğunu da özoğlu olarak kabul etmiştir[396]. Bu bir efsanedir. Fakat Arkadia'lıların kızıyla Mysia'lı kralın birleşerek, kadının oğlunun sonradan tahta geçişinin kesinlikle başka bir gerçeği olmalıdır. Herhalde hem Teuthras'ın, hem de Tēlephos'un Teuthrania ve Kaïkos çevresinde kral olarak egemen olduklarına inanılmaktadır. Ancak Homēros öyküyü şu şekilde anlatmaktadır: *"Bir kılıç vuruşuyla öldürülen Tēlephos'un oğlu kahraman Eurypylos ne yiğit adamdı ve çevresinde bir sürü arkadaşı,*
C 616 *Kētei'ler bir kadının armağanları uğruna kılıçtan*

[396] Strabōn, xii. 8. 2; 4.

geçiriliyordu"[397]. Böylece ozan, açık bir şekilde anlatacağına ortaya bir bilmece atmaktadır. Çünkü biz Homēros'un Kētei'lerden kimleri kastettiğini ve bir "*Bir kadının armağanları uğruna*" sözünden neyi kastettiğini anlamamaktayız. Fakat, gramerciler de soruları çözmek yerine, kendi icat güçlerini göstermek için önemsiz efsaneler ortaya atmaktadırlar.

70 Ancak bunları bırakalım; ve daha açık olan Homēros'a dayanarak Eurypylos'un Kaïkos Bölgesi'nde açıkça egemen olduğunu söyleyelim. Böylece, belki de Kilikia'lıların bir kısmı ona tâbiydi. Bu durumda ortaya iki değil, üç *dynastēs* vardı[398]. Bu ifade, Elaia denen arazide çok hızlı akan Kēteion adındaki bir ırmağın varlığıyla desteklenir; bu ırmak kendisi gibi başka bir ırmağa, o da bir diğerine karışır ve birlikte Kaïkos'ta son bulurlar. Fakat Kaïkos Bakkhylidēs'in dediği gibi Ida Dağı'ndan çıkmaz. Euripidēs'in Marsyas için söylediği "*Ida'nın en uç noktasında çok ünlü Kelainai'da yaşar*" sözü de doğru değildir, çünkü Kelainai Ida'dan çok uzaktadır ve keza Kaïkos'un kaynakları da. Çünkü bunlar bir ovadadır. Tēmnos Dağı bu ovayla Apia Ovası arasındaki sınırı oluşturur. Apia Ovası Thēbē Ovası'nın üst tarafında ve içerdedir. Tēmnos'tan Mysios denen ırmak çıkar ve Kaïkos'un kaynaklarının alt tarafında onunla birleşir. Bazıları Aiskhylos'un Myrmidōn'lar adlı *tragedia*'sının girişinin başındaki pasajı şu şekilde yorumlarlar "*Ey sen*

[397] *Odysseia*, xi. 521.
[398] Strabōn, xiii. 1. 7; 67.

Kaïkos ve siz Mysia'nın akarsuları". Kaynakların yanında Gergitha denen bir köy vardır. Attalos, Trōas Bölgesi'ndeki yerlerini tahrip edince Gergitha'lıları buraya yerleştirmişti.

II

1 Anlatılmaya değer şeylerle dolu olan Lesbos Adası, Lekton'dan Kanai'a kadar uzanan kıyının karışısındadır. Çevresinde küçük adacıklar vardır. Bunların bazısı kıtayla Lesbos arasında yer alır. Şimdi sıra bu söylediklerimi anlatmaya geldi. Buranın halkı Aiol'lerdir. Lesbos'un Aiolis kentlerinin *metropolis*'i olduğunu da söylemeliyim. Adayı, kıtadaki kıyıdan karşıya geçtiğim yerden itibaren anlatmaya başlayacağım.

2 Lekton'dan Assos'a deniz yoluyla giderken Lesbos ülkesi, kuzeye doğru uzanan Sigrion Burnu'ndan başlar. Aşağı yukarı aynı bölgede Polymēdion'la Assos arasında kalan, kıtadan[399] altmış *stadion* uzaklıkta, Lesbos'luların bir kenti olan Mēthymna bulunur. Adanın tüm çevresi bin yüz on *stadion*'dur. Çeşitli uzaklıklar şöyledir: Adayı sağınıza alırsanız; Mēthymna'dan, en uç güney noktasında olan Malia'ya uzaklık üç yüz kırk
C 617 *stadion*'dur. Malia, karşı kıyıdaki Kanai'ın tam karşısındadır. Buradan Sigrion'a, ki bu[400] adanın boyudur beş yüz altmış, oradan da Mēthymna'ya iki yüz on *stadion*'dur[401]. En büyük kenti olan Mitylēnē, Mēthymna'yla Malia arasındadır ve Malia'dan yetmiş, Kanai'dan yüz yirmi *stadion* ve kıtanın yakınında Kanai boyunca uzanan üç küçük adadan yani Arginussai'dan da aynı

[399] Asia kıyısından.

[400] Uzaklık.

[401] Toplam, yukarda verilenin on fazlasıyla bin yüz on *stadion* tutuyor.

uzaklıktadır. Mitylēnē ve Mēthymna arasında, Mēthymna'lıların topraklarında bulunan Aigeiros denilen köyün civarı, adanın en dar noktasıdır. Buradan Pyrrha'lıların Euripos'una geçiş, sadece yirmi *stadion*'dur Pyrrha, Lesbos'un batısında Malia'dan yüz *stadion* uzaklıktadır. Mitylēnē'nin iki limanı vardır; bunlardan güneydekinin ağzı kapatılabilir ve elli tane üç sıra kürekli kadırga alabilir. Her ikisinin de biraz ötesinde küçük bir ada bulunur ve kent halkının bir kısmı da burada oturur. Kent her bakımdan iyi bir şekilde donatılmıştır.

3 Mitylēnē ünlü kişiler yetiştirmiştir. Eski zamanın Yedi Bilge Kişisi'nden biri olan Pittakos ve şair Alkaios ve erkek kardeşi Antimenidas. Bu sonuncusu Alkaios'a göre Babilliler tarafından savaşırken büyük bir zafer kazanmış ve (söylendiğine göre) "*Boyu altı kübit'ten bir eksik olan ve kralın güreşçisi bulunan savaşçıyı*" öldürerek, onları sıkıntıdan kurtarmıştır. Bu kişilerle birlikte buradan, mükemmel bir kadın olan Sapphō da yetişmiştir. Eskiçağ'a ait elimizde bulunan kayıtlara dayanarak, Sapphō'yla şiir alanında en alt düzeyde bile yarışabilecek hiçbir kadının varlığını tanımıyorum. Bu kentte yaşayan insanlar arasındaki anlaşmazlık nedeniyle, bu zamanlarda kent art arda gelen bir kaç tiran tarafından yönetilmiştir. Anlaşmazlıklara Alkaios'un stasiotik[402] şiirleri neden olmuştur. Pittakos da bu tiranlardan biriydi[403]. Alkaios, kendisi de ayaklanma girişimle-

[402] Kışkırtıcı.
[403] M.ö. 589-579.

rinde bulunmuş olduğu halde, Pittakos ve diğerlerine, Myrsilos ve Melankrus'a ve Kleanaktid'lere ve daha başkalarına dil uzatıyordu; fakat Pittakos bizzat kendisi dahi oligarşi yanlılarının düşürülmesi için monarşiyi kullanmış ve onları düşürdükten sonra, kente özgürlüğünü kazandırmıştır. Retorikçi Diophanēs çok daha sonra doğmuştu; fakat Potamon, Lesboklēs, Krinagoras ve tarihçi Theophanēs benim zamanımda doğmuşlardır. Theophanēs, aynı zamanda bir devlet adamıydı ve yeteneklerinden ötürü Büyük Pompēïus'un dostluğunu kazanmış ve bütün yaptığı işlerde başarılı olmasına yardım etmiştir.
C 618 Böylece kısmen kendisi, kısmen de Pompēïus aracılığıyla anavatanını imar etmekle kalmamış, keza kendisini de, Hellenler arasında en ünlü kişilerden birisi yapmıştır. Onun Marcus Pompēïus adında bir oğlu oldu. Augustus Caesar onu bir ara Asia'nın *prōcūrātōr*'u yaptı ve şimdi Tiberius'un en yakın arkadaşları arasında sayılmaktadır. Atinalılar, Mitylēnē'lilerin bütün erkeklerini kılıçtan geçirilmesi için karar aldılar. Fakat sonradan fikirlerini değiştirdiler ve bu değişiklik kararı, emrin uygulanmasından bir gün önce generallere ulaştı böylece onlar giderilmesi imkansız olan bir utancı taşımaktan kurtulmuş oldular.

4 Pyrrha temelinden yıkılmıştır; fakat kentin varoşları meskûndur ve bir limanı vardır, oradan, tepelerin üzerindeki seksen *stadion*'luk bir geçit aşılarak Mitylēnē'ye ulaşılır. Pyrrha'dan sonra Eressos'a gelinir. Burası bir tepe üzerindedir ve denize doğru uzanır. Eressos'tan yirmi sekiz *stadion* ötede Sigrion bulunur. Aristotelēs'in

öğrencileri olan peripatētik filozoflar Theophrastos ve Phanias, her ikisi de Eressos'ludur. İlk önceleri Theophrastos'un ismi Tyrtamos'tu. Fakat Aristotelēs, bu isim ahenksiz olduğundan ve öğrencisinin belâgatini belirtmesi bakımından ona Theophrastos adını vermiştir. Aristotelēs tüm öğrencilerini parlak birer konuşmacı olarak yetiştirdi; fakat Theophrastos bunların en iyisiydi. Sigrion'dan sonra bir limanı bulunan Antissa kenti ve ondan sonra da Mēthymna gelir. Ariōn buralıdır. Herodotos ve onu izleyenlerin anlattıkları bir efsaneye göre, Ariōn korsanlar tarafından denize atıldıktan sonra bir yunus üzerinde Tainaron'a ulaşmayı başarmıştır. Ariōn şarkı söyler ve kitara çalardı. Terpandros'un da aynı müzik dalında bir sanatçı olup, aynı adada doğmuş olduğu ve ona ait olduğu söylenen dizelerden anlaşıldığı üzere, dört yerine yedi telli bir lir çaldığı söylenmektedir: "*Senin için dört tonlu şarkımı terk ettim ve yedi telli lirimle sana yeni ilâhiler okuyacağım*". Ayrıca tarihçi Hellanikos ve Sapphō'yla Alkaios'u yorumlayan Kallias da Lesbos'lu idi.

5 Asia'yla Lesbos arasındaki boğazda yaklaşık yirmi küçük ada vardır. Timosthenēs'e göre bunlar kırk tanedir. Bunlara Hekatonnēsos denir. Birleşik bir isim olan Peloponnēsos'ta olduğu gibi, (n) harfi bu tür bileşik kelimelerde iki kere tekrarlanmaktadır; Myonnēsos, Prokonnēsos ve Halonnēsos'ta olduğu gibi. Hekatonnēsos, Apollōnnesos'a karşılıktır; çünkü, Hekatos Apollōn'dan başkası değildir ve bütün bu yörede, Tenesos'a kadar ister Simintheia'lı, ister Killa'lı, ister Gry-

nia'lı, isterse daha başka bir lâkapla olsun Apollōn özel olarak, aşırı derecede kutsanan bir tan-
C 619 rıdır. Bu adaların yanında, içinde aynı isimde bir kent bulunan Pordosēlēnē[404] vardır. Bu kentin önünde, daha büyük olan, aynı isimde fakat iskân edilmemiş ve içinde Apollōn'a ait bir tapınak bulunan bir ada vardır.

6 Bazı yazarlara göre sözcüğün yakışıksızlığını gidermek için, buradaki ismi "Poroselēnē" olarak okumalıyız. O halde, Pergamon çevresindeki kayalık ve çıplak Aspordēnon Dağı'na da "Asporēnon" dememiz gerekir. Bu dağın tepesinde Tanrılar Anası Asporēnēye ait bir tapınak vardır. Bu durumda, Pordalis, Saperdes ve Perdikas'ı ne şekilde söyleyeceğiz? Simōnidēs'in "*Yaş elbiseler*" yerine "*Lanet olsun (pordak) elbiselere ve her şeye*" demesini veya eski komedinin[405] bir yerinde "*Yer bataklıktı*" yerine "*Yer (pordak)'tı*" denmesini nasıl ifade ederiz? Lesbos, Tenedos, Lemnos ve Khios'tan eş uzaklıktadır, beş yüz *stadion*'dan az olduğu söylenebilir.

---

[404] Adası.

[405] Aristophanēs'in "*Barış*" adlı yapıtı.

III

1 Leleg'ler ve Kilikia'lılar, Trōia'lılara o kadar bağlı oldukları halde, bunların katalogta[406] niçin Trōia'lılar arasında gösterilmediği merak edilmektedir. Fakat, onların önderlerini kaybettikleri ve kentlerinin yıkıldığı ve geride kalan az sayıdaki Kilikia'lınm da Hektōr'un emrine girdiği akla yakın gelmektedir. Çünkü, hem Ēētiōn'un hem de oğullarının katalogtan önce[407] öldürülmüş oldukları söylenir. "*Gerçekten babam, Kilikia'lıların yüksek duvarlı Thēbē kentini tamamen yıkan tanrısal Akhilleus tarafından öldürüldü ve yedi erkek kardeşimin hepsi bir günde Hadēs'e indiler, çünkü onlar çevik ayaklı tanrısal Akhilleus tarafından öldürüldüler*"[408] ve böylece aynı şekilde Mynēs'e tâbi olanlar da önderlerini ve kentlerini kaybettiler: "*Ve o*[409] *Mēnes ve Episthrophos'u yere serdi ve tanrısal Mynēs'in kentini yıktı*"[410]. Ozan, savaşta Leleg'lerin varlığını şu sözlerle belli eder; "*Denize doğru Karia'lılar ve kıvrık yaylı Paionia'lılar ve Leleg'ler ve Kaukōn'lar yerleştirilmişlerdir*"[411] ve tekrar "*Oinops'un oğlu olan Satnios'u o*[412]*, mızrağıyla vurdu. Oinops Satnios kıyılarında çobanlık ederken,*

---

406 *Iliada*, ii. 815-875.

407 Katalogta anlatıldığı şekilde kıtaların düzenlenmesinden sıraya konmasından önce.

408 *Iliada*, vi. 414.

409 Akhilleus.

410 *Iliada*, ii. 692; xix. 296.

411 *Iliada*, x. 428.

412 Akhilleus.

kusursuz bir su perisi onu Oinops'a doğurmuştu"[413]. Bunlar, yeterli bir örgütlenmeleri olmadığı halde, tamamen yok da olmamışlardı, çünkü kralları hâlâ yaşıyordu "*Altes, savaşsever Leleg'lerin kralı*"[414] ve kentleri tamamen ortadan kaldırılmamıştı "*Satnioeis kıyısında yalçın Pedassos'u*
C 620 *elinde tutardı*"[415-416]. Ama ozan, örgütlenmelerini yeterli bulmadığından ya da onların birbirlerine çok yakın olmalarından ötürü kataloğa koymamıştır. Hektōr'un erkek kardeşi olan Lykaōn şöyle der: "*Anam beni kısacık bir zaman için doğurdu. O, savaşsever Leleg'lerin kralı olan Altēs'in kızıdır*"[417]. Bu konudaki olasılıklar işte bunlardır.

2 Ozanın ifadesinden Kilikia'lıların, Pelasg'ların ve (Kētei'ler) kabilesinin yayıldıkları yerlerin kesin sınırlarını çıkarmak için birçok olasılığı düşünmek gerekir. Bu halklardan Kilikia'lılar ve Kētei'ler Eurypylos'un komutası altındaydı ve Pelasg'lar bu ikisinin arasında yer alıyordu. Eurypylos'un komutasındaki halklar ve Kilikia'lılar hakkında şimdiye kadar söylenebilecek her şey söylenmiştir ve ülkenin genelde sınırlarını Kaïkos Irmağı'nın meydana getirdiği bilinmektedir. Pelasg'lara gelince: Hem Homēros'un sözlerinden, hem de genel olarak tarihten, onları bu halklardan sonra göstermek daha akla yakındır. Çünkü Homēros şöyle der: "*Hippothoos'la Pylaios vardır. Her ikisi de Pelasg soyundan*

[413] *Iliada*, xiv. 443.
[414] *Iliada*, xxi. 86.
[415] Altes.
[416] *Iliada*, xxi. 87.
[417] *Iliada*, xxi. 84.

Teutamos oğlu Lethos'un oğludur"[418]. Bu sözlerle Pelasg'ların sayılarının fazla olduğunu açıkça belirtir, çünkü o kabile değil "kabileler" demektedir ve yerleşim yeri olarak "Larisa"yı da açıkça belirtmektedir. Zamanımızda birçok Larisa vardır; fakat biz onun[419] yakınlardakilerden birini kastettiği şekilde yorumlamalıyız ve en uygunu Kymē'nin yakınındakini düşünmek yerinde olur. Çünkü üç Larisa'dan, Hamaksitos'un yakınında olan Ilion'a çok yakındır, iki yüz *stadion* uzaklıktadır. Bu nedenle Hippothoos'un Patrokhos'la dövüştüğü yerin burası olduğu, kesin olarak söylenemez, çünkü ozan, Larisa'dan "*çok uzakta*" diye söz eder. Bunun Kymē'nin yakınındaki Larisa olması daha muhtemeldir, çünkü bu ikisi arasındaki uzaklık bin *stadion*'dur. Üçüncüsü Larisa, Kaïstros Ovası'nda Ephesos arazisinde bulunan bir köydür. Yakın zamanlarda burasının bir kent olduğu ve içinde Larisa Apollōn'una ait bir tapınak bulunduğu söylenir. Larisa, Ephesos'tan çok Tmōlos Dağı'na yakındır. Kent Ephesos'tan yüz sekiz *stadion* uzaklıktadır ve bunlar Maionia'lıların alt tarafına yerleşmiş olabilirler. Fakat zamanla güçlenen Ephesos'lular, şimdi bizim Lydia'lılar dediğimiz Maionia'lıların topraklarını ele geçirmişlerdir. Bu nedenle, burası da Pelasg'ların Larisa'sı olamaz. Kymē'nin yakınındakinin olması daha olasıdır. Gerçekte Kaïstros Ovası'ndaki Larisa'nın, o zamanda var olduğuna dair kuvvetli bir delil yoktur. Aynı şekilde Ephesos için de

---

[418] *Iliada*, ii. 840.
[419] Homēros'un.

yoktur. Fakat Trōia Savaşları'ndan hemen sonra
C 621 meydana çıkan Aiolia tarihi Kymē'nin yakınındaki Larisa'nın varlığına tanıklık etmektedir.

3 Söylentiye göre Thermopylai'ın üst tarafındaki Lokris'te Phrikios Dağı'ndan hareket eden insanlar, şimdi Kymē'nin bulunduğu yere çıkmışlar, Trōia Savaşları'ndan ötürü kötü durumda olan fakat Kymē'den yetmiş *stadion* uzaklıktaki Larisa'ya hâkim bulunan Pelasg'larla karşılaşmışlar ve Neon Teikhos[420] denen kaleyle sınırlarını belirlemişlerdir. Sonra, Larisa'yı zapt ederek Kymē'yi kurmuşlar, Pelasg'lardan az sayıda hayatta kalanları da buraya yerleştirmişlerdir. Kymē'ye Lokris Dağları'ndan ötürü Kymē Phrikōnis denir, aynı şekilde Larisa'ya da Larisa Phrikōnis denmektedir; fakat Larisa şimdi terk edilmiştir. Pelasg'ların büyük bir kavim olduğuna tarih tanıklık etmektedir. Elaia'lı Menekratēs "*Kentlerin Kuruluşu*" adlı kitabında, Mykalē'den başlayarak şimdiki Iōnia kıyılarının ve ayrıca civar adalarının, eski zamanlarda Pelasg'lar tarafından iskân edildiğini söylemektedir. Lesbos'lular, kendilerinin Pylaios'un komutası altına verildiklerini söylerler. Ozana göre, bu kişi Pelasg'ların önderidir[421]; ve ülkelerindeki dağın da hâlâ Pylaios adını taşımasını buna yormaktadır. Khios'lular da Thessalia'dan gelen Pelasg'ların kendi kurucuları olduğunu söylerler. Fakat, daima dolaşan ve çabuk göç eden Pelasg soyu, hızla gelişmiş ve

---

[420] Yeni Sur.
[421] *Iliada*, ii. 842.

sonra da çabucak yok olmuştur, özellikle Aiol'lerin ve Iōn'ların Asia'ya göçleri sırasında[422].

4 Larisa'lılarla ilgili ortak bir özellik vardır. Yani Kaïstros ve Phrykōnis Larisa'larıyla Thessalia'daki Larisa'yı kastediyorum. Her üç kentin de toprakları ırmakların getirdikleri alüvyonlarla oluşmuştur. Bunlar Kaïstros, Hermōs ve Pēneios ırmaklarıdır. Phrykōnis Larisa'sında Piasos ihtiram görürdü. Söylentiye göre, bu Pelasg hükümdarı kızı Larisa'ya aşık olmuş ve onu baştan çıkardıktan sonra da cezasını bulmuştur. Piasos'un bir şarap kübüne eğildiğini görünce, kızı onu ayaklarından kaldırarak zorla fıçıya daldırmıştır. İşte eski öyküler böyledir.

5 Şimdiki Aiolis kentlerine Aigai'ı ve keza, "*Rhētorik Sanatı*"nı yazmış olan Tēmnos'u da katmalıyız. Bu kentler Kymē, Phōkaia ve Smyrna topraklarının üst kısmında bulunan dağlık arazide yer alırlar. Hermōs Irmağı bu topraklar boyunca akar. Romalılar tarafından bağımsız bir kent olarak ilân edilen ve Sipylos Dağı'nın aşağı-
C 622 sında bulunan Magnēsia da bu kentlerden uzakta değildir. Bu kent de son depremlerde zarar görmüştür. Kaïkos'a doğru olan karşı kısımlarda, Larisa üzerinden Hermōs'u aşarak Kymē'ye uzaklık yetmiş *stadion*, buradan Myrina'ya kırk, oradan Grynion'a aynı ve buradan da Elaia'ya gene aynıdır. Artemidōros'a göre bir kimse, Kymē'den

---

422 Thessalia'da, Lokris'te Thermopylai'ın yukarısında yer alan Phrykios Dağı'nın anısına Aiol'ler, Küçükasya'da kurdukları Larisa ve Kymē'ye ek ad olarak Phrykōnis adını da vermişlerdir.

Adai'a ve buradan da kırk *stadion* daha uzağa giderse Hydra denen bir burna ulaşır. Bu burun, karşısındaki Harmatos Burnu'yla Elaïtikos Körfezi'ni oluşturur. Halen bu körfezin ağzının genişliği yaklaşık seksen *stadion*'dur. Limanı bulunan ve bir Aiol kenti olan Myrina altmış *stadion* içerdedir. Sonra, iki tanrının sunakları bulunan Akha'lar limanına gelinir ve sonra Grynion denen bir köye, bir Apollōn sunağına, bir eski kehanet ocağına, beyaz mermerden yapılmış görkemli bir tapınağa ulaşılır. Burası kırk *stadion* uzaklıktadır. Yetmiş *stadion* sonra, Menestheus ve onunla birlikte Ilion seferine katılmış olan Atinalılar tarafından kurulmuş olan ve Attalos'lara ait bir limanı ve deniz merkezi bulunan Elaia gelir. Bu bölgede bundan sonra gelen Pitanē, Atarneus ve diğerlerinden zaten söz etmiştim.

6 Aiolis kentlerinin en iyisi ve en büyüğü Kymē'dir. Burasının Lesbos'la birlikte sayıları otuza varan ve halen çoğu yok olmuş bulunan diğer kentlerin *metropolis*'i olduğu söylenebilir. Kymē, akılsızlığından dolayı alay konusu olmuştur. Bazılarının anlattığına göre, kuruluşundan ancak üç yüz yıl sonra liman vergisi[423] alınmaya başlanmıştır ve bundan önce halk bu gelirden yararlanmamıştır. Bu nedenle, deniz kıyısında bir kentte yaşadıklarını geç öğrenmiş bir halk olarak ün kazandılar. Onlar hakkında başka bir söylenti daha vardır. Devletten aldıkları borca karşılık güvence olarak binalarının önündeki revakları rehin koydurmuşlardı. Saptanan günde parayı ödeyemez duruma düştüklerinde, bunların içinden

[423] Gemilerin giriş çıkışından alınan vergi.

geçmeleri yasaklanmıştır; yağmur yağdığı zaman, krediyi verenler insanlık adına, bir tellal aracılığıyla "*Revakların altına sığınınız*" çağrısında bulunarak, onlara yağışlı havalarda revakların altına girebileceklerini bildirdiler; fakat, her tarafta söylendiğine göre, Kymē'liler her yağmur yağışta, tellalın çağrısını beklemeden revaklara sığınabileceklerini bir türlü anlamamışlardı. Tartışmasız, çok kıymetli bir kişi ve hatip Isokratēs'in öğrencisi, "*Tarih ve Keşifler*" adlı yapıtların yazarı olan Ephoros bu kenttendir. Keza Ephoros'tan önce şair Hēsiodos da buralıdır, çünkü babası Dios'un, Aiolis Kymē'sini terk ederek Boiōtia'ya göç ettiğini kendisi söylemektedir: "*Ve o Helikōn civarında Askrē adında perişan bir köye yerleşti. Burası*
C 623 *kışları kötü, yazları sıkıcı ve hiçbir zaman hoş değildi*"[424]. Homēros'un Kymē'den olduğu konusunda uyuşma yoktur, çünkü pek çok kimse ona sahip çıkar. Fakat, kentin adını bir Amazon'dan aldığı konusunda uyuşmaya varılmıştır, tıpkı Myrina'nın adını, Trōia Ovası'ndan Batieia'nın[425] aşağısında mezarı bulunan Amazon'dan aldığı gibi; "*Ona, ölümlüler Batieia; fakat ölümsüzler yüksek atlayan Myrina'nın mezarı der*"[426]. Ephoros, tarihte cereyan eden olayları sayarken, kendi anakentinde meydana gelenlerden söz etmeden sadece "*Bu sıralarda Kymē'liler barış içindeydiler*" demesinden ötürü fazlasıyla alaya alınmıştır. Böylece, aynı zamanda Trōia ve Aiolis kıyılarını geçtim, bundan sonra yüzeysel olarak Tauros'lara kadar uzanan iç kısımlardan, aynı gözlem sırasına uyarak söz edeceğim.

---

[424] Hēsiodos, "*İşler ve Günler*", 639-40.
[425] Bir tepe.
[426] *Iliada*, ii. 814; Strabōn, xii. 8. 6.

IV

1 Bu yerler, Attalos'lar[427] tarafından yönetilen, imar edilmiş ünlü bir kent olan Pergamon'un bir tür hegemonyası altındadır. Gerçekten de bundan sonraki anlatımıma buradan başlamalı ve kısaca kralların kökenini ve soyunu göstermeliyim. Büyük İskender'in haleflerinden olan Agathoklēs'in oğlu Lysimakhos'un hazinesini koruduğu yerdi. Pergamon halkı dağın tepesinde iskân edilmişti; koni şeklinde olan dağ dik yamaçlıydı. Bu dağın ve dokuz bin *talanton*'a varan hazinenin korunması, çocukluğundan beri hadım olan Tieion'lu Philetairos'a verilmişti. Çok kalabalık bir cenaze töreninde dadısının kucağında bulunan bebek Philetairos, sıkıştırılmaktan ötürü hadım olmuştu. O, çok iyi yetiştirilmiş olduğundan bu güvene lâyık oldu. Bir süre Lysimakhos'a sadık kaldı. Fakat ona iftira eden Lysimakhos'un karısı Arsinoë'yle arasında anlaşmazlık vardı. Bu yüzden Philetairos Pergamon'un ayaklanmasına neden oldu ve fırsatlardan yararlanarak kenti yönetti. Çünkü, bu sırada içişleriyle bunalmış olan Lysimakhos, oğlu Agathoklēs'i öldürtmek zorunda kalmış ve Seleukos Nikatōr ülkeyi işgal ederek onu tahttan indirmiş; fakat sonradan kendisi de[428] Ptolemaios Keraunos tarafından ihanete uğrayarak öldürülmüştür. Bu karışıklıklar sırasında Philetairos genel olarak çevresindekilere veya güçlülere her durumda

[427] Pergamon kralları.
[428] Seleukos Nikatōr.

hizmet ederek, dostluk ve vaatlerle kaledeki egemenliğini sürdürmüş ve böylece yirmi yıl hazinenin ve kalenin hâkimi olmuştur.

C 624 **2** Onun[429] iki erkek kardeşi vardı. Büyüğü Eumenes küçüğü Attalos'tu. Eumenēs'in aynı isimde bir oğlu vardı ve sonradan Pergamon Krallığı tahtına varis olmuştu[430]. Bu sırada çevredeki yerlerin hâkimiydi ve hatta Seleukos'un oğlu Antiokhos'la Sardeis dolaylarında savaşmış ve onu yenmişti. Attalos ve Akhaios'un kızı Antiokhis'in oğlu olan Attalos[431] ondan sonra tahta geçmiş ve büyük bir savaşta Galatları yendikten sonra ilk kral ilân edilmiştir. Attalos, hem Romalıların dostu oldu hem de Rhodos'luların donanmasıyla birlikte Philippos'a karşı savaştı. Kırk üç yıllık bir saltanattan sonra ileri bir yaşta öldü[432]. Kyzikos'lu bir kadın olan Apollōnis'ten dört erkek çocuğu vardı. Bunlar, Eumenes Attalos, Philetairos ve Athēnaios'tu. İki küçük oğlu normal vatandaş olarak kaldı. Fakat geri kalanlardan büyüğü olan Eumenes[433] kral olarak tahta geçti. Eumenes Romalılar tarafında, Büyük Antiokhos ve Perseus'a karşı savaştı ve Romalılardan, Antiokhos'a tâbi olan Tauros'ların beri tarafındaki ülkenin tümünü aldı. Fakat bu zamana kadar Pergamon toprakları Elaïtikos ve Adramyttēnos Körfezi'ne kadar uzanan bölgeyi geçmiyordu. O, kenti imar etti, Nikēphorion ko-

[429] Philetairos.
[430] I. Eumenēs.
[431] I. Attalos.
[432] M.ö. 241-197.
[433] II. Eumenēs.

ruluğunu yetiştirdi ve öteki büyük kardeş[434] görkemi çok sevdiği için, kutsal binalar, kitaplıklar yaptırdı ve Pergamon kentini şimdiki durumuna getirdi[435]. Kırk dokuz yıllık bir saltanattan sonra Eumenes tahtını Kappadokia Kralı Ariarethēs'in kızı Stratonikē'den olan oğlu Attalos'a[436] vasiyet etti. Yirmi yıllık bir saltanattan sonra, yaşlanmış olarak öldü[437]. O, birçok işlerde başarı sağladı. Örneğin, Seleukos'un oğlu Dēmētrios'u savaşta yenmesi için, Antiokhos'un oğlu Aleksandros'a yardım etti ve Sahte Philippos'a karşı Romalılar tarafında savaştı ve Trakya'ya yapılan bir seferde Kain'ler Kralı Diegylis'i yendi, Nikomēdēs'i babası Prusias'a karşı kışkırtarak, onu öldürdü. Sonunda krallığını Attalos'a[438] bıraktı. Lâkabı Philomētōr olan Attalos, beş yıl saltanat sürdü[439] ve bir hastalıktan öldü. Ölürken ülkesini miras olarak Romalılara bıraktı. Romalılar ülkeyi bir eyalet olarak ilân ettiler ve bu eyalete kıtanın adı olan Asia ismini verdiler. Kaïkos, aynı isimle anılan Kaïkos Ovası'nda Pergamon'un yakınından, Mysia'nın en iyi ve en bereketli topraklarından geçer.

C 625 **3** Pergamon'lular benim zamanımda ünlüydüler: Adobogiōnis ve Mēnodotos'un oğlu Mithridatēs. Mēnodotos Galatia'lıların *tetrarkhēs*'ler soyundandı. Adobogiōnis'in de Kral Mithrida-

[434] H. L. JONES'a göre Attalos.
[435] Sonradan III. Attalos olarak tahta geçer.
[436] Attalos II. Philadelphos.
[437] M.ö. 159-136.
[438] III. Attalos.
[439] M.ö. 138-133.

tēs'in[440] odalığı olduğu söylenir ve bu nedenle akrabaları, sanki çocuk, kralın oğluymuş gibi, ona Mithridatēs ismini vermişlerdir. Bu Mithridatēs tanrılaştırılmış Caesar'ın[441] dostu olmuş ve o kadar yükselmiştir ki, annesinin ailesi tarafından hem *tetrarkhēs* ve hem de Bosporos'un ve diğer ülkelerin kralı ilân edilmiştir. Fakat Kral Pharnakēs'i öldüren ve Bosporos'u alan Asandros tarafından tahttan indirilmiştir. İşte bir zamanlar Mithridatēs, retorikçi Apollodōros'un olduğu gibi, ünlü bir kişiydi. Apollodōros retorik hakkında bir kitap yazdı ve adını taşıyan bir ekol kurdu. O sıralarda aralarında Apollodōros ve Theodōrōs'un ekollerinin de bulunduğu pek çok felsefî görüş vardı; fakat bunlar hakkında ben fikir yürütecek durumda değilim. Apollodōros'un, hemşerisi olan Dionysios Attikos isimli önemli bir öğrencisi de vardı. O, yetenekli bir filozof, tarihçi ve hatipti.

4 Ovadan[442] ve kentten[443] doğuya doğru giderken, yüksekçe bir yerde kurulmuş olan Apollōnia'ya ve gene güneye doğru bir dağ silsilesi geçtikten sonra Sardeis yolu üzerinde sol tarafta, bazılarınca Mysia'lıların en uzaktaki kenti olarak bilinen, Makedonia'lılara ait bir kent olan Thyateira'ya gelinir[444]. Sağ tarafta Pergamon'dan üç yüz *stadion* ve Sardeis'ten aynı uzaklıkta bulu-

---

[440] Büyük Mithridatēs.
[441] C. I. Caesar.
[442] Kaïkos Ovası'ndan.
[443] Pergamon'dan.
[444] Pergamon Kralı I. Attalos'un karısının adına kurulan kent.

nan ve Kyzikos'lu Apollōnis'e izafeten adlandırılan Apollōnis ve ondan sonra da Hermōs Ovası ve Sardeis gelir. Pergamon'un kuzeyindeki toprakların çoğu Mysia'lılara aittir, yani Abaeitōn'un sağ tarafındaki ülkeyi kastediyorum. Bu ülkenin Bithynia'ya kadar uzanan sınırlarında Epiktētos[445] vardır.

5 Sardeis büyük bir kenttir. Trōia Çağı'ndan daha geç olmakla beraber, gene de eski bir kenttir ve muhkem bir kalesi vardır. Burası[446] ozanın Mēïonia'lılar dediği Lydia'lıların kralı ikametgâhıydı. Daha sonra yazarlar bunlara Maionia'lılar demişlerdir. Bir kısmı, bunları Lydia'lılarla eş tutmuş, bir kısmı da ayrı olarak göstermiştir. Fakat bunları aynı insanlar olarak göstermek daha doğrudur. Zirvesinde Perslerin, beyaz mermerden yaptığı kemerler vardır. Buradan bütün çevredeki ovalar, özellikle Kaïstros Ovası görülür. Bu dağın çevresinde Lydia'lılar, Mysia'lılar ve Makedonia'lılar yaşar. Paktōlos Irmağı Tmōlos Dağı'ndan
C 626 çıkar. Eski zamanlarda bu ırmakta çok miktarda altın tozu bulunmuştu ve Kroisos ve onun ecdadının zenginliğinin ününü, buradan kaynaklandığı söylenir. Fakat şimdi altın tozu yoktur. Paktōlos ve halen Phrygios olarak adlandırılan Hyllos da Hermōs'a dökülür. Bu üçü ve onlarla birlikte daha az önemli ırmaklar, birleşerek Herodotos'un[447] dediği gibi Phōkaia yakınında denize dökülür. Hermōs, Mysia'da kutsal Dindy-

[445] Phrygia Epiktētos, bk. Strabōn, xii. 3. 7; 4. 1; 4. 5.
[446] Tahkim edilmiş olan *akropolis*.
[447] i. 80.

mēnē Dağı'ndan çıkar. Katakekaumenē ülkesinden Sardeis topraklarına girer ve evvelce de söylediğim gibi civarındaki ovalardan da geçerek denize dökülür[448]. Kentin alt tarafında, birbirine bitişik ve ovaların en iyileri olan Sardeis, Kyros, Hermōs ve Kaïstros ovaları bulunur. Kentten kırk *stadion* ötede, ozanın sözünü ettiği Gygaia[449] bulunur[450].Bu isim sonradan Koloē olarak değiştirilmiştir. Burada, çok kutsal olan Koloē Artemis'inin tapınağı vardır. Tapınakta dinî festivallerde, sepetlerin dans ettiği söylenir[451]. İnsanların neden doğruyu söylemek yerine böyle mucizelerden söz ettiklerini bilemiyorum.

6 Homēros'un dizeleri yaklaşık şöyledir: "*Anneleri, Gygaia Gölü olan Talaimenēs'in iki oğlu, Mnesthlēs ve Antiphos, Tmōlos'un eteklerinde doğmuş olan Maionia'lıların lideriydi*"[452]. Fakat bazıları buna dördüncü bir dize eklerler: "*Hydē'nin verimli topraklarında, karlı Tmōlos'un eteklerinde*". Lâkin Lydia'lıların ülkesinde Hydē diye bir yer yoktur. Bazıları Tyhios'u da oralı olarak gösterir. Ozan bunun için şöyle der: "*Deriyi en iyi işleyen işçiydi. O Hydē'de yaşardı*"[453]. Ve onlar, Homēros'un "*Typhōn'un ininin bulunduğu Arim'ler ülkesinde*" dizesine "*Ormanlık bir yerde, verimli Hydē arazisinde*" sözcüklerini ekleyerek, bu yerin ormanlık ol-

---

[448] Strabōn, xiii. 1. 2.
[449] Gygaia Gölü.
[450] *Iliada*, ii. 865.
[451] Herhalde kızların festivalde başlarında taşıdıkları sepetler kastediliyor.
[452] *Iliada*, ii. 864.
[453] *Iliada*, vii. 221.

duğunu, şimşek çektiğini ve Arim'lerin de burada yaşadığını söylerler. Fakat diğerleri bu efsanenin meydana geldiği yer olarak Kilikia'yı, bazıları Syria'yı, daha başkaları da Pithēkussa Adaları'nı gösterir ve bunlar, Tyrrhēn'ler arasında "Pithēkus"a[454] "Arimi" dendiğini söylerler. Bazıları Sardeis'e, bazıları da *akropolis*'ine Hydē der. Fakat Skēpsis'liye[455] göre, Arim'leri Mysia'daki Katakekaumenē'ye yerleştiren yazarlar en güvenilir olanlarıdır. Pindaros, bizzat kendisi, Kilikia'yı, Kymē kıyısındaki Pithēkussa'yı ve Sicilya'yı birbirine karıştırır. Örneğin, Typhōn'un Aetna Dağı'nın altında yattığını söylemek için şöyle der:
C 627 "*Typhōn Kilikia'nın ünlü bir mağarasında yaşardı, şimdi ise onun kıllı göğsünü ağırlığıyla ezen Sicilya'nın ve Kymē''nin kıyılarını oluşturan kayaların altında yatmaktadır*" ve başka bir yerde "*Ve onun uzuvlarını prangaya vurmuş olan görkemli Aetna uzanır*" ve tekrar "*Bir zamanlar Arim'lerin arasında bulunan Zeus, elli başlı Typhōn canavarını öldürmüştür*". Fakat bazıları şimdi Arramean denen Arim'leri Syria'lı olarak kabul ederler, bunlar aynı zamanda göçe zorlanan Trōia'daki Kilikia'lıların, tekrar Syria'da yerleştiklerine ve Syria'nın şimdi Kilikia denen kısmını kendileri için zapt ettiklerine inanırlar. Kallisthenēs'e göre, bölgedeki Arima Dağları'na isimlerini veren Arim'ler, Kalykadnos Dağı çevresinde ve Kōrykos Mağarası yakınındaki Sarpēdōn Burnu'nda yerleşmişlerdir.

---

[454] Maymunlar.
[455] Skēpsis'li Dēmētrios.

7 Koloē Gölü'nün civarında kralların anıtları[456] bulunur. Sardeis'te Alyattes'in büyük tümülüsü vardır. Herodotos'a göre bu tümülüs, halkın ve çoğunlukla fahişelerin eseridir ve o[457] ülkenin bütün kadınlarının fahişe olduklarını söyler ve bazıları Alyattes'in mezarına fahişelik anıtı demektedir. Bazı tarihçiler Koloē Gölü'nün, ırmaklar dolduğu zaman taşkınlarından oluşan bir yapay göl olduğunu söylerler. Tmōlos Dağı'ndan Kaïstros Ovası'na inerken Hypaipa kentiyle karşılaşırsınız.

8 Kallisthenēs'e göre Sardeis ilk önce Kimmerler, ondan sonra Trēr'ler ve Lykia'lılar tarafından ve son olarak da Kyros ve Kroissos zamanında zaptedilmiştir. Kimmerlerin Sardeis'i ele geçirdiğinden söz ederken, Kallinos bu istilanın Ēsionēn'lere karşı yönetildiğini ilâve eder. Skēpsis'li[458] bundan, Ēsionēn'lerin Asionen'ler yerine kullanılan Ion'ik bir lehçe olduğunu ve Homēros "*Asia otlaklarında, Kaïstros kıyılarında*"[459] dediği için, Maionia'nın ilk önceleri Asia olarak adlandırıldığı sanısına varmaktadır. Kent sonradan topraklarının zenginliğinden dolayı kayda değer bir şekilde imar edilmişti ve komşularının hiçbirinden daha aşağı durumda değildi. Fakat son zamanlarda depremler yüzünden birçok yapısını yitirmiştir. Şimdikini yöneticimiz Tiberius'un ileri görüşü ve basiretiyle yalnız bu

---

[456] Mezar anıtı.
[457] Herodotos, i. 93.
[458] Skēpsis'li Dēmētrios.
[459] *Iliada*, ii. 461.

kent değil diğer birçok kent de, yani aynı zamanda aynı talihsizliği paylaşmış olan bütün kentler yeniden imar edilmiştir.

9 Sardeis'te aynı aileden önemli kişiler
C 628 çıkmıştır, hatip olan iki Diodōros gibi. Buradan Zōnas adını taşıyan yaşlı olanı, birçok kez Asia'nın[460] çıkarını savunmuştur; ve Kral Mithridatēs'in saldırısı sırasında, krala bağlı olan kentleri isyan ettirmeye çalışmakla suçlanmış; fakat savunmasıyla kendisini temize çıkarmıştır. Benim dostum olan genç Diodōros ise sadece tarihi risalelerin değil; fakat aynı zamanda eski yazın stilinde lirik ve diğer tarzda şiirlerin de yazarıdır. Eski tarihçi Ksanthos da gerçekten Lydia'lıdır; fakat onun Sardeis'ten olup olmadığını bilemiyorum.

10 Lydia'dan sonra Mysia ve daima depremlere maruz kalan Philadelphia kenti gelir. Evlerin duvarları devamlı olarak çatlar ve kentin çeşitli yerleri çeşitli zamanlarda bu şekilde etkilenir. Bu nedenle kentte az insan yaşar ve çoğu, yaşamını, verimli topraklara sahip olduklarından kent dışında çiftçi olarak sürdürür. Sayıları az da olsa evleri bu kadar güvensiz olan bir yere bağlananlara insan şaşabilir; ve bu kenti kuranlara daha da fazla hayret edebilir.

11 Bu bölgeden sonra, beş yüz *stadion* uzunluğu, dört yüz *stadion* genişliği olan Mysia ve Maionia denen (her iki isim de kullanılmıştır) ve Katakekaumenē olarak adlandırılan ülkeye geli-

[460] *Asia* Eyaleti'nin.

nir. Burada hiç ağaç yoktur; sadece, kalite olarak ünlü şarapların hiçbirisinden aşağı olmayan Katakekaumenē şarabının elde edildiği bağlar vardır. Toprağın yüzü küllerle kaplıdır, dağlık ve kayalık olan ülke sanki yangından olmuş gibi siyah renktedir. Bazıları, bunun yıldırımlardan ve ateşli yeraltı patlamalarından olduğunu tahmin etmektedir ve bunlar Typhōn'un efsanevî hikâyesinin burada olduğunda tereddüt etmemektedirler. Ksanthos, buna, Arimos adında birinin, bu bölgenin kralı olduğunu ekler. Fakat kaynağı şimdi tükenmiş olan ve yerden fışkıran bir alev nedeniyle olabileceği yerine, bütün bu ülkenin bir seferde böyle bir olayla yanmış olacağını kabul etmek mantıksızdır. Burada birbirlerinden kırk *stadion* kadar uzaklıkta olan "*physas*"[461] denen üç çukur görülür. Bunların yukarısında, mantıklı olarak tahmin edildiği taktirde, topraktan fışkıran sıcak kütle oluşmuş tepeler uzanır. Bu tür toprak bağcılığa iyi uyum sağlar. Halen en iyi ve bol miktarda şarap elde edilen, üzeri külle kaplı Katana toprağında olduğu gibi. Bazı yazarlar bu gibi yerlere bakarak, Dionysos'a ("Phrygenes"[462]) denmesinin iyi bir nedeni olduğu hükmüne varmışlardır.

12 Bu bölgeden sonra, güneye doğru Tauros'lara kadar uzanan kısımlar o kadar iç içe girmişlerdir ki, Phrygia'lılar, Karia'hlar, Lydia'lılar ve Mysia'lılar, birbirlerine karıştıklarından beri, bunları ayırt etmek zordur. Bu karışıklığa,

---

461 Koruk.

462 Ateşten doğmuş.

Romalıların onları kabilelere göre bölmemelerinin en küçük bir katkısı olmamıştır; fakat Romalılar onların halk meclislerini ve mahkemelerini koruyarak, yargı organlarını başka bir tarzda organize ettiler. Tmōlos Dağı gerçekten küçük bir dağ kitlesidir ve mütevazi bir çapı vardır, sınırları Lydia'lıların toprakları içindedir; ama, Theopompos'a göre, Mesōgis[463] aksi yönde, Kelainai'dan başlayarak Mykalē'ye kadar uzanır. Bu nedenle Mesōgis'in bazı kısımları, Kelainai ve Apameia
C 629 dolaylarındaki kısımları kastediyorum, Phrygia'lılar ve diğer kısımları Mysia'lılar, Lydia'lılar ve öteki kısımları da Karia'lılar ve Lōnia'lılar tarafından işgal edilmiştir. Keza ırmaklar da böyledir, özellikle Maiandros, bazı kabilelerin sınırlarını oluşturur; fakat ülkelerin ortasından geçtiğinde doğru ayırım yapmayı güçleştirir. Dağlık arazinin ve ırmak toprağının her iki yanında yer alan ovalar için de aynı şey söylenebilir.

13 Kaïstros Ovası'nın doğusunda Mesōgis ve Tmōlos Dağları arasında Kilbia Ovası yer alır. Bu geniş ve iyi iskân edilmiş ova bereketli topraklara sahiptir. Sonra Hyrkania Ovası'na gelinir; Hyrkania'dan kolonistleri buraya getiren Persler ovaya bu ismi vermişlerdir (Kyros Ovası'nın adı da aynı şekilde Persler tarafından verilmiştir). Daha sonra Phrygia topraklarında yer alan Peltinon, Killania ve Tabēne ovalarına gelinir. Bu ovalarda yer alan kentlerde yaşan halk Phrygia'lılarla kaynaşmış olmakla birlikte Pisidia unsurları da

463 Dağı.

içerirler ve bundan dolayı bu ovalar bu şekilde adlandırılmışlardır.

14 Karia'lılarla Nysa arazisi arasında bulunan Mesōgis aşıldığında bazı kentlere gelinir. Nysa, Kibyratis ve Kabalis'e kadar uzanan Maiandros'un öte tarafındadır. İlk önce, Mesōgis'in yakınında, Laodikeia'nın karşısında Hierapolis vardır. Burada sıcak su kaynakları ve Plutōnion bulunur. Bunların her ikisi de olağanüstüdür. Kaynakların suyu o kadar çabuk donar ve taşlaşır ki, insanlar bu suyu çukurlara akıtarak yekpare taş çitler yapmaktadır[464]. Plutōnion'a gelince: Dağın bir parçası olan yüksekçe bir tepenin eteğinde, bir kişinin ancak geçebileceği orta büyüklükte bir çukur vardır, derinliği oldukça fazladır ve bu çukurun çevresi yaklaşık yarım *plethron*, olan dikdörtgen bir parmaklıkla kapatılmıştır. Burası o kadar yoğun ve puslu bir buharla doludur ki,
C 630 insan zemini zorlukla görebilir. Parmaklığın çevresine yaklaşan herhangi bir kimse için hava zararsızdır, çünkü sakin havada buhar dışarı çıkmaz; fakat parmaklıktan içeri geçen herhangi bir hayvan derhal ölür. Oraya sokulan boğalar düşerler ve ölürler. Ben içeriye güvercinler attım, hemen öldüler. Fakat hadım olan Galler (Kybelē Rahipleri) içeriye rahatlıkla girer, çukura yaklaşır, aşağıya sarkar, hatta nefeslerini tutarak bu sayede (ben onların yüzlerinde kusacaklarmış gibi bir ifade gördüm) belirli bir derinliğe kadar inerler. Bunlar gibi sakatlanmış olmak[465] veya sadece ta-

[464] Evlerini çevirmek için.
[465] Hadım edilmiş.

pınağın çevresinde yaşamak, ya da tanrısal bir taktire mazhariyet veya da buhara karşı panzehir olarak kullanılan belirli fiziksel güçlere sahip olmak, acaba bu bağışıklığın nedeni olabilir mi? Suları içilebilir olduğu halde, Laodikeia'daki ırmakların sularının da taşa dönüştüğü söylenir. Hierapolis'teki su, yün boyaması için olağanüstü uygundur. Köklerle boyanan yünler, kırmızı[466] ve morla boyanan yünlerden çok üstündür. Burada su çok boldur ve kentte bir sürü doğal havuzlar ve hamamlar vardır.

15 Hierapolis'ten sonra Maiandros'un öte tarafında bulunan kısımları anlatmış bulunuyorum[467]. Bundan sonra batıya doğru olan kısımlar gelir; Maiandros üzerindeki Antiokheia'lıların kentini kastediyorum. Buraya gelen bir kimse Karia'ya gelmiş sayılır ve keza güneye doğru, Tauros'lara ve Lykia'ya kadar uzanan Büyük Kibyra, Sinda ve Kabalis'i de kastediyorum. Antiokheia orta büyüklükte bir kenttir ve Phrygia sınırına yakın bir yerde Maiandros'un üzerinde kurulmuştur. Irmağın üzerinde bir köprü vardır. Irmağın her iki tarafında kente ait verimli bir arazi vardır. Burada çok fazla miktarda Antiokheia kuru inciri üretilir. Bazıları bu incire üç yapraklı da der. Bu bölgede de çok deprem olur. Bu insanlar arasında ünlü bir filozof olan Diotrephēs yetişmiştir. Bu, zamanımın en büyük hatibi olan Hybreas'ın hocasıdır.

---

[466] *Coccus.*

[467] Strabōn, xiii. 8. 13; 16. 17.

16 Kabalia'lıların, Solymos'lularla aynı oldukları söylenir. Termēssos'luların kalelerinin üst tarafında bulunan tepeye Solymos denir ve Termēssos'lular da kendilerine Solymos'lular der. Bellerophontēs'in siperi ve Solymos'lulara
C 631 karşı yapılan savaşta ölen oğlu Peisandros'un mezarı da bu civardadır. Bu anlatım ozanın sözleriyle de uyuşur. O, Bellerophontēs için şöyle der: "*Sonra o şanlı Solymos'larla savaştı*"[468] ve oğlu için "*Ve oğlu Peisandros*[469] *Solymos'larla çarpışırken, savaşa doymayan Arēs tarafından öldürüldü*"[470]. Termēssos bir Pisidia kentidir. Kibyra'nın hemen üst tarafında olup ona çok yakındır.

17 Kibyra'lıların, Lydia'lıların soyundan oldukları söylenir. Bunlar Kabalis çevresindeki Pisidia'lıları ele geçirdiler, oraya yerleştikten sonra kenti, çok iyi tahkim edilmiş ve çevresi yaklaşık yüz *stadion* olan başka bir yere taşıdılar[471]. Bu kent iyi yasaları sayesinde kuvvetlendi ve köyleri Pisidia ve komşusu Milyas'tan Lykia ve Rhodos'luların Peraia'sına kadar yayıldı. Kentin civarında üç kent daha kuruldu. Bunlar Bubōn, Balbura ve Oenoanda'dır. Bunların oluşturduğu konfederasyona Tetrapolis adı verildi. Bunlardan her birinin bir oy; fakat Kibyra'nın iki oy hakkı vardı; çünkü Kibyra otuz bin piyade ve iki bin at[472] çıkarabiliyordu. Burası daima tiranlar tarafından idare edildi; fakat gene de insaflı bir

---

[468] *Iliada*, vi. 184.
[469] Homēros'ta Isandōros olarak geçer.
[470] *Iliada*, vi. 203.
[471] Anakıtadaki kenti.
[472] Atlı.

yönetim uyguladı. Ancak tiranlık Moagetēs zamanında sona erdi. Murēna, tiranlığı yıktı ve Balbura'yla Bubōn'u Lykia topraklarına kattı. Fakat bugün Kibyra'nın kaza yetkisi Asia'dakilerin[473] en genişi sayılmaktadır. Kibyra'lılar Pisidia, Solym, Hellen ve Lydia dilleri olmak üzere dört dil kullanırlardı; fakat Lydia'da Lydia'lıların diline ait en ufak bir ipucu yoktur. Kibyra'lıların başka bir özelliği de, demir işçiliği ve kakmacılığındaki ustalıklarıdır. Termēssos'un dar geçitlerden başlayarak Tauros'ların içinden Isinda'ya geçit veren boğazdan, Sagalassos ve Apameia'lıların topraklarına kadar uzanan ülkeye Milyas denir.

[473] *Asia* Eyaleti.

KİTAP XIV

I

C 632 **1** Bana Iōnia'lılar, Karia'lılar ve son olarak Tauros'ların dışında kıyılarda oturan Lykia'lılar, Pamphylia'lılar ve Kilikia'lılardan söz etmek kaldı. Böylece, yarımadanın yani daha önce de söylediğim gibi[474], Pontikos Denizi'yle Issikos Denizi'ni birbirine bağlayan çizgiyle meydana gelmiş olan berzahın tanımını tamamlamış olurum.

2 Kıyı boyunca yapılan Iōnia gezisi yaklaşık üç bin dört yüz otuz *stadion*'dur. Bu uzaklığın bu kadar büyük oluşu, körfezlerin çokluğundan ve yarımadanın aşırı derece büyüklüğündendir. Fakat berzah boyunca düz bir hat halinde bu uzaklık fazla değildir. Örneğin, Ephesos'tan Smyrna'ya düz bir hat olarak gezi sadece üç yüz yirmi *stadion*'dur. Mētropolis'e olan uzaklık yüz yirmi *stadion*, geri kalan ise Smyrna'ya olan mesafedir. Halbuki kıyı yolculuğu iki bin iki yüz *stadion*'dan az eksiktir. Iōnia kıyılarının sınırları şöyle çizilebilir; bu kıyılar Milētos'luların Poseidōn'undan ve Karia sınırlarından Phōkaia'ya ve Hermōs Irmağı'na kadar uzanır ki, burası sonraları Iōnia'nın kıyı boyunun sınırı olmuştur.

3 Pherekydēs bu kıyıboyu hakkında şöyle demektedir. Milētos, Myus ve Mykalē dolayların-

---

[474] Strabōn, xii. 1. 3.

daki bazı kısımlar ve Ephesos vaktiyle Karia'lılar tarafından iskân edilmişti. Bundan sonra Phōkaia'ya kadar uzanan kıyılar ve Ankaios'un egemen olduğu Samos ve Khios ise, Leleg'lerin elindeydi. Fakat bunların her ikisi de Iōn'lar tarafından sürülerek Karia'nın iç kısımlarına sığınmışlardır. Gene Pherekydēs, Atina Kralı Kodros'un meşru oğlu olan Androkhos'un Aiolis kolonizasyonundan sonra meydana gelen Iōn ko-
C 633 lonizasyonunun lideri ve Ephesos'un kurucusu olduğunu ve bu nedenle Iōnia'lılarm krallık konutunun burada kurulduğunu söyler. Halen onun soyundan gelenlere kral denir ve oyunlarda ön sıradaki koltuklarda oturmak, kralî bir soydan gelmenin belirtisi olan erguvan rengi elbiseler giyinmek, sopa yerine asa taşımak, Eleusis Dēmēter'i onuruna sunulan adak törenlerini yönetmek gibi şerefli ayrıcalıklara sahiptirler. Milētos, Pylos'lu Nēlēus tarafından kurulmuştur. Messēnia'lılarla Pylos'lular birbirleriyle bir tür akraba olduklarını iddia ederler ve buna dayanarak sonraki ozanlar[475] Nestōr'a Messēnia'lı derler. Gene bunlara göre, Pylos'luların çoğu Kodros'un babası Melanthos ve yanındakilere katılarak Atina'ya gelmişler ve bütün bu halk Iōnia'lılarla birlikte kolonizasyon hareketini başlatmışlardır. Poseidion'da hâlâ görülen ve Nēlēus tarafından dikilmiş bir sunak vardır. Myus, Kodros'un meşru olmayan oğlu Kydrēlos; Lebedos, Artis diye adlandırılan bir yer zaptetmiş olan Andro-

[475] Homēros'tan sonrakiler.

pompos; Mimnermos'un *Nanno'*suna[476] göre Kolophōn, Pylos'lu Andraimon; Priēnē, önce Nēlēus oğlu Aipytos, sonra Thēbai'dan bir göçmen grubu getiren Philōtas; Tēos, önce Athamas tarafından, ki bu nedenle Anakreōn tarafından Athamantis olarak adlandırılmıştır, sonra Iōn kolonizasyonu çağında Kodros'un meşru olmayan oğlu Nauklos ve daha sonra Atinalı olan Apoikos ve Damasos ve Boiōtia'lı Geres; Erythrai, gene Kodros'un meşru olmayan bir oğlu Knōpos; Phōkaia, Philogenēs yönetiminde Atinalılar; Klazomenai, Paralos; Khios, beraberinde karışık bir halk getirmiş olan Egerthios; Samos, önce Tembriōn ve sonra Proklēs tarafından kurulmuştur.

4 İşte bunlar on iki Iōn kentidir[477]. Fakat daha sonra Smyrna, Ephesos'lular tarafından Iōn Birliği'ne girmesine ikna edilerek katıldı. Eskiden Ephesos'a da Smyrna dendiği zamanlarda, Ephesos'lular Smyrna'lılarla komşuydular. Kallinos bir yerde, Ephesos'lular yerine Smyrna'lılar der. Zeus'a duasında olduğu gibi: "*Smyrna'lılara merhamet et! Smyrna'lıların, güzel öküz butlarını daima senin için yakarak adak sunduklarını unutma!*". Smyrna, Ephesos'u ele geçiren bir Amazon'dur; ve o zamandan beri hem kent, hem de kentliler onun ismini almıştır, tıpkı bazı Ephesos'luların Sisyrbē'den ötürü Sisyrbit'ler adını taşımaları gibi. Hippōnaks'ın "*O, kentin arka tarafında Smyrna'da Trakheia'yla Lēpra Aktē arasındaki yerde yaşadı*" şeklindeki açık tanımlamasından anlaşılacağı

[476] Şair Mimnermos'un bir şiiri.
[477] Strabōn, viii. 7. 1.

üzere, Ephesos'un bir bölgesi Smyrna ismini taşımıştır. Lēpra Aktē, şimdiki kentin yukarı kısmın-
C 634 da uzanan ve üzeinde kentin sınırlarının bir kısmını bulunduran Priōn Tepesi'ne verilen isimdir. Priōn Tepesi'nin arkası, her halde şimdi "Opistholepria"ların topraklarına aittir ve Korēssos dolayında, tepeler boyunca uzanan topraklar "Trakheia"[478] olarak adlandırılır. Kent eski zamanda Athēnion dolayındaydı. Bu yer şimdi kent dışında, ismini aldığı Hypelaios'un[479] yanındadır. Böylece Smyrna şimdiki kentin arkasında; fakat Trakheia'yla Lēpra Aktē arasında bugünkü *gymnasion*'un yanındaydı. Ephesos'lulardan ayrılmak isteyen Smyrna'lılar, şimdiki kurulduğu yere geldiler. Burası Leleg'lerin elindeydi. Bunları sürerek, bugünkü Smyrna'dan yaklaşık yirmi *stadion* kadar uzakta olan eski Smyrna'yı kurdular. Fakat sonradan, Aiolis'liler tarafından buradan kovulan Smyrna'lılar Kolophōn'a sığındılar ve sonra Kolophōn'lularla birlikte ülkelerine dönerek onu geri aldılar. Mimnermos Nanno'sunda[480] Smyrna'nın daima bir çekişme konusu olduğunu hatırlatarak şöyle demektedir: "*Nēlēus'un sarp kenti Pylos'tan ayrıldıktan sonra, gemiyle güzel Asia'ya geldi ve kazandığımız zaferle sevgili Kolophōn'a yerleşik ve kahredici bir ataklıkla girişimi ele aldık. Buradan Astēeis Irmağı'nı aşarak, tanrıların arzusuyla, Aiolis'lerin Smyrna'sını ele geçirdik*". Sonuç olarak bu konuda çok konuştum. Fakat, ilk kuruluşların meydana geldiği baş-

[478] Kayalık ülke.
[479] Çeşme binası.
[480] Şair Mimnermos'un bir şiiri.

lıca yerlerden başlayarak, birçok kısımları ayrıntılı bir şekilde tekrarlayacağım, yani Milētos ve Ephesos dolaylarındakileri demek istiyorum. Çünkü bunlar en iyi ve en ünlü kentlerdir.

5 Hemen Milētos'luların Poseidōn'undan sonra, kıyıdan on sekiz *stadion* içerde, Brankhid'ler ülkesinde Didyma Apollon'unun kehanet ocağı vardır. Ephesos'taki hariç, diğer tapınaklarla birlikte, bu da Kserksēs tarafından ateşe verilmiştir. Brankhid'ler, tapınağın hazinelerini Pers kralına teslim ettiler, soygunun ve ihanetlerinin cezasından kaçmak için de onun yanında yer aldılar. Fakat sonradan, Milētos'lular burada dünyanın en büyük tapınağını yaptılarsa da, genişliğinden ötürü bu tapınağın çatısı örtülememiştir. Tapınağın etrafını çeviren kutsal alanın çevresi, bir kasaba halkını iskân edecek kadardır. Bu alanın iç ve dış tarafında nefis ve kutsal bir koruluk vardır ve bu alandaki diğer kutsal yerlerde de kehanet ocağı ve kült eşyaları bulunur. Apollōn ve Brankhos'un aşk efsanesi sahnesi burada geçmiştir. Tapınak, eski sanat yapıtlarından oluşan en pahalı adak eşyalarıyla bezenmiştir. Oradan kente kara ve deniz yoluyla yolculuk uzun sürmez.

6 Ephoros'a göre, Milētos önce Krēta'lılar tarafından denizden içerde, eski zamanların
C 635 Milētos'unun bulunduğu yerde kurulmuş ve tahkim edilmiştir. Sarpēdōn, Krēta'daki Milētos'tan getirdiği göçmenlerle burasını iskân etti ve geldikleri kente izafeten Milētos olarak adlandırdı. Burası daha önce Leleg'lerin elinde bulunuyordu; fakat sonradan Nēlēus ve halefleri bugünkü kenti tahkim ettiler. Şimdiki kentin, biri bir

donanma için yeterli kadar geniş olan dört limanı vardır. Bu kentin başarıları sayısızdır; fakat en büyüğü kurmuş olduğu kolonilerin çokluğudur. Pontos Eukseinos'un her tarafı, keza Propontis ve diğer birçok bölge Milētos'lular tarafından kolonize edilmiştir. Lampsakos'lu Anaksimenēs, Ikaros ve Leros adalarını ve Hellēspontos yanındaki Khersonēsos'ta Limnai'ı, keza Abydos ve Arisba'yı, Asia'da Paisos'u, Kyzikos Adası'nda Artakē ve Kyzikos'u ve Trōas Bölgesi'nin iç kısmında Skēpsis'i Milētos'luların kolonize ettiğini söyler. Ben, nasılsa diğer kentleri ayrıntılı olarak tanımlarken Anaksimenēs'in ihmal ettiklerinden de söz edeceğim. Hem Milētos'lular hem de Dēlos'lular, sağlık ve şifa tanrısı olan Apollōn "Ulios"a dua ederlerdi, bu nedenle *ulein* fiili "sağlıklı olma" anlamına gelir. "*ulē*" adı ve "Sana sağlık ve bol neş'e" selâm şekli buradan gelir, çünkü Apollōn şifa tanrısıdır. Artemis, ismini insanları "*Artemeas*"[481] yapmasından ötürü almıştır. Hēlos'la[482] Selēnē[483] havanın ısısının nedeni olduklarından bunlarla çok sıkı işbirliği yaparlar. Hem anî ölümler, hem de veba cinsinden hastalıklar, bu tanrılara dayandırılır.

7 Milētos'ta ünlü kişiler yetişmiştir. Dünyanın Yedi Bilge Kişisi'nden biri olan, Hellenlerde matematik ve doğa felsefesi bilimini başlatan Thalēs ve öğrencisi Anaksimandros ve bunun öğ-

[481] Emin ve sağlıklı.
[482] Güneş Tanrısı.
[483] Ay Tanrısı.

rencisi Anaksimenēs ve *Historia*[484] yazarı Hekataios ve benim zamanımda yaşayan ve Büyük Pompēïus'un önünde aşırı şekilde serbestçe konuştuğundan beri sürgünde kalan hatip Aiskhines de bunlar arasındadır. Fakat kent, Halikarnassos'ta olduğu gibi, Büyük İskender'e karşı kapılarını kapattığı için zorla ele geçirildiğinden ve bundan önce de Persler tarafından zapt edildiğinden ötürü bahtsızdır. Kallisthenēs, *tragedia* şairi Phrynikhos'un, "*Milētos'un Dareios Tarafından Zaptı*" adında bir oyun yazdığı için Atinalılar tarafından bin *drakhme*'lik bir para cezasına çarptırıldığını söyler. Korsan gemilerine demirleme yeri sağlayan, Tragaiai'a komşu ufakça adaların olduğu gibi, Lâdē Adası da Milētos'un karşısında, yakınındadır.

8 Bundan sonra Latmos Körfezi gelir. Bu körfezde bir demirleme yeri bulunan ve "Latmos aşağısındaki Hērakleia" adını taşıyan küçük bir
C 636 kasaba vardır. Hērakleia önceleri, kentin yukarı kısmında uzanan dağın ismiyle anılırdı. Hēkataios, kendi kanısına göre, bu dağı ozanın[485] "Phtheiron Dağı" diye adlandırdığıyla eş tutmaktadır (çünkü ozan Phtheiron Dağı'nın Latmos'un yukarı kısmında uzandığını söylemektedir), bununla beraber bazıları bunun Grion Dağı olduğunu söyler ki, bu dağ hemen hemen Latmos'a paraleldir ve Milēsia'dan doğuya doğru Karia'dan Eurōmos ve Khalkētōr[486] yönünde içeri doğru

[484] Tarih kitabı.
[485] *Iliada*, ii. 868.
[486] Strabōn, xiv. 2. 22.

uzanır. Bu dağ Hērakleia'nın yukarısında uzanır. Bunun biraz ötesinde Latmos'un yanında, küçük bir ırmağı geçtikten sonra, bir mağara içinde Endymion'un mezarı görülür. Herakleia'dan sonra küçük bir kasaba olan Pyrrha'ya yaklaşık yüz *stadion*'luk bir yolculuk yapılır.

9 Körfezin kıvrımları da dahil olmak üzere Milētos'tan Herakleia'ya yolculuk yüz *stadion*'dan biraz fazladır. Bununla beraber, Milētos'tan Pyrrha'ya düz bir doğru şeklindeki yol sadece otuz *stadion*'dur Bu nedenle, kıyı boyunca yolculuk daha uzundur. Ünlü yerler pahasına okuyucum coğrafyanın böyle kuru kısımlarına dayanmak zorundadır.

10 Pyrrha'dan Maiandros Irmağı'nın denize döküldüğü yere kadar yolculuk elli *stadion*'dur. Burada kumsallıklar ve bataklıklar vardır. Buradan kürekli kayıklarla otuz *stadion* içeri gidilince, on iki Iōn kentinden biri olan ve şimdi halkının seyrekliği nedeniyle Milētos'la birleştirilmiş bulunan Myus'a gelinir. Kserksēs'in Themistoklēs'e bu kenti kendisinin balık, Magnēsia'nın ekmek ve Lampsakos'un şarap gereksinimini sağlaması için verdiği söylenir.

11 Sonra, dört *stadion*'luk bir uzaklıkta Karia Thymbria'sı denilen bir kasabaya gelinir. Bunun yakınında, öldürücü buharlar çıkardığından Kharōnion olarak adlandırılan kutsal Aornos Mağarası bulunur. Bunun altında, hemen biraz sonra sözünü edeceğim Krēta'lıların ve Thessalia Mag-

nēsia'lıların bir kolonisi olan, "Maiandros üzerindeki Magnēsia"[487] uzanır.

12 Maiandros'un denize döküldüğü yerlerden sonra, yukarı kısımlarında Priēnē kentinin ve üstü yabanî hayvanlarla dolu ve ağaçlarla kaplı olan Mykalē Dağı'nın bulunduğu Priēnē kıyısı gelir. Bu dağ, Samos topraklarının[488] yukarısında yer alır ve Trōgilion denilen dağlık burnun ucundan Samos'a doğru uzanarak, yaklaşık yedi *stadion* genişliğinde bir boğaz meydana getirir. Bir Boiōtia'lı olan Philōtas tarafından kurulduğundan, bazı yazarlar Priēnē'ye Kadmē demişlerdir. Yedi Bilge Kişi'den[489] biri olan Bias'ın anavatanı Priēnē'dir. Hippōnaks ondan *"Davaların savunmasında Priēnē'li Bias'tan daha kuvvetli olmalı"* şeklinde söz eder.

13 Trōgilion Burnu yönünde aynı isimde bir ada uzanır. Oradan Sunion'a en yakın geçit bin altı yüz *stadion*'dur; bir kimse yolculuk sırasında önce sağ tarafta Samos, Ikaria ve Korsia'yı ve sonra sol tarafta Melantion Kayalıkları'nı görür ve yolun geri kalan kısmı Kyklad Adaları'nın ortasından geçer. Trōgilion denen burun Mykalē Dağı'nın mahmuzu gibidir. Ephesos'luların topraklarında Mykalē'ye yakın bir dağ daha uzanır. Bununla Mesōgis'in son bulduğu Paktyes Dağı'nı kastediyorum.

---

[487] Strabōn, xiv. 1. 39-40.

[488] Kıtada, Samos Adası'na bağlı olan topraklar.

[489] Eskiçağ dünyasında, batıda M.Ö. 620-550 yılları arasında, kanun koyucu, devlet adamı ve filozof olarak kendi

14 Trōgilion Burnu'ndan Samos'a uzaklık kırk *stadion*'dur. Hem Samos, hem de bir deniz
C 637 üssüne sahip olan limanı güneye bakar. Samos'un büyük bir kısmı deniz seviyesindedir ve deniz tarafından yıkanır; fakat bir kısmı da bu düzlüğün gerisinde tepeye doğru yükselir. Bir kimse kente deniz tarafından gelirken, sağda Mykalē Dağı'yla birlikte yedi *stadion* uzunluğunda olan ve üzerinde bir Poseidōn Tapınağı bulunan Poseidion Boğazı'yla karşılaşır. Bunun karşısında Narthēkis denen ada ve solda Heraion dolayındaki dış mahalleler, Imbrasos Çayı ve eski bir tapınak ve şimdi içinde tabletler bulunan büyük bir şapelden meydana gelen Heraion bulunur[490]. Buraya yerleştirilmiş tabletlerden ayrı olarak, adak tabletlerinin durduğu diğer hazineler ve eski sanat yapıtlarıyla dolu bazı küçük şapeller de vardır. Çatısı açık olan tapınak da en mükemmel heykellerle doluydu. Bunlar arasında, bir kaide üzerinde duran ve Myrōn'un eseri olan anıtsal üç heykel yer almaktadır. Antōnius bu heykelleri buradan alıp götürdü[491]. Fakat Augustus Caesar bunlardan ikisini, Athēna ve Hēraklēs'inkini aynı kaide üzerine koydurarak geri verdiyse de, Zeus'inkini Capitōlium'a taşıttı ve onun için orada küçük bir şapel yaptırdı.

15 Samos'luların adası etrafında gezi altı yüz *stadion*'dur. En eski zamanlarda Karia'lılar otur-

---

alanlarında en üst düzeye eriştikleri kabul edilen yedi bilge kişiden biri.

[490] Sayılan yapıların zenginliği ve çeşitliliği burasının bir müze (Pinakotek) olabileceğini hatıra getiriyor.

[491] Strabōn, xiii. 1. 30.

mazken Parthenia adını taşırdı, sonra Anthemos, daha sonra Melamphyllos en sonra da yerli bir kahramanın isminden dolayı, ya da birisinin Ithaka ve Kephallēnia'dan[492] gelerek adayı kolonize etmesiyle Samos adını almıştır. Halen Samos'ta, aşağı yukarı Ikaria'daki Drepanon karşısına düşen Ampelos isminde bir burun vardır. Bundan başka, adanın tümünü kaplayan dağ da aynı isimle anılır[493]. Civarındaki bütün adalarda, ada olmayan komşu ülkelerin çoğunda, örneğin Khios, Lesbos ve Kōs adalarında en iyi şaraplar elde edilmesine rağmen Samos Adası'nda iyi şarap çıkmaz. Gerçekten de Ephesos'luların ve Mētropolis'lilerin şarapları iyidir. Mesōgis Dağı, Tmōlos Dağı ve Katakekaumenē ülkesi, Knidos ve Smyrna ve diğer daha az önemli yerler, hem zevk vermek, hem de tıbbî amaç için kullanılan çok iyi cins şarap elde ederler. Samos şarap bakımından talihli sayılmaz. Fakat diğer bakımlardan mutlu bir ülkedir. Bu husus, savaşta bir çekişme hedefi olmasından ve keza, Menandros'un bir yerde söylediği gibi, onu övmek isteyenlerin "*O kuş sütü bile üretir*" atasözünü ona uygulamalarından açıkça görülür. Bu, aynı zamanda tiranlıkların burada kurulmasının ve onların Atinalılara düşmanlığının nedenidir.

16 Tiranlıklar, Polykratēs ve kardeşi Sylosōn zamanında en yüksek düzeyine erişti. Polykratēs öylesine zeki bir kişiydi ki, hem iyi talihi, hem de
C 638 yaradılışından becerikliliğiyle denizde üstünlük

[492] Strabōn, x. 2. 17.
[493] Yani Ampelos Dağı?

sağladı. İyi talihinin bir belirtisi olarak, çok kıymetli taşlı ve işlemeli yüzüğünü kasten denize attığı ve biraz sonra balıkçılardanlardan birisinin, yüzüğü yutan balığı ona getirdiği ve balığın karnı yarıldığında yüzüğün bulunduğu; ve bu olayı Mısırlıların kralı öğrendiğinde, bir kâhin gibi, refahta bu derece yükselen bir kimsenin kısa yoldan hayatının mutsuz bir sona ereceğini söylediği; ve gerçekten de bunun böyle olduğu, hileyle Perslerin satrapı tarafından yakalanarak asıldığı yazılıdır[494]. Lirik şair Anakreōn Polykratēs'in maiyetinde yaşadı ve gerçekten de şiirlerinin tümü ona yazdığı övgülerle doludur. Söylendiğine göre, onun tiranlığının kudretinin büyüdüğünü gören Pythagoras kenti terk etti ve öğrenme merakını tatmin etmek için Mısır'a ve Babylōnia'ya gitti; fakat geri döndüğünde tiranlığın hâlâ sürdüğünü gördü ve deniz yoluyla İtalya'ya gitti ve orada ömrünün sonuna kadar yaşadı. Polykratēs için bu kadar yeter.

17 Sylos, kardeşi tarafından sıradan bir vatandaş durumunda bırakılmıştı. Fakat o, Hystaspes oğlu Dareios'u memnun etmek için ona, kendisinde gördüğü zaman, giymeyi arzu edecek kadar beğendiği bir elbiseyi verdi. Dareios bu sırada henüz kral değildi. Dareios kral olunca, Sylosōn, verdiğine karşılık ondan hediye olarak Samos tiranlığını aldı. Fakat o kadar insafsızca hüküm sürdü ki, kent boşaldı ve o zamandan beri "*Sylosōn yüzünden bir sürü boş yer var*" atasözü ortaya çıktı.

---

[494] Herodotos, iii. 40-43; 120; 125.

18 Atinalılar önce, general olarak Periklēs'le birlikte şair Sophoklēs'i gönderdiler. Bunlar bir kuşatmayla asi Samos'luları kötü duruma düşürdüler. Daha sonra buraya kendi halklarından kurayla seçilmiş bin kişi yolladılar. Bunların arasında filozof Epikuros'un babası olan ve onların öğretmen olarak adlandırdıkları Neoklēs de bulunuyordu. Gerçekten de Epikuros'un burada ve Tēos'ta yetiştiği ve Atina'da mizah şairi Menandros'la birlikte *ephebos*[495] oldukları söylenir. Bir vakitler evinde Homēros'u misafir ettiği ve karşılığında ondan hediye olarak "*Oikhalia'nın Zaptı*" adlı şiirin ithafını aldığı söylenen Kreōphylos da bir Samos'luydu. Fakat Kallimakhos bir epigramında bu olayın açıkça aksini söyler. Şöyle ki, bu şiir, şair tarafından Homēros'a gösterilen konukseverliğin bir hikâyesi olarak değil, Kreōphylos'un kendisi tarafından Homēros için yazılmıştır: "*Ben bir zamanlar evinde kutsal Homēros'u konuk etmiş olan Samos'lunun yapıtıyım. Ben Eurytos'un acı çektiği her şey ve altın saçlı Ioleä için ağlıyorum. Ben Homēros'un yapıt olarak adlandırılıyorum. Sevgili Zeus bu Kreōphylos için büyük bir başarıdır*". Bazıları Kreōphylos'u Homēros'un hocası olarak adlandırırken, başkaları Kreōphylos'un değil, Prokonnēsos'lu Aristeas'ın Homēros'un hocası olduğunu söyler.

C 639

19 Samos'un yanı sıra Ikaria Adası uzanır. Ikaria Denizi'nin adı buradan çıkmış ve ada ismini Daidalos'un oğlu Ikaros'tan almıştır. Baba

[495] On sekiz yaşında, bir seçimden geçtikten sonra Atina vatandaşlığına kaydolma.

oğulun, kendilerine kanat takarak Krēta Adası'ndan uçarlarken kontrollerini kaybederek güneşe çok yaklaştıklarından, balmumunun erimesiyle Ikaros'un kanatlarının koparak[496] buraya düştüğü söylenir. Adanın tüm çevresi üç yüz *stadion*'dur, limanları yoktur; fakat sadece, en iyisi Histoi olarak adlandırılan demirleme yerleri vardır. Ikaria'nın batıya doğru uzanan bir burnu vardır. Adada keza Tauropolion denen bir Artemis Tapınağı'yla Oinoē ve Drakanon adlarında birer küçük kasaba bulunur. Bu sonuncusu, üzerinde kurulduğu burnun ismini taşır ve burada gemilerin küçük bir demirleme yeri vardır. Burun, Samos'luların Kantharion olarak adlandırdıkları burundan seksen *stadion* uzaklıktadır. Bu iki burun arasındaki uzaklıktır. Zamanımızda burada çok az oturan kalmıştır ve Samos'lular tarafından daha ziyade sığırların otlatılması için kullanılır.

20 Mykalē Dağı'nın yakınından, Samos Boğazı'ndan geçerek Ephesos'a deniz yoluyla giderken, sağda, Ephesos'luların kıyısına gelinir. Bu deniz kıyısının bir kısmı Samos'luların elindedir. Kıyıda önce, denizden üç *stadion* içerde olan Paniōnion bulunur. Burası Pan-Iōnia denen birliğin bulunduğu yerdir ve burada her yıl Iōnia'lıların geleneksel festivali yapılır, Helikōnia Poseidōn'u onuruna kurbanlar sunulur ve Priēnē'liler bu törenlerde rahip olarak hizmet ederler. Ben bunlardan Peloponnēsos'u anlatırken söz etmiş-

[496] Kanatlar vücuda balmumuyla yapıştırılmıştı.

tim[497]. Sonra, önceleri Ephesos'lulara ait olan Neapolis gelir. Şimdi burası Samos'lularındır ve burasını, daha yakın olduğu için Marathēsion'la değişmişlerdir. Buradan sonra Agamemnon tarafından kurulan ve askerlerinin bir kısmı tarafından iskân edilen ve içinde Artemis Munykhia'nın tapınağı bulunan küçük Pygela Kasabası gelir. Kaba etlerine arz olan bir hastalıktan ötürü Agamemnon'un askerlerinin bir kısmının burada kalmasından dolayı bu uygun isim[498] buraya verilmiştir. Daha sonra Ephesos Artemis'inin tapınağının bulunduğu Panormos adındaki liman ve sonra da Ephesos kenti gelir. Aynı kıyıda denizden az yüksekte, çoğu selvilerden meydana gelmiş her çeşit ağacın yetiştiği şahane bir koruluk olan Ortygia da bulunur. Ortygia'nın ortasından Kenkhrios Çayı geçer, burada Lēto'nun doğum sancısından sonra yıkandığı[499] söylenir, çünkü efsanevî doğum sahnesi burada meydana gelmiştir. Sütanne Ortygia'nın ilk defa süt verdiği kutsal yer ve tanrıçanın doğum sancısından kurtulduktan sonra, altında ilk defa dinlendiği söylenen zeytin ağacı buradadır. Ko-
C 640 ruluğun yukarısında Solmissos Dağı uzanır. Kurēt'lerin burada konakladığı ve bunların Lēto'ya gizlice gözcülük ederken, kıskançlıktan aklı başından gitmiş olan Hēra'dan saklanması için Lēto'ya yardım ettikleri söylenir. Burada, bazıları eskiden diğerleri de daha sonraki zamanlarda yapılmış birçok tapınak vardır. Eski tapınaklarda

[497] Strabōn, viii. 7. 2.
[498] "*Pyge*" Hellence'de "kalça", "kaba et" anlamına gelir.
[499] Apollōn'la Artemis'in doğumu kastediliyor.

ağaçtan yapılmış birçok heykel bulunur. Daha sonraki zamanlara ait olan tapınaklarda ise Skopas'ın yapıtları vardır. Örneğin, elinde âsa tutan Lēto ve yanında her bir kolunda bir çocuk taşıyan ve ayakta duran Ortygia gibi. Burada her yıl genel bir bayram yapılır ve belirli bir âdete göre, gençler görkemli şölenler vererek birbirleriyle yarışırlardı. Bu sırada, Kurēt'lerin özel bir topluluğu da şölenler düzenler ve bazı mistik kurban törenleri yapardı.

21 Ephesos kenti hem Karia'lılar hem de Leleg'ler tarafından iskân edilmişti. Fakat Androklos bunları sürerek, kendisiyle birlikte gelenlerin çoğunu Athēnaion ve Hypelaion dolayına yerleştirdi, aynı zamanda Korēssos Dağı'nın yamaçlarındaki ülkenin bir kısmını da bu yerleşmenin içine aldı. Ephesos, Kroisos'a kadar bu şekilde iskân edildi. Sonradan halk dağ yamaçlarından aşağı indi ve Büyük İskender'e kadar şimdiki tapınağın dolaylarında oturdu. Lysimakhos bugünkü kentin etrafına bir sur yaptırdı; fakat halk, gönül rızasıyla oturdukları yerleri elden çıkarmak istemediler. Bu nedenle o, bir yağmur sağanağını bekledi ve bundan yararlandı. Kenti su basacak şekilde lağımları tıkadı ve böylece halk yerlerini değiştirmiş olmaktan memnun kaldı. Lysimakhos karısına atfen kente Arsinoē adını verdiyse de eski isim ağır bastı. Burada kurayla seçilmiş üyelerden oluşan bir senato vardı ve kentin her türlü işlerini idare eden, *epiklētos*'lar[500]

[500] Danışma kurulu üyeleri.

özel şekilde atanmış olan bu senatoyla işbirliği yapardı.

22 Artemis Tapınağı'na gelince, ilk mimarı Khersiphrōn'du ve sonra başka bir mimar onu genişletti. Fakat Hērostratos adında birisi tarafından yakıldığında, vatandaşlar kadınların takılarını ve kişisel varlıklarını bir araya getirerek ve ilk tapınağın sütunlarını satarak, daha iyi olan bir başkasını yaptılar. Bu olaylar o zamanki kararnamelerle doğrulanmıştır. Artemidōros diyor ki: Tauromenion'lu Timaios bu kararnamelerden habersiz ve ne de olsa kıskanç ve iftiracı bir meslektaş olduğundan (ki, bu nedenle *Epitimaios*[501] olarak da adlandırılır), Ephesos'luların, tapınağın restorasyonu için, Perslerin kendilerine vermiş oldukları emanet hazineden para aldıklarını söyler; fakat bu sırada onların korumasına verilmiş emanet hazine yoktu, şayet olsa bile, tapınakla birlikte yanmış olması gerekirdi; ve yangından sonra çatının yıkılışıyla gök yüzüne açık, kutsal bir yapıda emanet hazineyi saklamayı kim isteyebilirdi? Artemidōros ilâve ederek diyor ki: *"Yeni tapınağın ithaf yazıtında onurlandırılması*
C 641 *koşuluyla Büyük İskender, Ephesos'lulara bundan önceki ve gelecekteki bütün harcamaları ödemeyi vadetti; fakat onlar bunu istemediler, tıpkı tapınağın kutsallığına saygısızlıkla ve soygunla*[502] *şeref kazanmayı istemedikleri gibi"*. Artemidōrōs, bir tanrı-

[501] İftiracı

[502] Kuşkusuz burada Ephesos'luların Pers hazinesinden para aldıklarına işaret edilmektedir.

nın diğer tanrılara adak vermesinin yakışık almıyacağını krala[503] söyleyen Ephesos'luyu över.

23 Kheirokratēs'in[504] eseri olduğunu söylediği[505] tapınağın tamamlanmasından sonra (aynı adam Aleksandreia'yı[506] kurdu ve gene aynı adam Büyük İskender Athos Dağı'nı, kendisine benzer bir şekilde, bir ibrikten yayvan bir kaba libasyon[507] yapar gibi şekillendirmeyi ve biri dağın sağ, ötekisi sol yanında bulunan ve bunların birinden diğerine bir ırmak akan iki kent kurmayı önermişti) tapınağı yapan mimarlara verilen değerden ötürü, burada pek çok sanat yapıtı toplanmıştır[508]. Sunağın tümünün Praksitelēs'in yapıtlarıyla dolu olduğu söylenebilir. Bana, Hekatē'nin şapelini, Penelopē ve yaşlı kadın Eurykleia'nın balmumu tasvirini yapmış olan Thrasōn'un bazı yapıtlarını da gösterdiler. Rahip olarak, kendilerinin Megabyzos olarak adlandırdıkları hadımlar vardı. Bu yükselmeye uygun kimseler başka yerlerden getirilir ve onlara büyük paye verilirdi. Bunlar görevlerini yaparken, görevleri gereği bakireler onlara yardım etmek zorundaydılar. Her ne kadar şimdi, bazı âdetleri korunmuşsa da, bazıları da korunmamıştır. Tapınak eskiden olduğu gibi bir sığınma yeri ola-

---

503 Büyük İskender

504 Makedonia'lı mimar Deinokratēs olması gerekir. Krşl. Vitrūvius i. 1. 4.

505 Söyleyen gene Artemidōros'tur.

506 İskenderiye.

507 Tanrılara içki adağı sunmak.

508 Artemidōros burada yerli sanatçıların dinî ve vatanî duygularla çalışmış olduklarını anlatmak istemiştir.

rak kalmıştır. Bu sığınma alanının sınırları sık sık değişmiştir. Örneğin, Büyük İskender zamanında bir *stadion*'dur. Mithridatēs çatının köşesinden bir ok attığı zaman bu uzaklık her halde bir *stadion*'dan biraz fazlaydı ve Antōnius bu uzaklığı iki misline çıkarttı ve kentin bir kısmını bu sığınma alanını içine aldı. Fakat bu sığınma alanının genişlemesi kentte suçluların egemen olmasına neden oldu ve bu yüzden Augustus Caesar tarafından ortadan kaldırıldı.

24 Kentin bir tersanesi ve bir de limanı vardır. Limanın ağzı mühendisler tarafından daha dar olarak yapılmıştı. Fakat onlar bu işi yaptıran kralla birlikte, Attalos Philadelphos'u kastediyorum, sonuçta yanılmışlardı; çünkü kral, şayet çok geniş olan ağız tarafına bir dalgakıran yapılırsa, girişin büyük ticaret gemileri için yeterli kadar derin olacağını zannettiğinden -limanın da vaktiyle Kaïstros Irmağı'nın getirdiği mil birikintisi nedeniyle sığ yerleri vardı- böyle bir dalgakıran yapılmasını buyurdu. Fakat sonuç tamamen tersi oldu, çünkü mil birikintisi böylece içerde kaldığı için ağız kısmına kadar bütün limanı doldurdu. Bundan önce gelgit akıntısıyla mil dışarıya denize doğru alıp götürülürdü. İşte liman böyledir. Kent diğer hususlardaki avantajlı durumu nede-
C 642 niyle her gün gelişmektedir ve Asia'da Tauros'ların beri tarafında en büyük ticaret merkezidir.

25 Bu kentte tanınmış kişiler doğmuştur: Karanlık Hērakleitos[509] ve Hermodōros. Hērakleitos, Hermodōros'a atfen şöyle der: "*Bizim içimizden hiç*

[509] Felsefesinden ötürü bu lâkabı almıştır.

kimse en yararlı olmamalı; aksi halde o, bırakın başka yerlere başka insanların yanına gitsin, diyen Ephesos'luları en gencinden en yaşlısına kadar asmalıdır". Hermodōros'un Romalılara bazı yasalar yazdığı zannedilir. Şair Hippōnaks ve keza ressam Parrhasios ve Apellēs ve daha yakın zamanlarda bir devlet adamı olup, bir tarih yazan ve bıraktığı şiirlerde gökteki cisimlerin durumunu tanımlayan ve her birisi bir şiire konu olan kıtaların coğrafi tanımını veren, Lykhnos takma adıyla anılan hatip Aleksandros da Ephesos'ludur.

26 Kaïstros Irmağı'nın denize döküldüğü yerden sonra, denizden içeriye doğru boşalan Selunisia adında bir göl vardır. Bundan sonra Selunisia'yla karışan bir göl daha gelir, her ikisi de büyük gelir sağlar. Kutsal sayılan bu gelirden krallar[510] tanrıçayı yoksun kıldılar; fakat Romalılar bunu ona geri verdiyse de vergi toplayıcılar kendi çıkarları için bunu tekrar ele geçirdiler; fakat söylendiğine göre, Artemidōros, bir elçi heyetiyle gönderilmiş[511] ve her iki gölü de tanrıça için geri almış ve aynı zamanda, isyancı olan ve davası Roma'da karara bağlanmış bulunan Hērakleitos hakkındaki davayı da kazanmış olduğundan, dönüşünde kent onun altından yapılmış bir tasvirini tapınağa koymuştur. Gölün en iç tarafındaki tenha bir yerinde Agamemnon tarafından yaptırıldığı söylenen bir tapınak vardır.

---

[510] Pergamon kralları.
[511] Roma'ya.

27 Sonra Gallēsios Dağı'na ve bir Iōn kenti olan Kolophōn'a ve vaktiyle bir kehanet ocağının bulunduğu Apollōn Klarios'un kutsal alanına gelinir. Kâhin Kalkhas'ın, Amphiaros'un oğlu Amphilokhos'la birlikte Trōia dönüşü buraya yaya olarak geldikleri ve Klaros dolaylarında kendisinden daha üstün bir kâhin olan Teiresias kızı Mantō'nun oğlu olan Mopsos'la karşılaştığı ve kederlerinden öldüğü anlatılır. Şimdi Hēsiodos, Kalkhas'a, Mopsos'a hitaben, şu soruyu sorduarak efsaneyi aşağıdaki şekilde anlatmaktadır: "*Şu yabanî incir ağacındaki küçük incirler beni içtenlikle hayrete düşürmektedir, bunların sayılarını bana söyleyebilir misiniz?*" ve Mopsos yanıtlar: "*Sayı olarak on bin tanedirler ve bir medimnos*[512] *çekerler; fakat fazlası vardır ki onu bu ölçüye katamazsın*". Hēsiodos ilâve ediyor: "*Sayı ve ölçü gerçeğe uydu ve sonra Kalkhas'ın gözleri ölüm uykusuyla kapandı*".
C 643 Fakat Pherekydēs, Kalkhas tarafından ortaya atılan soruda hamile bir domuzun karnında kaç yavrusu bulunduğu ve Mopsos'un buna yanıt olarak, birisi dişi olmak üzere üç dediğini ve bu yanıtıyla gerçeği açıkladığını kanıtlayınca Kalkhas'ın kahrından öldüğünü söylemektedir. Bazıları Kalkhas'ın dişi domuzla, Mopsos'un da yabanî incir ağacıyla ilgili soruyu ortaya attığını ve sonuncusunun doğruyu bildiğini; fakat birincinin bunu yapamadığını ve eski bir kehanete uygun olarak, kahrından öldüğünü söylerler. Sophoklēs "*Helena'nın Geri Alınması*" adlı eserinde kâhin Kalkhas'ın kendisinden daha üstün bir kâhinle

[512] Yaklaşık olarak bir buçuk kile.

karşılaşınca ölümünün onun alın yazısı olduğunu söylemiştir; fakat o bu rekabet sahnesini ve Kalkhas'ın ölümünü Kilikia'ya aktarmıştır. Bu konuda eski efsaneler böyledir.

28 Kolophōn'luların bir zamanlar kayda değer bir donanmaları ve atlı birlikleri vardı. Bunlardan ikincisinde, başkalarına oranla o kadar üstün oldular ki, her nerede olursa olsun savaşlarda sonuç almak zorlaşınca Kolophōn'lular, atlı müttefik olarak kullanılır ve böylece savaş sona ererdi. Her işte olumlu bir sonuç belli olunca söylenen "*Bu işe Kolophōn'u karıştırdı*" şeklindeki atasözü buradan çıkmıştır. Kolophōn'un yerlileri arasında saptayabildiklerimiz şunlardır: Hem bir flütçü, hem bir mersiye şairi olan Mimnermos, nazım şeklinde *Silli*'yi[513] yazmış olan filozof Ksenophanēs; Pindaros'un, ünlü müzikçilerinden birisi olarak "*Sen sesi en iyi olarak herkesçe bilinen Kolophōn'lu Polymnastos*" diye sözünü ettiği müzikçi ve bazıları tarafından buralı olduğu söylenen Homēros. Ephesos'tan dosdoğru yapılan bir yolculukla burası yetmiş *stadion*'dur. Şayet körfezlerin kıvrıntıları bu yolculuğa katılırsa yüz yirmi *stadion* tutar.

29 Kolophōn'dan sonra Korakion Dağı'na ve Artemis'e tahsis edilmiş olan bir adaya gelinir. Kıyıdan adaya dişi geyiklerin yüzerek geçtiğine ve burada yavruladıklarına inanılırdı. Bundan sonra Kolophōn'dan yüz yirmi *stadion* uzaklıkta olan Lebedos'a gelinir. Burası, Hellēspontos'tan itibaren bütün *Dionisiak* sanatçılarının bir araya

[513] Homēros ve Hēsiodos'a sataşan taşlamalar.

geldiği ve oturduğu, aynı zamanda her yıl Dionysos onuruna düzenlenen oyunların yapıldığı genel festivalin düzenlendiği yerdir. Bunlar, evvelce Kolophōn'dan sonra gelen ve Iōnia'lıların kenti olan Tēos'ta yaşarlardı. Fakat burada bir iç ayaklanma çıkınca kaçarak Ephesos'a sığındılar. Attalos onları Tēos'la Lebedos arasında bulunan Myonnēsos'a yerleştirdiği zaman, Tēos'lular Myonnēsos'un kendilerine karşı tahkim edilmesine izin verilmemesi ricasında bulunmak üzere Romalılara bir elçi heyeti gönderdiler ve Lebedos'a göç ettiler. Burada oturanlar nüfuslarının azlığından ötürü kendilerini memnuniyetle kabul ettiler. Tēos da Lebedos'tan yüz yirmi *stadion* uzaklıktadır ve ikisi arasında, bazıları tarafından Arkonnēsos olarak adlandırılan Apsis Adası vardır. Myonnēsos yarımada şeklinde bir yükseklik üzerinde iskân edilmiştir.

C 644 **30** Teos da bir yarımada üzerindedir ve bir limanı vardır. Lirik şair Anakreōn Tēos'ludur. Onun zamanında, Perslerin küstahlıklarına dayanamayan Tēos'lular kentlerini bırakarak, bir Thrak kenti olan Abdēra'ya göçtüler ve bundan böyle Abdēra'yı ima ederek *"Teos'luların güzel kolonisi Abdēra"* dizesi söylenir. Fakat bunlardan bazıları sonradan tekrar geri dönmüştür. Daha önce söylediğim gibi Apellikōn da Tēos'luydu[514] ve tarihçi Hēkataios da aynı kenttendi. Kentin kuzeyde başka bir limanı daha vardır. Burası kentten otuz *stadion* uzaklıktadır ve Gerraiidai adını taşır.

---

[514] Strabōn, xiii. 1. 54.

31 Ondan sonra Khalkideis'e ve Tēos'lularla Erythrai'lılara ait olan Khersonēsos berzahına gelinir. Halen Erythrai'lılar berzahın beri yanında; fakat Tēos'lular ve Klazomenia'lılar bizzat berzahın üzerinde otururlar; berzahın güney tarafı yani Khalkideis Tēos'lular, kuzey yanı ise, toprakları Erythrai'lılarla birleşen Klazomenai'lılar tarafından işgal olunur. Berzahın başladığı yerde, bir tarafta Erythrai, diğer tarafta ise Klazomenai toprakları bulunan Hypokrēmnos denen yer vardır. Khalkideis yukarısında Philippos oğlu Aleksandros'a[515] tahsis edilmiş olan kutsal bölge yer alır, burada Aleksandreia denen ve Iōn'ların genel meclisi tarafından ilân edilen oyunlar oynanır. Berzahı, Büyük İskender'in kutsal bölgesinden ve Khalkhideis üzerinden Hypokrēmnos'u aşarak geçiş elli *stadion*'dur. Fakat deniz kıyısını izleyerek bu yolculuk bin *stadion*'dan fazladır. Hemen hemen yolun ortalarında bir yerde, önünde Hippoi[516] adında dört adacığı ve bir limanı olan Erythrai kenti yer alır.

32 Erythrai'a varmadan önce, küçük bir kasaba olan ve Tēos'lulara ait bulunan Erai'a ve sonra, yüksek bir dağ olan Kōrykos'a ve onun eteğindeki Kasystēs limanına ve Erythras adındaki diğer bir limana ve bundan sonra da sırasıyla birçok limana gelinir. Kōrykos Dağı kıyısındaki suların her yanının korsanların uğrağı olduğunu söylerler. Korsan olarak isim yapmış olan Kōrykos'lular, gemilere yeni bir saldırı yöntemi bulmuş-

[515] Büyük İskender.
[516] Atlılar.

lardı. Bunlar tüccar gemilerinin demirlemiş olduğu limanlara dağılır ve konuşulanlara kulak misafiri olarak, gemilerdeki yüklerin cinslerini ve bunların nerelere gideceğini öğrenirler ve sonra birleşerek, denize açılan ticaret gemilerine saldırarak talan ederlerdi. Bundan ötürü başkasının işine burnunu sokan, özel ve gizli konuşmaları dinlemeye çalışan kimselere "Kōrykos'lu" deriz. Şayet bir kimse gizli bir şey yaptığını ve söylediğini zannederse ve onu, gözetleyen ve kendilerini ilgilendirmeyen şeyleri öğrenmeye istekli kimselerden saklamayı başaramazsa, bu olay için bir atasözü şöyle söyler: "*Tamam, şu halde Kōrykos'lu bunu dinliyordu*".

C 645 **33** Kōrykos Dağı'ndan sonra küçük bir ada olan Halonnēsos'a daha sonra Erythrai'lıların topraklarının bir uzantısı olan Argennon'a ulaşılır; burası Khios'luların Poseidiōn'una çok yakındır ve altmış *stadion* uzunluğunda bir boğaz meydana getirir. Erythrai'yla Hypokrēmnos arasında, zengin av hayvanları bulunan ve ormanlarla kaplı yüksek bir dağ olan Mimas uzanır. Buradan sonra Kybelia Köyü'ne ve bir kireç taşı ocağı bulunan Melaina denen buruna gelinir.

34 Erythrai, tanrı tarafından kendisine ilham ve kehanet kudreti verilmiş olan Sibylla'nın doğduğu kenttir. Büyük İskender zamanında diğer bir kadın daha vardı. Aynen bunun gibi onda da kehanet kudreti vardı. Athēnais adını taşıyan bu kadın da aynı kenttendi. Benim zamanımda He-

rophilos[517] okulundan olan ve Apollōnios Mys'ün[518] sınıf arkadaşı hekim Herakleidēs de burada doğmuştur.

35 Kıyıları boyunca yapılacak gezi dokuz yüz *stadion* tutan Khios'un, seksen savaş gemisini barındırabilecek iyi bir limanı ve bir de kenti vardır. Kentten deniz yoluyla, adayı sağda bırakacak şekilde ada etrafında geziye çıkıldıkça, önce Poseidōn'a, sonra derin bir limanı olan Phanai'a, Apollōn Tapınağı'na ve bir palmiye koruluğuna; daha sonra gemilerin demirlemesine elverişli olan Notion kıyılarına ve gene aynı nitelikte kıyılara sahip olan Laïus'a gelinir. Buradan kente altmış *stadion*'luk bir berzah uzanır. Fakat benim size çevreyi dolanarak anlattığım gezi üç yüz altmış *stadion*'dur. Buradan sonra dağlık bir burun olan Melaina'a gelinir ki, bunun karşısında, kırk *stadion* uzaklıkta, çok yüksek olan Psyra Adası uzanır. Adada aynı adı taşıyan bir de kent vardır. Adanın çevresi kırk *stadion*'dur. Sonra, yaklaşık olarak otuz *stadion* uzunluğunda engebeli ve limansız bir ülke olan ve Hellenlerin en iyi şaraplarını üreten Ariusia'ya gelinir. Sonra adanın en yüksek dağı olan Pelinaios gelir. Adada bir de mermer ocağı vardır. Khios'ta doğmuş olan ünlü kişiler şunlardır: *Tragedia* şairi Ion; tarihçi Theopompos ve sofist Theokritos. Son ikisinin birbirine zıt olan politik kanıları vardı.

---

[517] Khalkēdon'lu Herophilos M.ö. III. yüzyılın ilk yarısında yaşamış olup dogmatik hekimliğin öncülerindendir.

[518] Apollōnios Mys, Herophilos tıp ekolünden olup M.ö. I. yüzyılın sonlarına doğru uzun süre İskenderiye'de çalışmış bir hekimdir.

Khios'lular, Homēridas adındaki kişilerin Homēros'un da kendilerinden olduğunu iddia ederler; Pindaros tarafından şunlar söylenmektedir: "*Nereden beri, ustaca dokunmuş şiirlerin şairleri Homēridas'lar dahi, sık sık..*". Khios'lular bir zamanlar bir filoya bile sahiptiler, bağımsızlığa ve bir deniz imparatorluğuna ulaşmışlardı. Khios'tan Lesbos'a olan uzaklık güneye doğru yelken açıldığında yaklaşık dört yüz *stadion*'dur.

36 Hypokrēmnos'tan sonra eski zamanlarda Klazomenai'ın bulunduğu yer olan Khytrion'a ulaşılır. Sonra, kıyısından denize doğru uzanan ve üzerinde tarım yapılan sekiz küçük adasıyla bugünkü Klazomenai gelir. Ünlü bir kişi ve Milētos'lu Anaksimenēs'in arkadaşı olan filozof Anaksagoras Klazomenai'lıdır. Filozof Arkheläos'la şair Euripidēs onun bütün derslerini izlemişlerdir. Daha sonra bir Apollōn Tapınağı'na, sıcak kaynaklara ve körfeze ve de Smyrna'lıların kentine gelinir.

C646 **37** Bundan sonra şimdiki Smyrna'dan yirmi *stadion* uzaklıkta olan Eski Smyrna'nın[519] bulunduğu diğer bir körfeze gelinir. Smyrna Lydia'lılar tarafından yerle bir edildikten sonra, halkı dört yüz yıl kadar köylerde yaşamaya devam ettiler. Önce Antigonos, daha sonra da Lysimakhos tarafından bir kentte toplu olarak yerleştirildiler ve kentleri şimdiki kentlerin en güzelidir. Kentin bir parçası tepededir ve surla çevrilidir; fakat büyük kısmı ovada limanın, Mētrōon'un ve Gymnasion'un yakınındadır. Kentin caddelere

[519] Bayraklı.

ayrılışı özel bir şekilde düzenlenmiştir. Bunlar birbirlerine olabildiği kadar dik doğrular şeklindedir ve taşlarla döşenmiştir, alt üst katları bulunan geniş portikler vardır. Bir de içinde Homēros'un *ksoanon*'u[520] bulunan Homēreion adı verilen dört kenarlı bir portik bulunur. Bu nedenle Smyrna'lılar Homēros üzerinde özellikle hak iddia ederler ve gerçekten de kentin bir tip tunç sikkesi Homēreion adını taşır. Melēs Irmağı surların yakınında akar, kent diğer kuruluşlarının yanı sıra bir de kapatılabilen bir limana sahiptir. Fakat kentin hiç de küçük olmayan bir kusuru vardır. Bu kusur mühendislerin yaptığı işten ötürüdür. Şöyle ki: Caddeleri döşedikleri zaman yer altında kanal sistemi yapmamışlardı; pislik yüzeye yayılır ve özellikle yağmur sırasında caddeler üzerine boşalır. Dolabella, bu kenti kuşatarak ele geçirmiş ve tanrılaştırılmış Caesar'ı, ihanet ederek öldürenlerden biri olan Trebōnius'u burada öldürmüş ve kentin birçok bölgelerini bağımsız kılmıştır.

38 Smyrna'dan sonra Leukia denilen küçük bir kente gelinir. Attalos Philomētōr'un ölümünden sonra, kral ailesinden olduğu için saygı duyulan ve krallığı ele geçirmeyi tasavvur eden Aristonikos burada ayaklanmıştı. Kymeli'lerin toprakları civarındaki bir deniz savaşında Ephesos'lular tarafından yenilir yenilmez hemen Smyrna'dan sürgün edildi. Fakat o içerlere doğru gitti ve kısa zamanda çaresiz, desteksiz kalmış olan halktan çok sayıda insan ve hatta bağım-

[520] Eskiden kalma tahtadan yapılış heykel.

sızlık vaadiyle *heliopolitai* adını verdiği tutsakları dahi topladı. Önce beklenmedik bir anda Thyateira'ya saldırdı, sonra Apollōnis'i ele geçirdi ve sonra da kuvvetlerini diğer kalelere karşı yöneltti; fakat uzun zaman bu başarısını sürdüremedi. Kentler hemen kendisine karşı Bithynia Kralı Nikomēdēs'in ve Kappadokia krallarının yardımıyla çok sayıda birlikler gönderdiler. Sonra Romalı beş elçi ve bundan sonra da *Consul* Publius Crassus yönetiminde bir ordu ve sonunda da, Aristonikos'u canlı olarak ele geçirip Roma'ya gönderen ve savaşı sona erdiren Marcus Perperna geldi. Aristonikos hapiste yaşamına son verdi. Perperna hastalıktan öldü ve Crassus, Leukai dolayında bazı kabileler tarafından saldırıya uğradı ve savaşta can verdi. Sonra, on naiple birlikte Manius Aquilius *consul* olarak geldi. Eyaleti, halen devam etmekte olan yönetim şekliyle düzenledi. Leukai'dan sonra, daha önce Massalia'nın tanımında sözünü ettiğim bir kör-
C 647 fez içindeki Phōkaia'ya gelinir. Sonra Iōnia'lıların, Aiolis'lilerin sınırlarına ulaşılır; fakat ben bunlardan zaten söz etmiştim. İç kısımda, Iōnia kıyısının yukarısında, Ephesos'tan Antiokheia'ya giden yolun ve Maiandros Irmağı'nın dolaylarında anlatılacak yerler kaldı. Buraları Hellenlerle karışmış olan Lydia'lılar ve Karia'lılar tarafından işgal edilmiştir.

39 Ephesos'tan sonra gelen ilk kent Magnēsia'dır. Bir Aiol kenti olan Magnēsia, ırmağın yakınında olduğu için "Maiandros üzerindeki Magnēsia" olarak adlandırılır. Fakat o, Maiandros'a karışan ve çıkış yeri Ephesos'luların topraklarındaki

Paktyes Dağı'nda olan Lēthaios Irmağı'na daha yakındır. Gortyna'da başka bir Lēthaios daha vardır. Bir diğeri de Asklēpios'un doğum yeri olduğu söylenen Trikkē'dedir ve bir başka Lēthaios da Batı Libyalıların ülkesinde bulunmaktadır. Kent Thōraks Dağı'nın yakınında, ovada uzanır. Bu dağda, Daphitas'ın, kralları "*Çizgilerle bezenmiş erguvan renkli kaftanla, sadece Lysimakhos'un hazinesini doldurarak, siz idare ediniz. Lydia'lıları ve Phrygia'yı*" beyitiyle yerdiği için çarmıha gerildiği ve de vaktiyle, Daphitas'ın Thōraks'a karşı uyanık bulunması gerektiği şeklinde bir kehanetin var olduğu söylenir.

40 Magnēsia'lıların, Thessalia'daki Didyma Tepeleri'nde oturan Delphoi'lulardan geldikleri tahmin edilir. Bunlar hakkında Hēsiodos şöyle der: "*Amyros'un karşısında bulunan Dōtio Ovası'ndaki kutsal Didyma Tepeleri'nde yaşayan bakire gibi, ayağını Boibiados Gölü'nde yıkadı*". Gene burada, Tanrılar Anası Dindymēnē'nin tapınağı vardı. Geleneğe göre Themistoklēs'in karısı ve bazılarının söylediğine göre de kızı orada rahibe olarak hizmet etmişlerdi. Fakat şimdi burada tapınak yoktur, çünkü kent başka bir yere taşınmıştır. Bugünkü kentte Artemis Leukophryēnē Tapınağı bulunur. Bu tapınağın kutsal alanının ölçüleri ve adak eşyalarının sayısı Ephesos'taki tapınaktan daha aşağıdır; fakat kutsal alanın yapılışındaki incelik ve uyum ondan daha çok yüksektir. Ephesos ve Didyme'deki ilk tapınak dışında, ölçü bakımından Asia'da bulunan bütün kutsal yerleri geçer. Eski zamanlarda, Magnēsia'lıların bir Kimmer kabilesi olan Trēr'ler tarafından

tamamen yok edildikleri bir gerçektir. Her ne kadar bunlar uzun süre başarılı bir kavim oldu-
C 648 larsa da daha ileri yıllarda Milētos'lular bu yeri ellerine geçirdiler. Kallinos, Magnēsia'lıların halen zengin ve Ephesos'lulara karşı savaşlarında başarılı olduklarını söyler; fakat Arkhilokhos onların başına gelen felâketten haberdardır ve bunu şöyle dile getirir: "*Thasos'luların acılarına feryat etmeli, Magnēsia'lılarınkine değil*". Bu ifadeden de Arkhilokhos'un Kallinos'tan daha yeni olduğu anlaşılır. Kallinos "*Ve şimdi kudretli Kimmerlerin ordusu ilerledi*" demekte ve açıkça Sardeis'in ele geçirilişine ve böylece daha eski bir Kimmer istilâsına işaret etmektedir.

41 Magnēsia'nın ünlü yerlileri şunlardır: Hatip Hegēsias, herkesten fazla Asia stilinin öncülüğünü yaparak, kurulmuş olan Attika geleneğini yıktı; lirik şair Simos da daha önceki lirik şairlerin sürdüregeldikleri stili bozmuş ve Simoedia'yı[521] kabul etmiştir. Bu stil de sonradan Lysiōedos'lar, Magōedos'lar ve bir küfürbaza ve bu küfürbazın orospusu olan genç bir kıza aşık olan boksör Kleomakhos tarafından küfürbazlar arasında rağbet bulan, lehçede ve stilde ifrata kaçan bir şekilde daha da bozularak değiştirilmiştir. Sōtades küfürbazların konuşmalarını yazan ilk kimsedir. Ondan sonra Aitōlia'lı Aleksandros gelir. Fakat bu iki adamın sözleri, sade konuşmada kullanmalarına karşılık Lysis bunları şarkıya katmıştır; ve ondan daha önce gelen Simos da böyle yapmıştır. Kitara çalarak, şarkı söyleyen

[521] Serbest şarkı stili.

Anaksenor'u tiyatrolar göklere çıkarttı ve Antōnius onu elinden geldiği kadar yüceltti. Bundan böyle kendisine koruyucu askerler vererek onu dört kenttin *tribut exator*'luğuna atadı, ilâveten anavatanının pazar yerinde, boyalı resminde açıkça görüldüğü üzere ona, Zeus Sōsipolis'e adanmış gibi, erguvan kaftan giydirerek saygınlığını büyük ölçüde arttırdı. Onun tiyatroda, kaidesinde "*Seste tanrılara kadar ulaşan bu adam gibi bir şarkıcıyı dinlemek kuşkusuz çok güzel bir şeydir*" yazıtı bulunan bir tunç heykeli vardır. Fakat heykelin kaidesi yeteri kadar geniş olmadığından ve yazıyı yazan, yazıt yerini tam olarak hesaplayamadığından ikinci dizenin son harfini açıkta bırakmış ve böylece bütün kentin bilgisizlik zannı altında kalmasına neden olmuştur. Fakat zamanımızda birçok kimse *dativus*'ları noktasız yazmakta ve hatta noktalı yazıyı şiddetle reddetmektedirler.

42 Magnēsia'dan sonra yol Tralleis'e ulaşır. Mesōgis Dağı solda, yolun sağında, Lydia'lılar, Karia'lılar, Iōnia'lılar, Milētos'lular, Mysia'lılar ve de Magnēsia'nın Aiolis'lileri tarafından işgal edilen Maiandros Irmağı'nın ovası bulunur. Aynı tür topografya Nysa ve Antiokheia'ya kadar devam eder. Tralleis'lilerin kenti, kesik bir trapez
C 649 üzerine, doğu tarafından tahkim edilmiş bir tepede kurulmuştur ve civarındaki bütün yerler iyi korunmuştur. Asia'daki diğer herhangi bir kent kadar, iyi bir şekilde, zengin halk tarafından iskân edilmiştir, daima insanlarından bazıları eyalette baş mevkileri tutmuş ve *Asiarkhes* olmuşlardır. Bunlar arasında aslen Nysa'lı olan fakat, kentin

ününden dolayı oturduğu yeri Tralleis'e taşıyan Pythodōros vardı ve o sadece birkaç kişiyle Pompēïus'un dostu olarak göze çarpardı. Pythodōros iki bin *talanton*'dan fazla olan kralî bir servete sahip oldu. Bu servet, tanrılaştırılmış Caesar tarafından satılığa çıkarılmış; fakat Pythodōros'un Pompēïus'la olan dostluğu sayesinde satıştan kurtarılmış ve kendisi tarafından tümüyle çocuklarına bırakılmıştır. Pythodōros, daha önce sözünü ettiğim şimdiki Pontos Kraliçesi Pythodōris'in babasıdır. Pythodōros daha sonra, benim zamanımda zenginleşmiştir. Gene bir eğitim adamı ve saygı değer, ciddî bir kişi olan ve Zeus Larisaios Rahipliği'ni elde etmiş bulunan Menodōros da ikbale kavuşmuştur. Fakat o, Dometius Ahenobarbus'a dost olan bir karşıt parti tarafından alt edilmiştir. Dometius, muhbirlerine güvenerek, onu donanmanın isyanına neden olmaktan suçlu buldu ve öldürttü. Tralleis'te, Dionysoklēs ve daha sonra Damasos Skombros gibi ünlü hatipler doğmuştur. Tralleis'in Argos'lular ve Trakyalı bazı Tral'ler tarafından kurulduğu söylenir. İsmini de buradan almıştır. Kent Mithridatēs Savaşları sırasında kısa bir süre Kratippos'un oğulları olan tiranlar tarafından yönetilmiştir.

43 Nysa, Mesōgis Dağı'nın yanındadır, büyük bir kısmıyla dağın meyillerine yayılmıştır ve çifte kenttir. Sel akıntısından meydana gelmiş bir boğazla ikiye ayrılmıştır ve bir yerdeki köprü iki kenti birleştirir. Kentin bir tarafında, sel sularının akması için yer altından gizli bir kanalı olan, bir amfitiyatroyla süslenmiştir. Tiyatronun yanında

iki tepe vardır. Birinin eteğinde Gençler *Gymnasion*'u, diğerinkinde ise pazar yeri ve daha büyükler için bir *gymnasion* bulunur. Ova, Tralleis'te olduğu gibi güneye doğru uzanır.

44 Tralleis'le Nysa arasında, Akharaka kentinden çok uzak olmayan, Nysa'lılara ait bir köy vardır. Burada çok kıymetli kutsal bir bölgeyle birlikte Plutōnion ve Plutōn'la Korē'nin şapelleri bulunur. Keza kutsal bölgenin daha yukarısında uzanan, doğa bakımından olağanüstü olan, Kharōnion denen bir mağara vardır. Burası için şöyle denir: Hasta olanlar ve buradaki tanrılar tarafından tedavisi emredilenler oraya başvurur ve köyde deneyimli rahipler arasında yaşar. Rahipler, mağarada hastaların uyudukları sırada gördükleri rüyalara göre tedavi şekilleri saptarlar. Bu rahipler aynı zamanda tanrılardan şifa niyaz eden kudretli kimselerdir. Onlar sık sık hastayı mağaraya götürerek, hayvanların inlerinde yaptıkları gibi, birkaç gün yiyecek vermeden yalnız başlarına sukûnette bırakırlar. Bazı zamanlar hasta kendi rüyalarını da dikkate alır; fakat genellikle hastaları ayinlere sokan ve onlara öğütler veren rahiplerdir. Onlardan başka herkese bu yer
C 650 yasak ve öldürücüdür. Akharaka'da her yıl bir festival düzenlenir ve bu sırada özellikle bu festivali kutlayanlar, bütün bu şeyleri duyup görebilirler. Festivalde bir de öğleye doğru *gymnasion*'un erkek çocukları ve gençleri çıplak, yağlanmış olarak, bir boğayı aceleyle mağaranın içine sürüklerler ve başı boş bırakılan boğa ileri doğru kısa bir mesafe gider, düşer ve son nefesini verir.

45 Nysa'dan otuz *stadion* uzaklıkta, Tmōlos Tepesi'ni ve Mesōgis denen dağı geçtikten sonra, Mesōgis'in güney bölgesine doğru, Leimōn denen bir yer vardır. Oraya Nysa'lılar ve hemen hemen bütün halk, bayramlarını kutlamaya giderler. Leimōn'dan uzak olmayan ve aynı tanrılara kutsal kılınan arazide toprağın içine doğru bir giriş vardır ki, bunun aşağıya, Akharaka'ya doğru uzandığı söylenir. Ozan, "*Asia Çayırlığı'nda*" dediği zaman bu çayırlığı anlatmak ister; ve civarında Kaïstros Irmağı'nın aktığı, Asios'un ve Kaïstros'un *heroon*'unu gösterirler.

46 Öyküye göre, Lakedaimon'dan gelmiş Athymbros, Athymbrados ve Hydrēlos adlı üç kardeş kendi isimlerine göre adlandırılan üç kent kurmuşlardır; fakat bu kentler sonradan, yetersiz şekilde iskân edildiklerinden Nysa, bunlarda oturanlar tarafından kurulmuştur; fakat halen Athymbros Nysa'lılar tarafından gerçek kurucuları olarak kabul edilir.

47 Nysa yakınında, Maiandros Irmağı'nın öte kıyısında, önemli yerleşmeler vardı. Koskinia ve Orthōsia'yı kast ediyorum. Irmağın bu kıyısında Briula, Mastaura ve Akharaka ve kentin yukarı kısmında dağda, Aromeus denen en iyi Mesōgitēs şarabının edildiği, Aroma vardır.

48 Nysa'da doğmuş olan ünlü kişiler şunlardır: Panaitos'un en iyi öğrencilerinden olan stōik filozof Apollōnios. Aristarkhos'un öğrencisi olan Menekratēs ve onun oğlu Aristodēmos. Ben gençken ve Aristodēmos'un yaşlılık çağında, onun bütün derslerine Nysa'da devam etmiştim.

Aristodēmos'un kardeşi Sōstratos ve diğer bir Aristodēmos ve Büyük Pompēïus'u yetiştirmiş olan yeğeni, önemli gramerciler olduklarını kanıtlamışlardır. Fakat benim hocam da retorik okuturdu ve hem Rhodos'ta ve hem de doğduğu memlekette iki okulu vardı. Sabahları retorik öğleden sonraları da gramer öğretirdi. Roma'da Büyük Pompēïus'un çocukları için görevliyken, sadece gramer öğretmekle yetinmişti.

II

1 Şimdi Maiandros'un öte kıyısına geliyoruz. Geriye kalan anlatılacak kısımlar tümüyle
C 651 Karia'lılara aittir. Lydia'lılar ve Karia'lılar artık bir arada yaşamadıklarından, Milētos'lular ve Mysia'lılar tarafından deniz kıyısında işgal edilmiş olan bir bölümün dışında kalan bütün ülkeyi Karia'lılar ele geçirmiştir. Şimdi, kıyının başlangıcı Rhodos'luların kıyıdaki Peraia'sı ve bitimi de Milētos'luların Poseidōn'udur. İç kısımlarda Tauros'un etekleri Maiandros Irmağı'na kadar uzanır. Pamphylia Lykia sınırının başlangıcı olan Khelidoniai denen adaların üst kısmında bulunan dağların Tauros'un başlangıcını oluşturduğu ve bu nedenle Tauros'un buradan yükseldiği söylenir. Fakat gerçek şudur ki, Lykia'nın tümü, dış kısımlara doğru ve güney yanında, ta Rhodos'luların Peraia'sından başlayan ve Kibyra'lıların ülkesinden geçen Tauros'un bir dağ dizisiyle ayrılmıştır. Buradan itibaren dağ sırası devam eder; fakat daha çok alçaktır ve artık Tauros'un bir kısmı olarak kabul edilmez. Çünkü bunlar yükseliş ve alçalışlarıyla, bölücü bir duvar durumu göstermeksizin, eşit olarak bütün ülkeye enine, boyuna yayılmıştır. Körfezin girinti ve çıkıntılarını izleyerek, kıyı boyunca yapılan gezinin tümü dört bin dokuz yüz ve sadece Rhodos'luların Peraia'sının etrafını dolaşmak bin beş yüz *stadion*'dur.

2 Rhodos'luların Peraia'sı, Rhodos'luların toprakları olan Daidala'dan başlar ve gene Rhodos'luların topraklarında olan Phoiniks Dağı denilen yerde son bulur. Peraia'nın açığında, Rhodos'tan yüz yirmi *stadion* uzakta olan Elaiussa Adası uzanır. İkisi arasında batıya doğru Daidala'dan Kilikia, Pamphylia ve Lykia'nın kıyı boyunca düz bir çizgi üzerinde gemiyle gidilirse zengin limanları olan Glaukos denilen bir körfeze, sonra bir burun ve tapınak olan Artemision'a daha sonra da Lēto'nun kutsal bölgesine gelinir. Bunun yukarısında denizden altmış *stadion* kadar içerde Kalynda denen kent bulunur; en sonra da Kaunos ve Kaunos yakınında derinliği nedeniyle ticaret gemilerinin geçişine elverişli olan Kalbis'e gelinir; ve her ikisi arasında Pisilis yer alır.

3 Kent[522], kapatılabilen bir limana ve tersanelere sahiptir. Kentin yukarısı da tepe üzerinde bir kale olan Imbros uzanır. Her ne kadar ülke verimli ise de, herkesçe kabul edildiği üzere kentin, sonbaharda olduğu gibi yazın da sıcaktan, meyve bolluğundan ötürü fena bir havası vardır. Gerçekten aşağıdaki türden küçük öyküler üst üste tekrarlanır. Kitaracı Stratonikos Kaunos'luların acınacak derecede solgun olduğunu görerek, "*İnsanların ömrü de yapraklarınkine denkti*" dizesiyle düşüncelerini belirtir; ve halk onun kentin hastalıklı olduğunu düşünerek kendileriyle alay
C 652 ettiğinden yakınınca, "*Orada, etrafta cesetler dolaşırken, bu kente hastalıklı diyerek, o denli küstah mı olmalıydım*" diye yanıtlar. Bir keresinde Kaunos'-

[522] Kaunos.

lular Rhodos'lulara karşı ayaklanmışlardı; fakat Romalıların aldığı bir mahkeme kararıyla gene onlara bağlandılar. Molōn'un "*Kaunos'lular Aleyhine*" başlıklı bir konuşması bugüne kadar kalmıştır. Onların Karia'lılarla aynı dili konuştukları; fakat Krēta'dan geldikleri ve kendi geleneklerini sürdürdükleri söylenir[523].

4 Buradan hemen sonra, bir limanı ve Lēto'nun kutsal bir alanı bulunan, küçük Physkos kentine ve sonra engebeli bir kıyıya, Lōryma'ya ve ülkenin bu kısmındaki en yüksek dağına gelinir. Bu dağın tepesinde dağla aynı adı taşıyan Phoiniks Kalesi vardır ve dağdan dört *stadion* uzaklıkta çevresi sekiz *stadion* kadar olan Elaiussa Adası uzanır.

5 Rhodos'luların kenti Rhodos'un doğu burnundadır; limanları, yolları, suları ve gelişimi bakımından genellikle ötekilerden o kadar üstündür ki ona eşit diğer bir kentten söz etmem olanaksızdır, hatta hemen hemen eşit veya daha az üstün olanından dahi. İyi düzeninden, genellikle devlet işlerinin yönetimindeki ihtiyat ve korsanlığın üstesinden gelerek Romalıların ve Romalılarla Hellenlerin tarafını tutan bütün kralların dostu oldu. Bu nedenle sadece bağımsız kalmamış, aynı zamanda da birçok adak sunusuyla bezenmişti, bunların birçoğu Dionysion[524] ve *gymnasion*'da[525], bir kısmı da başka yerlerde bu-

[523] Kökenleri, dilleri ve gelenekleri hakkında bk. Herodotos, i. 172.

[524] Kentin bir semti.

[525] Kentin bir semti.

lunuyordu. Bunların en iyileri şunlardır, önce Hēlios'un[526] Kolossos'u ki, onun hakkında *iambik* dizenin yazarı[527] *"Lindos'lu Khares'in yapıtı yükseklikte yedi kere on kübit"*[528] demektedir. Fakat o, şimdi bir depremde yıkılmış olduğundan dizinden kırık bir durumda yerde yatmaktadır. Bir kehanete uyarak halk onu tekrar ayağa kaldırmamıştır. O, zamanındaki adak sunularının en iyisiydi (genel bir kanıyla, yedi harikadan biri olarak kabul ediliyordu). Aynı zamanda Prōtogenēs'in, Ialysos ve ayakta bir sütuna dayanmış ve baş ucunda erkek bir keklik duran Satyros resimleri de vardır. Bu resim yeni konduğu zaman, halk o kadar şaşırdı ki, sanki keklik gerçektenmiş gibi onu tutmak istedi ve gerçekten büyük bir başarıyla çizilmiş olan Satyros'u görmezlikten geldi. Fakat, keklik yetiştiricileri evcilleştirdikleri kekliklerini resmedilmiş olan kekliğin karşısına yerleştirerek ve onları resme doğru öttürerek, insanları oraya yığdıkları için, Satyros'u görmezlikten gelenlerden daha fazla şaşkındılar. Prōtogenēs, yapıtının can alıcı kısmının aşağılatıldığını görünce, kutsal alanın yöneticilerinden kendisine kekliği silmesi için izin verilmesini rica etti ve öyle de yaptı. Yönetim
C 653 kurulları demokratik değilse de Rhodos'lular genellikle halkçıdırlar. Şimdi de yoksul halkın çoğuna bakmak isterler. Buna uygun olarak halkın erzak eksikleri tamamlanır ve bu ge-

---

[526] Güneş Tanrısı.

[527] Adı bilinmiyor.

[528] Dirsekten orta parmağın ucuna kadar ölçülen, eski bir ölçü.

reksinme, atadan kalma belirli gelenekle, hâli vakti yerinde olanlar tarafından üstlenilir, erzak eksiğinin tamamlayan belirli dinsel birlikler vardı[529]. Böylece hem yoksul kişi yiyeceğini sağlar, hem de kentte, özellikle donanmanın kuvvetlenmesi için, yararlı adamlar eksilmezdi. Dış limanlara gelince, bunlardan bazıları gizli tutuluyordu ve genellikle halka buraları yasaklanmıştı ve onlar hakkında casusluk yapan veya içlerine giren bir kimsenin cezası ölümdü. Burada da Massalia ve Kyzikos'ta olduğu gibi, hatta herhangi bir yerden daha fazlasıyla, mimarlarla, savaş araçları yapımıyla ve silah depolarıyla ilgili her şey özel bir dikkate konu oluyordu.

6 Rhodos'lular, Halikarnassos, Knidos ve Kōs halkı gibi Dōr'dur, çünkü Megara'yı kuran Dōr'ların bazıları Kodros'un ölümünden sonra orada kaldılar, diğerleri Argos'lu Althaimenēs'le birlikte Krēta'nın kolonizasyonuna katıldılar ve diğerleri de Rhodos'a ve az önce saydığım kentlere dağıldılar. Fakat bu olaylar Homēros'un sözünü ettiklerinden daha geçtir, her ne kadar Rhodos ve Kōs için bu olağan ise de, Knidos ve Halikarnassos o sıralarda mevcut değillerdi, bunlar Heraklid'ler tarafından iskân edilmişlerdir. Tlēpolemos erginliğe erişince "*Öz babasının yaşlanmış olan sevgili amcası Likymnios'u öldürdü ve hemen kendine gemiler yaptı ve büyük sayıda ordu toplayınca göçe başladı*"[530]. Ozan, sonra söze şöyle de-

[529] Bunlar varlıklı vatandaşlar tarafından kurulmuş ofislerdir. Vatandaşlar âdet üzere, rotasyona uyularak varlıklarına göre görevlendirilirlerdi.

[530] *Iliada*, ii. 662.

vam ediyor: *"Göçü sırasında Rhodos'a geldi ve orada halkı, üç kabileye bölünerek yerleşti"*: ve o zaman kentleri adlandırdı, *"Lindos, Ialysos ve Sütbeyazı Kameiros"*[531], Rhodos'luların kenti henüz kurulamamıştı. Ozan, daha sonra hiçbir yerde isim olarak Dōr'lardan söz etmez; fakat şayet Heraklēs ve Likymnios'un burada yerleştikleri gerçekse belki de Aiol'lere ve Boiōtia'lılara işaret etmiştir. Fakat, eğer başkalarının söylediği gibi, Tlēpolemos Argos ve Tiryns'ten çıktıysa, bu yüzden kolonizasyon Dōr olamaz, çünkü kolonizasyonun Heraklid'lerin dönüşünden önce meydana gelmesi gerekirdi. Homēros Kōs'lular hakkında da şöyle der: *"Bunlar Heraklēs oğlu Kral Thessalos'un iki oğlu, Antiphos ve Pheidippos tarafından yönetildiler"*[532] ve bu isimler Dōr'dan ziyade halkın, Aiol kökenine işaret eder.

7 Daha önceki zamanlarda Rhodos, Ophiussa, Stadion ve Telkhin'lerin, adayı ele geçirip is-
C 654 kân edişinden sonra Telkhinis olarak adlandırılmıştır. Bazı kimseler Telkhin'lerin "iftiracı" ve "büyücü" olduklarını, Styks'in suyunu sülfürle karıştırıp hayvanları ve bitkileri yok etmek amacıyla akıttıklarını söylerler. Fakat bazıları da bunun tersini, bunların sanat ve işçilikte üstünlük sağladıklarından beri, rakip işçiler tarafından iftiraya uğratılarak kötü bir üne sahip olduklarını ve onların önce Krēta'dan Kıbrıs'a, sonra da Rhodos'a geldiklerini ve bunların demir ve pirinci ilk işleyenler olduğunu ve Kronos'a tırpanı bunların

---

[531] *Iliada*, i. 656.
[532] *Iliada*, ii. 678.

yaptığını söylerler. Onları zaten daha önce de anlatmıştım[533]. Fakat onlarla ilgili efsaneler çok olduğundan, şayet bir şey atladımsa diye, aradaki boşlukları doldurmak için bunları özetlemem gerekti.

8 Telkhin'lerden sonra, efsanevî öyküye göre Heliad'lar adayı ele geçirdiler ve bunlardan biri olan Kerkaphos ve karısı Kydippē'den doğan çocuklar kendi isimlerine göre adlandırılan "*Lindos, Ialysos ve Sütbeyazı Kameiros*" kentlerini kurdular. Fakat bazıları, bunları Tlēpolemos'un kurduğunu ve onlarla Danaios'un aynı adları taşıyan kızlarının isimlerini verdiğini söyler.

9 Şimdiki kent, söylentiye göre, Peloponnēsos Savaşları sırasında Peiraios kentini kuran mimar tarafından kurulmuştu. Peiraios önce, iki sur duvarını yıkan Lakedaimonia'lılar sonra da, Romalı Komutan Sulla tarafından kötü bir şekilde tahrip edildiği için artık ayakta değildir.

10 Rhodos'luların denizde başarılı oluşları, sadece şimdiki kent kurmalarından sonra olmadığı söylenir, hatta onlar Olympiad Oyunları'nın kuruluşundan yıllarca önce kavimlerin selâmetini güvenlik altına almak için, anavatanlarından uzaklara doğru yelken açtılar. O zamandan beri Ibēria'ya kadar gittiler ve bu sırada sonradan Massaliōt'ların ele geçirdikleri Rhodos'u, Opik'ler arasında Parthenopē'yi ve Dauni'ler arasında Kōs'lularla birlikte Elpia'yı kurdular. Bazıları Gymnēsias adlı adaların, Trōia'dan ayrılışlarından son-

[533] Strabōn, x. 3. 7; 19.

ra, bunlar tarafından kurulduğunu söyler ve Timaios'a göre, bunların büyüğü yedi adadan sonra -Sardinia, Sicilya, Kıbrıs, Krēta, Euboia, Kyrnos ve Lesbos- gelen adaların en büyüğüdür. Fakat bu doğru "*Gymnetes*"e[534] Fenikeliler tarafından "Balearides" dendiği söylenir ve bu nedenle Gymnēsias Adaları Balearides adını taşır. Rhodos'luların bazıları Khōnia'daki Sybaris çevresinde yerleştiler. Ozan, dahi, eski zamanlarda Rhodos'luların tatmış olduğu başarıya tanıklık eder görülmekte ve öncelikle üç kentin ilk kuruluşundan söz etmektedir: "*Ve orada onun*[535] *kavmi üç kabileye bölünerek yerleşti ve onlar tanrıların ve insanların efendisi olan Zeus tarafından ilgi gördüler*
C 655 *ve Kronos'un oğlu tarafından onların üzerine olağanüstü bir zenginlik saçıldı*"[536]. Diğer yazarlar bu dizeleri bir mitosa dayandırırlar ve Pindaros'un bildirdiği gibi Athēna, Zeus'un başından doğduğu zaman adaya[537] altın yağdığını söylerler. Adanın çevresi dokuz yüz yirmi *stadion*'dur.

11 Bir kimse adayı sağında bırakarak kentten yelken açarsa, önce tepeye yerleşmiş bir kent olan ve uzaklarda güneye ve aşağı yukarı Aleksandreia[538] doğrultusunda bulunan Lindos'a gelir. Lindos'ta, Danaïos'un kızları tarafından kurulmuş olan Athēna'nın ünlü tapınağı vardır. İlk zamanlar Lindos'lular, Kameiros'lular ve Ialy-

[534] Hellen ordusunda yaya askeri.
[535] Heraklēs'i kastediyor.
[536] *Iliada*, ii. 668.
[537] Rhodos Adası.
[538] Strabōn, i. 4. 1 v.dd. Rhodos ve Aleksandreia aynı meridyen üzerindedir.

sos'luların da olduğu gibi kendi kurdukları bağımsız bir hükümetin yönetimindeydiler. Fakat bundan sonra Rhodos'ta hepsi bir araya geldiler. Yedi Bilge Kişi'den biri olan Kleobulos Lindos'un yerlisiydi.

12 Lindos'tan sonra bir kale olan Iksia'ya ve Mnasyrion'a, sonra buradaki dağların en yükseği ve Zeus Atabyrios için kutsal olan Atabyris'e, sonra Kameiros'a, sonra üst kısmında Okhyrōma adını taşıyan bir *akropolis*'i bulunan Ialysos Köyü'ne, ondan sonra yaklaşık sekiz *stadion* uzaklıkta olan Rhodos'luların kentine gelinir. Bunların arasında bir burun olan Thoantion uzanır ve genellikle Thoantion'dan sonra, daha önce de işaret ettiğim gibi[539] Khalkia ve Khalkia'nın komşusu olan Sporad'lar bulunur.

13 Komutan ve atlet olarak anmaya değer pek çok kimse Rhodos'ludur. Bunların arasında filozof Panaitios'un ataları bulunuyordu; devlet adamları, retorikçiler[540] ve filozoflar arasında, Panaitios ve Stratoklēs ve peripatētik'lerden[541] biri olan Andronikos ve stōik Leōnidēs ve onların zamanından önce; Praksiphanēs, Hierōnymos ve Eudēmos vardır. Her ne kadar Poseidōnios Syria Apameia'sından ise de, Rhodos'ta devlet işleriyle uğraştı ve öğretmenlik yaptı. Konuşmacı Meneklēs'in öğrencileri olan Apollōnios Mala-

[539] Strabōn, x. 5. 14.
[540] Belagâtçı.
[541] Aristotelēs'in felsefesine bağlı olanlar.

kos[542] ve Molōn[543] için de durum aynıdır, çünkü onlar Alabanda'lı idiler. Apollōnis Malakos burada Molōn'dan önce oturmaya başlamıştır ve daha sonra Molōn geldiğinde birincisi ona, sen bir *"Geç elthon'sun"*[544] yerine *"Sen bir genç Molōn'sun"*[545] dedi. Herakleia'yı yazan Peisandros da Rhodos'ludur ve benim zamanımın Aristoklēs'i gibi gramerci Simnias da öyledir. Trakyalı Dionysios ve Argonaut'ları yazan Apollōnios her ne kadar Aleksandreia'lı ise de, Rhodos'lu olarak adlandırılırdı. Rhodos için yeteri kadar söyledim.

14 Rhodos'tan sonra gelen Karia kıyısını soracak olursanız, kıyı Eleus ve Lōryma'dan başlayarak geriye, kuzeye doğru keskin bir dönüş yapar ve buradan öteye yolculuk yaklaşık beş bin *stadion* veya bu uzaklıktan biraz daha kısa bir meridyen doğrusu meydana getirerek Propontis'e kadar düz bir çizgi şeklinde uzanır. Bu doğru boyunca Karia, Trōia, Kyzikos dolaylarındaki kısımlar, Byzantion ve ayrıca Iōnia'lılar ve Aiolis'li-
C 656 ler bulunur. Lōryma'dan sonra Kynos Sema'ya ve bir ada olan Symē'ye gelinir.

15 Sonra, çifte limanlı Knidos'a gelinir. Bunlardan biri açık, diğeri ise *trier*'leri[546] içine alabilen, yirmi gemilik bir donanma merkezi olan ve de kapatılabilen bir limandır. Ondan uzakta,

---

[542] M.ö. 120 yıllarında Rhodos'ta belagât öğretmiştir.

[543] Apollōnios Molōn, Strabōn, xiv. 2. 3.

[544] *Elthon*, "gelen kişi" yerine genel olarak kullanılan bir sözcüktür.

[545] Burada *Molon*, "gelen kişi" anlamındadır ve şiir dilidir ve oldukça nadir kullanılır.

[546] Eskiçağ'da, üç sıra kürekli savaş gemisi.

yaklaşık olarak çevresi yedi *stadion* olan ve bir tiyatroyu andırır şekilde, görkemle yükselen ve karaya mendireklerle bağlantılı olan bir ada uzanır ve bir bakıma bu, Knidos'u bir çifte kent yapar. Halkının büyük bir kısmı, her iki limanı da gözden saklayan adada yaşar. Onun karşısında açık denizde Nisyros vardır. Tanınmış Knidos'lular şunlardır: Önce Platōn'un dostlarından olan matematikçi Eudoksos, sonra bir tarihçi ve peripatētik'lerden olan Agatarkhidēs ve benim zamanımda, onu çok büyük etkisi altına almış olan tanrılaştırılmış Caesar'ın dostu Theopompos ve onun oğlu Artemidōros. Artakserksēs'e hekim olarak hizmet etmiş, "*Assyrika*" ve "*Persika*" adlı eserleri yazmış olan Ktēsias da oradadır. Knidos'tan sonra denizden içerde yerleşmiş küçük kasabalar olan Keramos ve Bargasa'ya gelinir.

16 Sonra, önceleri Zephyra olarak adlandırılan, Karia hükümdarlarının kralî ikametgâhı olan Halikarnassos'a gelinir. Yedi Harika'dan biri, Mausōlos'un türbesi buradadır. Artemisia tarafından, kocasının onuruna yaptırılmış bir anıttır. Salmakis adındaki ünlü çeşme de buradadır. Ondan su içenlerin tümünü kadınsı yapmasının nedenini bilemiyorum. Öyle görülüyor ki, bir erkeğin kadınlaşması havaya veya suya bırakılmıştır. Lâkin böyle değildir, daha ziyade zenginlik, zevk ve sefahat düşkünü yaşantı, işte bunlar kadınlaşmanın nedenleridir. Halikarnassos'un bir *akropolis*'i vardır ve kentin dışında Arkonnēsos uzanır. Onu, diğerleri arasında kolonize edenler şunlardır: Anthes ve bir miktar Trōizen'li. Halikarnassos'un yerlilerine gelince: Turion'un kolo-

nizasyonuna katıldığı için sonradan Turion'lu olarak anılan tarihçi Herodotos; Kallimakhos'un dostu şair Herakleitos ve benim zamanımın tarihçisi olan Dionysios.

17 Bu kentte, Büyük İskender tarafından zorla ele geçirildiği zaman, bir terslikle karşılaşıldı. Karia'lıların Kralı Hekatomnos'un üç oğlu; Mausōlos, Hidrieus ve Piksōdaros ve iki kızı vardı. Kardeşlerin en büyüğü Artemisia'yla, ikinci oğlan Hidrieus diğer kız kardeş Ada'yla evlendi. Mausōlos kral oldu, çocuksuzdu, ülkeyi yukarıda sözünü ettiğimiz mezarı yaptırmış olan karısına bıraktı. Fakat o üzüntüden bitkin bir duruma düştü ve kederinden öldü ve ondan sonra Hidrieus kral oldu. O da bir hastalıktan ölünce
C 657 karısı Ada onun yerine geçti; fakat Hekatomnos'un geriye kalan oğlu Piksōdaros tarafından sürgüne gönderildi. Piksōdaros, Pers yanlısı olduğundan, ülkeyi paylaşmak üzere bir satrap gönderilmesi için haber yolladı[547]. O da ölünce satrap Halikarnassos'u eline geçirdi. Büyük İskender geldiği zaman, satrap kuşatmaya karşı koydu. Satrap'ın karısı, Piksōdaros'un Kappadokia'lı bir kadın olan Aphēnis'ten doğan kızı Ada'ydı. Fakat Hekatomnos'un kızı olan, Piksōdaros tarafından sürgüne gönderilen Ada, Büyük İskender'e kendisinin elinden alınmış olan krallığını ihya etmesi için yalvardı ve ülkenin ayaklanma halinde olan kısımlarıyla ve bunların elebaşlarıyla ilişkisi olduğunu söyleyerek onu ikna etti ve onunla iş birliği vaadinde bulundu; ve ona

[547] Perslere.

bizzat kendi oturduğu Alinda'yı verdi. O da bunu kraliçe olarak atadı ve *akropolis* dışında (bir çifte kentti) kent ele geçirildiğinde, kendisini *akropolis*'in kuşatılmasıyla görevlendirdi. Kuşatma artık bir kızgınlık ve kişisel düşmanlık haline gelince burası da kısa bir süre sonra ele geçirildi.

18 Bundan sonra Myndos'lulara ait Termerion Burnu'na gelinir. Onun karşısında karadan kırk *stadion* uzaklıkta, Kōs'un bir burnu olan Skandarion uzanır ve Kōs Burnu'nun yukarısında Termerōn denen bir yer vardır.

19 Kōs'luların kenti eskiden Astypalaia diye adlandırılırdı ve halk yine deniz üzerinde başka bir yerde yaşardı. Sonradan bir kargaşalık nedeniyle Skandarion yakınındaki şimdiki kente yerleştiler ve kentin adını Kōs olarak değiştirdiler. Şimdi kent geniş değildir; fakat hepsinden en iyi iskân edilmiş olanıdır. Bir kimse açık denizden onun kıyısına doğru gelirse seyretmesi pek hoştur. Adanın büyüklüğü yaklaşık beş yüz elli *stadion*'dur. Her taraf meyveliklerle donatılmıştır. Khios ve Lesbos gibi şarabıyla ün yapmıştır. Güneye doğru Lakētēr adlı bir burun vardır. Buradan Nisyros'a uzaklık altmış *stadion*'dur. Lakētēr'in yanında Halisarna denilen bir yer bulunur ve batıda Drekanon ve Stomalimnē olarak adlandırılan bir köy vardır. Şimdi Drekanon kentten yaklaşık iki yüz *stadion* kadar uzaktır, Lakētēr'e ulaşmak için ise otuz beş *stadion*'luk bir yol daha gitmek gerekir. Civarda, fazlasıyla ünlü ve sayısız adak sunularıyla dolu bir tapınak olan Asklēpieion bulunur. Bu sunular arasında Apellēs'in Antigonos'u ve vaktiyle burada duran Anadyomenē

Aphroditē'si[548] vardı; fakat şimdi o Roma'da tanrılaştırılmış Caesar'a ithaf edilmiştir, böylece Augustus babasına, ailesinin kadın kurucusunu ithaf etmiş oluyordu. Tablo karşılığı Kōs'luların gerçekleştirilen vergiden yüz *talanton*'luk bir indirimi geri aldıkları söylenir. Söylentiye göre, Hippokratēs tarafından yapılan perhiz uygulaması çoğunlukla buradaki adak tabletlerinde kayıtlı olan tedavi şekillerinden çıkarılmıştır. O, o zamanlar Kōs'un ünlü kişilerinden biriydi, keza hekim Simos da; aynı zamanda, eleştirmen ve şair
C 658 de olan Philētas'ın da olduğu gibi. Benim zamanımda Kōs'lulara tiran olarak hükmeden Nikias; peripatētik'lerin[549] öğrencisi ve mirasçısı olan Aristōn ve Nikias'ın siyasî karşıtı olan tanınmış arp çalgıcısı Theomnēstos adanın yerlileriydi.

20 Kıtanın kıyısında Myndos topraklarında bir burun olan Astypalaia ve Zephirion uzanır. Ondan sonra bir liman olan Myndos'a ve Myndos'tan sonra da bir kent olan Bargylia'ya gelinir. İkisi arasında bir liman olan Karyanda ve keza aynı adı taşıyan, Karyanda'lıların yaşadığı bir ada vardır. Eski tarihçi Skylaks burada doğmuştu. Bargylia'nın yanında Artemis Kindyas Tapınağı vardır. Onun dolaylarına yağmurun kendini hissettirmeden yağdığına inanılırdı. Burada vaktiyle Kindyē adına bir yer bulunuyordu. Bargylia'dan, dikkati çeken bir kişi vardı. Bu, Lakōn[550] diye anı-

[548] Bu da Apellēs'in bir tablosuydu.
[549] Aristotelēs felsefesine ait.
[550] Lakonia'lı.

lan Dēmētrios'un hocası olan Epikuros'çu Prōtarkhos'tur.

21 Sonra, karaya yakın bir adada bulunan Iasos'a gelinir. Bir limanı vardır ve halk geçiminin çoğunu denizden sağlar, çünkü denizde balık boldur; fakat ülkenin toprağı çokça fakirdir. Gerçekten halk bununla ilgili olarak Iasos'a ait öyküler uydurur. Bir kitara şarkıcısı konser verirken bütün halk bir süre onu dinler; fakat balık satışını duyuran çan çalınca, ağır işiten bir kişi dışında herkes onu bırakarak balık pazarına yönelir. Bunun üzerine kitara'yla şarkı söyleyen ona der ki: "*Bayım bana verdiğiniz onurdan ve müzik sevginizden dolayı size minnetarım, çünkü bütün ötekiler çanın sesini duydukları an hepsi gittiler*". Adam der ki: "*Ne söylüyorsun çan çalmış mıydı?*" ve şarkıcı "*Evet*" deyince, adam "*Uğurlar olsun*" der, kalkar ve uzaklaşır. Diyalektçi Diodōros burada doğmuştu. Başlangıçtan beri Kronos takma adını taşır, çünkü onun ustası Apollōnios Kronos adını taşırdı; fakat gerçek Kronos'un itibarı eksilince takma ad olarak ona geçti.

22 Iasos'tan sonra Milētos'luların Poseidōn'una gelinir. İç kısımda işarete değer üç kent vardı: Mylasa, Stratonikeia ve Alabanda. Diğerleri bunlara veya kıyıdaki başka kentlere bağlıdırlar. Bunlar arasında Amyzōn, Heraklia, Eurōmos ve Khalkētōr bulunur. Bunlar için söyleyecek az şey vardır.

23 Fakat Mylasa'ya gelince: O son derece verimli bir ovadır; ve ovanın yukarısında kule gibi bir tepe ve en iyi beyaz mermer ocağı bulunan bir

dağ yükselir. Şimdi bu ocak büyük yarar sağlamaktadır, çünkü burası yapılar ve özellikle tapınakların yapımı ve diğer genel yapıtlar için bol miktarda ve kolay çıkartılabilen bir taş kaynağıdır. Bu nedenle kent diğerlerinden fazla olarak her şekilde portiklerle ve tapınaklarla süslenmiştir. Fakat, kimin bu kadar akılsızca, böyle bir kayalığın hâkim olduğu, dik bir yokuşun eteğinde
C 659 kenti kurduğuna pekalâ şaşılabilir. Bu nedenle, komutanlardan birisinin bu duruma şaşarak şöyle dediği söylenir: "*Şayet bu kenti kuran adam korkmadıysa, hiç de mi utanmadı?*" Mylasa'lıların iki Zeus tapınağı vardır, Zeus Osogō ve Zeus Labrandēnos. Birincisi kentin içindedir, Labranda ise kentten uzakta Alabanda üzerinde Mylasa'ya ulaşan geçidin yanında, dağ üzerinde yerleşmiş bir köydür. Labranda'da eski bir şapel ve Zeus Stratios'un bir heykeli vardır. Bütün çevre halkı ve Mylasa'lılar tarafından kutsanır. Üzerinde, onların kutsal tören alayının yürüdüğü ve kutsal olarak tanınan ve şapelden Mylasa'ya kadar altmış *stadion* tutarında olan taş döşemeli bir yol vardır. Rahiplik görevi, yaşam boyunca kentin en seçkinleri tarafından yapılırdı. Şimdi bu tapınaklar özellikle kente aittir; fakat Karia Zeus'una ait olan bir üçüncü tapmak vardır ki, bütün Karia'lıların genel mülkiyetindedir ve kardeş olarak aynı zamanda bunda Lydia'lıların ve Mysia'lıların da payı vardır. Mylasa'nın en eski zamanda sadece bir köy olduğu söylenir. Orası Hekatomnos hanedanından gelen Karia'lıların anavatanı ve ikametgâhıydı. Kent Physkos'ta denize en yakındır ve burası onların limanıdır.

24 Benim zamanımda Mylasa'da iki ünlü kişi vardı. Euthydēmos ve Hybreas. Her ikisi de bir zamanlar kentin konuşmacısı ve lideriydi. Şimdi Euthydēmos, atalarından büyük servete ve yüce bir üne kavuşarak ve bunlara kendi zekâsını da katarak sadece anavatınında değil; fakat Asia'da dahi en ileri onura lâyık olarak düşünülür. Hybreas'a gelince: O hem okulunda tarih anlatırdı, hem de hemşerilerinin doğruladıkları gibi babası ona bir katır sürücüsü ve odun taşıyan bir katır bırakmıştı ve o, bunlar bir süre, bu sayede geçimini sağlayarak tarafından desteklenerek kısa bir süre için Antiokheia'lı Diotrephes'in öğrencisi oldu ve sonra geri geldi ve "kendisini *agora* dinî törenleri ve ayinleri rahipliğine verdi". Bu dinî tören ve ayinlerde "çevresini tahrik edince" ve az da para kazandığından kendini devlet işlerine vermeye ve forum konuşmacılarını yakından izlemeye başladı. Çabucak iktidarda ilerledi ve Eutydēmos'un sağlığında; fakat özellikle onun ölümünden sonra kentin hâkimi olunca büyük hayranlık kazandı. Eutydēmos, yaşadığı sürece kente kuvvetli bir şekilde hâkim ve o derecede de yararlı oldu. Şöyle ki: Onunla ilgili gaddarca bazı şeyler olmuş ise bile, bunlar kent için iyi şekilde sonuçlandığından affedilmiştir. Hybreas'ın, yaptığı bir konuşmanın sonuna doğru söylediklerini halk alkışladı, "*Euthydēmos, sen kent için se-*
C 660 *ninle de sensiz de yaşıyamıyacağımız gerekli bir belâsın*". Hybreas çok hızla yükseldi, hem iyi bir vatandaş hem de iyi bir konuşmacı olarak ün yaptı fakat Labiēnus'a karşı politik muhalefitinde yalnız kaldı. Şöyle ki: Karşıtları silahsız ve barış

yanlısı oldukları için, bir ordu ve müttefik bir Part kuvvetiyle kendilerine karşı gelen Labiēnus'a teslim oldular. Fakat her ikisi de hatip olan Laodikeia'lı Zēnōn ve Hybreas teslim olmayı reddettiler ve kentlilerin ayaklanmasına neden oldular. Partlar o sırada Asia'ya sahiptiler. Bazı beyanlarıyla Hybreas, çılgınlıklarla dolu asabî yaradılışta bir genç olan Labiēnus'u tahrik etti. Labiēnus kendisini Part imparatoru ilân edince, Hybreas "*Bundan böyle ben de kendimi Karia imparatoru ilân ediyorum*" dedi. Bu yüzden Labiēnus, zaten düzenli bir şekilde bulunan Asia'daki Romalı askerlerden kurulu *legio*'larla kente karşı harekete geçti. Labiēnus, Hybreas'ı yakalamadı, çünkü Hybreas Rhodos'a kaçmıştı. Bunun üzerine Labiēnus, utanç verici bir şekilde onun evine saldırarak kıymetli eşyalarını yağma etti ve kenti yakıp yıktı. Fakat her ne kadar Hybreas Asia'yı terk etmişse de, sonradan geri geldi ve hem kendisinin hem de kentin itibarını iade etti. Mylasa için işte bu kadar.

25 Stratonikeia bir Makedonia'lılar yerleşmesidir. Burası da krallar tarafından kıymetli ilâvelerle süslenmiş ve geliştirilmiştir. Stratonikeia'lıların kentinde iki tapınak vardır. Bunlardan en ünlüsü Hekatē'ninki, Lagina'dır ve her yıl çok sayıda festival topluluklarını kendine çeker. Bir de kentin yanında, bütün Karia'lıların genel mülkiyetinde bulunan ve hem kurban sunmak hem de ortak çıkarlarını görüşmek için toplandıkları yer olan Zeus Khrysaōreos'un[551] tapınağı

[551] Altın kılıçlı.

vardır. Köylerden meydana gelen birlikleri "Khrysaoreon" olarak adlandırılır. En çok köyü temsil edenin, seçimde[552] tercih hakkı vardır, örneğin Keramos halkının olduğu gibi. Her ne kadar Karia'lı kökünden değilseler de, Khrysaoreon Birliği'ne ait köyleri olduğundan Stratonikeia'lıların da birlikte bir payları vardır. Burada babalarımızın zamanında dikkate değer bir adam doğmuştu. Katokas takma adı olan Menippos. Cicero[553] yazılarından birisinde onunla Ksenoklēs'i ve son zamanda yetişmiş diğer konuşmacıları kıyaslayarak onu, dinlediği Asia'lı konuşmacıların hepsinin üstünde olarak alkışlar. "Tauros yakınındaki Stratonikeia" diye adlandırılan bir Stratonikeia daha vardır; o, dağın yakınında kurulmuş küçük bir kasabadır.

26 Alabanda da tepelerin eşiğinde kurulmuştu, küfelerle yüklü bir eşek görünümünde olan birleşmiş iki tepe. Gerçekten Apollōnios Malakos, kenti hem bu görünümünden, hem de burada çok sayıda akrep bulunduğundan ötürü alaya alırken, kentin "*Akrep küfeleriyle yüklü eşek*" olduğunu söyler. Hem bu kent hem de Mylasa bu yaratıklarla doludur ve bunların arasındaki bü-
C 661 tün dağlık ülke böyledir. Alabanda çok sayıda arp çalan kızlarla dolu, halkı lüks ve sefahat içinde yaşayan bir kenttir. Alabanda'lıların sözünü etmeye değer, kardeş olan iki konuşmacısı vardır. Az yukarıda sözünü ettiğim Meneklēs'i[554] ve

---

[552] Krş. Lykia kent seçimleri, Strabōn, xiv. 3. 3.
[553] *Brutus* 91 (315).
[554] Strabōn, xiv. 2. 13.

Hieroklēs'i kastediyorum. Sonradan Rhodos'ta oturmuş olan Apollōnios'la Molōn [555] da Alabanda'lıdır.

27 Karia'lılara ilişkin sayısız söylentilerden genellikle üzerinde uyuşmaya varılan birisi şudur: Karia'lılar Minos'un egemenliğine tâbiydiler ve bunlara o zamanlar Leleg'ler deniyordu ve adalarda yaşıyorlardı; sonradan karaya göç ettiklerinde kıyıların ve iç kısımların çoğunu ilk sahiplerinden ele geçirdiler. Onların çoğu Leleg ve Pelasg'lardı. Karşılığında topraklarının bir kısmı Hellenler tarafından ellerinden alındı. Iōn'ları ve Dōr'ları kastediyorum. Yazarlar, askerlik işlerindeki şevklerinin bir kanıtı olarak yazarlar, kalkan kulplarını, kalkan armalarını ve sorguçları gösterirler, çünkü bütün bunlar "Karia'lı" olarak adlandırılır. Bu konuda en azından Anakreōn şöyle der: "*Gel, sen kolunu Karia'lıların yapıtı olan kalkan kulpuna sok*". Alkaios ise, "*Karia sorguçlarını titreterek*"[556] diye yazar.

28 Ozan, "*Masthlēs*[557]*, sırası gelince barbarca konuşan Karia'lıları yönetti*"[558] dediği zaman bu nasıl böyle olmuştur diye sormaya neden yoktur, o[559] pek çok yabancı kabileler tanıdığı halde sadece Karia'lıların barbar dilinden söz ediyor; fakat hiçbir yerde "barbarlardan" söz etmiyor. Bu nedenle

---

[555] Strabōn, xiv. 2. 13.

[556] Bunlar antik yazarlardan örneklerdir.

[557] Açıkça bir yanlışlık olduğu görülüyor, "Nasthes" olacak.

[558] *Iliada*, ii. 867. (Az yukarda 864. satırda "Mesthlēs" şeklinde yazılı).

[559] Homēros.

Thukydidēs haklı değildir, zira o[560], "*Homēros barbar deyimini kullanmamıştır, çünkü Hellenler henüz kendilerini başkalarından ayırt edecek bir ada sahip değillerdi*" der. Ozan ise, Thukydidēs'in Hellenlerin henüz o kadar ayırt edilmemiş olduğu şeklindeki beyanı "*Kocam ki, onun ünü Hellas içerlerine ve orta Argos'a kadar yayılmıştır*"[561] ve tekrar "*Şayet Hellas ve orta Argos'a bir gezi arzu edersen*" sözleriyle yalanlamaktadır. Bundan başka, bunlara "barbarlar" denmiyorsa "barbar dili konuşanlara" ne denebilirdi? Bu bakımdan Thukydidēs hatalıdır. Aynı zamanda bu genel deyimi Hellenler ve özellikle kötü anlamda ve düşmanlıklarından ve devamlı seferlerinden ötürü onlardan nefret eden Iōnia'lılar tarafından Karia'lılara karşı kullanıldığını söyleyen gramerci Apollodōros da hatalıdır. Fakat soruyorum, neden Homēros onları "barbarca konuşan" halk diye adlandırıyor da bir kere olsun "barbarlar" olarak adlandırmıyor? Fakat bu halin[562] ölçüye uygun olmadığı söyleniyorsa da yalın halin de[563], Dardanos'lular[564] sözcüğünde de görüldüğü gibi, ölçü bakımından bir önceki halden farkı yoktur.
C 662 Yine "*Troïa'lılar, Lykia'lılar ve Dardanos'lular*"[565]da da durum aynıdır. Karia'lıların dili çok kaba dediği zaman da hatalıdır[566],

---

560 Thukydidēs.
561 Hellas'ın tümüne.
562 "in" hali (Barbarōn).
563 Barbaroi.
564 Dardanoi.
565 *Iliada*, xi. 286.
566 Apollodōros.

çünkü öyle değildir. Hatta "*Karia*"yı[567] yazan Philoppos'a göre bu dilin içinde pek çok Hellence sözcük vardır. Kanımca "barbar" sözcüğü ilk önce, sözcükleri zorlukla, kabaca ve boğuk sesle, ses benzerliği yaparak konuşan halk için söylenmiştir, tıpkı bizim "*battarizein*", "*traulizein*" ve "*psellizein*"[568] sözcüklerimizin gibi; fakat buna karşın biz yaradılıştan, bunlar gibi ses veren sözcükleri, bütünlüğüne değer vererek ifade etmeye çok yetenekliyizdir. Bu nedenle ses benzerliği olan sözcükler dilimizde pek boldur, Örneğin, "*kelaryzein*", "*khangē*", "*psophos*", "*boē*" ve "*krotos*"[569] gibi, bunların çoğu şimdi kendi özel anlamlarında kullanılır. Buna dayanarak, ses benzerliği yaparak sözcükleri boğuk şekilde söyleyenlerin tümü barbar olarak adlandırılmıştır, yani bütün yabancı ırklar, Hellen olmayanlar demek istiyorum. Bu nedenle onlar, barbar sözcüğünü ilk önceleri, o insanlar sözcükleri boğuk ve kaba olarak söylediklerinden dolayı, onlarla alay etmek için özel anlamda kullandılar. Ve sonra biz diğer bütün ırklarla Hellenler arasında mantıklı bir ayırım yapmak için, genel bir etnik deyim olarak bu sözcüğü yanlış olarak kullandık. Fakat gerçek şudur ki, derin bilgilerimizle ve barbarlarla olan ilişkilerimizle en sonunda bu sonucun meydana geldiği görülüyor, bu bir anlaşılmaz söyleyişten veya herhangi bir ses organın-

---

[567] *Karia Tarihi*'ni.

[568] Sırasıyla anlamları: Kekelemek, peltek konuşmak, kekeleyerek söylemek.

[569] Sırasıyla anlamları: Çağıldamak, şakırdamak, boş ses, haykırmak ve takırtılı ses.

daki doğal kusurdan değil; fakat çeşitli dillerin özelliklerindendir. Bizim dilimizde de herhangi bir kimse Hellence'yi doğru olarak söylemez de, Hellence'yi yeni konuşan barbarlar gibi söylerse dilimizde barbarların söylediklerine benzer hatalı bir söyleyiş meydana gelir. Bizim için de onların dilini konuşurken durum aynıdır. Bu, özellikle Karia'lılar için de geçerlidir, çünkü diğer halklar, henüz Hellenlerle ne pek fazla ilişki kurmuş, hatta ne de Hellen tarzında yaşamaya ve dilimizi öğrenme girişiminde bulunmuştur, belki ender kişiler rastlantı sonucu, tek başlarına Hellenlerin bazılarıyla karışmış olabilir, oysa şimdiye kadar Karia'lılar bütün Hellas'ı, seferlerde ücret karşılığı görev yaparak dolaşmıştır. Bu yüzden, Hellenler arasında onlar için barbar deyimi çok kullanılmıştır. Daha sonraları Hellenlerle birlikte ada-
C 663 larda ve Asia kıyılarında beraber oluşları, yani Iōn ve Dōr kolonizasyonunu kastediyorum, bu hususu daha da arttmıştır. "*Barbarizein*"[570] sözcüğü de keza aynı kökendendir; bu nedenle bunu da Karia dili konuşanlar için değil de Hellence'yi kötü konuşanlar için kullanırız. Demek ki, bu durumda "barbarca konuşma" ve "barbarca dil" sözcüklerini Hellence'yi kötü konuşanlara uygulamalıyız. "*Barbarizein*" sözcüğü "*Karizein*" sözcüğünden çıkartılarak, Hellen dilini konuşma sanatının yapıtlarında başka bir anlamda kullanıl-

[570] "*Karizein*" sözcüğünden türetilmiş bir deyim.

mıştır; keza, Soli'den[571] çıkarılmış olan "*Soloikizein*" sözcüğü de böyledir[572].

29 Artemidōros şöyle söylüyor: Rhodos'luların Peraia'sındaki Physkos'tan Ephesos'a gidilirse, Lagina'ya uzaklık sekiz yüz elli *stadion*'dur ve Tralleis'e yüz altmış *stadion*. Fakat Maiandros Irmağı'nı geçtikten sonra, hemen hemen gezinin ortasında[573] Tralleis'e giden yola gelinir. Buraları Karia'nın sınırlarıdır. Ephesos yolu boyunca Physkos'tan Maiandros'a toplam uzaklık bin yüz seksen *stadion* tutar. Tekrar, Maiandros'tan, Iōnia boyunca en yakın şekilde aynı yoldan geçilir, ırmaktan Tralleis'e uzaklık seksen *stadion*'dur. Buradan Magnēsia'ya yüz kırk; Ephesos'a yüz yirmi; Smyrna'ya üç yüz yirmi ve Phōkaia'ya ve Iōnia sınırına iki yüzden az; böylece düz bir çizgi olarak Iōnia'nın uzunluğu Artemidōros'a göre sekiz yüz *stadion*'dan biraz fazladır. Ephesos'tan doğuya doğru geziye çıkan herkes tarafından devamlı olarak kullanılan genel bir yol olduğundan, Artemidōros da bunu kullanmıştır; Ephesos'tan, Magnēsia, Tralleis, Nysa ve Antiokheia üzerinden, Phrygia'da Karia'yla sınır oluşturan Karura'ya yedi yüz kırk *stadion*'dur. Karura'dan Laodikeia, Apameia, Mētropolis ve Khelidonia üzerinden Phrygia'da Parōreia'nın[574] başlangıcında olan Holmi'ye gelinir ki, Karura'dan sonra burası

---

[571] Şeyet Kıbrıs'taki değilse, Kilikia'da bir kentin adı.

[572] Strabōn, gramercilerin bir sözcüğü ya orijinal anlamda ya da onu bağımsız olarak kullandıklarını söylemek istiyor.

[573] Alabanda'yla Tralleis arasında.

[574] Phrygia'nın Paroreia Bölgesi'nin başlangıcında.

dokuz yüz yirmi *stadion*'dur. Parōreia'nın sonlarına doğru Lykaonia'nın yakınında Philomelion'dan Tyriaion'a beş yüzden biraz fazladır. Sonra Lykaonia, Laodikeia Katakekaumenē'den[575] Koropassos'a kadar sekiz yüz kırk *stadion*; Lykaonia'daki Koropassos'tan, Kappadokia'nın sınırına yerleşmiş küçük bir kasaba olan Garsaura'ya yüz yirmi; oradan ve Sadakora üzerinden Kappadokia'lıların *metropolis*'i olan Mazaka'ya altı yüz seksen; ve sonra küçük bir kasaba olan Herphai üzerinden Sōphēnē'de bir yer olan Tomisa'ya kadar uzanan Euphratēs Irmağı'na bin dört yüz kırk *stadion*'dur. Bunlarla beraber düz bir çizgi üzerinde olan yerler Hindistan'a kadar, Artemidōros'ta da Eratosthenēs'te oldukları gibi aynıdır. Fakat Polybios, *"Buradaki yerler hakkında en çok Artemidōros'a güvenmeliyiz"*, der. O, Zeug-
C 664 ma'daki ırmak kavşağında bulunan Kommagēnē'deki Samosata'yla başlar ve Tauros'ların ötesinde Tomisa dolayındaki Kappadokia sınırıyla Samosata arasındaki uzaklığın dört yüz elli *stadion* olduğunu söyler.

[575] "Yanmış".

III

1 Daidala'nın sınırı olduğu Rhodos'luların Peraia'sından yelken açarak, Pamphylia'ya kadar uzanan Lykia'ya gelinir; buradan Kilikia Trakheia'ya[576] kadar uzanan Pamphylia'ya; buradan da bunların[577] ülkesine, diğer Kilikia'ların yaşadığı Issos Körfezi'nin dolaylarına kadar gelinir; yarımadanın bölümleri bunlardır. Berzah söylediğim gibi Issos'tan Amisos'a veya bazılarına göre Sinōpē'ye uzanan doğrudur. Fakat onlar[578] Tauros'ların dışında Lykia'dan Soli'ye, şimdiki Pompēiopolis'e kadar uzanan dar kıyı üzerindedirler. Buradan sonra hemen Soli'de başlayan Issos Körfezi'nin bulunduğu kıyı gelir ve ovada Tarsos yükselir. Şu halde, bu kıyıyı baştan sona geçtiğim zaman bütün yarımada hakkında anlatacaklarım tamamlanmış olacak. Sonra Tauros'ların dışında kalan Asia'nın diğer kısımlarına geçeceğim. Son olarak Libya hakkında söyleyeceklerimi anlatacağım.

2 Rhodos'luların Daidala'sından sonra, Lykia'da, kentle aynı adı taşıyan bir dağa gelinir, Lykia kıyısı boyunca yapılacak gezi buradan başlar; bu kıyı bin yedi yüz *stadion* uzunluğundadır ve engebelidir, geçilmesi zordur; fakat limanları son derece iyi donatılmıştır ve nezih bir halk ta-

---

[576] Dağlık Kilikia.
[577] Kilikia'lıların.
[578] Lykia, Pamphylia, Kilikia.

rafından iskân edilmiştir. Gerçekten, ülkenin doğası en azından Pamphylia'lıların ve Dağlık Kilikia'lılarınkinin aynıdır; fakat öncekiler[579] ya kendileri korsanlık yaptıklarından veya buraları korsanlara ganimet satışı için ve deniz üssü olarak verdiklerinden, bu yerleri korsanlık işleri için kullandılar. Pamphylia'da bir kent olan Sidē'de tersaneler Kilikia'lılara açıktı ve onlar burada tutsakları, onların hür insanlar olduklarını kabul ettikleri halde, açık arttırmayla satarlardı. Gerçi Pamphylia'lılar, İtalya'ya kadar deniz egemenliğini kazanmayı başardılar; fakat Lykia'lılar öyle uygar ve nezih bir şekilde yaşamlarını sürdürdüler ki, şimdiye kadar hiç utanç verici kazanç istekleri olmadı ve atadan kalma Lykia Birliği'nin nüfuz alanı içinde kaldılar.

3 Oy hakkını paylaşan yirmi üç kent vardır. Hangi kenti uygun gördüklerini seçtikten sonra,
C 665 her kentten temsilciler birleşerek orada genel bir kongrede toplanırlardı. Kentlerin en büyüklerinin üç, orta büyüklükte olanların iki ve geriye kalanların da bir oy hakkı vardı. Keza bunlar aynı oranda yardımlaşmalar ve diğer komünyonlara[580] ödemeler yaparlardı. Artemidōros, en büyük altısının Ksanthos, Patara, Pinara, Olympos, Myra ve Tlos olduğunu söylüyor. Bunların sonuncusu Kibyra'ya geçit veren boğazın yanındadır. Kongrede, onlar önce bir "*Lykiarkhes*" ve sonra birliğin diğer memurlarını seçerlerdi ve gene burada genel adalet kurulu oluşturulurdu.

---

[579] Pamphylia'lılar.

[580] Kişisel harcamalarla yapılan kamu hizmeti.

Daha önceki zamanlarda savaş, barış ve antlaşmalar da bu kurulda görüşülürdü; fakat şimdi bu sorunları, Romalıların egemenliğine geçeli beri, doğal olarak görüşmüyorlar, ancak Romalılar izin verdikçe, ya da onların yararı söz konusu olunca, ayrıcalı olarak görüşebiliyorlar. Yargıçlar ve yüksek memurlar kentler tarafından aynı oranda seçilirlerdi. Böyle iyi bir yönetimle yaşadıklarından, Romalılar egemenliğinde dahi bağımsız kalabilmişlerdir; ve onlar önce, Servilius Isauricus'un Isauria'yı yakıp yıktığını ve sonra da Büyük Pompēïus'un 1300'den fazla gemiyi ateşe verip, yerleşme yerlerini tahrip ederek, korsanları kesin olarak silip süpürdüğünü gördüler. O[581], savaşı sürdüren korsanların bazılarını aşağıya, Pompēiopolis olarak adlandırdığı Soli'ye ve diğerlerini de nüfus kıtlığı olan ve şimdi bir Roma kolonisi tarafından iskân edilmiş bulunan Dymē'ye yerleştirdi. Şairler ve özellikle *tragedia* şairleri, Trōia'lılar, Mysia'lılar ve Lydia'lıları, Phrygia'lılar diye adlandırarak karıştırırlar ve bunun gibi Lykia'lılara Karia'lılar derler.

4 Daidala'dan sonra, Lykia'daki dağı kastediyorum, onun yanındaki Lykia kasabası olan Telmessos'a ve limanı olan bir buruna Tēlmēssis'e gelinir. Eumenes[582] bu yeri Antiokhos savaşı sırasında Romalılardan aldı; fakat saltanatı göçünce Lykia'lılar onu geri aldılar.

---

[581] Pompēïus.

[582] Pergamon Kralı II. Eumenēs M.ö. 197-159.

5 Buradan sonra sarp bir dağa[583] ulaşılır. Burada dar ve derin bir derede iskân edilmiş bulunan Karmylēssos'a, bundan sonra sekiz burunlu, aynı adı taşıyan bir kent olan Kragos'a gelinir. Khimaira efsanesi bu dağların çevresinde geçmiştir. Kıyıdan yukarıya uzanan dar ve derin bir derede olan Khimaira, bu dağlardan uzakta değildir. Kragos'un eteğinde, iç kısımda, Lykia'nın en büyük kentlerinden olan Pinara uzanır. Pandaros burada saygıyla anılır ve o, olasılıkla şairin söylediği gibi Trōia'lı kahramanla özdeşleştirilmiştir, "*Pandaros'un kızı, yeşil ormanın bülbülü*", çünkü Pandaros'un Lykia'lı olduğu söylenirdi.

6 Ondan sonra, eski zamanlarda insanların Sirbis olarak adlandırdığı Ksanthos Irmağı'na gelinir. Bu ırmaktan yukarıya doğru kayıkla on *stadion* çıkılınca Lētoōn'a ulaşır; ve tapınağın gerisinde altmış *stadion* ilerleyince Lykia'nın en bü-
C 666 yük kenti olan Ksanthos'a gelinir. Ksanthos'tan sonra, gene büyük bir kent olan, Pataros tarafından kurulmuş bir Apollōn Tapınağı ve bir limanı bulunan Patara gelir Ptolemaios Philadelphos onu onardığından Lykia Arsinoë'si olarak adlandırdı; fakat orijinal adı üstün geldi.

7 Bundan sonra, denizden yirmi *stadion* yukarıda, yüksek bir tepe üzerinde olan Myra'ya gelinir. Sonra Limyros Irmağı'nın ağzına ve sonra içeriye doğru yaya olarak yirmi *stadion* giderek küçük bir kasaba olan Limyra'ya ulaşılır. Kıyı boyunca yapılan gezi sırasında aralıklı uzaklıklarla çok sayıda adacıklar ve limanlar vardır,

[583] Antikragos

bunlar arasında aynı adı taşıyan bir kenti bulunan Megistē ve Kisthēnē bulunur. İç kısımda Phellos ve Antiphellos denen yerler ve son olarak sözünü ettiğim Khimaira vardır.

8 Bundan sonra, Hiera Burnu'na; ve hemen hemen eşit büyüklükte ve yaklaşık olarak, biri diğerinden beş *stadion* uzaklıkta üç tane dağlık ada olan Khelidoniai'a gelinir. Bunlar kıyıdan altı *stadion* kadar uzaklıkta bulunurlar ve bir tanesinin gemiler için demirleme yeri vardır. Yazarların çoğuna göre Tauros buradan başlar, sadece yüksekliğinden ve Pamphylia'nın yukarısında uzanan Pisidia dağlarından aşağıya doğru uzanmasından ötürü değil; fakat aynı zamanda kendisinden uzanan adalar bir dağın varoşları gibi denizde göze batar bir şekilde göründükleri için. Fakat, gerçekte dağlık şerit Rhodos'luların Peraia'sından Pisidia'ya yakın kısımlara kadar devam eder; ve bu şerit de Tauros olarak adlandırılır. Khelidoniai yaklaşık olarak Kanōbos'un[584] karşısında gibi düşünülür; ve buradan Kanōbos'a geçişin dört bin *stadion* olduğu söylenir. Hiera Burnu'ndan Olbia'ya üç yüz altmış yedi *stadion*'dur ve bu uzantı üzerinde yalnız Krambusa değil; fakat sonraları Phoinikos olarak da adlandırılan Olympos kenti ve aynı adı taşıyan bir dağ bulunur. Buradan sonra, bir deniz kıyı şeridi olan Kōrykos'a gelinir.

9 Bundan sonra, önemli, üç limanlı bir kent olan Phasēlis'e ve bir göle gelinir. Bunun yukarı-

[584] Yaklaşık olarak Mısır'daki Kanobos'la aynı meridyen üzerinde.

sında, bir dağ olan Solyma ve dağlar arasındaki uzun geçitlerin yanında kurulmuş bir Pisidia kenti olan Termēssos uzanır. Bu uzun geçidin içinden Milyas'a, dağı aşan bir boğaz vardır. Büyük İskender geçidi açmak istediği için Milyas'ı yakıp yıktı. Phasēlis yakınında, deniz kenarında dağlar boyunca, Büyük İskender'in ordusunu geçirdiği uzun geçitler bulunur. Burada Pamphylia Denizi'nin yanında ve kıyıda dar bir geçit bırakarak uzanan Klimaks adında bir dağ vardır; ve sakin havalarda bu geçitte su yoktur ve böylece yayalar için geçilebilir durumdadır; fakat deniz kabarma durumunda ise dalgalarla önemli bir çapta örtülür. Şimdi, dağ aşırı giden geçit dik ve dolambaçlıdır, iyi havada halk kıyı boyundaki geçidi kullanır. Büyük İskender fırtınalı bir mevsimde ve genellikle şansa inanmış bir kişi olarak, dalgalar çekilmeden önce yola çıktı; ve sonunda bü-
C 667 tün gün boyunca askerler göbeklerine kadar suya batarak yürüdüler. Şimdi Pamphylia sınırlarına doğru kurulmuş olan bu kent[585] Lykia'dadır; fakat Genel Birlik'le bir ilişkisi yoktur ve başlı başına bir kuruluştur.

10 Homēros Solymos'luları Lykia'lılardan farklı almaktadır, çünkü ikinci mücadele için Lykia'lıların kralı tarafından Bellorophontēs gönderildiğinde, "*O, şanlı Solymos'larla çarpıştı*"[586] diyor. Fakat, Lykia'lıların eski zamanlarda Solymos'lar adını taşıdıklarını, daha sonraki zamanlarda Krēta'dan buraya Sarpēdōn'la birlikte gelmiş

[585] Phasēlis.
[586] *Iliada*, vi. 184.

olan Termil'lerden ötürü böyle adlandırıldıklarını ve bundan sonra Pandion oğlu Lykios'tan Lykia'lılar adını aldıklarını ve onun, anavatanından sürgün edilince, Sarpēdōn tarafından ülkesinde ortak olmasına izin verilmiş olduğunu iddia eden diğerleri Homēros'la aynı düşüncede değillerdir. "Solymos'lar"dan ozanın evvelce sözüne ettiğim[587], şimdi Milyas'lılar olarak adlandırılan halkı kastettiği iddiasında bulunanların görüşü en iyisidir.

[587] Strabōn, xii. 3. 27; 8. 5.

IV

1 Phasēlis'ten sonra Pamphylia'nın başlangıcı ve büyük bir kale olan Olbia'ya ve oradan, büyük hacimde ve sesi uzaktan duyulabilen, çok şiddetle yüksek bir kayadan aşağı çarparak düşen ve Kataraktēs olarak adlandırılan ırmağa varılır. Bundan sonra Attaleia kentine gelinir, adını kurucusu Attalos Philadelphos'tan almıştır; o, aynı zamanda büyükçe bir surla çevrilmiş küçük bir çevre kasabası olan Kōrykos'a da bir koloni göndermiştir. Hem Thēbē, hem de Lyrnēssos Phasēlis'le Attaleia arasında görülebilir. Kallisthenēs'e göre, Trōia'lı Kilikia'lıların bir kısmı Thēbē Ovası'ndan Pamphylia'ya sürülmüşlerdir.

2 Ondan sonra Kestros Irmağı'na; bu ırmaktan yukarı gemiyle altmış *stadion* gidilirse, bir kent olan Pergē'ye; Pergē'nin yakınında, yüksek bir yerde, her yıl genel bir festivalin düzenlendiği Artemis Pergaia Tapınağı'na gelinir. Ondan sonra denizden kırk *stadion* kadar yukarıda Pergē'den görülebilen yüksek bir kent olan Syllion'a, sonra geniş bir göle Kapria'ya, sonra da Eurymedōn Irmağı'na; ve gemiyle altmış *stadion* ırmak yukarı gidilirse Argos'lular tarafından kurulmuş, kalabalık bir kent olan Aspendos'a gelinir. Aspendos'un üstünde Petnēlissos bulunur. Sonra bir başka ırmak ve keza kıyıdan uzakta çok sayıda adalar gelir. Sonra Kymē'lilerin bir kolonisi olan ve içinde bir Athēna Tapınağı bulunan Sidē'ye gelinir, hemen yanında küçük Kibyrates kıyısı var-

dır. Sonra Melas Irmağı ve bir demir atma yerine ve Ptolemais kentine ulaşılır. Buradan sonra Pamphylia'nın sınırları başlar ve Korakēsion, Kilikia Trakheia'nın[588] başlangıcıdır. Pamphylia kıyısı boyunca gezinin tümü altı yüz kırk *stadion*'dur.

C668 3 Herodotos[589] Pamphylia'lıların Amphilokhos ve Kalkhas tarafından önderlik edilen halkın soyundan olduğunu söyler. Bunlar karma bir topluluk olup, onlara Trōia'dan katılmıştı ve birçokları burada kalmış; fakat bir kısmı da yer yüzünün birçok yerlerine dağılmıştı. Kallinos, Kalkhas'ın Klaros'ta öldüğünü söyler; fakat Mopsos'un yönettiği halklar Tauros'un ötesine geçmişlerdir ve her ne kadar bazıları Pamphylia'da kaldıysa da, diğerleri Kilikia'ya, Syria'ya ve hatta Phonikia'ya kadar dağılmışlardır.

[588] Dağlık Kilikia.
[589] Herodotos, vii. 91.

V

1 Tauros'un dışında kalan Kilikia'ya gelince: Onun bir parçası Trakheia[590] ve diğeri Pedias[591] olarak adlandırılır. Trakheia'yı soracak olursanız, kıyısı dardır ve düzlük toprağı yoktur veya ancak tek tük vardır; ve ayrıca Tauros'un eteğinde uzanan Isauria Bölgesi'nde ve Homonadeis'ten Pisidia'ya kadar giden kuzey tarafında fakir bir geçim sağlar; ve aynı ülke Trakheiotis olarak da adlandırılır ve orada oturanlara da Trakheiot'lar denir. Fakat Kilikia Pedias, Soli ve Tarsos'tan Issos'a ve keza Tauros'a Kappadokia'lıların yerleşmiş olduğu kuzey yanındaki kısımlara kadar uzanır. Bu ülke çoğunlukla ovalardan meydana gelmiş verimli topraklardır. Madem ki, bu ülkenin bazı parçaları Tauros'un iç ve diğerleri dış kısmındadır ve de madem ki iç kısımlardakilerden söz etmiştim, şimdi izninizle Trakheiōt'lardan başlayarak dış kısımlar üzerine konuşayım.

2 Bundan sonra Kilikia'da ilk olarak, çok dik bir kayaya kurulmuş bir kale olan Korakēsion'a gelinir. Bu kale, Tryphōn olarak da adlandırılan, Syria'nın krallara karşı ayaklanmasına neden olan ve onlarla savaşan, bir keresinde başarıya ulaşan ve bir diğerinde yenilgiye uğrayan Diodotos tarafından harekat üssü olarak kullanılmıştır.

---

[590] Dağlık Kilikia.
[591] Ovalık Kilikia.

Dēmētrios'un oğlu Antiokhos tarafından, Tryphōn bir yerde kuşatılarak intihara zorlandı. Veraset yoluyla, Syria ve aynı zamanda Kilikia'da egemen olan kralların iktidarsızlığından yararlanarak Kilikia'lı korsanları örgütleyen Tryphōn'dur. Onun ayaklandırıcı atılımları nedeniyle, diğerleri de benzer girişimleri aynı zamanda yaptılar ve böylece kardeşler arasındaki kavga ülkeyi herhangi bir saldırganın merhametine bıraktı. En çok çıkar sağladığından, tutsak ihracatı onlara hepsinden çok çekici geliyordu. Yaptıkları kötü işler arasında buna bağlanışları sadece kolay tutsak elde ettikleri için değildi, aynı zamanda mal bakımından zengin ve geniş olan pazar yerinin çok uzak olmayışındandır; yani aynı günde, on bin tutsağı hem alabilen, hem de sevk edebilen Dēlos'u kastediyorum. "*Tüccar, oraya git, gemini boşalt, her şey satılır*" atasözü buradan kaynaklanmıştır. Bunun nedeni Romalıların, Carthago'nun ve Korinthos'un yakılıp yıkılmasından sonra zenginleyerek çok sayıda tutsak kullanmalarıdır. Sadece ganimet aramak için değil;
C 669 fakat aynı zamanda tutsak ticareti yapmak için de, bu alanda kolay kazanç gören korsanlar sayı bakımından artış gösterdiler. Syria'lıların düşmanı oldukları için hem Kıbrıs hem de Mısır kralları onlarla bu konuda işbirliği yaptılar. Rhodos'lular da Syria'lılarla dost olmadıklarından onlara yardımcı olmadılar, aynı zamanda korsanlar tutsak satıcısı olduklarını iddia ederek, kontrolsüzce bu kötü işlerini sürdürdüler. Romalılar, Tauros'un dış kısmındaki halklarla henüz o kadar ilgilenmiyorlardı; fakat sonra kabileleri ve kentleri de-

netlemesi için Scipio Aemilianus'u ve daha başka kimseleri gönderdiler; ve onlar yukarıda sözü edilen korsanlığın, yönetim yetersizliğinden olduğuna karar verdiler; kendileri[592], Seleukos Nikatōr'dan itibaren tahta veraseten geçişi onayladıklarından, yöneticileri bu haktan yoksun bırakmaya utandılar. Bu durum önce, Euphratēs'in öte yanındaki bölgeye sahip olan Partları, sonra da Armenia'lıları ülkenin efendisi yaptı. Armenia'lılar ülkeyi Tauros dışına ve hatta Phoinikia'ya kadar ele geçirmekle kalmadılar, aynı zamanda gidebildikleri kadar uzağa gittiler ve bütün soyuyla birlikte kralları devirdiler; fakat gene de denizi Kilikia'lılara teslim ettiler. Sonra bunlar kuvvetlenince, Romalılar onları kendi gelişmelerine bir zarar gelmeden bir orduyla ve savaş yaparak yok etmek zorunda kaldılar. Şimdi, olaylara daha yakından, çok ivedilikle kendilerini verdiklerinden beri, Romalıları ihmalcilikle suçlamak doğru değildir. Çünkü eskiden Romalılar yakınlarındaki daha acil sorunlarla uğraşmaktan, uzaktakilere bakmaya vakit bulamıyorlardı. Coğrafi tanımlamanın dışında bu kısa özet yeterlidir.

3 Korakēsion'dan sonra Arsinoē[593] kentine; sonra, gemi yapımı kerestesinin elde edildiği bir tepede kurulmuş ve limanı olan Hamaksia'ya gelinir. Bu kerestenin çoğu sedir ağacıdır; ve öyle görülüyor ki, bu bölge gemiler için gerekli olan

---

[592] Romalılar.

[593] Arsinoē'nin "Sydriē" veya "Syedra" ya da "Aunesis" yerine, yanlış olarak yazıldığı zannedilmektedir.

sedir ağacı konusunda diğerlerinden çok fazla verimlidir; ve Antōnius bu nedenle, filolarının yapımı için uygun olduğundan bu bölgeyi Kleopatra'ya vermiştir. Sonra, demirleme yeri bulunan, göğüs biçimindeki bir tepe üzerinde Laertēs Kalesi'ne, sonra bir kent ve bir ırmak olan Selinus'a, sonra deniz kenarında ve bütün çevresinde çok dik bir kayalık olan Kragos'a, sonra bir demirleme yeri de olan (bunun yukarısında Andriklos Dağı uzanır) Kharadroi Kalesi'ne gelinir. Bunun boyunca uzanan kıyı Platanistēs olarak adlandırılır ve kayalıktır. Sonra, bir burun olan Anemurion'a gelinir. Burada Krommyon Burnu yönünde kara Kıbrıs'a en çok yaklaşır, geçiş üç yüz elli *stadion*'dur. Pamphylia sınırından Anemurion'a kadar Kilikia kıyısına yapılacak gezi sekiz yüz yirmi, buradan da Soli'ye kadar geri kalan
C 670 kısım yaklaşık olarak beş yüz *stadion*'dur. Bu adı geçenden ileriye doğru Anemurion'dan sonra ilk kent olan Nagidos'a; sonra bir demir atma yeri bulunan Arsinoē'ye; sonra Melania olarak adlandırılan bir yere ve bir liman kenti olan Kelenderis'e gelinir. Aralarında Artemidōros'un da bulunduğu bazı yazarlar Korakēsion yerine Kelenderis'i Kilikia'nın başlangıcı sayar. Ve o[594], Pēlusion[595] ağzından Orthōsia'ya üç bin dokuz yüz, Orontēs Irmağı'na bin yüz otuz, geçitlere[596] beş yüz yirmi beş ve Kilikia'lıların sınırlarına

[594] Artemidōros.

[595] Nil Irmağı'nın Pēlusion'daki ağzı.

[596] "Pylai" olarak adlandırılan, Kilikia'lılarla Syria'lılar arasında sınır olarak kabul edilen geçit, "Külek Boğazı". Strabōn, xiv. 5. 19.

kadar[597] bin iki yüz altmış *stadion* olduğunu söyler.

4 Bundan sonra, şimdiki Seleukeia'lıların önceden yaşadığı yer olan Holmi'ye gelinir; fakat bunlar Kalykadnos üzerinden Seleukeia kurulunca oraya göç ettiler; Sarpēdōn olarak adlandırılan burnu meydana getiren kıyıyı dolaşınca Kalykadnos'un döküldüğü yere gelinir. Kalykadnos'un yanında, aynı şekilde bir burun olan Zephyrion vardır. Irmak, denizden içerde, kalabalık ve durumu Kilikia ve Pamphylia'nın örf ve adetlerinden çok ayrı bir kent olan Seleukeia'ya ulaşımı sağlar. Burada benim zamanımda filozofların peripatētik mezhebinin önemli kişilerinden Athēnaios'la Ksenarkhos doğmuşlardı. Bunlardan Athēnaios devlet işleriyle de uğraşmış ve bir süre için anavatanında halkın önderi olmuştur; ve sonra Murēna'yla dostluk kurmuş, Augustus Caesar'a karşı tasarlanan komplonun meydana çıkarılışından sonra, Murēna'yla birlikte kaçarlarken yakalanmış; fakat suçsuz olduğu saptanarak Caesar tarafından serbest bırakılmıştır. Roma'ya[598] dönüşünde kendisini karşılayan, kutlayan ve soru soranlara Euripidēs'ten[599] şunları tekrarladı: "*Ben, ölümün mahzenlerini*[600] *ve karanlık geçitleri terk edip geldim*". Fakat dönüşünden sonra çok kısa süre yaşadı, oturduğu ev bir gece çöktü ve yıkıntı altında kalarak öldü. Öğrencisi

[597] Batı sınırları, Artemidōros'a göre Kelenderis.

[598] Buradaki "-ya"nın "-dan" yerine yanlış yazıldığı açıkça anlaşılıyor. "Roma'dan dönüşünde" olacak.

[599] Euripidēs, *Hekuba*, i.

[600] Yani Hadēs; yeraltı dünyası, ahiret.

olduğum Ksenarkhos, vatanında uzun zaman kalmadı, bir öğretmen yaşantısını seçerek Aleksandreia'da[601], Atina'da ve sonunda Roma'da oturdu; hem Areios'un hem de sonra Caesar Augustus'un dostluğunu kazandı ve yaşlanıncaya kadar onuruyla yaşadı; fakat ölümünden az önce gözlerini kaybetti ve bir hastalıktan öldü.

5 Kalykadnos'tan sonra, Poikilē olarak adlandırılan kayaya gelinir. Bu kayanın içine oyulmuş basamaklarla Seleukeia'ya gidilebilir. Sonra, öncekiyle aynı adı taşıyan Anemurion Burnu'na ve bir ada olan Krambusa'ya ve gene bir burun olan Kōrykos'a gelinir. Bunun yukarısında, yirmi *stadion* uzaklıkta, içinde en iyi safranın yetiştiği
C 671 Kōrykos Mağarası vardır. O, büyük bir çember şeklinde, çevresi kayalık yamaçlarla çevrili, her yanı oldukça yüksek bir çukurdur. Aşağıya içine doğru inen kimse yamrı yumru ve çoğunlukla kayalık fakat funda türünden, daima yeşil kalan ve özel olarak yetiştirilmiş olan ağaçlarla dolu bir tabana ulaşır. Bu ağaçlar arasında safran yetiştirilen toprak parçaları bulunur. Burada içinde büyük bir kaynak olan bir de mağara vardır. Bu kaynak saf ve saydam sulu bir ırmak meydana getirir, ırmak hemen yer altına dökülür ve bir süre yer altında aktıktan sonra denizde dışarıya çıkar ve Pikron Hidōr[602] olarak adlandırılır.

6 Kōrykos'tan sonra, karaya yakın bir ada olan Elaiussa'ya gelinir. Vaktiyle Amyntas'm ve daha önceleri Kleopatra'ıun da yaptığı gibi, Seleu-

[601] İskenderiye.
[602] Acı su.

keia dışında bütün Kilikia Trakheia'yı devir aldığında[603], Arkhelaïos kralî ikametgâh olarak buraya yerleşti. Çoktan beri bölge doğal olarak, kara ve deniz bakımından korsanlığa çok uygundu. Bu, karada dağların yüksek oluşu ve üzerlerinde geniş yaylalara ve meralara sahip olan kabilelerin oturuşundan, gemi yapımında kullanılan kerestenin varlığından ve aynı zamanda limanların, kalelerin ve gizli yerlerin oluşundandır. Bütün bunları göz önüne alarak söylüyorum, Romalılar, burada adaleti uygulamak için her zaman yerinde bulunmayan ve beraberinde silahlı kuvvetler bulundurmak zorunda olan Romalı valiler yerine, bölgenin krallar tarafından yönetilmesinin daha iyi olacağını düşündüler. Böylece Arkhelaïos Kappadokia'ya ilâveten Kilikia Trakheia'yı da aldı. Bu sonuncunun sınırı[604] Soli'yle Elaiussa arasında uzanan ve aynı adı taşıyan bir kentin de bulunduğu Lamos Irmağı'dır.

7 Tauros Dağları yamaçlarında[605] Zēniketes'in korsan kalesi bulunuyor. Olympos'u kastediyorum. Hem dağdan, hem kaleden bütün Lykia, Pamphylia, Pisidia ve Milyas görülebilir. Fakat bu dağ Isauricus[606] tarafından ele geçirilince, Zēniketes kendini ailesiyle birlikte ateşe verdi. Kōrykos, Phasēlis ve Pamphylia'da daha birçok

[603] Romalılardan, Strabōn, xii. 1. 14.
[604] Doğu sınırı.
[605] Lykia'da.
[606] Servilius Isauricus.

kent onundu; fakat tümü Isauricus tarafından ele geçirildi.

8 Lamos'tan sonra önemli bir kent olan Soli'ye gelinir. Burası Issos'u da içeren diğer Kilikia'nın[607] başlangıcıdır. Soli, Akha'lar ve Lindos'tan gelen Rhodos'lular tarafından kurulmuştur. Kentin nüfusu azaldığından, Büyük Pompēius korsanlardan geriye kalanlardan en önemli ve bağışlanmaya lâyık olanlarını buraya yerleştirdi ve kentin adını Pompēiopolis olarak değiştirdi. Soli'nin ünlü yerleri arasında, babası Tarsos'tan göç etmiş olan stōik filozof Khrysippos; güldürü şairi Philēmōn ve nazım tarzında yazılmış olan "*Phainomena*" adlı yapıtın yazarı Aratos vardır.

9 Sonra Kalykadnos yakınındaki yerle aynı adı taşıyan[608] Zephyrion'a ve denizden biraz yukarıda bulunan ve Aristobulos'a göre Sardanapallos tarafından kurulmuş olan Ankhialē'ye gelinir. O[609], Sardanapalos'un mezarının burada olduğunu ve sağ elinin parmaklarını şaklatır durumda bir taş heykelinin bulunduğunu ve
C 672 Assur dilinde yazılmış yazıttaki: "*Anakyndarakses oğlu Sardanapallos Ankhialē'yi ve Tarsos'u bir günde kurdu. Ye, iç, neşelen! Çünkü diğer şeyler bunun kadar değmez*" şeklindeki metnin parmaklarının anlamını açıkladığını söyler. Khoirilos da bu yazıttan söz eder ve gerçekten aşağıdaki dizeler her yerde bilinir: "*Bütün yediklerim, başıboş düşkünlüklerim ve*

607 Ovalık Kilikia.
608 Strabōn, xiv. 5. 4.
609 Aristobulos.

aşktan aldığım zevkler hepsi benimdir; fakat bu sayısız nimetler geride kaldı".

10 Ankhialē'nin yukarısında bir zamanlar Makedonia'lılar tarafından hazinenin saklandığı yer olarak kullanılmış olan Kyinda Kalesi bulunur. Fakat hazine, Eumenes Antigonos'a başkaldırdığı sırada onun tarafından alıp götürülmüştür. Kyinda ve Soli'nin yukarısında dağlık ülkede, içinde Teukros oğlu Aias'ın kurduğu Zeus Tapınağı bulunan Olbē kenti vardı. Bu tapınağın başrahibi Kilikia Trakheia'nın hükümdarı oldu. Sonra ülke sayısız tiranlar tarafından ele geçirildi ve korsanlar örgütlendirildi. Bunların yok edilmesinden sonra bu ülkeye Teukros'un ülkesi ve rahiplerinin çoğuna da Teukros veya Aias adı verildi. Fakat tiranlardan biri olan Zēnophanes'in kızı Alba, evlilik yoluyla bu aileye girdi. Babası daha önce muhafız kılığında imparatorluğu ele geçirmişti. Daha sonra hem Antōnius, hem de Kleopatra nazik davranışlarından ötürü bir lütuf olarak burayı kendisine bağışladılar. Sonra Aba ortadan kaldırıldı; fakat imparatorluk onun soyu tarafından sürdürüldü. Ankhialē'den sonra Rhēgma'ya yakın olan Kydnos'un döküldüğü yere gelinir. Burası, içinde eski silah depoları bulunan göl şeklinde bir yerdir ve bunun içine, kaynakları Tarsos'u yukarısındaki Tauros kentinde bulunan Tarsos'un ortasından akan Kydnos Irmağı dökülür. Göl aynı zamanda Tarsos'un donanma üssüdür.

11 Şimdi uzakta kıyı bir bütün olarak
C 673 Rhodos'luların Pereia'sında başlayarak ekinoksal[610] batıdan ekinoksal doğuya doğru uzanır ve sonra Issos'a kadar kış güneşinin doğduğu yöne döner ve sonra hemen bir dönüş yaparak Phoinikia'ya[611], güneye doğru yönelir; ve sonra geri kalan kısım sütunlara[612] kadar batıya doğru uzar. Gerçek şudur ki, tanımını yaptığım yarımadanın şimdiki berzahı Tarsos'tan ve Kydnos'un denize döküldüğü yerden Amisos'a kadar uzanır, çünkü burası Amisos'tan Kilikia sınırlarına kadar en kısa uzaklıktır; ve o yerden Tarsos'a uzaklık yüz yirmi *stadion*'dur ve buradan da Kydnos'un denize döküldüğü yere kadar uzaklık bundan daha çok değildir. Gerçekte Amisos'tan İssos'a ve onun yakınındaki denize Tarsos'un içinden geçen yoldan daha kısası yoktur ve Tarsos, Issos'a Kydnos'a[613] olduğundan daha yakın değildir. Bu nedenle gerçekte bunun berzah olduğu meydandadır. Fakat şimdi bile halk körfezin öneminden dolayı gerçekleri saptırarak, asıl berzahın Issos Körfezi'ne kadar uzandığını söyler. İşte bu önemli görüş nedeniyle ben hiçbir özenli ayırım yapmadan Rhodos'tan Kydnos'a kadar uzananla eş olduğunu ve aynı zamanda bunun Tauros'ların düz bir doğru şeklinde, bu haliyle India'ya kadar uzandığını saptamış olduğumu söylüyorum.

---

[610] Ekvator'a ait.
[611] Fenike.
[612] Septe Boğazı'ndaki Heraklês Sütunları.
[613] Rhêgma'da Kydnos'un denize döküldüğü yer.

12 Tarsos'a gelince o, bir ovada uzanır. Io'yu araştırmak üzere Triptolemos'la birlikte dolaşan Argos'lular tarafından kurulmuştur. Kent, Kydnos Irmağı tarafından ortasından ikiye bölünmüştür ve ırmak Gençler *Gymnasion*'unu yalayarak akar. Irmağın kaynağı çok uzakta değildir ve suları dar ve derin bir dereden geçer; hem hızlı akar, hem de soğuktur; bu nedenle eğer sularına girilirse damar şişmesinden, sinirlerin gerilmesinden sıkıntı çeken insanlara ve davarlara yararlıdır.

13 Tarsos'ta halk kendini büyük bir şevkle sadece felsefeye değil aynı zamanda genellikle bütün öğrenim dallarına bağlamıştır. Kent bu konuda Atina'yı ve Aleksandreia'yı veya filozofların dersleri ve okullarıyla anılan herhangi bir yeri geçmiştir. Fakat burası diğer kentlerden o kadar farklıdır ki, öğrenmeye düşkün olanların tümü yerlilerdir, yabancılar burada misafir kalmak eğiliminde değildir; yerliler de burada kalmaz, onlar öğrenimlerini dışarda tamamlarlar ve tamamladıktan sonra da dışarda yaşamaktan hoş-
C 674 lanırlar, pek azı anavatana döner. Bu durumun zıttı Aleksandreia dışında az önce saydığım kentlerde görülür. Onların sık sık gitmelerine ve gittikleri yerde hoşça vakit geçirmelerine karşın birçoğunun ne öğrenme aşkına yurtlarından dışarı gittiğini, ne de öğrenimlerini yurtlarında izlemeye istekli olduklarını görürsünüz. Aleksandreia'lılarda her ikisi de vardır. Onlar birçok yabancıyı kabul ederler ve kendi kentlerinden de pek çoğunu dışarıya gönderirler. Tarsos kenti her tür retorik okullarına sahipti ve genellikle geli-

şen ve güçlenen halkıyla bölgenin anakenti olma ününü korudu[614].

14 Aşağıdaki kimseler doğuştan Tarsos'ludur: *Stōik*'lerden Antipatros, Arkhēdēmos ve Nestōr ve keza iki Athēnodōros ki, bunlardan biri Kordylion olarak adlandırılır ve Marcus Cato'yla birlikte yaşamış ve vatanında ölmüştür. Bir köyden adını almış olan diğeri ise, Kananitēs adını taşır ve Sandōn'un oğludur ve Caesar'ın hocası olup onun tarafından çok onurlandırılmıştır. Yaşlanmış olarak vatanına döndüğünde, yaltaklanarak halkın hoş görüsünü kazanmış ve benzerleri arasında kötü bir şair vatandaş olan Boēthos tarafından kötü bir şekilde yönetilen mevcut hükümeti devirmiştir. Boēthos üne başlangıçta, Philippi'deki zaferi üzerine yazmış olduğu şiiri iyi bir şekilde kabul eden Antōnius tarafından yüceltilmişti. Fakat onun ünü bundan da öte Tarsos'lular arasında geçerli olan herhangi bir konuda kesintisiz olarak düşünmeden konuşabilme yeteneğidir. Bundan başka Antōnius Tarsos'lulara bir *gymnasion* görevlisi vaadetmişti. Fakat bir *gymnasiarkhēs*[615] yerine göreve Boēthos'u atadı ve harcamaları ona emanet etti. Fakat o, diğer şeylerle birlikte zeytin yağını da gizlice alıyordu. Antōnius önünde, suçlayanları tarafından suçluluğunu saptanınca, Antōnius'un gazabı karşısında, sarf ettiği birçok söz arasında "*Tıpkı Homēros'un Ahkileus'u Agamemnon ve Ody-*

[614] Birçok yetenekli kişinin kentten ayrılarak geri dönmemesine rağmen.

[615] *Gymnasion* yöneticisi.

seus'u ilahilerle övdüğü gibi ben de seni övdüm. Bu nedenle senin önüne iftira türüden bir suçlamayla getirilmiş olmam haksızlıktır" diye yalvarıp yakardı. Fakat suçlayıcı raporu eline alarak: "*Evet, ama Homēros ne Agamemnon'un, ne de Akhileus'un yağını çaldı. Sen ise bu işi yaptın ve bu nedenle cezalandırılacaksın*" dedi. Fakat Boēthos nazik iltifatlarla Antōnius'un gazabını yatıştırdı ve eskisinden daha az olmak üzere, Antōnius yenilinceye kadar, kenti soymayı sürdürdü. Kenti bu kötü halde bulan Athenodōros bir süre hem Boēthos'u hem de yandaşlarında bir gerileme olmayınca Caesar tarafından kendisine verilmiş olan yetkiyi kullanarak onları sürgün cezasına çarptırdı ve sür-
C 675 dürdü. Bunlar, ayrılmadan önce duvarlara onu aşağılayıcı sözler yazdırdı: "*Gençlere iş, orta yaşlılara öğüt ve yaşlılara yellenme*". O, bu yazıları şakaya aldığından, yanına aşağıdaki sözcüklerin eklenmesini buyurdu: "*Yaşlılara gök gürültüsü*". Athenodōros'u aşağı gören birisi gece evinin önünden geçerken, soğukkanlılıkla evinin kapısı ve duvarlarına sıçratarak bağırsaklarını boşalttı. Athenodōros mecliste fesatçılara karşı suçlamalarda bulunurken şöyle dedi: "*Bir kimse kentin tiksindirici, kötü durumunu ve rahatsızlığını, çeşitli şekillerde görebilir, özellikle halkının boşaltımında*". Kentin ünlüleri stōik'lerdir. Caesar'ın kız kardeşi Octāvia'nın oğlu Marcellus'un öğretmeni olan benim çağdaşım Nestōr akademisyendir. O da Tarsos hükümetinin, Athenodōros'tan sonra başkanı oldu ve hem vali, hem de kent tarafından uzun süre onurlandırıldı.

15 Tarsos'lu diğer filozoflar arasından *"iyi olarak sözünü edebileceği ve adını verebileceğim"*[616], kentten kente dolaşarak yetenekli bir şekilde okullar yöneten filozoflardan olan Plutiadēs ve Diogenēs vardır. Diogenēs esinlenerek veya bir konu verildiğinde çoğunlukla trajik şiir de yazmıştır. Yapıtları hâlâ yaşayan gramerciler arasında Artemidōros ve Diodōros vardır. Pleiades'te[617] adı geçenler arasında en iyi trajik şair Dionysidēs'ti. Fakat bize bu kentin bilginlerinin sayısını en çok Roma söyleyebilir; çünkü o, Tarsos'lular ve Aleksandreia'lılarla doludur. İşte Tarsos böyledir.

16 Kydnos Irmağı'ndan sonra daha önce sözünü ettiğim[618] ve Kataonia'dan akan Pyramos Irmağı'na gelinir. Artemidōros'a göre buradan Soli'ye düz hat şeklindeki yolculuk beş yüz *stadion*'dur. Amphilokhos ve Apollōn'la Mantō'nun oğlu olup hakkında pek çok mitos söylenmiş olan Mopsos tarafından bir tepeye kurulmuş olan Mallos da buraya yakındır. Gerçekten ben de bu mitoslardan Kalkhas'ın öyküsünde söz etmiş[619] ve Kalkhas ve Mopsos arasındaki tanrısal güçleri üzerine yaptıkları çekişmeyi anlatmıştım. Bazı yazarlar, örneğin Sophoklēs bu kavgayı Kilikia'ya

---

[616] *Iliada*, iii. 235.

[617] "Yedi Yıldızlar" Zeus tarafından yıldızların arasına yerleştirilen Atlas'ın yedi kızı. Bu en eski Hellen burçlarından birisidir. Bunlara Pleiad'lar denir ve her yıl Aleksandreia'da bunlar için bir şiir yarışması düzenlenirdi.

[618] Strabōn, xii. 2. 4.

[619] Strabōn, xiv. 1. 27.

aktarır ve o, trajik şairlerin âdetlerine uyarak Lykia'ya "Karia"[620] Trōia'ya ve Lydia'ya da "Phrygia" dediği gibi Kilikia'ya da Pamphylia der. Diğerleri arasından Sophoklēs bize, Kalkhas'ın burada öldüğünü söyler. Fakat mitosa göre, çekişme sadece tanrısal güçle ilgili olmayıp, egemenliğini de içeriyordu çünkü o şöyle anlatıyor:
C 676 Mopsos ve Amphilokhos Trōia'dan gelip Mallos'u kuruyorlar ve Amphilokhos sonradan Argos'a gidiyor ve orada durumdan memnun kalmayarak Mallos'a geri dönüyor ve buradaki yönetimde bir pay isteyince Mopsos'la çatışarak bir düello yapıyor ve her ikisi de bu döğüşte ölüyorlar ve birbirlerini görmeyen yerlere gömülüyorlar. Bugün mezarları Pyramos Irmağı yakınında Magarsa dolaylarında görülebilir. Mallos, gramerci Kratēs'in doğduğu yerdir ve Panalitios'un onun öğrencisi olduğu söylenir.

17 Bu kıyının yukarısında, Büyük İskender *phalanks*'ını[621] Soli'den Mallos topraklarından kıyı boyunca Issos'a ve Dareios kuvvetlerine karşı yürüttüğü sırada, Philōtas'ın, Büyük İskender'in atlılarını içinden geçirdiği Alēia'lıların Ovası yer alır. Argos'luların kralı olması nedeniyle Büyük İskender'in Amphilokhos'a kurbanlar sunduğu söylenir. Hēsiodos Amphilokhos'un Apollōn tarafından Soli'de; başkaları Alēia'lıların ovası dolaylarında; daha başkaları da yaptığı kav-

[620] Strabōn, xiv. 3. 3.

[621] Sık sıralar halinde yürüyen mızraklı ve kalkanlı Makedonia birlikleri.

gadan ötürü Alēia'lıların ovasını terk ederken öldürdüğünü söyler.

18 Mallos'tan sonra, demirleme yeri bulunan ve küçük bir köy olan Aigaiai'a ve bundan sonra gene bir demirleme yeri bulunan Amānides Kapıları'na gelinir. Burada Tauros'lardan aşağıya sarkan ve Kilikia üzerinde doğuya doğru uzanan Amanos Dağları son bulur. Burası, daima kaleleri eline geçirmiş olan çeşitli, kuvvetli tiranlar tarafından yönetilmiştir. Fakat benim zamanımda önemli bir kişi hepsinin efendisi olarak kendini kabul ettirmiş, doğruluğu ve dürüstlüğü nedeniyle Romalılar tarafından kral ilân edilmişti. Krallığı, soyundan gelenlere veraset yoluyla bırakmış olan Tarkondimotos'u kastediyorum.

19 Aigaiai'dan sonra, bir demirleme yeri bulunan ve küçük bir kasaba olan Issos'a ve Pinaros Irmağı'na gelinir. Büyük İskender'le Dareios arasındaki mücadele burada olmuştur ve koy Issikos Körfezi olarak adlandırılır. Bu körfezde Rhosos, Myriandros, Aleksandreia, Nikopolis, Mopsuestia ve Pylai gibi, Kilikia'yla Syria arasında sınır olduğu söylenen kentler bulunur. Sarpēdōn Artemis'inin Tapınağı ve kehanet ocağı da Kilikia'dadır ve kehanetler tanrısal ilham sahibi kişiler tarafından söylenirdi.

20 Kilikia'dan sonra ilk Syria kenti, yakınında Orontēs Irmağı'nın döküldüğü Pieria'daki Seleukia'dır. Seleukia'dan Soli'ye düz bir hat olarak yolculuk bin *stadion*'dan biraz azdır.

21 Çok eskiden Homēros'un sözünü ettiği Trōia Bölgesi'ndeki Kilikia'lılar Tauros'un dışın-

da, Kilikia'lılardan çok uzakta olduklarından, bazıları bunları Trōia'da Kilikia'lıların kolonicileri olduklarını ileri sürer ve onlarla aynı adı taşıyan bazı yerleri gösterirler, örneğin Pamphylia'da Thēbē ve Lyrnēssos gibi. Halbuki tersine kanıda olan diğerleri Trōia'da da bir Alēia'lılar Ovası olduğunu söyler. Artık Tauros'un dışındaki daha evvelce anlattığım yarımadayı tamamladığıma göre bundan sonra gelenlere geçmeliyim.

22 Apollodōros "*Gemilerin Kataloğu*" adlı yapı-
C 677 tında bu konuya değinerek Trōia'lıların Asia'dan gelen tüm müttefiklerinin ozan tarafından, berzahın en dar yeri olan, Sinōpē'yle Issos arasında, iç tarafta kalan yarımadanın sakinleriymiş gibi, işaret etmiş olduğunu söyler ve üçgen biçimindeki bu yarımadanın kenarlarının uzunluğunun eşit olmadığını, bunlardan birinin Kilikia'dan Khelidonia Adaları'na, diğerinin Khelidonia'dan Eukseinos'un[622] ağzına ve üçüncüsünün buradan Sinōpē'ye doğru uzandığını söyler. Şu halde müttefiklerin sadece yarımadada yaşayanlardan oluştuğu iddiasının yanlışlığı, daha önceden bunların sadece Halys Irmağı'nın bu tarafında yaşayanlardan oluşmadığını söylediğim delillerle kanıtlanabilir[623]. Çünkü söylediğim gibi tam Pharnakia dolaylarında Halizōn'ların yaşadığı yerler Halys Irmağı'nın ve keza berzahın da dışındadır. Şayet gerçekten onlar Sinōpē'yle Issos arasındaki dar geçitlerin dışında iseler; sadece bunun dışında değil, aynı zamanda Amisos'la Issos ara-

[622] Karadeniz.
[623] Strabōn, xii. 3. 24.

sındaki geçitlerin de dışındadır. Fakat o da, berzahı ve dar geçitleri, ilkini ikincisiyle karıştırdığından yanlış olarak tanımlar. Fakat en büyük anlamsızlık şudur: Şekil olarak yarımadayı üçgen olarak adlandırdıktan sonra, dış kenarların sayısı üçtür. Bu nedenle "dış kenarlar"dan söz ettiğinde, kapalı olarak, dar geçitler boyunca uzanan kenarı da dışarıda gösterir. Bunun da bir kenar olduğunu; fakat dış kenar veya deniz tarafında olmadığını düşünür. Şayet öyle ise bu dar geçitler o kadar kısaltılmıştır ki, Issos ve Sinōpē'de sona eren dış kenar birbirine kavuşmak için biraz eksik kalır. Bir kimse yarımadanın üçgen şeklinde olabileceğini kabul edebilir; fakat madem ki, onun tarafından sözü edilen dar geçitler Issos'la Sinōpē arasında üç bin *stadion* uzunluğundadır ve böyle olduğu takdirde, bunun gibi dörtgen bir şekli üçgen olarak adlandırmak bilgisizlik, korografi bilgisinden yoksunluktur. Şimdi o, komedi ölçüsüne uyularak yazılmış[624] "*Yer Yüzünün Tanımı*" adında korografik bir yapıt yayınladı. Aynı bilgisizlik burada da vardır. Hatta bir kimse berzahın uzunluğunu en aza indirmeyi düşünürse, bütün uzaklığın yarısına demek istiyorum ki, aralarında Artemidōros'un da bulunduğu bu durumu en çok yalanlayanlara göre uzaklık bin beş yüz *stadion*'dur. Böyle de olsa bu dar geçitler tarafındaki kenar yarımadayı üçgen yapacak kadar kısaltmaz. "*Issos'tan Khelidonia Adaları'na uzanan kenar*" dediğinde Artemidōros da doğru olarak dış kenarları ayırt edememiştir. Çünkü işaret ettiği

[624] *Iambik* dizeler şeklinde.

bu kenarda hâlâ Lykia kıyısının düz bir doğru üzerinde Rhodos'luların Peraia'sı da dahil Physkos'a kadar uzanan kısmı eksiktir. Buradan kıta dirsek yaparak ikinci veya Propontis'e Byzantion'a kadar uzanan batı kenarı meydana getirir.

C 678 **23** Her ne kadar Ephoros bu yarımadanın on altı kabile tarafından iskân edildiğini söylüyorsa da, bunlardan üçü Hellen ve diğerleri, karışmış olanların dışında, barbarlardır. Bunları şöyle toplayabiliriz: Kilikia'lılar, Pamphylia'lılar, Mariandyn'ler, Trōia'lılar ve Karia'lılar deniz kıyısında; Pisidia'lılar, Mysia'lılar, Khalyb'ler, Phrygia'lılar ve Milyas'lılar iç kısımda yaşarlar. Bu soruna hâkim olan Apollodōros, Ephoros'un devrinden daha sonra gelen Galatları, önce sözü edilenlerden sonra, on yedinci kabile olduğunu söyler. Trōia Savaşları sırasında Hellenler henüz buraya yerleşmemişlerdi ve yabancı kabileler zaman aşımından ötürü daha fazla karışmışlardı; ve ozan, kataloğunda, Trōia'lıların, Paphlagonia'lıların ve Lydia'lılarınkini sayacağı yerde Mysia'lıların, Phrygia'lıların, Karia'lıların, Lykia'lılarm ve Mēïonia'lıların kabilelerini ve örneğin, Halizōn'lar ve Kaukōn'lar gibi diğer bilinmeyen halkları ve "katalog" dışında Kētei'leri ve Solymos'luları ve Thēbē Ovası'ndan Kilikia'lıları ve Leleg'leri sayar; fakat hiçbir yerde Pamphylia'lıları, Bithynia'lıları, Mariandyn'leri, Pisidia'lıları, Khalyb'leri, Mysia'lıları veya Kappadokia'lıları saymaz. Çünkü bunlardan bazıları henüz bu bölgeye yerleşmemişlerdi ve diğerleri de öteki kabilelerin içinde yer alıyorlardı. Örneğin, Hid-

rieis'ler ve Termil'ler Karia'lıların ve Doliōn'larla Bebryk'lerin Phrygia'lılar arasında yer aldığı gibi.

24 Fakat Apollodōros açık olarak Ephoros'un ifadesi üzerinde adil bir yargıya varamamış ve aynı zamanda ozanın sözlerini karıştırmış ve değiştirmiştir, çünkü aksi halde o, Ephoros'a hem Sinōpē hem de Amisos'tan doğuya doğru bu kadar uzak olan Khalyb'leri neden yarımadanın içine yerleştirdiği sorusunu sormalıydı. Bu yarımadanın berzahının Issos'tan Eukseinos'a uzanan doğru olduğunu söyler ve bu doğruyu bir tür meridyen olarak kabul ederler. Bu doğruyu bir kısmı Sinōpē'ye, diğerleri de Amisos'a yöneltir; fakat hiçbirisinin Khalyb'ler ülkesine yöneltmediği bu doğru kesinlikle bir eğridir. Gerçekte Khalyb'ler ülkesinde geçirilen meridyeni Küçük Armenia ve Euphratēs içinden geçirmeliydi, böylece tümüyle Kappadokia'yı, Kommagēnē'yi, Amanos Dağı'nı, Issikos Körfezi'ni kesmiş olurdu. Şayet bu durumda eğri çizginin berzahı sınırladığını kabul edersek, en azından bu yerlerin pek çoğu özellikle ve onun gibi Kappadokia'nın Eukseinos'a[625] doğru bir uzantısı olan ve şimdi Pontos denen topraklar ve böylece Khalyb'lerin ülkesi, Kataonia ve her iki Kappadokia ve atlamış olduğu Lykaonia'nın da yarımadanın bir parçası olarak aşağıya doğru kayması gerekirdi. Bundan başka Ephoros benim önceden işaret ettiğim
C 679 gibi[626] ve ozanın Halizōn'lar dediği Khalyb'leri neden iç kısıma koymuştur? Buna karşı onları

[625] Karadeniz.
[626] Strabōn, xii. 3. 20.

Kappadokia ve Kilikia örneğinde yapıldığı gibi, ikiye ayırıp bir kısmını deniz kıyısına ve diğerini iç kısma yerleştirmek daha iyi olurdu. Fakat Ephoros Kappadokia'nın adını bile anmamıştır ve sadece deniz kıyısındaki Kilikia'lılardan söz eder. Şimdi, Antipatros Derbētēs'e bağlı olan "*Denizi bilmeyen ve hatta tuz katılmış besin yemeyen*"[627]; Pisidia'lılara sınırdaş olan birçok halklar ve Homonadeis'ler nereye yerleştirilecek? Lydia'lılar ve Maionia'lılar hakkında bir şey söylemiyor. Onlar ayrı, başlı başına iki kavim midir? Yoksa başka bir kavmin içinde midirler? Bu bakımdan bunca göze çarpan bir kabileyi gözden kaçırmamalıydı ve şayet Ephoros bunun hakkında bir şey söylemiyorsa en önemli bir şeyi atılmamış görünmüyor mu?

25 Kimdir bu "karışık kavimler?" Evvelce söylediğimiz yerdekiler mi? Veya onun söylemedikleri, ya da atladıkları mı? Bu konuda bir şey söylemeye muktedir olamayacağız. Saymış olduğu veya unuttuğu kavimleri "karışık" olarak adlandırabilir miyiz? Hatta onlar karışmış olsalar bile, hâkim olan eleman onları ya Hellenlerden, ya da barbarlardan yapmıştır. Ben karışık halktan meydana gelmiş üçüncü bir kabile hakkında bir şey bilmiyorum.

26 Bu yarımada üzerinde üç Hellen kavmi nasıl yaşıyor? Şayet Atinalılar ve Iōnia'lılar eskiden aynı halk idiyseler o zaman Dōr'lar ve Aiol'leri de aynı halktan saymalı ve böylece burada yalnız iki kabile olur. Fakat eğer son zamanların

[627] *Odysseia*, ii. 122.

âdetlerine göre, örneğin diyalektlerle bir ayırım yapılacak olursa, o vakit kabilelerin sayısı da diyalektler gibi dörde çıkar. Fakat bu yarımada özellikle Ephoros'un bölmesine uygun olarak, sadece Iōn'lar tarafından değil; fakat aynı zamanda, anlattıklarımın birçok yerinde gösterdiğim gibi[628] Atinalılar tarafından da iskân edilmiştir. Şimdi Ephoros'a bu tür kinayeli sorular yöneltilebilir. Apollodōros bunu hiç düşünmemiş ve on altı kabileye bir on yedincisini Galatları eklemiştir, bu genellikle yapılması gereken yararlı bir şeydir; fakat Ephoros tarafından söylenmiş veya atlanmış oldukları hakkında yargıya varmak için gereksizdir. Apollodōros bunun nedenini kendisi söyler, bütün bunlar Ephoros'un çağından sonradır.

27 Apollodōros haklı olarak Trōia Çağı'ndan zamanımıza kadar ozanda sözü edilen pek çok yabancı kabilenin, bazılarının yok olmasıyla, bazılarının dağılmasıyla ve bir kısmının da bir diğeriyle birleşmesiyle meydana gelen değişmeler sonunda karıştığını söylüyor. Fakat o yanlış olarak, sebebini katmerli bir şekilde ortaya atarak ozanın onlardan bazılarını neden saymadığını şöyle anlatıyor: Ya bu ülke henüz şu, ya da bu kabile tarafından iskân edilmemiş veya bu, ya da şu kabile başka birinin içerisinde erimiştir. Ozan da Kappadokia, Kataonia ve Lykaonia'dan söz etmez; fakat bunun nedeni yukarıda söylediklerimiz olamaz, çünkü bu kabilelerin o zamanki
C 680 tarihini bilemiyoruz. Bunun için, Apollodō-

[628] Strabōn, xiv. 3. v.dd.

ros'un, Homēros'un neden Kappadokia'lıları ve Lykaonia'lıları atlamış olduğunun nedeniyle ilgilenmesi ve onu savunmaya kalkması saçmadır. Kendisi onun hakkında yargıya varırken, Ephoros'un onları atlama nedenini söylemeyi unutmuştur. Homēros'un da neden Lydia'lılar yerine Maionia'lılardan söz ettiğini anlatmayı da unutmuştur ve Ephoros'un ne Lydia'lılara ne de Maionia'lılara işaret etmediğini de belirtmeyi ihmal etmiştir.

28 Ozanın bazı bilinmeyen kavimleri saydığını söyledikten sonra, Apollodōros bunları doğru olarak adlandırıyor: Kaukōn'lar, Solymos'lar, Kētei'ler, Leleg'ler ve Thēbē Ovası'nın Kilikia'lıları. Fakat Halizōn'lar kendi uydurmasıdır veya daha ziyade Halizōn'ların kim olduğunu bilmeyen ilk kimseler bu adı çeşitli şekillerde yazmış[629], gümüşün ve ortaya çıkmış birçok diğer madenin "çıkış yeri" olarak hayal etmiştir. Bunlar, gayretkeş arzularını desteklemek için, Kallisthenēs'ten aktararak alan Skēpsis'li Dēmētrios'un ve bazı diğer yazarların, Halizōn'lar hakkında hatadan yoksun olmayan öykülerini de topladılar. Tantalos ve Pelopides'lerin varlığı Phrygia ve Spylos dolaylarındaki madenlerden; Kadmos'unki Trakya'dan ve Pangaion Dağı'ndan; Priamos'unki Abydos dolaylarında Astyra altın madenlerinin (bugün hâlâ az miktarda kalıntı vardır. Bu madenlerden çıkartılan toprak çok fazladır ve yapılan kazılar çok eski çağlardan beri madenin işlediğini gösterir); ve Midas'ınki Ber-

[629] Strabōn, xii. 3. 21.

mios Dağı dolaylarından; Gyges, Alyattēs ve Kroisos'unkiler Lydia'da, topraklarının madenleri tüketilmiş olan küçük bir köyün bulunduğu Atarneos'la Pergamon arasındaki bölgeden elde edilmiştir.

29 Bundan başka, daima bir kimse, son yazarlar Homēros'un yazdıklarına aykırı sayısız yenilikler getirdikçe, Apollodōros'ta yanlış bulabilir. O, sık sık bu yenilikleri eleştirmeye alışıktır; fakat şimdiki durumda sadece onların küçük bir açıklamasını yapmamış, aynı zamanda aksine olarak aynı anlama gelmeyen şeylerin farksız olduğunu saptamıştır. Örneğin, Lydia'lı Ksanthos Phrygia'lıların Trōia Savaşı'ndan sonra Avrupa'dan ve Pontos'un sol kıyısından geldiklerini ve Skamandrios'un onları Berekyntes ve Askania'dan getirdiğini söyler. Fakat Apollodōros bu söylenene, Ksanthos'ta adı geçen Askania'ya, Homēros'un dediğini ilâve eder, *"Ve Phōrkys ve tanrısal Askanios Phrygia'lıları uzaklardan, Askania'dan ge-*
C 681 *tirdi"*[630]. Şayet durum böyle ise, göç Trōia Savaşı'ndan sonra olmalıdır, halbuki ozan tarafından söylenen müttefik kuvvetler karşı taraftaki topraklardan Berekyntes ve Askania'dan gelmiştir. O zaman bu Phrygia'lılar kimlerdir? *"Sangarios kıyıları boyunca kamp kuran"*[631] kimlerdir? Priamos *"Çünkü ben de bunlar arasında sayılan bir müttefikim"*[632] diyor. Priamos, nasıl hiçbir antlaşması olmadığı Berykent'ler aracılığıyla Phryg-

[630] *Iliada*, ii. 862.
[631] *Iliada*, iii. 187.
[632] *Iliada*, iii. 188.

ia'lılardan yardım istemiştir? Sınırlarında yaşayan ve müttefiki olduğu kişilere çağrıda bulunmamıştı ve daha önce kimlerle müttefikti? Phrygia'lılar hakkında bu şekilde konuştuktan sonra Mysia'lılar hakkında bununla bağdaşmayan bir öykü ekler[633]. Mysia'da da Askania olarak adlandırılan bir kasaba vardır ve aynı adı taşıyan bir gölün kıyısındadır. Bu gölden Askanios Çayı çıkar. Bu çay, "*Mysia Askanios'unun suları yanında*" diye Euphoriōn'da ve "*Silēnos'la Melia'nın oğlu olan Doliōn'un oturduğu Askania Gölü ve Askania Çayı kıyılarında evleri olanlar*" şeklinde de Aitōlia'lı Aleksandros'ta geçer. O[634], Milētopolis'e giderken, Kyzikos dolaylarındaki toprakların Doliōn ve Mysia olarak adlandırıldığını söyler. Şayet bu böyle ise, o vakit her ikisi de şairlerin tanıklığıyla, onlar tarafından gösterilen yerden doğmuştur. Acaba Homēros'un, Ksanthos'un sözünü ettiği Askania'yı değil de bu Askania'yı söylemesini ne önleyebilirdi? Mysia'lıları ve Phrygia'lıları anlatırken[635] bunu daha önce tartıştım, bu nedenle artık bu konunun sonunu getirelim.

[633] Apollodōros.
[634] Apollodōros.
[635] Strabōn, vii. 3. 2; xii. 4. 5.

VI

1 Benim için güneyde, yarımadanın yanında uzanan adayı tanımlamak kaldı. Kıbrıs'ı kastediyorum. Daha önce de söylemiştim; Mısır, Phoinikia, Syria ve Rhodia'ya[636] kadar olan kıyıların bir kısmıyla çevrilen deniz, aşağı yukarı Mısırlıların ve Pamphylia'lıların denizinden ve Issikos Körfezi'ndeki denizden oluşur. Bu denizde Kıbrıs bulunur. Kuzey kısımları Kilikia Trakheia'ya[637] çok yaklaşır ve kıtaya[638] en yakın yerdir, doğu kısımları Issikos Körfezi ve batısı Pamphylia Denizi'yle sınırlanır. Güneyinde Mısır Denizi vardır. Mısır Denizi batıda Libya ve Karpathia[639] Denizi'yle birleşir, güney ve Issos'a kadar uzanan kıyıyla, kuzeye doğru Kıbrıs ve Pamphylia Denizi'yle sınırlanır. Pamphylia Denizi kuzeyde
C 682 Kilikia Trakheia'nın son uçlarıyla, Rhodos'a kadar Pamphylia ve Lykia, batıda Rhodos Adası'yla ve doğuda Paphos ve Akamas yakınlarında Kıbrıs'la, güneyde Mısır Denizi'yle birleşir.

2 Kıbrıs'ın çevresi körfezlerin girintileriyle beraber üç bin dört yüz yirmi *stadion*'dur. Kleidēs'ten Akamas'a kadar, doğudan batıya doğru, karadan uzunluk bin dört yüz *stadion*'dur. Kleidēs Kıbrıs'ın doğusunda iki adadır ve Pyra-

[636] Rhodos'luların Peraia'sı.
[637] Dağlık Kilikia.
[638] Küçükasya.
[639] Karpat.

mos'tan yedi yüz *stadion* uzaklıktadır. Akamas üzeri kerestelik ormanlarla kaplı iki çıkıntılı bir burundur, adanın batı kısmındadır ve kuzeye doğru uzanır; Selinus'a ve Kilikia Trakheia'ya en yakın yerdir, geçiş bin *stadion*'dur. Halbuki, Pamphylia'daki Sidē'ye bin altı yüz ve Khelidonia Adaları'na bin dokuz yüz *stadion*'dur. Tümüyle adanın şekli dikdörtgendir ve bazı yerlerde berzahlar meydana getirir. Fakat adanın kıtaya[640] yakın olan noktasından başlayarak anlatacağım kısımları da vardır.

3 Kilikia Trakheia'nın bir burnu olan Anemurion'un karşısında üç yüz elli *stadion* uzaklıkta, Kıbrıs'ın bir burnu olduğunu bir yerde söylemiştim[641], Krommyos Burnu'nu kastediyorum. Oradan hemen sonra adayı sağa ve kıtayı sola alarak Kleidēs'e yolculuk, kuzey doğuya doğru yedi yüz *stadion* uzunluğunda bir çizgi halinde uzanır. Orta yerde, bir demirleme yeri ve tersaneleri bulunan Lapathos kenti yer alır; kent Lakōnia'lılar ve Praksanderos tarafından kurulmuştur ve karşısında Nagidos kenti vardır. Sonra Aphrodision'a gelinir ki, burada ada daralır, buradan Salamis'e geçiş yetmiş *stadion*'dur. Bundan sonra Akha'lar Kumsalı'na gelinir ki, söylendiğine göre babası Telamōn tarafından sürgün edildikten sonra, Kıbrıs'taki Salamis'in kurucusu olan Teukros ilk defa buraya ayak basmıştır. Sonra, bir liman olan Karpasia'ya gelinir. Kent Sarpēdōn Burnu'nun karşısındadır ve Kar-

[640] Küçükasya.

[641] Strabōn, xiv. 5. 3.

pasia'dan berzah aşırı Karpasia Adaları'na ve güney denizine geçiş otuz *stadion*'dur. Bundan sonra bir burun ve dağ gelir, dağın tepesi Olympos adını taşır ve burada kadınların giremediği ve göremediği Aphroditē Akraia Tapınağı vardır. Onun çevresinde ve uzağında Kleidēs ve diğer birçok ada bulunur ve sonra, Karpasia Adaları'na gelinir ve buradan sonra da tarihçi Aristos'un doğmuş olduğu Salamis'e gelinir. Buradan, bir liman kenti Arsinoē'ye ve sonra bir liman olan Leukolla'ya ulaşılır. Sonra denize doğru bir çıkıntı oluşturan Pēdalion'a gelinir. Burada, üzerinde trapez şeklinde, Aphroditē için kutsal olan kayalık bir tepe vardır, Kleidēs'ten buraya uzaklık altı yüz seksen *stadion*'dur. Sonra Kition'a giden kıyı yolculuğu başlar ki bunun çoğu girintili çıkıntılı ve kayalıktır. Kition'un kapatılabilen bir limanı
C 683 vardır ve stōik okulunun gerçek kurucusu olan Zēnōn ve hekim Apollōnios burada doğmuştur. Buradan Bērytos'a[642] uzaklık bin beş yüz *stadion*'dur. Sonra, Amathos kentine ve ara yerde Palaia denen küçük bir kasabaya ve meme biçiminde, Olympos denen bir dağa ve daha sonra bir yarımadayı andıran Kurias'a gelinir. Throni'den buraya uzaklık yedi yüz *stadion*'dur. Buradan da Argos'luların kurduğu ve bir demirleme yeri bulunan Kurion'a ulaşılır. Bir kimse şairin dikkatsizliğini[643] şöyle başlayan mersiyede hemen görebilir: "*Phoibos'a adanmış olan biz dişi geyikler, dalgalar arasında yarışarak, izleyicilerimi-*

[642] Beyrut.
[643] Kurias'la ilgili olarak.

zin oklarından kaçmak için hızlı yolculuğumuzda buraya doğru geldik". Yazar ya Hedylos veya bir başkasıdır; dişi geyiklerin Kōrykos'un tepelerinden yola çıktıklarını ve Kilikia kıyılarından Kurias Kumsalı'na doğru yüzdüklerini söylüyor ve daha sonra diyor ki: "*Bir ilkbahar batı rüzgârının yardımıyla geçilmez akıntı boyunca nasıl gittiğimizi düşünmek duyulmamış, hayranlık verici bir maceradır*". Kōrykos'tan Kurias Kumsalı'na ancak adanın çevresi dolaşılarak gidilebilir. Bu yolculuk ne batı rüzgârıyla yapılabilir, ne de adayı sağda ya da solda bırakarak, her iki yer arasında deniz aşırı bir geçit yoktur. Her durumda, Kurion Rhodos yönünde batıya olan yolculuğun başlangıcıdır; ve buradan sonra, Apollōn sunağına dokunanların atıldığı bir buruna ulaşılır. Sonra, Treta'ya, Boosura'ya ve Paphos'luların Aphroditē'sinin eski bir tapınağı, bir demirleme yeri bulunan ve denizden on *stadion* kadar yukarıda olan Palaipaphos'a gelinir. Ondan sonra, bir iskelesi bulunan Zephiria Burnu'na ve gene bir iskelesi, bir tapınağı ve bir kutsal alanı olan diğer bir Arsinoē'ye varılır. Denizden az içerde Hierokēpis yer alır. Sonra, Agapēnor tarafından kurulmuş bir liman kenti olan ve iyi tapınakları bulunan Paphos gelir. Paphos, Palaipaphos'tan, karadan altmış *stadion* uzaklıktadır; ve bu yol üzerinde erkekler kadınlarla birlikte, diğer kentlerden de toplanarak Palaipaphos'a doğru yılda bir kere kutsal bir kutsal bir yürüyüş düzenlerlerdi. Bazıları Paphos'tan Aleksandreia'ya uzaklığın üç bin altı yüz *stadion* olduğunu söyler. Paphos'tan sonra Akamas'a gelinir. Akamas'tan da doğuya yelken açınca Arsi-

noē kentine ve Zeus kutsal alanına ve sonra, bir limanı, bir ırmağı ve Aphroditē ve Issis Tapınağı olan Soli kentine ulaşılır. Kent, Atinalı Phaileros ve Akamas tarafından kurulmuştur ve içinde oturanlar Soli'liler olarak adlandırılır. Büyük İskender'in arkadaşlarından olan ve değerli bir başkomutan olarak kabul edilen Stasanōr burada doğmuştur; bu kentin yukarısında iç kısımda Limenia kenti vardır ve bundan sonra Krommyos Burnu'na gelinir.

4 Fakat, "Hierokēpias'tan Kleidēs'e" kadar, kendi anlatımıma göre kuzeyden güneye doğru,
C 684 adanın uzunluğunu veren Damastēs'in söylediklerleriyle kıyaslarsak, şairlere, özellikle tamamıyla üsluba bağlanmış yazarlara neden şaşmamalıdır? Eratosthenēs de hatalıdır, çünkü gerçi Damastēs'i eleştirerek Hierokēpias'ın kuzeyde değil, güneyde olduğunu söyler; güneyde de değildir, batıdadır; çünkü batı kıyılarında kurulmuştur. Paphos ve Akamas da buradadır. İşte Kıbrıs'ın coğrafi durumu böyledir.

5 Verimlilik yönünden Kıbrıs, adaların herhangi birisinden aşağı değildir. Çünkü hem iyi yağ ve hem iyi şarap ve hem de kendi kullanımına yetecek kadar tahıl da yetiştirir. Tamassos'ta içinde bakır sülfatı ve pası bulunan zengin bakır madenleri vardır. Bakır pası tıbbî amaçlarda kullanılır. Eratosthenēs eski zamanlarda ovanın sık ormanlarla kaplı olduğunu, ağaçlarla örtülü toprağın bu nedenle işlenemediğini söylüyor. Madenler durumun biraz değişmesine yardımcı oldu, çünkü halk bakırı ve gümüşü yakabilmek için ağaçları kesmek zorunda kaldı ve deniz, fi-

lolar için güvenli bir ulaşım sağladığından beri, gemi yapımı da ağaç kesiminde yardımcı oldu. Fakat bununla da ormanın büyümesine hâkim olamadılar. İsteyen ve başarabilen herkesin ağaçları kesmesine ve böylece ağaçtan temizlenmiş toprağı, verimsiz olarak kendi malı imiş gibi kullanmasına izin verdiler.

6 Eski zamanlarda, Kıbrıslıların pek çok kenti tiranların yönetimindeydi. Fakat Ptolemaios'lar, Mısır kralı olduktan sonra Kıbrıs da onların eline geçti ve Romalılar onlarla ekseriya işbirliği yaptılar. Fakat hüküm süren Ptolemaios[644] benim zamanımda kraliçe olan Kleopatra'nın babasının kardeşi, velinimetleri tarafından tahttan indirilmiş ve Romalılar adaya sahip olmuşlar ve bir *praetor* yönetiminde bir eyalet haline getirmişlerdir. Kralın devrilmesinin baş nedeni Claudius Publius Pulcher'dir. Çünkü o bir korsan çetesinin eline düşmüştü, Kilikia'lılar o sıralarda kudretlerinin doruğundaydılar. Krala bir mesaj göndererek kendisinden kurtarmalık istediler. Kral gerçekten bir kurtarmalık gönderdi. Fakat bu son derece küçüktü, korsanlar onu almaya tenezzül etmediler ve geri çevirdiler; fakat komutanı da kurtarma almadan serbest bıraktılar. Salimen kurtulduktan sonra her ikisinin de lütfunu unutmadı. Halk tribunu olunca o kadar kudretlendi ki, Marcus Cato'yu Kıbrıs'ı sahiplerinden alması için gönderdi. Kral intihar etti ve Cato Kıbrıs'ı ele geçirdi ve kralın mal varlığına el koyarak parayı Roma hazinesine taşıdı.

[644] Kıbrıs'ta egemenliği elinde tutan.

Bu tarihten sonra ada bir eyalet oldu, şimdi olduğu gibi, bir *praetor* eyaleti. Kısa bir süre Antōnius onu Kleopatra ve kız kardeşi Arsinoē'ye verdi; fakat tahtından devrilince kurduğu bütün düzen de onunla beraber yıkıldı.

DİZİN

-A-

Aba, Kilikia Trakheia Tiranı Ksenophanēs'in kızı, 259

Abydos, (Nara), Lydia Kralı Gyges'in izniyle kurulmuş bir Milētos kolonisi, 92, 93, 94, 97, 98, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 114, 115, 124, 133, 186, 273

Abydos'lular, 109

Ada, Kappadokia Kralı Piksōdaros'un Aphēnis'ten olan kızı, 228

Ada, Karia Kralı Hekatomnos'un kızı,

Adada, bir Pisidia kenti, 68

Adaia, Kymē yakınında bir kent, 164

Adeimantos, Dēmētrios Poliorkhetes'in nedimi olarak tanınır, 105

Adiatoriks, Galat *Tetrarkhēs*'i Domnakleios'un oğlu, 18, 46

Adobogiōnis, Galatia *tetrarkhēs*'leri ailesinden bir prenses, 168

Adramyttēnos Körfezi, (Edremit Körfezi), Ida Körfezi de denir, 94, 133, 135, 151, 167

Adramyttion, (Burhaniye), Tróas Bölgesi'nde, Lydia'lılar tarafından kurulduğu söylenen ve sonradan Atinalılar tarafından kolonize edilen bir liman kenti, 90, 129, 135, 136, 146, 148, 149

Adramyttion'lular, 145, 150

Adrēsteia, Mysia Kralı Adrēstos'un Adrēsteia Ovası'nda kendi adına kurduğu kent, 88, 97, 98, 99, 101, 102

Adrēsteia Dağı, Kyzikos'un karşısında Mithridatēs Eupator'un işgal ettiği dağ, 79

Adrēsteia Ovası, Kyzikēnē yöresinde Granikos Irmağı'nın suladığı ova, 58, 100, 101

Adrēstos, Mysia kralı. Perkōtē'li Merops'un oğlu ve Amphios'un kardeşi, 99, 101, 102

Adria Denizi, 19

Adria Körfezi, 20, 35

Aetna, Sicilya'da yanardağ, 172

Agamemnon, Mykenia ve Argos kralı, 91, 113, 127, 133, 195, 200, 262, 263

Aganthōnion, Bithynia'daki, Kios kentinin yukarı kısmında bir dağ, 56

Agapēnor, Ankaios'un oğlu, Kıbrıs Adası'ndaki Paphos kentinin kurucusu, 279

Agatarkhidēs, Knidos'lu peripatētik filozof, 227

Agathoklēs, Lysimakhos'un oğlu, 166

Agdistis, Galatia Bölgesi'ndeki Pessinus kentinde Tanrılar Anası'na verilen ad, 63

Agia, Kanai veya Kanē olarak adlandırılan dağın eski adı, 151

Agrippa, Roma İmparatoru Augustus'un komutanlarından, 105

Aiakos, Zeus'un, Aigina'dan olma oğlu, 114

Aias, Salamis Kralı Telamōn'un oğlu, 115, 116, 125

Aias, Teukros'un oğlu, Kilikia'da Olbē kentinde bir tapınak yapmıştır, 259

Aiga, Kanai veya Kanē Burnu'nun diğer adı, 151

Aigai, (Nemruk Kale), bir Aiolis kenti, 151, 163

Aigaiai, Kilikia kıyısında Mallos'tan sonra gelen demirleme yeri, 266

Aigaion, Aigaion Pelagos (Ege Denizi), 76, 118, 151

Aigeiros, Mēthymna kentinin bir semti, 155

Aigesta, Sicilya'da bir kent, 138

Aigialos, Homēros'ta adı geçen bir Paphlagonia kenti, 17, 19,

Aigialos, Paphlagonia'da bir kıyı parçası, 22

Aineias, Trōia'lı önderlerden biri. Bir söylentiye göre, savaştan sonra hayatta kalan Trōia'lılarla birlikte İtalya'ya geçerek

Roma'yı kurmuştur, 58, 96, 97, 109, 114, 118, 136, 137, 138, 139, 143

Ainiatēs, 35

Aiol'ler, Hellas'tan Küçükasya'ya adlarını verdikleri Aiolis Bölgesi'ne göç eden kavim, 31, 90, 91, 94, 146, 148, 154, 163, 222, 271

Aiolis, Trōia'yla Iōnia arasında kalan bölge, 3, 38, 90, 91, 92, 98, 99, 124, 131, 143, 145, 154, 163, 164, 165, 182

Aiolis'liler, 59, 98, 124, 133, 143, 184, 209, 212, 226

Aipytos, Pylos'lu Nēlēus'un oğullarından birisi. Priēnē'nin kurucularından, 183

Aisēpos, (Gönen Çay), Mysia'da bir akarsu, 34, 57, 58, 59, 78, 80, 89, 90, 92, 97, 99, 100, 102, 109, 115, 128, 129, 130

Aiskhines, Milētos'lu hatip. Büyük Pompēïus'a karşı olduğu için sürgün edilmiştir, 187

Aiskhylos, Atinalı üç *tragedia* yazarının en büyüğü ve ilki, 153

Aisyētes, savaşta ölen Trōia'lı bir yiğit, 119, 122, 123

Aitōlia, Peloponnēssos Yarımadası'nın kuzeyinde, Orta Hellas'ta bir bölge, 38

Aitōlia'lı Aleksandros, Aitōlia'lı bir şair, küfürlü konuşma diliyle yazmıştır, 60, 211, 275

Aizanoi (Çavdarhisar), Phrygia Epiktētos'ta bir kent, 81

Akamas, Kıbrıs Adası'nın kuzey batı burnu, 276, 277, 279,

Akamas, Kıbrıs'taki Soli kentinin kurucusu Atinalı kahraman, 280

Akha'ların limanı, Elaïtikos Körfezi'nde bir liman kenti, 121.

Akha'lar, Hellas'ın genellikle Phitiotis Bölgesi'nde oturan halklara verilen ad, Homēros'un Trōia Savaşları'nı anlatırken tüm Hellenler için kullandığı iki deyimden biri,

76, 115, 120, 124

Akharaka, Maiandros Irmağı üzerinde Nysa'dan sonra gelen bir kent, 85, 214, 215

Akhilleion, Trōas'ta Akhilleus'un mezarı yanında Mytilēnē-'liler tarafından kurulmuş bir kasaba, 124, 131

Akhilleus, Peleus'le Thetis'in oğlu, Trōia Savaşları'na katılan en yiğit Akha'lı, 94, 95, 98, 116, 120, 124, 137, 143, 145, 149, 159

Akilisenē, Büyük Armenia'nın Sophonē Eyaleti'ne bağlı bir bölge, 40

Aktium, 18, 26

Alabanda (Araphisar), Karia Bölgesi'nde, Marsyas Irmağı üzerinde bir kent. Adını burada kutsanan Alabandos adında bir tanrıdan almıştır, 100, 226, 231, 232, 235, 236

Alazia, Mysia'da yanından Odryses Irmağı'nın (Nilüfer Çay) geçtiği bir kent, 32

Alazon'lar, Borysthēnes Irmağı'nın öte tarafında yaşayan Skyth'lere verilen ad, 31, 32

Alazonion, Aisēpos Vadisi'nde bir yer adı, 130

Albania, Kaukasos (Kafkas) Dağları'nın güneydoğu yamaçlarındaki ülke, 43

Alēia Ovası, Trōas Bölgesi'nde bir ova, 39

Aleksandreia (İskenderun), Kilika'yla Syria arasında bir kent,

Aleksandreia Trōas (Eski İstanbul), Trōas Bölgesi'nde, Antigonos Monophtalmos tarafından kurulmuş ve Antigonia adını almıştır. sonradan Lysimakhos tarafından Aleksandreia Trōas olarak değiştirildi, 90

Aleksandros, Makedonia Kralı Büyük İskender (III. Aleksandros), 112, 204

Aleksandros, Syria Kralı Antiokhos'un oğlu, 168

Aleksandros, Trōia Kralı Priamos'un oğlu, Paris'in diğer adı, 118

Aleksandros, Hatip ve bilim adamı olan Aleksandros, 200

Aleksandros Philalethēs, Zeuksis'ten sonra Karura'daki Herophyleion hekimlik okulunun yöneticisi, 88

Aleus, Arkadia kralı, 152

Alinda, bir Karia kenti, 229

Alkaios, Mytilēnē'li ünlü lirik ozan, 123, 124, 135, 155, 157, 236

Alkman, çok eski bir lirik şair, 88

Alobē, Homēros'ta gümüşün çıktığı yer olarak kabul edilen yer, 31

Alopē, Alybē'nin başka bir okunuş şekli, 31, 32, 34, 130

Altes, Trōas'ta Leleg'lerin kralı, 160

Althaimenēs, Argos'tan Girit'e göçen ilk Dōr kolonicilerinin önderi, 221

Alyattes, Kroisos'un babası Lydia Kralı II. Alyattes, 173

Alybē, Homēros'ta gümüşün çıktığı yer olarak gösterilen ülke, 30, 31, 34, 130

Alybes, 30

Amānides Kapıları, Amanos Dağları'ndaki geçit, 266

Amanos (Amanos Dağları), Kilikia'nın doğu sınırını oluşturan dağlar, 4, 266, 270

Amaseia (Amasya), Pontos'ta, Iris Irmağı üzerinde, Strabōn ve Mithridatēs Eupator'un doğduğu kent, 27, 42, 49, 52

Amaseia'lılar, 49, 51

Amastris (Amasra), Karadeniz kıyısında bir Paphlagonia kenti, ismini kurucusundan almıştır, 14, 19, 21, 22, 36

Amathos, Kıbrıs Adası'nda bir kent, 278

Amazon'lar, bir kadınlar kavmi, 20, 26, 31, 33, 35, 39, 75

Amblada, Pisidia'da şarabıyla ünlü bir kent, 68

Ameria, Kabeira veya Sebastē olarak adlandırılan kent dolayında yer alan ve içinde Pharnakēs tarafından kurulmuş olan Mēn Tapınağı bulunan kasaba, 43

Amisenē, Amisos'a (Samsun) bağlı topraklar, 20

Amisos (Samsun), Pontos'un batısında liman kenti, 19, 26, 27, 28, 36, 49, 242, 260, 267, 270

Amisos'lular, 25, 49

Amnias, Olgassys Dağı kuzeyindeki Domitis yöresini sulayan ırmak, 52

Amorion, Büyük Phrygia'nın bir bölgesi, 81

Ampelos, Samos Adası'nda bir burun, 191

Amphiaros, Amphilokhos'un babası, kâhin, 201

Amphilokhos, Amphiaros'un oğlu, Trōia Savaşları'ndan sonra Epeiros'ta kendi adını taşıyan bir kent kurmuştur, 201, 250, 264, 265

Amphios, Mysia Kralı Adrēstos'un kardeşi, 99

Amyntas, Dēïotaros'tan sonra tahta geçen Galatia kralı, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 70, 82, 256

Amyros, Hēsiodos'ta geçen bir üzüm bağı, 210

Amyzōn, Karia'da bir kent, 231

Anabura, bir Pisidia kenti, 68

Anadyomenē Aphroditē'si, 229

Anaitis, Perslerin Ana Tanrıçası, 48

Anakreōn, Tēos'lu lirik ozan, 183, 192, 203, 236

Anaksagoras, Milētos'lu Anaksimenēs'in öğrencisi, Klazomenai'lı fizikçi, 207

Anaksarkhos, Abdēra'lı filozof, İskender'in yakın arkadaşıydı, 113

Anaksenor, Magnēsia'lı kitaracı ve şarkıcı, 212

Anaksimandros, Milētos'lu ve Thalēs'in öğrencisi, ilk coğrafya haritasını yayınlayan kişi, 186

Anaksimenēs, Lampsakos'lu lâkabıyla tanınır. Büyük İskender'in öğretmenlerinden, tarih yazarı, 104, 105, 186, 187, 207

Anakyndarakses, Assur Kralı Sardanapallos'un babası, 258

Andeira, Trōas'ta eski Leleg topraklarında bir yer, 141, 150

Andiros, Skamandros Irmağı'nın bir kolu, 129

Andraimon, Kolophōn kentinin kurucusu, 183

Andriklos, Kilikia'da bir dağ, 254

Androklos, Atina Kralı Kodros'un oğlu, Iōn kolonizasyonunun önderlerinden, 196

Andromakhē, Hektōr'un karısı, 96, 114, 120

Andronikos, Rhodos'lu filozof, 225

Andropompos, Lebedos'un kurucusu, 183

Anemurion (Anamur Burnu), Kilikia kıyısında Seleukeia'dan sonra gelen burun, 254, 256, 277

Ankaios, Iōnia kıyılarının yukarı kısmında, Khios ve Samos adalarını da içeren topraklarda egemen olan kral, 182

Ankhialē, Kilikia'da Sardanapallos'un kurduğu kent, 258, 259

Ankhises, Themis'in oğlu, efsaneye göre Aphroditē'nin sevgilisi ve Aineias'ın babası, 96, 109, 138

Ankyra (Ankara), Galatların Tektosag'lar kabilesine ait bir kent, 63

Ankyra, Phrygia'da Abaeitis Bölgesi'nde bir kent, 80

Antandros, Trōas'ta Adramyttēnos Körfezi'nde bir kent, 134, 135, 146, 148

Anthemos, Samos Adası'nın eski adı, 191

Anthes, Argolis kralı. Halikarnassos'un kurucularından, 227

Antigonia (Eski İstanbul), Antigonos Monophtalmos'un Trōas'ta kurduğu kent. Sonradan Lysimakhos tarafından Aleksandreia Trōas olarak adlandırılmıştır, 112

Antigonia (İznik), Antigonos tarafından Bithynia'da kurulmuş bir kent. Lysimakhos kentin adını karısının adına izafeten Nikaia olarak değiştirdi, 59

Antigonos, Büyük İskender'in generallerinden, İskender'in babası Philippos'un gayrimeşru oğlu olarak tanınır, 59, 112, 118, 136, 207

Antigonos, ressam Apellēs'in Kōs Adası'ndaki Asklēpieion'da bulunan bir yapıtı, 59, 112, 118, 207, 229

Antikinōlis, Pontos kıyısında bir yerleşim, 22

Antilokhos, Trōia Savaşları'na katılmış olan Messēnia kralı, 116

Antimakhos, Iônia'lı ozan ve müzisyen, 102

Antimenidas, Mitylênê'li ozan, 155

Antiokheia (Çiftlik), Maiandros üzerinde bir Karia kenti, 44, 178, 209, 212, 240

Antiokheia (Yalvaç), Pisidia Antiokheia'sı, 43, 82

Antiokhis, I. Attalos'un annesi, 167

Antiokhos, Seleukos Kralı Antiokhos (Sôtêr), 15

Antiokhos, Seleukos Kralı III. Antiokhos, 12, 56, 112, 167, 168, 244

Antiokhos, Seleukos Kralı VIII. Antiokhos (Sidetes), 252

Antipatros, Makedonia kralı, 60

Antipatros, Sisis'in oğlu, Küçük Armenia kralı, 40

Antipatros, Tarsos'lu *stôik* filozof, 262

Antipatros Derbêtês, Laranda ve Derbê gibi tahkimli yerleri elinde tutarak çapulculuk yapan tiran, 3, 66, 271

Antiphellos (Kaş), Lykia'da bir kent, 246

Antiphos, Maionia'lıların önderi, 171

Antiphos, Thessalos'un oğlu ve Kôs'u kolonize eden kişi, 222

Antissa, Lesbos Adası'nda bir kent, 157

Anti-Tauros (Antitoros Dağları), Toros Dağları'nın Amanos'un kuzey ucundan kuzeydoğuya doğru uzanan kısmı, 4

Antônius Marcus, Caesar'ın katillerinin takipçisi, Mısır Kraliçesi Kleopatra'yla birleşerek Octâvianus'a cephe aldı. İmparatorluğun doğu kısmında bir süre egemen oldu, 13, 18, 26, 77, 84, 115, 190, 199, 212, 254, 259, 262, 263, 282

Aornos, Karia Thymbria'sı civarındaki Kharônion olarak adlandırılan mağaranın bulunduğu kayalığın adı, 188

Apaisos, Hellêspontos'ta Lampsakos'un kuzeyinde bulunan Paisos kentinin diğer adı, 104

Apama, Seleukos Nikatôr'un karısı ve Antiokhos I. Sôtêr'in annesi. Apameia kenti ismini ondan almıştır, 83

Apameia (Mudanya), Prusias'ın karısının adına izafeten Myrleia'ya verdiği ad, 56

Apameia (Suriye'de), 225

Apamera Kybotos (Dinar), Phrygia'nın iki büyük kentinden biri, 66, 67, 81, 83, 87, 176, 240

Apellēs, Ephesos'lu ünlü ressam, 200, 229

Apellikōn, Tēos'lu bir kitapsever, 140, 203

Aphēnis, 228

Aphenei'ler, Homēros'ta Aisēpos Irmağı kıyılarında yaşayanlara verilen ad, 97, 99

Aphēnis, Karia Kralı Piksōdaros'un Kappadokia'lı karısı, 228

Aphnitis (Manyas Gölü), bu göle Daskylitis de denir, 99

Aphrodisias, (Geyre), Büyük Phrygia kentlerinden biri, 81

Aphrodision, (Aphroditē Tapınağı), 137

Aphrodision, Kıbrıs Adası'nda bir liman kenti, 277

Aphroditē, Aşk Tanrıçası, 47, 279, 280

Aphroditē Akraia, 278

Aphroditē Anadyomenē, 230

Apia Ovası, Thēbē Ovası'nın yukarısında, Kaïkos'un kaynakları bulunan ovadan Temmos Dağları'yla ayrılan ova, 153

Apobathra, Pers Kralı Kserksēs'in Hellēspontos üzerinde kurduğu yüzer köprünün Abydos tarafındaki başlangıç yeri, 108

Apoikos, Priēnē'yi ikinci defa Damasos'la birlikte kolonize eden kişi, 183

Apollodōros, Atinalı, Eskiçağ'ın ünlü Homēros yorumcularından, 34, 35, 36, 39, 237, 267, 269, 270, 272, 273, 274

Apollodōros, Pergamon'lu bir retorikçi, Augustus'un öğretmenlerinden, 169

Apollōn, Lēto'yla Zeus'un oğlu, aydınlık ve kehanet tanrısı, 7, 32, 83, 120, 146, 147, 157, 158, 161, 164, 185, 186, 206, 207, 245, 264, 265, 279

Apollōn Erythibion, 148

Apollōn Aktaios, 102

Apollōn Klarios, 201

Apollōn Smintheus, 131, 132, 146

Apollōn "Ulios", 186

Apollōnia (Yenice), Pergamon'un doğusunda Kaïkos üzerinde bir kent, 169

Apollōnia, Karadeniz kıyısında bir kent, 16

Apollōnia, Daskylitis Gölü yakınındaki kent, 78

Apollōnias, Büyük Phrygia'da bir kent, 66, 81

Apollōnios, Aleksandria'lı-İskenderiyeli, "*Argonautes*" adlı yapıtın yazarı, Rhodos'a yerleşmiştir, 226

Apollōnios, Kition'lu, Kıbrıs Adası'nın Kition kentinden olan bir hekim, 278

Apollōnios, Nysa'lı, *stōik* filozof, Rhodos'lu Panaitios'un öğrencisi, 215

Apollōniatis (Apolyont Gölü) 78, 80

Apollōnios, 215, 226, 236, 278

Apollōnios Kronos, Kyrenē'li mantıkçı, 231

Apollōnios Malakos, Alabanda'lı hatip, 225, 235

Apollōnios Molōn, Alabanda'lı hatip, Rhodos'luların Roma'daki elçisi, Cicero ve C. I. Caesar'ın öğretmeni, 219, 226, 236

Apollōnios Mys, Herophilos tıp ekolünden bir hekim, 206

Apollōnis, Pergamon Kralı II. Eumenēs'in annesi, 167, 170, 209

Apollōnis (Palamut), Pergamon'dan Sardeis'e giden yol üzerinde bir kent, 170, 209

Apollōnis, Kyzikos'lu, 170

Apollōnnesos, Hekatonnēsos Adaları'nın diğer adı, 157

Appait'ler, Kerkit'lerin soyundan gelen, Pharnakeia ve Trapezus dolaylarında yaşadıkları sanılan bir topluluk,

Aquilius Manius, Crassus ve Perperna'dan sonra *Asia* Eyaleti'ne gelen Roma *consul*'ü, 166

Aratos, Soli'li yazar 258

Arēs, Zeus'la Hera'nın oğlu, Savaş Tanrısı, 74, 119, 120, 124, 179

Argaios (Erciyes Dağı), 9

Argaios'un Yanında, Mazaka kentinin diğer adı, 8

Argennon (Tekne Burnu), Iōnia kıyısında, Erythrai topraklarında bir burun, 205

Arginussai, Kanania Burnu'nun önünde uzanan üç küçük ada, 151, 154

Argo, Argonaut'ların Kolkhis'e yaptıkları sefere katılanlara adını veren gemi, 56

Argonaut'lar, Kolkhis ülkesinde Argo adlı gemiyle "Altın Post"u aramaya giden kahramanlar, 79, 226

Argos, Kappadokia'da Toroslar'ın yamacında yüksekte kurulmuş müstahkem mevki, 7, 221, 265

Argos, Peloponnēsos Yarımadası'nda, doğudaki Argolis Bölgesi'nin başkenti, 222, 237

Argos'lular, 221, 249, 261, 278

Argyria, Trōas Bölgesi'ndeki Aisēpos Irmağı kıyısında bir yerleşim, 34, 130

Ariarathēs, Kappadokia kralı, 2, 10

Arim'ler, yaşadıkları yer kesin olarak bilinmeyen mitolojik bir kavim, 39, 87, 171, 172

Arima, Kilikia'da bir dağ, 172

Arimaspeiōn *Epos*'u, Skythia'da, dibi altın kumlarla kaplı Arimaspias Irmağı boyunca oturan ve sadece alınlarının ortasında tek gözü bulunanlarla ilgili bir destan, 103

Arimos, Mysia krallarından biri, 175

Ariobarzanēs, Kappadokia tahtına seçimle gelen kral, 13

Ariōn, Lesbos Adası'ndan, Mēthymna'lı ünlü kitaracı, 157

Arisba, Lesbos Adası'nda bir kentin adı. Milētos kolonisi, 106, 186

Arisbē, Trōas Bölgesi'nde Selleis Irmağı'nın kıyısında kurulmuş olan bir kent, 97, 105, 106

Arisbos, Trakya'da, kıyılarında Kabrenia'lıların oturduğu bir ırmak, 106

Aristarkhos, Aristophanēs'in öğrencisi, Samos'lu ünlü gramerci. Homēros kritikleri çok önemlidir, 141, 215

Aristeas, Arismaspias destanını yazmış olan Prokonnēsos'lu ozan, 103, 193

Aristobulos, kralların yaşam öykülerini yazan bir Eskiçağ yazarı, 258

Aristodēmos, Nysa'lı gramerci, Strabōn'un hocası, 215, 216

Aristoklēs, Strabōn'un çağdaşı, Rhodos'lu gramerci, 226

Aristōn, Kōs'lu filozof, 230

Aristos, Kıbrıs Adası'nda, Salamis kentinde doğmuş bir tarihçi, 278

Aristotelēs, Platōn'un öğrencisi, Büyük İskender'in öğretmeni, derslerini açık havada verdiğinden ekolüne Peripatētik adı verildi, 121, 139, 140, 142, 156, 157

Ariusia, Khios Adası'nda şarapçılığıyla ünlü bir bölge, 206

Arkadia, Hellas'ta Messēnia, Elis ve Argolis'le çevrili bir ülke, 74, 138

Arkadia'lılar, 152

Arkesilaos, Pitanē'li akademisyen, 150

Arkhaianaks, Mytilēnē'li, Atina Tiranı Peisistratos'un yakın dostu. Sigeion kentini eski Trōia'nın taşlarını kullanarak tahkim etti, 123

Arkhēdēmos, Tarsos'lu stōik filozof, 262

Arkheläos, Argos Kralı Penthilos'un oğlu, Aiolis'in kolonizasyon önderliğini yapmıştır, 1, 3, 8, 13, 41, 45, 46, 91

Arkheläos, Atinalı filozof, "*Physikos*" unvanıyla anılır, 207

Arkhilokhos, Paros'lu şair, 30, 211

Arkonnēsos, Halikarnassos'un karşısında yer alan ada, 227

Arkonnēsos, Tēos'la Lesbos arasında yer alan Apsis Adası'nın diğer adı, 203

Arktōn Oros, Kyzikos Adası'nda bir dağ, 79

Armenē, Sinōpē topraklarında bir yerleşim, 22

Armenia, Eskiçağ'da doğusu Media, batısı Kappadokia, kuzeyi Kolkhis ve Ibēria, güneyi Syria'yla sınırlanmış bölge, 1, 11, 14, 25, 27, 28, 39, 41, 42, 47, 141

Armenia'lılar, 39, 48, 253

Arnaios, Odysseia'da adı geçen kişi, 33

Aroma, Nysa'nın üst kısmında, dağlık bölgede şarabıyla ünlü bir Karia kenti, 215

Aromeus, Aroma kentindeki bağlardan elde edilen şarap, 215

Arsakēs, Pontos kralına karşı ayaklanan asi prens, 50

Arsinoē, bir Kilikia kenti, 253, 254

Arsinoē, Ephesos'a Lysimakhos'un karısı Arsinoē'ye izafeten verdiği ad, 196

Arsinoē, I. Ptolemaios'un Lysimakhos'la evlenen kızı, 166

Arsinoē, Kıbrıs Adası'nda aynı adı taşıyan diğer bir kent, 278, 279

Arsinoē, Kıbrıs Adası'nda bir liman, 278

Arsinoē, Kleopatra'nın kız kardeşi, 282

Artabazos, Seleukos Nikatōr'un kayınpederi ve Apama'nın babası, 83

Artakē, Propontis'te Besbikos (İmralı) Adası'ndaki dağ, 80

Artakē (Erdek), bugünkü Kapıdağ Yarımadası'nın güneybatısında bir liman. Milētos kolonisi, 92, 186

Artakserksēs, Pers Kralı II. Artakserksēs, 227

Artemidōros, Ephesos'lu tarihçi ve coğrafyacı, 68, 71, 163, 197, 200, 240, 241, 243, 254, 264, 268

Artemidōros, Tarsos'lu gramerci, 227

Artemis, Zeus'la Lēto'nun kızı, Av Tanrıçası, 102, 186, 194, 197, 202

Artemis Kindyas, 230

Artemis Leukophryēnē, 210

Artemis Munykhia, 195

Artemis Pergaia, 249

Artemis Tauropolos, 5

Artemisia, Karia Kralı Hekatomnos'un kızı ve Mausōlos'un karısı, 227, 228

Artemision, Güneybatı Anadolu'da Karia kıyısında üzerinde bir Artemis Tapınağı bulunan burun, 218

Artis, Andropompos'un zapt ederek üzerinde Lebedos kentini kurduğu yerin adı, 182

Asandros, Pontos Kralı Pharnakēs'in katili ve Bosporos krallığını Mithridatēs'ten geri alan zorba, 169

Asia (Asya), Eskiçağ dünyasının üç kıtasından biri, 2, 8, 12, 37, 52, 62, 77, 79, 82, 83, 91, 94, 104, 107, 112, 148, 149, 150, 156, 157, 163, 168, 173, 174, 180, 184, 186, 199, 210, 211, 212, 233, 234, 235, 239, 242, 267

Asia Çayırlığı, Akharaka'daki çayırlık, 215

***Asia* Eyaleti,** Pergamon Kralı III. Attalos öldüğünde yasal varisi olmadığı gerekçesiyle ülkesini Roma'ya vasiyet etti. Roma da bunu kabul ederek ilk Roma eyaleti olan *Provincia Asia*'yı kurdu, 168

Asiarkhēs, Roma'nın *Asia* Eyaleti'nde başrahip ve düzenlenen oyunların ve tiyatro gösterilerinin genel denetleyicisine verilen ad, 59, 131.

Asionen'ler, bk. Ēsionēn'ler,

Asios, Hyrtakos'un oğlu, 97, 98, 105, 106

Asios, tanrılaştırılmış bir kahraman olarak Nysa'daki *heroon*'da kutsanan Trōia'lı Dymas'ın oğlu, 107, 215

Askania (İznik Gölü), 54, 57, 59, 60, 275

Askania, Phrygia Epiktētos'unda Mysia'yla Askania Gölü arasındaki topraklara verilen ad, 33, 274

Askania, Pontos'un sol kıyısında Avrupa kıtasında Phrygia'lıların ülkesi, 58, 275

Askanios, Trōia Savaşları'na katılan Phrygia'lı bir lider, 58, 60, 136, 138, 274, 275

Asklēpiadēs, Prusa'lı (Bursalı) hekim, 61

Asklēpieion, Sağlık Tanrısı Asklēpios'un tapınağı ve tedavi kliniklerinin bulunduğu kutsal alanlara verilen ad, 129, 229

Asklēpios, Sağlık Tanrısı, 64, 210

Askrē, Boiōtia'da Helikōn Dağı'nın eteklerinde kurulmuş bir kent, Hēsiodos'un doğum yeri, 165

Aspaneus, Adramyttēnos Körfezi (Edremit Körfezi) içinde Ida Dağı'ndan elde edilen kerestelerin işlendiği yer, 135

Aspis, bk. Arkonnēsos,

Aspendos (Balkız), Pamphylia'da bir kent, 68, 249

Aspordēnon, Pergamon civarında bir dağ. Adının utanç verici anlamından ötürü Asporēnon olarak değiştirilmiş şekliyle söylenir, 158

Asporēnē, Pergamon civarındaki Asporēnon Dağı'nın tepesinde bulunan Tanrılar Anası'nın (Kybelē) tapınağı, 158

Asporēnon, bk. Aspordēnon,

Aspurgian'lar, Maiotis Gölü civarında Sindikē dolaylarında yaşayan bir Skyth kavmi, 41

Assos (Behramköy), Adramyttēnos Körfezi'nin kuzey ağzına yakın bir Lydia kenti, 90, 135, 142, 143, 149, 154

Assos'lular, 134, 143

Astakēnos Körfezi (İzmit Körfezi), 55

Astakos (Gölcük'ün doğusunda), Astakēnos Körfezi'nin iç tarafından bir Megara kolonisi, 55

Astēeis, ozan Mimnermos'ta geçen bir ırmak adı, 184

Astypalaia, Karia'da Myndos'ta bir burun, 230

Astypalaia, Kōs Adası'ndaki Kōs kentinin eski adı, 229

Astypalaia'lılar, 127

Astyra, Mysia'ya bağlı bulunan Adramyttion yakınında bir köy, 135, 148, 149, 150

Astyra (Ilıca), Trōas'ta Abydos'un kuzeyinde bir kent, 108, 273

Astyrene Artemis'i, 148

Atabyris, Rhodos Adası'nın en yüksek tepesi, 225

Atarnē, bk. Atarnea

Atarnea, Aiolis'te Elaïtikos Körfezi'nin içinde bir kent, 90

Atarneus, Aiolis'te Elaïtikos Körfezi içinde bir kent, 136, 150, 151, 164

Ateporiks, Galatia *tetrarkhēs*'lerinin soyundan gelen bir prens, 49

Athamantis, Athamas tarafından kurulmuş olan Tēos kentinin adı, 183

Athamas, Tēos kentinin ilk kurucusu, 183

Athēna, Zeus'la Metis'in kızı, Akıl ve Sanat Tanrıçası, 125, 126, 144, 190, 224

Athēna Glaukōpis, 124

Athēnaion, Ephesos'ta Athēna Tapınağı'nın bulunduğu yöre,

Athēnaion, Palaia-Ephesos'taki Athēna Tapınağı'nın bulunduğu yer, 183, 196

Athēnaios, Kilikia'da Seleukia kentinden, filozof ve devlet adamı, 255

Athēnaios, Pergamon Kralı I. Attalos'un Kyzikos'lu Apollōnis'ten olan oğlu, 167

Athēnais, Erythrai'lı ünlü bir kadın kâhin, 205

Athenodōros, bk. Kananitēs Athenodōros, 263

Athēnoklēs, Atinalı komutan, bir kısım Atinalıyla birlikte Amisos'u (Samsun) kolonize etmiştir, 26

Athos, Makedonia'da bir dağ, 198

Athymbrados, Lakedaimonia'dan gelerek Nysa dolaylarında kent kuran kardeşlerden birisi, 215

Atina, Attika Bölgesi'nin başkenti, 140, 142, 182, 193, 256

Atinalılar, 26, 55, 123, 124, 125, 136, 156, 164, 183, 187, 191, 193, 271, 272

Atreus, Mykenai kralı, 145

Attaleia, (Antalya), Pamphylia'da Pergamon Kralı Attalos II. Philadelphos'un kurduğu kent, 249

Attalos Philometer, son Pergamon Kralı III. Attalos, 129, 153, 167, 168, 199, 203, 208, 249

Attalos'lar, Pergamon kral hanedanına verilen ad, 19, 56, 62, 64, 102, 139, 164, 166

Attalos, Attalos I. Sōtēr'in Kyzikos'lu Apollōnis'ten olan oğlu, 167, 153

Attalos, Attalos I. Sōtēr, 167, 129

Attalos, Attalos II. Philadelphos, 167, 199, 203, 249

Attea, Elaïtikos Körfezi'nde Aiolis'lilere ait bir yer, 136

Attika, Boiōtia'nın güneyinde, üzerinde Atina kentinin bulunduğu bölge, 38, 101, 124, 132, 211

Augē, Arkadia Kralı Aleus'la Neaira'nın kızı ve Tēlephos'un annesi, 152

Augustus Caesar, 156, 190, 255

Augustus Caesar, Roma İmparatoru Gaius Iúlius Caesar Octāvianus Augustus, 199

Autolykos, Argonaut'lar seferine katılan bir kahraman, Sinōpē'liler (Sinoplular) tarafından kentlerinin kurucusu olarak kabul edilir, 24

Azamora, Kataonia'da dağlık bölgede, tahkim edilmiş bir kale, 7

Azanitis, Phrygia'da Rhyndakos Çayı'nın kaynaklarının çıktığı yer, 80

-B-

Babanomos, Pontos Kappadokia'sından Amaseia topraklarının bir kısmı, 51

Babylōnia (Babil), 192

Bagadania, Kappadokia'da Tauros'larla (Toros) Argaios (Erciyes) arasında yer alan iklimi çok sert, geniş yayla, 12

Bagas, Kappadokia'nın bir kısmında kullanılan Paphlagonia'lı bir isim, 35

Bakkhidēs, Pontos Kralı Mithridatēs Eupator tarafından Sinōpē kentine atanan askeri vali, 24

Bakkhylidēs, lirik şair Simōnidēs'in yeğeni, Kios'lu, 153

Balbura (Katara), Lykia'da *tetrapolis*'i oluşturan kentlerden biri, 179, 180

Balearides, Gymnēsias Adaları'nın diğer adı, 224

Bamōnitis, Kappadokia Eyaletleri'nden biri, 35

Barbarizein, "*Karizein*" sözcüğünden türetilmiş bir deyim, 239

Barbarlar, Hellenlerin kendilerinden olmayanlara verdikleri ad, 73, 136, 236, 237, 238, 239, 269, 271

Bargasa, Karia'da bir kent, 227

Bargylia (Asarlık), bir Karia kenti, 144, 230

Basgoidariza, Küçük Armenia'da Mithridatēs Eupator'un hazinesini koruduğu kalelerden biri, 40

Batieia, Homēros'ta sözü edilen, Trōia Ovası'nda bir tepe, Myrina adındaki Amazon'un mezarı, 75, 119, 165

Batōn, Sinōpē'li tarih yazarı, 24

Battarizein, kekelemek, 238

Bebryk'ler, Pontos civarında yaşayan Trakya kökenli bir topluluk, 16, 39, 98, 270

Bellerophontēs, kanatlı at Pegassos'a hâkim olan Korinthos'lu bir soylu, Solymos'lularla savaşmıştır, 74, 75, 179

Berekyntes, Pontos'un sol kıyısından, Avrupa'dan Asya'ya gelen bir Phrygia kabilesi, 274

Bermios, Asia'da Phrygia'lılar ilk yerleşim yerlerinden olan dağ, 273

Bērytos, (Beyrut), bir Phoinikia limanı, 278

Besbikos (İmralı Adası), 80

Beyaz Syria'lılar, bk. Leukosyria'lılar, 20, 25

Beyaz Syria'lı, 35

Beyaz Syria'lılar, 35, 36, 39

Bias, Yedi Bilge Kişi'den biri, Priēnē'li, 189

Biasas, Kappadokia'nın bir kısmında kullanılan Paphlagonia'lı bir isim, 35

Billaros, Sinōpē kentinde bulunan, yapanın adıyla anılan ve Lucullus'un alıp götürdüğü ünlü kürenin yapımcısı, 24

Bithyn'ler, Trakya üzerinden Kuzeybatı Anadolu'ya geçerek Bithynia Bölgesi'ne yerleşen kavim, 15, 16, 21, 39, 78

Bithynia, Küçükasya'nın kuzeybatısında, kuzeyinde Karadeniz, güneyinde Phrygia, Galatia, batısında Propontis, doğusunda Paphlagonia ve Galatia'yla sınırlı olan bölge, 14, 15, 18, 25, 52, 53, 55, 57, 59, 60, 61, 62, 63, 71, 113, 170

Bithynia'lı Nikomēdes, Bithynia Kralı II. Nikomēdēs Epiphanēs, 52

Bithynia'lılar, 2, 18, 54, 57, 71, 76, 269

Bithynion, tüm Bithynia'yı içeren topraklar, 59

Blaēnē, Olgassys Dağı kuzeyinde, Paphlagonia'nın bir yöresi, 52

Blaundos, Lydia sınırında bir kent, 63

Blukion, Tektosag'ların kalesi, Galatia Kralı Dēïotaros'un konutunun olduğu yer, 48.

Boē, haykırmak, 63

Boē, 238

Boēthos, Tarsos kentinin yöneticilerinden, 262, 263

Bogodiatoros, bir Galat *tetrarkhēs*'i, 63

Boibiados, Thessalia'da bir göl, 210

Boiōtia'lılar, Attika'yla Phōkis arasında Boiōtia'da oturanlar, 148, 222

Boosura, Kıbrıs Adası'nda bir kent, 279

Borysthēnes (Dinyeper Irmağı), 31, 32

Bosporos, Eukseinos'la (Karadeniz) Propontis'i (Marmara) birleştiren boğaz (Trakya Bosporos'u), 26, 37, 40

Bosporos Krallığı, Khersonēsos Taurika'da kurulmuş bir krallık, 37, 40

Brankhid'ler, Didyma'daki Apollōn Tapınağı'nın başrahibi, 185

Brisēis, Trōia Savaşları'nda, Akhilleus tarafından öldürülen Trōia'lı Mynēs'in eşi, 95, 145

Briula, Maiandros'un kıyısında, Nysa dolaylarında bir yerleşim, 215

Bryg'ler, Phrygia'lıların diğer adı, 30

Bubōn (İbecik), Lykia *tetrapolis*'ini oluşturan kentlerden biri, 179, 180

Büyük Armenia, Küçük Armenia'nın doğusunda yer alan bölge, 40

Büyük Kappadokia, Halys (Kızılırmak) ve Lykos'un (Çoruh) güneyiyle Güneydoğu Toroslar arasında yer alan bölge, 3, 13, 25, 44, 52, 64

Büyük Kibyra, bk. Kibyra (Horzum), 178

Büyük Phrygia, Phrygia'nın Orta Anadolu'da işgal ettiği bölge, 61, 63, 64, 71, 81

Byzantion (İstanbul), Propontis'ten Pontos Eukseinos'a geçit veren boğazın Trakya kıyısında Megara'lıların kurduğu kent, 15, 55, 60, 94, 226, 269

Byzantion'lular, 23, 80

Byzēres, Kolkhis'te Moskhia Dağı tepelerinde yaşayan Heptakōmet'lerin bir kısmına verilen ad, 29

-C-

Caesar, C. Iúlius, Romalı diktatör. Söylentiye göre Aineias'ın oğlu olan Iúlius'un soyundan gelmektedir, bir *Senatus* toplantısında öldürülmüştür, 46, 47, 77, 114, 169, 213, 227, 230, 262, 263

Caesar, İmparator Augustus, 26, 115, 255

Caesar, İmparator Tiberius, 3

Caesar Augustus, Oktavianus'un imparator olduktan sonraki anılış şekli, 26, 46, 256

Capitōlium, Roma kentinin yedi tepesinden biri, 43, 190

Carthago (Kartaca), Kuzey Afrika'da bağımsız bir Phoinikia kolonisi, 252

Cicero, Romalı hatip ve devlet adamı, 235

Claudius Publius Pulcher, Kıbrıs Kralı Ptolemaios'un tahtından devrilmesine neden olan Romalı devlet adamı, 281

Crassus, Publius, Romalı *consul,* 209

Cyrinius, Roma'nın Syria Valisi Sulpicius Quirinus, 67

-D-

Daes, Kolōnai'lı, Killa'lı Apollōn Tapınağı'nın kurucuları hakkında bilgi veren ve Strabōn'da sözü edilen tarihçi, 146

Daidala (Yenice), Karia kıyısında Rhodos'lulara ait küçük bir yerleşim, 218, 242, 244

Daidalos, Atina Kralı Erekhteios'un soyundan, balmumuyla yapıştırılmış tüylerden oluşan kanatlarla oğlu Ikaros'la birlikte uçan ilk insan, 193

Damasos, Priēnē kentini ikinci defa Apoikos'la birlikte kolonize eden kişi, 183

Damasos Skombros, Tralleis'li hatip, 213

Damastēs, Trōas'ta, Sigeion (Yeniköy) kentinde doğmuş bir coğrafyacı, 92, 280

Danaïos, 224

Danala, Trōkmi'lerin bir kalesi, 63

Dananos, 76

Daphitas, gramerci, Pergamon krallarını yerdiği için Thōraks Dağı'nda çarmıha gerilmiştir, 210

Dardani, Dardania'lılar, 109

Dardani'ler, Aineias'ın yönettiği Dardania'lılar, 109

Dardania, Ida Dağı eteklerinde Samothrake'li Dardanos'un kurduğu bir kent, 58, 109, 110, 111, 118, 134

Dardanion, Trōas'ta ismini Dardanos kentinden alan küçük bir burun, 101

Dardanos, Ida Dağı'nın batı eteklerindeki bölge, 101, 107, 114, 115

Dardanos, Samothrake'den gelerek Dardania'yı kuran kişi, 109, 110, 111

Dardanos (Maltepe), Trōas'ta Abydos'a yetmiş *stadion* uzaklıkta bir kıyı kenti, 107, 114, 115, 124

Dardanos'lular, 96, 109, 114, 135, 237

Dareios, Pers Kralı I. Dareios, 108, 192

Dareios, Pers Kralı III. Dareios, 21, 100, 265, 266

Daskylion (Eşkel Köy), Daskylitis Gölü yanında bir kent, 91

Daskylitis (Manyas Gölü), Aphnitis Gölü'nün diğer adı, 32, 78, 80, 99

Dasmenda, Kappadokia'da bir kale, 12

Dastarkon, Kataonia'nın dağlık kısmında tahkim edilmiş bir kale, 7

Dasteira, Akilesene Bölgesi'nde, Mithridatēs Eupator'un Pompēïus'a karşı son savunmasını yaptığı yer, 40

Dauni'ler, Hellenlerin İtalya'nın güneydoğusundaki Apulia Bölgesi'nde yaşayan kabileye verdikleri ad, 223

Dazimōnitis, Iris'in (Yeşilırmak) suladığı verimli ova, 27

Deinokratēs, bkz. Kheirokrates. Ephesos'taki Artemis Tapınağı'nın ikinci mimarı, İskenderiye kentini de bu mimar düzenlemiştir.

Dēïotaros, Pompēïus tarafından Galatia kralı ilân edilen Galat *tetrarkhes*'i, 25, 54, 62, 63

Dēlos, Kyklad Adaları'ndan biri, 252

Dēlos'lular, 186

Delphoi'lular, 210

Dēmētrios, Skepsis'li gramerci. Önemli yapıtlarından birisi Troia ile ilgili olan Diakosine. "Troia Gemilerinin Kataloğu"dur, 33, 34, 118, 122, 124, 127, 129, 137, 140, 231

Dēmētrios, *Lakōn* lâkabıyla anılır. Epikuros felsefesini hocası Bargylia'lı Prōtarkhos'tan sonra sürdürmüştür, 273

Dēmētrios, Amisos'lu matematikçi, 27

Dēmētrios, Makedonia Kralı II. Dēmētrios, 56

Dēmētrios, Syria Kralı Büyük Antiokhos'un oğlu. Tahta geçince *Sōtēr* unvanını almıştır, 168

Dēmokoōn, Trōia Kralı Priamos'un gayrimeşru oğlu, 97

Derbē (Aladağ), Lykaonia Bölgesi'nde Tauros Dağları'nın kuzeyinde bir kent, 3, 66

Diakopēnē, Amaseia topraklarının kuzey kısmını oluşturan iki bölgeden biri, 51

Didyma, Thessalia'daki Dōtio Ovası'nı çeviren dağ, 210

Didyma Apollon'u, Milētos topraklarında Didyma'da (Yenihisar) Apollōn'un ünlü tapınağı ve kehanet ocağı, 185

Diegylis, 168

Dindymēnē, Phrygia'da Dindymon'un (Murat Dağı) çevresi, 64, 79, 170

Dindymon, Dindymēnē ülkesine adını veren dağ, 64

Dindymos, Kyzikos Adası'ndaki Arktōn-Oros Dağı'nın arkasındaki dağ. Tepesinde, Argonaut'lar tarafından kurulmuş Tanrılar Anası Dindymēnē'nin bir tapınağı vardır, 79

Diodōros, Adramyttion'lu general, VI. Mithridatēs'in yanında Romalılara karşı cephe aldı, 149

Diodōros, Kronos takma adını taşıyan Iasos'lu mantıkçı, 231

Diodōros, Tarsos'lu gramerci, 264

Diodōros, Strabōn'un dostu olan Sardeis'li genç Diodōros, tarihle ilgili yapıtları vardır, Zōnas adını da taşıyan Sardeis'li bir hatip, 174

Diodotos, Tryphōn lâkabıyla tanınır. Syria Krallığı'na karşı halkı ayaklandırdı, 251

Diogenēs, Sinōpē'li filozof, 24

Diogenēs, Tarsos'lu gezginci filozof, 264

Dionisiak, Dionysos onuruna yapılan festivaller, 202

Dionysidēs, Tarsos'lu şair, 264

Dionysios, Bithynia kökenli diyalektçi ve mantıkçı, 61

Dionysios, Herakleia (Karadeniz Ereğlisi) tiranı, Amastris'in kocası, 21

Dionysios, Strabōn'un çağdaşı, Halikarnassos'lu tarihçi, 228

Dionysios, "*Kentlerin Kuruluşları Hakkında*" yapıtı olan khalkis'li tarihçi, 60

Dionysios, Trakyalı, İskenderiyeli olduğu halde Rhodos'lu olarak tanınan yazar, 226

Dionysios Attikos, filozof, tarihçi ve hatip, 169

Dionysodōros, Amisos'lu (Samsun) matematikçi, 27

Dionysoklēs, Tralleis'li hatip, 213

Dionysos, Zeus'un Selēnē'den olan oğlu, şarap tanrısı, 175, 203

Diophanēs, Mitylēnē'li retorikçi, Tiberius Gracchus'un yakın dostu, 156

Dios, Hēsiodos'un babası, Aiolis'teki Kymē kentinden Boiōtia'ya göç etmiştir, 165

Diospolis, Pontos'ta Paryadros Dağı eteklerinde kurulmuş olan Kabeira kentine Pompēius tarafından verilen isim, 43

Diotrephes, Maiandros Antiokheia'sında doğmuş ünlü filozof, 233

Diphilos, Sinōpē'li *tragedia* yazarı, 24

Doidalsos, Astakos kentinin kurucusu, 55

Dokimaion, Synnada yakınındaki Dokimeia Köyü'nde bulunan mermer ocağına yerlilerin verdiği ad, 82

Dokimeia, Synnada kentinin yakınında mermer ocaklarıyla ünlü bir köy, 82

Dokimetē, Synnada yakınındaki Dokimeia Köyü'nde bulunan mermer ocağına yerlilerin verdikleri ad, 82

Dolabella, P. Corn., C. J. Caesar'ın yakın arkadaşı. Caesar'ın ölümünden sonra Syria valisi oldu. Casear'ın katillerinin takipçilerinden birisi, 208

Doliōn, Silēnos'la Melia'nın oğlu, 275

Doliōn'lar, Mysia Olympos'unun kuzeyinde Kyzikos civarında, oturan ve Homeros'la adı geçmeyen bir halk, 57, 60, 78, 270

Doliōnis, Kyzikēnē topraklarında bir ova, 80

Domanitis, Olgassys Dağı kuzeyinde Paphlagonia'nın bir yöresi, 52

Dometius Ahenobarbus, Gn., Romalı *consul*, 213

Domnekleios, Galat *tetrarkhes*'i, 18

Dōr'lar, bir Hellen kavmi, 221, 222, 236, 271

Dōros, Asia'da Phrikios Kymē'sini kuran kişi, 91

Dorylaion (Eskişehir), Phrygia Epiktētos'un kentlerinden, 81

Dorylaos, Strabōn'un annesinin büyükbabası, 44

Dorylaos, Strabōn'un atalarından taktikçi Dorylaos'un yeğeni olan Philetairos'un oğlu, 44

Dōtio, Thessalia Bölgesi'nin ortalarına rastlayan ve Didyma Dağları'yla çevrilen ova, 210

Drakanon, Ikaria Adası'nda, Drakanon Kasabası'nın üzerinde kurulduğu kasaba ve burun, 194

Drekanon, Kōs Adası'nda Lakētēr Burnu'nun civarındaki Halisarna'nın batısındaki bir burun, 229

Drynemeton, Galatların meclisinin toplandığı yer, 62

Dryop'lar, Hellas'ta önce Argos, sonra Messēnia Bölgesi'ne yerleşmiş bir kavim, 98

Dymas, Priamos'un karısı Hekabē'nin babası, 107

Dymē, Hellas'ta Akhaia Bölgesi'nin en batıdaki kenti, 244

Dyteutos, Galatia'lı Adiatoriks'in oğlu, sahip olduğu özellikler nedeniyle Augustus tarafından Komana Başrahipliği'ne atanmıştır, 46, 47, 49

-E-

Ēētiōn, Thēbē'de Kilikia'lıların kralı ve Andromakhē'nin babası, 159

Eksodos, kutsal tören yürüyüşü, 44, 47

Elaia (Reşadiye), Aiolis'te, Menestheus yönetimindeki Atinalılar tarafından Elaïtikos Körfezi'nde kurulan bir kent, 32, 136, 151, 153, 163, 164

Elaïtēs, Kaïkos Irmağı'nın döküldüğü Elaïtikos Körfezi'nde bir kent olan Elaia'ya bağlı topraklar, 71

Elaïtikos, (Çandarlı Körfezi), Adramyttēnos (Edremit) ve Hermaios (İzmir) körfezleri arasındaki körfez, 90, 135, 136, 151, 164, 167

Elaiussa, Kilikia'da Kōrykos'tan sonra karaya yakın bir ada, Dağlık Kilikia'nın bir bölgesi. Kral Arkheläos zamanında Büyük Kappadokia'ya katılmıştır, 3, 8, 256, 257

Elaiussa, Karia kıyısında Phoiniks Dağı'ndaki Phoiniks Kalesi'nin hizasında küçük bir ada, 218, 219

Eleia'lılar, Peloponnēsos Bölgesinde'ki Elis kentinde oturanlar, 100

Eleus, Karia kıyısında bir yerleşim, 226

Eleusis Dēmēter, 182

Eleussa, Trakya Khersonēsos'unda koy içinde bir kent, 116, 150

Elpia, Rhodos'luların Kōs'lularla birlikte Danunia'da kurdukları kent, 223

Elymos, Trōia Savaşı'ndan sonra Aineias'la birlikte Sicilya Adası'nda Aigesta kentine giden Trōia'lı, 138

Endymion, Latmos Dağı'nda yaşamış efsanevi bir çoban, 188

Enet'ler, Efsaneye göre Kilikia'dan Leukosyria Bölgesi'nden Trōia'lıların yardımına gelen bir kavim, 19, 20, 35

Enetikē, bk. Henetikē,

Enops, Su Perisi Nesis'in sevgilisi olan çoban. Bu ilişkiden Satnios doğmuştur, 134

Enyō, Savaş Tanrısı Arēs'le birlikte gösterilen Savaş Tanrıçası. Arēs'in kızı, annesi veya kız kardeşi olarak kabul edilir, 4, 7

Ephesos, (Selçuk), Iōnia'nın başkenti, aynı isimde bir Amazon'un kurduğu söylenir. Bir Amazon olan Smyrna adıyla da anılır, 31, 33, 83, 161, 181, 182, 183, 184, 185, 194, 195, 196, 198, 200, 202, 209, 210, 240

Ephesos Artemis'i, 195

Ephesos'lular, 12, 161, 183, 184, 189, 191, 194, 195, 197, 200, 208, 209, 211

Ephoros, Aiolis'te, Kymē'li bir hatip ve tarihçi, 31, 92, 124, 165, 185, 269, 270, 271, 272, 273

Epidauros, Hellas'ta Argolis Bölgesi'nde bir kent, 64

Epiklētos'lar, Ephesos kentinin *Senatus*'unda yönetim kurulu üyeleri, 196

Epiktēt'ler, Phrygia Epiktētos'ta oturanlar, 78

Epiktētos, Phrygia Epiktētos, 2, 18, 55, 56, 57, 63, 71, 81, 170

Epikuros, Attika'da Gargettos kentinde doğmuş filozof, on iki yaşında felsefeye başlamış ve sonra kendi adıyla anılan ekolünü kurmuştur, 105, 193, 231

Epistrophos, Homēros'ta adı geçen Halizōn'ların önderlerinden birisi, 30, 31, 32, 95, 145

Erai, Iōnia kıyısında Tēos'lulara ait küçük bir kent, 204

Erasistrateiōn, hekim Hikesios tarafından Smyrna'da kurulmuş olan bir tıp okulu, 88

Erastos, Sokratik ekolden, Skēpsis kökenli bir filozof, 139

Eratosthenēs, Kyrenē'li filozof, matematikçi ve coğrafyacı, 241, 280

Erekhteia, Ida Dağı dolaylarında bir ova, 88

Eressos, Lesbos Adası'nın batı kıyısında bir kent, 156

Erikhtonios, Atina'nın ilk krallarından, efsaneye göre Hephaistos'la Athēna'nın oğlu, 132

Erineos, Hellen dilinde yabanî incir ağacı. Ilion surları önünde bir yer, 119, 120

Eryks, Sicilya'da Aineias'ın zapt ettiği kentlerden biri, 138

Erythibē, bir tür bitki küfü, 148

Erythinoi, Homēros'ta (Yüksek Erythinoi) olarak adı geçen Paphlagonia'da bir yer, 22

Erythrai, (Ildırı), Khios Adası karşısına rastlayan Iōnia kıyısında bir kent, 104, 183, 204, 205

Erythrai'lılar, 148, 204, 205

Erythras, Iōnia kıyılarında Kōrykos Dağı'nın kıyısında bir liman, 204

Erythrinoi, Erythrinoi'un Strabōn zamanındaki adı, 22

Êsionên'ler, Skēpsis'li Dēmētrios'un metinde açıkladığına göre Mēïonia'da oturanlar, 173

Eski Smyrna, (Bayraklı), 184, 207

Etiyopyalılar, Mısır'ın güneyindeki Etiyopya ülkesinde yaşayan halk, 39

Euboia, Ege Denizi'nde bir ada, 224

Eudēmos, Rhodos'lu filozof, 225

Eudoksos, Knidos'lu filozof, coğrafyacı ve matematikçi, 31, 54, 92, 227

Euenos, Mysia'da bir ırmak, 150

Eukarpia, Büyük Phrygia'da bir kent, 81

Eukseinos (Karadeniz), 1, 2, 15, 20, 21, 267, 270

Eukseinos Pontos (Karadeniz), 22

Eumaios, Ege'de Skyros Adası kralının oğlu, Odysseus'un kâhyası, 122

Eumeneia (Işıklı), Phrygia'nın bir kenti, 81

Eumenēs, Eumenēs'in oğlu, I. Eumenēs olarak saltanat sürdü, 167

Eumenēs, I. Attalos'un Kyzikos'lu Apollōnis'ten olan oğlu. II. Eumenēs olarak saltanat sürdü, 81, 167, 244

Eumenēs, Kardia'lı olan Eumenēs Büyük İskender'in yakın dostu ve yazışmanıydı. Askeri yetenekleri nedeniyle varisler arasındaki çekişmelerde rol oynamış, başarılar elde etmiş, sonunda Antigonos tarafından öldürülmüştür, 7, 259

Eumenēs, Philetairos'un iki erkek kardeşinden büyük olanı, 167

Eupator, Pontos Kralı VI. Mithridatēs'in unvanı, 14, 15, 21, 23, 26, 40, 44, 46, 52, 54, 84, 115, 141

Eupatoria, Pontos Kralı Mithridatēs VI. Eupator'un Amaseia yakınında Iris'le Lykos ırmaklarının birleştiği yerde kurduğu kent, 42

Euphoriōn, Euboia'dan Khalkis'li gramerci, şair ve kütüphaneci, 60, 275

Euphratēs, (Fırat Irmağı), Tauros'lardan çıkar, Mezopotamya'da Tigris'le (Dicle) birleşerek Basra Körfezi'ne dökülür, 1, 4, 10, 11, 40, 100, 241, 253

Euripidēs, Hellas'ta Salamis'te doğmuş ünlü bir *tragedia* şairi, 152, 153, 207, 255

Euripos, Lesbos Adası'nda Pyrrha yakınında bir yer, 105, 155

Eurōmos (Ayaklı), Karia'da küçük bir yerleşim, 187, 231

Eurōpa-Eurōpē (Avrupa), Eskiçağ'da bilinen üç kıtadan biri, 37, 73

Eurykleia, 198

Eurymedōn, (Köprüçay), Pamphylia'da bir ırmak, 70, 249

Eurypylos, Mysia Kralı Tēlephos'un oğlu, 95, 152, 160

Eurytos, Homēros'ta adı geçen Oekhalia 193

Eusebeia, Mazaka kentinin diğer adı, 8

Euthydēmos, Mylasa'lı hatip ve politikacı, 233

-F-

Fimbria, *Consul* Valerius Flaccus'un yanında *quaestor* olarak, VI. Mithridatēs'e karşı gönderilen görevli, 113

-G-

Gabinius, Romalı *consul*, M.ö. 58 yılında *consul*, M.ö. 57 yılında *proconsul* olarak Syria'ya gitmiştir, 46

Galaktophag'lar, Skyth'ler ülkesinde yaşayan göçebe bir kabile, 37

Galatia, Orta Anadolu'nun kuzeyinde, doğusunda Pontos ve Kappadokia, batısında Phrygia, kuzeyinde Paphlagonia'yla sınırlanmış olan bölge, 25, 49, 61, 62, 64

Galatia'lılar, 1, 10, 12, 14, 18, 62, 63, 71, 168

Galatlar, Galat kabilesinden bir halk, Bithynia kralının, kendisine yardımcı olarak Trakya'dan çağırdığı halk. Sonradan Galatia adını adını alan bölgeye yerleşmişlerdir, 21, 75, 112, 167, 269, 272

Galler, Kybelē'nin hadım rahiplerine verilen ad, 177

Gallēsios, Iōnia kıyılarında, Kolophōn dolaylarında bir dağ, 201

Gallo-Graikia, Pergamon kralları Attalos'lar ve Bithynia kralları tarafından kendi rızalarıyla Galatlara verilen ülke, 62

Gallos, Hellēspontos Phrygia'sından Sangarios'a (Sakarya) karışan ırmak, 18

Gangra, Paphlagonia'da tahkimli bir kent, 54

Ganymedes, Trōia Kralı Tros'un oğlu. Ida Dağı'nda avlanırken Zeus tarafından kaçırılmıştır, 101

Gargara, (Küçük Kuyu), Aiolis'te Adramyttēnos Körfezi'nin kuzey kıyısında bir kent. Adını Ida Dağı üzerindeki Gargaron adlı tepeden almıştır, 93, 135, 141, 143, 146

Gargara'lılar, 134

Gargaron-Gargaros, Ida Dağı'nın tepelerinden biri, 93

Garsauira, Lykaonia sınırında kurulmuş bir kent, 7, 12

Garsaura, Kappadokia'da Soatra yakınında bir yer adı, 65, 241

Garsauritis, Kappadokia'nın bölündüğü on iki valilikten biri, 3

Gasys, Kappadokia'nın bir kısmında kullanılan Paphlagonia'lı bir isim, 35

Gazakēnē, Kappadokia'da Paphlagonia diyalektiğinin konuşulduğu bölge, 36

Gazelōnitis, Halys (Kızılırmak) ağzından doğusundaki Saramenē'ye kadar uzanan ovalık ülke, 26

Gaziura, Pontos hükümdarlarının kralî konutlarının bulunduğu yer, 27

Genetes, Pontos'ta Iasonion'un (Yasun-Kiremitli Burnu) doğusunda Karadeniz'e dökülen ırmak, 28

Geres, Boiōtia'dan göçerek Priēnē kentini kolonize edenlerden biri, 183

Gergitha? Kaïkos Irmağı'nın kaynakları yakınında bir kent, 153

Gergithes, Kymē topraklarına bağlı bir kent, Lampsakos'taki Gergitha'nın *metropolis*'i, 104

Gergithiōn, Lampsakos kentinin zengin bağlık bölgesi, 105

Gerraiidai, Tēos kentinin ikinci limanı, 203

Gezatoriks'in ülkesi, Paphlagonia'nın Bithynia sınırındaki topraklara Romalıların verdikleri ad, 53

Glaukias, Lydia Kralı Kroisos zamanında Sidēnē'ye sığınan tiran, 127

Glaukos (Fethiye Körfezi), Karia kıyısında bir körfez, 218

Gorbeus, Phrygia Kralı Gordios'un kenti. Kent sonradan Iúliopolis adını almıştır, 64

Gordios, Phrygia kralı, 64

Gordos, Güzel Çam'a (Kale-Peukē) yakın bir yerleşim, 129

Gortyna, Girit Adası'nda bir kent, 210

Granikos, (Kocabaş Çayı), Aiolis Bölgesi'nde bir ırmak, 90, 91, 100, 128, 129

Granikos Zaferi, Büyük İskender'in Perslere karşı elde ettiği ilk zafer, 111

Gras, Argos Kralı Arkheläos'un küçük oğlu, 91

Grion (Ilbırı Dağı), Karia'da bir dağ, 187

Grynion, (Çıfıt Kalesi), Myrina'ya bağlı küçük bir kent. Burada Apollōn kehanet merkezi vardır, 163, 164

Güzel Çam, (Kale-Peukē), Adramyttion'un kuzeyinde ünlü bir çam ağacı, 129

Gygaia, (Mermere Gölü), Homēros'ta adı geçen bir göl. Sonradan Koloē olarak değiştirilmiştir, 171

Gygas, Lydia Kralı Gyges'in adını anımsatan, Dardanos civarında bir burun, 107

Gyges, Kandaules'ten sonra gelen Lydia kralı, 107, 274

Gymnasion, Smyrna kentinin bir semti, 207

Gymnēsias, İspanya'nın batısında Akdeniz'de Balearides de denen adalar, 223, 224

-H-

Hadēs, ölümden sonra gidilen yeraltındaki ölüler dünyası, 159

Halai, Halys (Kızılırmak) Irmağı'nın yakınından geçtiği tuzlalar, 25

Halesion, Trōas'ta Lekton'un berisindeki küçük ova, 133

Halikarnassos, (Bodrum), Karia'nın başkenti, 143, 144, 187, 221, 227, 228

Halikarnassos'lular, 143

Halisarna, Kōs Adası'nın güney burnu civarında bir yer adı, 229

Halizōn'lar, Homēros'ta adı geçen bu topluluğu Strabōn, Pharnakia dolaylarında oturan Khalybes'lerle eş tutmaktadır. 30, 32, 34, 130, 267, 269, 270, 273

Halonnēsos, Iōnia kıyısında küçük bir ada, 157, 205

Halys, (Kızılırmak), 1, 2, 14, 15, 20, 21, 25, 34, 35, 36, 49, 51, 52, 267

Hamaksia, (Sinek Kalesi), bir Kilikia kenti, 253

Hamaksitos, Trōas'ta Lekton'da Neandria'nın hemen altında bir kent, 131, 132, 133, 134, 146, 147, 161

Hamaksitos'lular, 134

Hannibal, Romalılarla uzun yıllar Pön Savaşları'nı yapan ünlü Kartacalı general, 56

Harmatos, Elaïtikos Körfezi'nin kuzey ucundaki burun, 164

Harpagia, Trōas'ta Kyzikēnē'yle Priapēnē sınırında bir yerin adı, 101

Hedylos, Strabōn'un, dizelerinden bir örnek verdiği şair, 279

Hegēsianaks, Troia Savaşları hakkında yazmış olan Aleksandreia Trōas'lı bir tarihçi, 112

Hegēsias, Magnēsia'lı hatip, söz söyleme sanatında Attika stiline karşı Asia stilinin öncülüğünü yapmıştır, 211

Heilōtes, Sparta'da toprağı işlemekle yükümlü olan Sparta'nın eski halkı, 16

Hekabē, Priamos'un karısı, Paris'in annesi, 107

Hekataios, Milētos'lu tarihçi ve filozof ve ilk coğrafya yazarlarından, 32, 34, 36

Hekataios, Tēos'lu tarihçi, 187

Hekatē, Artemis'in benzeri bir tanrıça, dinsel yaşamda etkili bir yeri vardır, 198, 234

Hekatomnos, Karia kralı, 228, 232

Hekatonnēsos, Küçükasya'yla Lesbos arasındaki adacıklar, 157

Hektōr, Trōia Kralı Priamos'la Hekabē'nin oğlu, 96, 107, 113, 114, 115, 118, 120, 123, 136, 159, 160

Helena, Mykenai Kralı Menelaos'un karısı. Paris tarafından kaçırılarak Trōia Savaşları'nın çıkmasına neden oldu, 118

Heliad'lar, Telkhin'lerden sonra Rhodos Adası'na göçen kavim, 223

Helikōn, Boiōtia'da Phōkis sınırında bir dağ, 165

Helikōnia Poseidōn'u, Ephesos yakınlarındaki Paniōnion'da kutsanan Poseidōn, 194

Heliopolitai, III. Attalos'un ölümünden sonra Roma'ya karşı ayaklanan Aristonikos'un esirlerinden oluşan ordusu, 209

Hēlios'un Kolossos'u, Hēlios'un Rhodos Adası'ndaki anıtsal heykeli, 220

Hellanikos, Mytilēnē'de doğmuş tarihçi, 31, 127, 143, 157

Hellas, Hellenlerin anayurdu Hellas, 83, 113, 144, 146, 237, 239

Hellenler, 23, 37, 73, 75, 90, 121, 126, 145, 156, 186, 206, 209, 219, 236, 237, 238, 239, 269, 271

Hellēspontos, (Çanakkale Boğazı), Propontis'ten (Marmara Denizi) Aigaion'a (Ege Denizi) geçit veren boğaz, 2, 71, 72, 92, 98, 107, 186, 202

Hellēspontos Phrygia'sı, Hellēspontos'a kıyısı olan Phrygia. Bithynia Kralı Prusias'ın Pergamon krallarına terkettiği Phrygia Epiktētos'a bu krallar tarafından verilen ad, 55, 61

Hellēspontos'lular, bazı antik yazarlarda Olympos Dağı (Uludağ) dolayında yaşayanlara verilen ad, 61

Hēlos, 186

Henetike, Antēnor ve oğullarının Trōia Savaşı'ndan sonra Henet'lerle birlikte Adriatik'te, bugünkü Venedik civarında kurdukları kent, 138

Heptakōmet'ler, Kolkhis'te Moskhia Dağları'nın tepesinde yaşayan vahşî bir kabile, 28, 29

Heptaporos, Trōas Bölgesi'nde Homēros'ta adı geçen küçük bir ırmak, 38, 93, 100, 115, 129

Heptastadion, Hellēspontos'un en dar yeri, 107

Hera, Zeus'un kız kardeşi ve eşi,

Heraion, Samos Adası'nda Hera Tapınağı'nın bulunduğu kutsal alan, 190

Herakleia, Mythylēnē'lilere ait ve Adramyttēnos Körfezi'nden sonra gelen bir köy, 135

Herakleia, (Cıva Burnu), Amisos'tan doğuya doğru giderken gelen ilk burun, 28

Herakleia, (Kapıkırı), Latmos Körfezi'nin güneyinde bir kasaba, 187

Herakleidēs, Erythrai'lı bir hekim, 206

Herakleidēs, Pontos'lu, Pontos Herakleia'sından bir filozof. Dünyanın mihveri etrafında yirmi dört saatte döndüğü varsayımını ileri sürdü, 14, 132

Herakleitos, şair Kallimakhos'un yakın dostu olan Halikarnassos'lu bir şair, 228

Hērakleitos, Ephesos'lu filozof, insanlardan uzak, içine kapanık yaşamından ötürü "karanlık" lâkabıyla anılır, 200

Heraklēs, ünlü bir Hellen kahramanı, ölümünden sonra tanrılar katına kabul edilerek kutsanmıştır, 56, 116, 148, 152, 222

Heraklia, Karia'da önemsiz bir yerleşim, 231

Heraklid'ler, Heraklēs ve oğlu Hyllos'un soyundan gelenler. Heraklēs Oğulları da denir, 91, 221, 222

Hermeias, Mysia tiranı, 142, 150

Hermodōros, Ephesos'lu bir filozof. Ünlü Roma yasalarının yazarlarından birisi olduğu söylenir, 199

Hermokreōn, Adrēsteia'daki Nemesis Tapınağı'nın yıkıntı taşlarıyla Parion'da görkemli bir sunak yaptıran kişi, 102

Hermōnassa, Eukseinos (Karadeniz) kıyısında bir kent, 28

Hermōs, (Gediz Irmağı), Mysia Dağları'ndan doğan ve Ege Denizi'ne dökülen ırmak, 38, 90, 91, 94, 98, 99, 163, 170, 171, 181

Hermōs Ovası, 170

Herodotos, Halikarnassos'lu ünlü tarihçi, 2, 6, 20, 31, 74, 144, 157, 170, 173, 228, 250

Herophileiōn, Karura'da kurulmuş olan tıp okulu, 88

Herophilos, Khalkēdōn'lu, dogmatik hekimciliğin öncüsü, 205

Heros Kulesi, Hellēspontos'ta Sēstos'tan Abydos'a geçerken kullanılan geçiş noktasını gösteren kule, 108

Hērostratos, Ephesos'taki Artemis Tapınağı'nı, Büyük İskender'in doğduğu gece ateşe veren kişi, 197

Herpa, Kappadokia'da küçük bir kasaba, 7, 10

Hēsiodos, Boiōtia'da Akra kentinde dünyaya gelmiş ünlü bir ozan, 101, 165, 201, 210, 265

Hesionē, Trōia Kralı Laomedōn'un kızı, 117

Hestiaia, Aleksandreia'lı (İskenderiye) ünlü kadın gramerci, *Iliada* yorumcusu, 122

Hidrieis'ler, Karia'da Homēros'ta adı geçmeyen bir halk, 269

Hidrieus, Karia Kralı Hekatomnos'un üç oğlundan biri, Mausōlos'tan sonraki kral, 228

Hiera, (Gelidonya Burnu), Lykia'da eski yazarlardan bazılarının Tauros Dağları'nı başlattıkları burun, 246

Hierapolis, (Pamukkale), Mesōgis Dağı eteğinde ve Laodikeia'nın karşısında kurulmuş bir Phrygia kenti, 85, 177, 178

Hierokēpias, Kıbrıs Adası'nda bir kent, 280

Hierokēpis, Kıbrıs Adası'nda bir kent, 279

Hieroklēs, Alabanda'lı hatip, 236

Hierōn, Khalkēdōnia'lıların Tapınağı'nın bulunduğu kutsal burun, 24, 28

Hierōn, Laodikeia'lı zengin, 84

Hierōnymos, Rhodos'lu filozof, 225

Hikesios, Smyrna'daki Erasistrateiōn tıp okulunun kurucusu, 88

Hiketaon, Trōia surlarını yapmış olan Laomedōn'un oğlu, Priamos'un kardeşi, 97

Hipparkhos, Nikaia'lı astronomi bilgini, 61

Hippemolg'lar, Skyth'lerin ülkesinde yaşayan göçebe bir kabile, 37

Hippoi, Iōnia kıyısında Erythrai limanının önünde dört küçük ada, 204

Hippokratēs, Kōs'lu ünlü hekim, 230

Hippōnaks, Ephesos'lu ünlü ozan, 183, 189, 200

Hippothoos, Homēros'ta adı geçen Pelasg'ların önderi, 160, 161

Hippotiōnos, Trōia Savaşları'na katılan Mysia'lı önder Morys'un babası, 58

Histoi, Ikaria Adası'nın gemiler için en iyi barınağı, 194

Holmi, Kilikia kıyılarında bir kent, 240, 255

Homēreion, Smyrna kentinin Homēros anısına bastırdığı tunç sikkenin adı, 208

Homēridas'lar, Homēros'un soyundan geldiği kabul edilen kişilerin taşıdıkları ad, 207

Homēros, M.ö. IX. yüzyılda yaşadığı kabul edilen, *Iliada* ve *Odysseia* adlı destanların ozanı, Strabōn'un en çok yararlandığı kaynak, 6, 19, 21, 36, 37, 58, 72, 74, 75, 89, 90, 92, 93, 94, 99, 107, 111, 113, 114, 121, 122, 125, 126, 130, 132, 134, 137, 138, 139, 143, 144, 145, 146, 147, 152, 160, 165, 171, 173, 193, 202, 207, 208, 221, 222, 237, 247, 248, 262, 266, 273, 274, 275

Homonadeis'ler, Kataonia'yla Pisidia arasında Tauros'larda yaşayan dağlı bir kavim ve onların ülkesi, 271

Hybreas, Mylasa'lı hatip, tarihçi ve politikacı, 178, 233, 234

Hydara, Küçük Armenia'da Mithridatēs Eupator'un hazinelerini koruduğu kalelerden biri, 40

Hydē, bazılarına göre Sardeis'e diğerlerine göre de *akropolis*'ine verilen ad, 171, 172

Hydra, (Arslan Burnu), Elaïtikos Körfezi'nin güney burnu, 164

Hydrēlos, Lakedaimonia'dan aynı zamanda gelerek Nysa dolaylarında ayrı ayrı kentler kuran üç kardeşten birisi, 215

Hylas, Argonaut'ların Kolkhis'e yaptıkları sefere katılan Heraklēs'in bir arkadaşı, 56

Hyllos, (Kum Çay), Paktōlos'la birlikte Hermōs'a dökülen bir çay, 38, 170

Hypaipa, (Tapay, Ödemiş'in kuzeyinde), Kaïstros Irmağı'yla Tmōlos Dağı arasında Aphroditē için kutsal kabul edilen bir Lydia kenti, 173

Hypelaion, Ephesos'ta bir çeşme binası, 196

Hypnos, uykunun personifikasyonu, 93

Hypokrēmnos, Erythrai'yla Klazomenai arasında sınırı oluşturan yerin adı, 204, 205, 207

Hyrtakos, Homēros'ta Asios'un babası olarak gösterilen kişi, 97, 105

Hystaspes, Pers Kralı I. Dareios'un babası, 192

-I-

Ialysos, Homēros'a göre Rhodos Adası'nda Tlēpolemos'un kurduğu kent, 222

Ialysos, Rhodos'un koruyucu kahramanı ve Hēlios'un torunu, 223

Iason, Thessalia'lıdır, hakkı olan tahta sahip olabilmesi için gerekli olan "Altın Post"u alabilmek için, yandaşlarıyla birlikte Argo adlı gemiyle Kolkhis'e bir sefer düzenler, 24

Iasonion, (Yasun, Kiremit Burnu), Pontos kıyısında, Amisos'la Kotyōrōn arasında bir burun, 28

Iasos, (Kuren), Karia'da kıyıya çok yakın bir ada üzerindeki kent, 231

Iberia, Kaukasos (Kafkas) Dağları'nın güneyinde bir ülke, 150

Iberia'lılar, 12

Ida (Kaz Dağı), Trōas'ta bir dağ, 58, 76, 81, 88, 90, 92, 93, 94, 99, 109, 111, 116, 117, 118, 128, 132, 133, 135, 136, 137, 146, 149, 153

Idaion, Adramyttēnos Körfezi'nin diğer adı. Ida Dağı'na izafeten verilmiştir, 133

Idomeneos, Lampsakos'un ileri gelenlerinden. Filozof Epikuros'un dostu, 105

Ikaria, (Nikaria Adası), Ege Denizi'nde küçük bir ada, Milētos'un kolonisi, 189, 191, 193, 194

Ikaria Denizi, 193

Ikaros, Daidalos'un oğlu, Ikaria Adası'na adını vermiştir, 186, 193, 194

Ikonion, (Konya), Lykaonia'nın başkenti, 65

Iksia, Rhodos Adası'nda önemsiz bir yerleşim, 225

Iliada, Homēros'un sonradan yirmi dört kitap halinde toplanan ve Trōia Savaşları'nı konu alan destanı, 122

Iliokolōnē, Parion topraklarında bir yer adı, 104

Ilion, (Hisarlık), Trōia krallarından Ilos tarafından Trōia kentinin kendi ismine izafeten değiştirilmiş olan adı. Trōia'-

nın hisarlarından birisine verilen ad, 58, 90, 94, 104, 107, 109, 111, 112, 113, 114, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 127, 133, 134, 161, 164

Ilion'lular, 111, 113, 114, 116, 117, 119, 124, 125, 126, 127

Ilios, Trōia Kralı Ilos'un kurduğu kent, 110, 111, 116

Imbrasos, Samos Adası'nda küçük bir çay 190

Imbros, Kaunos kentini koruyan lale, 218

India, Hindistan, 260

Io, Argos'ta tapınağının rahibesi Zeus tarafından baştan çıkarılmış, Hera'nın gazabından korumak için Zeus onu beyaz inek kılığına sokmuş, o da Mısır'a ulaşıncaya kadar ülke ülke dolaşmıştır, 261

Ioleä, Oekhalia Kralı Eurystos'un kızı, 193

Iōn, Khios'lu *tragedia* şairi, 38, 90, 91, 182, 183, 188, 201, 239

Iōn'lar, 31, 163, 182, 204, 236, 272

Iōnia, Küçükasya'nın batı kıyısında Aiolis'le Karia arasındaki bölge, 90, 162, 181, 209, 226, 240

Iōnia'lılar, 3, 59, 83, 176, 181; 182, 194, 203, 209, 212, 237, 271

Iphigenia, Mykenai Kralı Agamemnon'un kızı, 5

Ipoktonos, Mimas'ta yaşayan Erythrai'lılar tarafından Apollōn'a verilen sıfat, 148

Iris, (Yeşilırmak), Pontos'un içerlerinden doğarak Karadeniz'e dökülen ırmak, 26, 27, 42, 50

Isauria, Lykaonia'da Isaurikē Bölgesi'ndeki tahkimli iki köyün adı, 244, 251

Isauricus, Publius Servilius Isauricus, Romalı komutan, 66, 257, 258

Isaurikē, Lykaonia'da Eski ve Yeni Isauria adlı tahkimli köylerin bulunduğu yöre, 65, 66

Isinda, Phrygia sınırında bir Pisidia kenti, 180

Isis, Mısırlıların bir tanrısı, 280

Iskhopolis, Eukseinos (Karadeniz) kıyısında bir kent, 28

Isokratēs, Atinalı ünlü hatip, Makedonia Kralı II. Philippos'un yakın dostu, 165

Issikos Denizi, Issos Körfezi'ni oluşturan deniz, 9, 181

Issikos Körfezi, (İskenderun Körfezi), 266, 270, 276

Issos, (Kinet Höyük?), Pinaros Çayı'nın Issikos Körfezi'ne döküldüğü yerin kuzeyinde bir kasaba, 242, 251, 258, 260, 265, 266, 267, 268, 270, 276

Issos Körfezi, (İskenderun Körfezi), 2, 4, 242, 260

Istros, (Tuna Irmağı), Bu ırmak Danubis adını da taşır, 37, 71

Iúliopolis, Gordion kentini restore eden haydut Kleōn tarafından kente verilen isim, 77

Iúlius, Aineias'ın soyundan gelenler. C. I. Caesar da bu soydandı, 114

-İ-

İkizari, Pontos'ta Stiphanē Gölü kenarında bir kale, 49

İtalya, (Italia), 20, 33, 52, 83, 139, 192, 243

-K-

Kabalia'lılar, Kabalis yöresinde oturan halk, 79

Kabalis, Phrygia'nın güneyinde bir bölge, burada oturanlar çoğu kez Solymos'lara eş tutulurlar, 177, 178, 179

Kaberia, Pontos'ta Eupatoria kentinin güneyinde Paryadros Dağı eteklerinde kurulmuş olan kent, 42

Kabēsos, Priamos'un yardımına gelen ve kızı Kassandra'ya talip olan Othryoneus'un kenti, 125

Kadena, Kappadokia'da bir zamanlar tahtı ele geçirmek isteyen Sisinos'un başkenti, 7

Kadmē, Boiōtia'da bir kent. Priēnē kentinin kurucusu olan Philōtas buralı olduğu için bazı antik yazarlar Priēnē'ye Kadmē adını verir, 189

Kadmos, (Honaz Dağı), Büyük Phrygia'da Laodikeia kentinin üst tarafında akan ırmak, 84,

Kadmos, Phoinikia Kralı Agenor'un oğlu. Zeus'un kaçırdığı kız kardeşi Eurōpa'yı aramak için Hellas'a kadar geldi ve Boiōtia'daki Kadmē kentini kurdu, 273

Kadoi, (Gediz), Strabōn'a göre Phrygia Epiktētos'a veya Mysia'ya ait bir kent, 81

Kaïkos, (Bakırçay), 71, 73, 81, 90, 136, 144, 151, 152, 153, 160, 163, 168

Kaïstros, (Küçük Menderes), Lydia'dan çıkarak Ephesos yakınında Ege'ye dökülen ırmak, 163, 171, 173, 199, 200, 215

Kain'ler, bir Thrak kavmi, 168

Kainon Khōrion, Pontos Bölgesi'nde, Kabeira'ya iki yüz *stadion* kadar uzaklıkta olan çok sarp bir kayalık, 42

Kalbis, Karia'da Rhodos'luların Peraia'sından geçen bir ırmak, 218

Kalkhas, Trōia Savaşları'na katılan ve kâhin olarak ün salan bir Argos'lu, 69, 201, 202, 250, 264, 265

Kallatis, Herakleia Pontika'nın Karadeniz kıyısında kurduğu bir koloni kenti, 17

Kallias, şair Sappho'yla Alkaios'u yorumlayan Lesbos'lu bir edebiyat yorumcusu, 157

Kallikolōnē, Trōas'ta Simoneis Irmağı'nın eteklerini sulayarak geçtiği tepe, 119, 120

Kallimakhos, Kyrenē'li tarihçi ve ozan, 193, 228

Kallinos, şiirde mersiye tarzını icat eden ve Teukros'lardan ilk söz eden şair, 132, 173, 183, 211, 250

Kallipid'ler, Skyth'lere verilen adlardan biri, 31

Kallipolis, (Gelibolu), Hellēspontos'ta bir Thrak kenti, 104

Kallisthenēs, Büyük İskender'in doğu seferine katılan Olynthos'lu tarihçi, 17, 101, 113, 144, 172, 173, 187, 249, 273

Kallydion, Mysia Olympos'unda soygunculuk yapan Kleōn'un hareket üssü, 77

Kalpas, Sangarios ve Psilis ırmaklarının batısında Karadeniz'e dökülen akarsu, 18

Kalydnai, Lekton Burnu'ndan Tenedos yönüne uzanan iki küçük ada, 131

Kalykadnos, Kilikia'da bir ırmak, 255, 256, 258

Kalykadnos Dağı, 172

Kalynda (Dalaman'ın güneyinde), Karia'da bir kent, 218

Kameiros (Sütbeyazı Kameiros), Homēros'a göre Tlēpolemos'un Rhodos'ta kurduğu bir kent, 222, 223, 225

Kameiros'lular, 225

Kamisa, Kamisenē yöresine ismini veren kale, 48

Kamisenē, Pontos Kappadokia'sıyla Büyük Kappadokia arasında içinde Halys (Kızılırmak) Irmağı'nın kaynakları bulunan topraklar, 25

Kanai, (Bademli), Aiolis'te bir kent ve bir burun, 90, 93, 135, 136, 151, 154

Kananitēs, Athēnadoros, Tarsos'lu stōik filozof. C. I. Caesar'ın öğretmeni, 262

Kanē, Aiolis'te Lekton Burnu'nun karşısındaki burun. Kanai Burnu da denir, 151

Kanōbos, Mısır'da bir kent, 246

Kantharion, Samos Adası'nda bir burun, 194

Kappadokia, doğuda Armenia, batıda Galatia ve Lykaonia, kuzeyde Pontos ve güneyde Kilikia'yla sınırlandırılmış bölge, adını Galatia sınırındaki Kappadoks Irmağı'ndan almıştır, 1, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 25, 35, 49, 61, 63, 65, 66, 209, 241, 257, 270, 271, 272

Kappadokia Pontika, Kappadokia'nın Halys (Kızılırmak) ve Lykos (Çoruh) ırmakların kuzeyinde Pontos'ta kalan kısmı, 3

Kappadokia'lılar, 1, 2, 4, 7, 15, 19, 20, 39, 65, 241, 251, 269, 273

Kapria, Pamphylia'da bir göl, 249

Kapros, Maiandros'la birleşen bir çay, 84

Kapyai, Arkadia'da Aineias'ın atası, 138

Karambis, (Kerempe Burnu), Paphlagonia kıyısında bir burun, 22, 24

Karana, *Pontos* Eyaleti olan Karanitis'in merkezi, 49

Karanitis, bir *Pontos* Eyaleti, 49

Karesenē, Trōas'ın çok sayıda köy yerleşimi bulunan dağlık bölgesi, 130

Karesos, Trōas'ta dağlık Karasenē Bölgesi'ni sulayan ırmak, 38, 129

Karia, Güneybatı Anadolu'da, Lykia'yla Iōnia arasındaki bölge, 31, 52, 68, 76, 83, 85, 94, 143, 144, 178, 181, 182, 187, 188, 226, 227, 234, 235, 236, 238, 239, 240, 265

Karia Zeus'u, 232

Karia'lılar, 3, 68, 74, 81, 143, 144, 151, 159, 175, 176, 177, 181, 182, 190, 196, 209, 212, 217, 219, 228, 232, 234, 236, 237, 239, 244, 269, 270

Karizein, "*barbarizein*" deyiminin türetildiği sözcük, 239

Karmalas, Kappadokia'nın Sargarausenē Eyaleti'ni sulayan ırmak, Doğu Akdeniz'e dökülür, 7, 10

Karmylēssos, Lykia'da küçük bir yerleşim, 245

Karpasia, Kıbrıs Adası'nda bir adalar grubu ve liman kenti, 277, 278

Karpathia, Aigaion (Ege) Denizi'nde Sporad Adaları güneyindeki sulara verilen ad, 276

Karura, (Tekeköy'ün kuzeybatısında), Laodikeia civarında Phrygia'yla Karia arasmda sınırda bir köy, 85, 88, 240

Karyanda, (Güvercinli?), Karia'da Myndos'la (Gümüşlük) Bargylia (Asarlık) arasında bir liman kenti, 60, 230

Kassandra, Trōia Kralı Priamos'un kızı, 125

Kastabala, Derbē ve Tyana civarında bulunan bir Kilikia kenti, 3, 8

Kastōr, son Paphlagonia Kralı Dēïotaros Philadelphos'un babası, 54, 64

Kasystēs, Iōnia kıyılarında, Kōrykos Dağı'nın eteğinde bir liman, 204

Katakekaumenē, bazen Mysia'ya bazen de Maionia'ya ait olduğu kabul edilen bölge, 81, 86, 171, 172, 174, 175, 191, 241

Katana, Sicilya'da şaraplık üzüm yetiştiren bölge, 175

Katanne'ler, Selgē'lilere ve Homonadeis'lere komşu olan bir kabile, 68

Kataonia, Kappadokia'nın güneyinde Amanos ve Anti-Tauros Dağları'yla çevrilmiş geniş bir yayla, Kappadokia'nın on valiliğinden biri, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 264, 270, 272

Kataonia'lılar, 1, 2, 5

Kataraktēs (Düden Çayı), Pamphylia'nın batısında bir çay, 249

Katokas, bk. Menippos

Kaukōn'lar, Homēros'ta adı geçen fakat Strabōn'un çağında soyu tükenmiş olan bir halk. Bunlara Mariandyn'ler de denir, 15, 16, 17, 21, 73, 143, 159, 269, 273

Kaunos, (Dalyan), Karia'da Rhodos'luların Pereia'sına bağlı bir yerleşim, 218

Kebrēn'ler, Trakya'da Arisbos Irmağı kıyılarında oturan kavim, 106

Kebrēnē, (Akpınar), Aleksandreia Trōas toprakları içinde bulunan, tahkim edilmiş bir kent, 118, 131, 136

Kebrēnē'liler, 118, 134

Kebrenia, Trōas'ta Dardania'nın altı; Neandria'nın kuzeyinde bulunan bölge, 118, 119

Kebriones, Priamos'un gayrimeşru oğlu, 118

Kelainai, (Dinar), aynı ismi taşıyan bir tepe üstü kurulmuş Phrygia kenti, 83, 86, 153, 176

Kelaino, Argos Kralı Danaos'un kızı, Poseidōn'un karısı, 86

Kelainos, Poseidōn'un Kelaino'dan olan oğlu. Kelainai kenti ismini ondan almıştır, 86

Kelenderis, (Gilindere), Kilikia'da bir liman, 254

Keltia, Keltlerin ülkesi, Galatların Gallia'daki anavatanı, 62

Kenkhrios, Ephesos civarındaki kutsal Ortygia koruluğunun içinden geçen çay, 195

Kephallēnia, Peloponnēssos'un kuzeybatısında Iōnia Denizi'nde bir ada, 191

Kephalōn, Gergithia'lı bir tarih yazarı,105

Keramos, Karia'da Knidos'tan içeride bir kent, 227, 235

Kerasos (Giresun), Eukseinos kıyısında bir kent, 28

Kerbēsion, Phrygia'da pis koku çıkaran bir çukur, 88

Kerbēsion'lar, Phrygia'da pis koku çıkaran çukurun çevresinde yaşayan halk, 88

Kerkaphos, Rhodos Adası'nı Telkhin'lerden sonra ele geçiren Heliad'lardan birisi, 223

Kerkit'ler, Appait'ler kabilesinin atalarına verilen ad, 28

Kestros, (Aksu), Pamphylia'da bir ırmak, 70, 249

Kētei'ler, Troas'ta Kilikia'lılarla Pelasg'lar arasındaki topraklarda Euryplos'un yönetiminde yaşayan halk, 152, 160, 269, 273

Kēteion, Elaia'da Kaïkos'tan kaynaklanan bir akarsu, 153

Khabaka, Pontos'ta Sidēnē Bölgesi'nde tahkim edilmiş bir yer, 27

Khaldai, Sinōpē ve Amisos'un doğusunda yaşayan bir kavim. Eskiden Khalybes adını taşımıştır, 29, 30, 34, 39, 40, 41

Khalkēdōn (Kadıköy), Karadeniz Boğazı ağzında, Asia kıyısında Byzantion'un karşısında Megara'lıların kurduğu bir koloni, 15, 18, 55, 60, 141

Khalkēdōnia Tapınağı, Zeus Urios Tapınağı, 19

Khalkia, Rhodos Adası'nın batısında, Ege Denizi'nde küçük bir ada, 225

Khalkideis, Erythrai Yarımadası'nın berzahının ortasında, Tēos'lulara ait bir kent, 204

Khalyb'ler, 30, 269, 270

Khalybes, Sinōpē ve Amisos'un doğusunda yaşayan Khaldai kavminin eski adı, 29, 30

Khalybē, bazı dilciler bu yer isminin *Iliada* 2856'daki gümüşün çıktığı yer olarak gösterilen Alybē olduğu kanısındadır, 30, 33

Khamanenē-Khammanenē, Kilikia'nın bölündüğü on valilikten biri, 3

Kharadroi, Kilikia'da limanı bulunan bir kale, 254

Khares, Lindos'lu, Tanrı Helios'un Rhodos'taki anıtsal heykelini yapmış olan heykeltraş, 220

Kharōn, Lampsakos'lu tarihçi, 92, 105

Kharōndas, Sicilya'nın Katana kentinde doğmuş olan yasa koyucusu, 11

Kharōnion, zehirli buharlar yayan ve yeraltına geçit veren mağaralar, 188, 214

Kheirokrates, Ephesos'taki Artemis Tapınağı'nın ikinci mimarı, İskenderiye kentini de bu mimar düzenlemiştir, 198

Khelidonia, Phrygia'da bir kent, 240, 267, 268, 277

Khelidoniai, (Beş Adalar), Lykia'nın denize uzanan en sivri burnunun önündeki adalar,217, 246

Khersiphrōn, Ephesos'taki Artemis Tapınağı'nın ilk mimarı, 197

Khersonēsos (Gelibolu Yarımadası), 104, 107

Khersonēsos, Iōnia kıyısında, Erythrai ve Khalkideis kentlerinin bulunduğu yarımada, 204

Khersonēsos, Taurika Khersonēsos'unun (Kırım Yarımadası) güney ucunda bir kent, 17, 22, 114, 116, 186

Khiliokōmon, Pontos'un Amaseia'da Iris Irmağı'ndan başlayarak Halys Irmağı'na kadar uzanan geniş ovalarından biri, 51

Khimaira, Arslan, keçi ve ejder başlı efsanevi yaratık, Antikragos ve Kragos Dağları arasında, Khimaira adlı üç başlı ejderin yaşadığı vadi, 245, 246

Khios, (Sakız Adası), Lesbos'la Samos arasındaki ada ve üzerindeki Khios kenti, 104, 126, 158, 182, 183, 191, 206, 207, 229

Khios'lular, 162, 207

Khios'luların Poseidiōn'u, 205

Khoinikidos, Sinōpē Yarımadası'nın yüzeyini kaplayan doğal, derin çukurlar, 23

Khōnia, İtalya Yarımadası'nın kuzeyindeki Lucania Bölgesi'nde bir ülke, 224

Khrysa, Trōas'ta, Hamaksitos civarında denize hâkim yüksek bir kayalığa kurulmuş olan kent, Apollōn Smintheus Tapınağı ve heykeli buradadır, 131, 132, 145, 146, 147, 149

Khrysa'lılar, 133

Khrysaoreon, Karia'lıların Zeus Khrysaōreos Tapınağı'nda yaptıkları toplantılara katılan topluluklara verilen ad, 235

Khrysēis, Apollōn'un rahibi Khryses'in kızı, 95, 96, 145, 146, 147

Khryses, Apollōn'un rahibi, Khrysēis'in babası, 146

Khrysippos, Tarsos'lu stōik filozof, 142, 258

Khrysopolis, (Üsküdar), Khalkēdōn'un hemen doğusunda kıyıda bir köy, 55

Khytrion, eski Klazomenai kentinin üzerine kurulmuş olan yerleşim, 207

Kıbrıs, 6, 222, 224, 252, 254, 276, 277, 280, 281

Kibyra, (Horzum), Karia'da bir kent, 179, 180, 243

Kibyra'lılar, 179, 180, 217

Kibyratis, Phrygia'nın güneyiyle olan ortak sınır bölgesi, 177

Kilikia, (İçel ve Adana Ovası), Anadolu'nun güneydoğusunda, kuzeyinde Tauros Dağları, güneyinde doğu Akdeniz, batısında Pamphylia, doğusunda Syria'yla sınırlanmış bölge, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 13, 61, 66, 73, 218, 250, 251, 252, 254, 255, 258, 260, 264, 265, 266, 267, 271, 279

Kilikia, Kappadokia'nın ayrılmış olduğu on valilikten biri, 3

Kilikia, Trōas'ta Trōia'lıların müttefiki olarak güneydoğudan gelen Kilikia'lıların oturduğu bölge, 98, 147, 159, 172

Kilikia Kapıları, (Külek Boğazı [= Kilikiai Pylai]), Toroslar üzerinden Kilikia'ya geçişi sağlayan geçit, 11

Kilikia Pedias (Adana Ovası), Ovalık Kilikia, Dağlık Kilikia'nın doğusunda Toroslar'ın güneyinde Akdeniz'e ve doğuda İskenderun Körfezi'nden batıda Mersin'e kadar uzanan bölge, 251

Kilikia Tauros'ları, Dağlık ve Ovalık Kilikia'nın kuzeyinde yer alan Toros Dağları, 1, 4

Kilikia Trakheia (Dağlık Kilikia-[İçel]), Kilikia Bölgesi'nin, Toros Dağları'nın kıyıya yaklaşmasıyla meydana gelen engebeli kısmı, 1, 2, 3, 8, 13, 65, 242, 250, 257, 259, 276, 277

Kilikia'lılar, Kilikia'da oturan halk, 1, 243, 249, 253, 254, 266, 267, 269, 271, 273, 281

Kilikia'lılar, Trōia Savaşları sırasında Priamos'un yardımına gelmiş ve Trōas Bölgesi'nde yerleşmiş olan Kilikia'lılar, 66, 68, 73, 96, 133, 134, 143, 144, 146, 147, 152, 159, 160, 172

Killa, Aiolis'te, Adramyttēnē Bölgesi'nde, Thebē civarında bir yer, 146, 147, 157

Killa Apollōn, 146, 147

Killaion, Lesbos Adası'nda, adını Adramyttēnē'deki Killa'dan alan kent, 146

Killaios, Gargara'yla Antandros arasında yer alan dağ, 145

Killaios, Trōas'ta Ida Dağı'ndan çıkan ve Killa kentinin yanından geçen bir ırmak, 145

Killos, Phrygia Kralı Tantalos'un oğlu, Pelops'un arabacısı, 147

Kimiata, Paphlagonia'da Olgassys Dağı eteklerinde bir kale, 53

Kimiatēnē, Paphlagonia'da Kimiata Kalesi'nin bulunduğu arazi, 53

Kimmerler, M.ö. VII. yüzyılda Lydia'yı ele geçiren ve Karadeniz kıyılarında yaşayan bir ulus, 19, 35, 37, 75, 173, 211

Kindyē, Bargylia civarındaki Artemis Kindyas Tapınağı'nın bulunduğu yerin eski adı, 230

Kios, (Gemlik), 54, 56

Kisthēnē, Adramyttēnos Körfezi ve Pyrrha'dan sonra Aiolis kıyısında bir liman kenti, 135

Kisthēnē, Lykia kıyısında bir ada ve liman, 246

Kition, Kıbrıs Adası'nda bir liman kenti, 142, 278

Klaros, (Ahmetbeyli), Apollōn kehanet merkeziyle ünlü bir Iōn kasabası, 201, 250

Klazomenai, (Urla), Ege kıyısında, Smyrna'yla Khios arasında bir Iōn kenti, 183, 204, 207

Klazomenai'lılar, 204

Kleanaktid'ler, Mitylēnē tiranları, 156

Kleandria, Kale-Peukē'ye yakın bir kale, Rhodios Irmağı'nın bir kaynağı buradadır, 129

Kleanthēs, Assos'lu filozof, 142

Kleidēs, Kıbrıs'ın doğusunda iki küçük ada, 276, 277, 278, 280

Kleobulos, Eskiçağ'ın Yedi Bilge Kişisi'nden biri, Lindos'lu, 225

Kleokharēs, Myrleia'lı hatip, 61

Kleomakhos, Magnēsia'lı atlet, 211

Kleōn, Strabōn zamanında Mysia Olympos'unda barınan haydutlar çetesinin reisi, 77, 78

Kleopatra, son Mısır kraliçesi, 46, 254, 256, 281, 282

Kleues, Agamemnon soyundan, Aiolis Bölgesi'nin kolonizasyonuna katılmıştır, 91

Klimaks, Lykia'yla Pamphylia'yı bağlayan kıyı geçidine olanak veren, kıyıya paralel olarak uzanan dağ, 247

Knidos, (Reşadiye Yarımadası, Deveboynu Burnu'nda), Karia'da bir kent, 191, 221, 226, 227

Knidos'lular, 227

Knōpos, Atina Kralı Kodros'un gayrimeşru oğlu, Erythrai'ın kurucusu, 183

Kodros, Melanthos'tan sonra Attika'da egemen olan kral, 182, 183, 221

Kolkhis, Anadolu'nun kuzeydoğusunda, kuzeyi Kafkas Dağları, güneyi Armenia, doğusu Iberia ve batısı Karadeniz'le sınırlanmış bölge, 1, 14, 15, 25, 28, 40, 41, 56

Koloē Artemis'i, 171

Kolōnai (Beyçayır'ın kuzeyinde), Trōas'ın Lampsakēnē Bölgesi'nde, Milētos'lular tarafından kurulmuş bir koloni kenti, 104, 131, 146

Kolophōn, (Değirmendere), on iki Iōn kentinden biri, 183, 184, 201, 202, 203

Kolophōn'lular, 184, 202

Kolossai, (Honaz), Eskiçağ'da yün endüstrisiyle ünlü büyük Phrygia kentlerinden biri, 81

Kolossēne'liler (Kolossaia'lılar), 84

Komana (Pontos Komana'sı), Pontos Kappadokia'sında Ma Tapınağı'nın bulunduğu kasaba, 26, 44, 45, 47, 49, 78

Komana, Büyük Kappadokia'da Ma veya Enyō Tapınağı'yla ünlü bir kasaba, 4, 8

Kommagēnē, Kilikia'lıların kuzeyinde, doğu sınırı Euphratēs'e kadar uzanan, Seleukos'lara ait olan ülke, 1, 4, 241, 270

Konisalos, Hellas'ta Attika Bölgesi'nde kutsanan ve Priapos'un fonksiyonlarını yapan tanrı, 101

Korakēsion (Alanya), Pamphylia'yla Kilikia arasında sınır kenti, 250, 251, 253, 254

Korakion, Iōnia'da Kolophōn kentinden sonra sonra gelen dağ, 202

Korali, Lykaonia'da bir göl, 65

Kordylē, Karadeniz'de avlanan bir tür balık, 29

Korē, Bereket Tanrıçası Dēmēter'in kızı, onuruna Koreia denen şenlikler düzenlenirdi, 214

Korēssos, eteklerinde Ephesos kentinin mahallelerinin yer aldığı dağ, 184, 196

Korinthos, Hellas'ta Isthmos berzahında bir kent, 47, 101, 252

Koriskos, Skēpsis kökenli, Sokratik ekolden bir filozof, 139

Kornopion, Oitia'da kutsanan Heraklēs'e verilen ad, sıfat, 148

Koropassos, Lykaonia'yla Kappadokia arasında bir sınır kenti, 65, 241

Korsia, Samos'la Ikaria Adaları arasında kalan küçük adalar, 189

Kōrykos, Kilikia'da Korykos Burnu'nun altındaki mağara, 172, 256

Kōrykos (Kıran Dağı), Eteklerinde Kasystes limanının bulunduğu, Ionia kıyılarında bir dağ, 204, 205

Kōrykos, Attalos II. Philadelphos'un Pamphylia'da kurduğu bir yerleşim, 249, 256, 257

Kōrykos, Kilikia kıyılarında bir burun, 257, 279

Kōrykos, Lykia'da bir kıyı şeridi, 246

Kōrykos'lu, gizli konuşmaları dinleyenler için kullanılan bir deyim, 205

Koryphantis, Mitylēnē'lilerin, Adramyttēnos Körfezi'nden sonra gelen kıyılarında bir köy, 136

Kōs'lular, 222, 223, 229, 230

Koskini'ler, Nysa (Sultanhisar), dolaylarında Maiandros'un üst tarafında oturan halk, 100

Koskinia, Maiandros kıyısında Nysa dolaylarında bir yerleşim yeri, 215

Kōs, 221, 229, 230

Kotiäeion, (Kütahya), Phrygia Epiktētos'un kentlerinden, 81

Kotylos, Ida Dağı'nın bir tepesi, 128

Kragos, Kilikia'da deniz kenarında çok sarp bir kayalık, 254

Kragos, Lykia kıyısında sekiz burunlu bir kent, 245

Kratēs, Mallos'lu gramerci, 141

Kratippos, Mithridatēs Savaşları sırasında Tralleis'i yöneten tiranların babası, 213

Krēmna, (Bucak ilçesinde), Pisidia'da tahkim edilmiş bir kent, 66, 67, 68

Kreōphylos, Homēros'u evinde misafir eden Samos'lu, 193

Krēta (Girit), Ege Denizi'nin güney ucunda bir ada, 74, 132, 185, 194, 219, 221, 222, 224, 247

Krēta'lılar, 74, 132, 188

Kriumetōpon, Kersonesos Taurika'nın (Kırım Yarımadası) güneyindeki burun, 22

Kroisos, Lydia kralı, 2, 57, 111, 127, 170, 196, 274

Krommyon, Kıbrıs Adası'nın Kilikia'daki Anemurion (Anamur) Burnu'nun karşısında yer alan burun, 254

Kromna, Homēros'ta adı geçen Paphlagonia kıyısında bir kasaba, Amastris kentini oluşturan dört *dēmos*'tan biri, 17, 21, 22

Kronos, En eski tanrılardan birisi, elinde tuttuğu tırpanla zamanın geçişini simgeler. Zeus'un babası, 138, 222, 224

Kronos, Iasos'lu Diodōros'un takma adı, 139

Ksanthos, Trōia'da bir ırnak adı, 106

Ksanthos (Kınık), bir Lykia kenti, 243, 245, 274, 275

Ksanthos, Ülkesinin tarihini yazan Lydia'lı tarihçi, 72, 87, 174, 175,

Ksenarkhos, Kalykadnos üzerindeki Seleukeia kentinden bir filozof, 255, 256

Ksenoklēs, Adramyttion'lu ünlü hatip, 149, 235

Ksenokratēs, Khalkēdōn'da doğmuş, Platōn okulunda yetişmiş bir filozof, 32, 61, 142

Ksenophanēs, Taşlama şeklinde yazılar da yazmış olan Kolophōn'lu filozof, 202

Kserksēs, Pers Kralı I. Kserksēs, 101, 107, 108, 185, 188

Ksypetones, Attika *dēmos*'larından birinin adı, eskiden Troōn denirdi, 132

Ktēsias, Pers Kralı II. Artakserksēs'in hekimi, *Assyrika* ve *Persika* adlı yapıtların yazarı, 227

Kulupenē, Küçük Armenia sınırında bir Kappadokia vilayeti, 48

Kurēt'ler, kökeni bilinmeyen efsanevi bir kavim, 195, 196

Kurias, Kıbrıs Adası'nda bir yarımada, 278, 279

Kurion, Kıbrıs Adası'nda Argos'luların kurduğu kent, 278, 279

Küçük Armenia, Armenia'nın Pontos Kappadokia'sıyla sınır oluşturan bölgesi, 40, 48, 270

Küçük Kibyrates, Sidē yakınında bir liman, 249

Kyaneai, Trakya Bosporos'u İstanbul Boğazı'nm Karadeniz çıkışında iki küçük adacık, 22

Kybelē, Phrygia'lıların Ana Tanrıçası, 64, 177

Kybelia, Iōnia kıyısında, Mimas Dağı'ndan sonra küçük bir yerleşme, 205

Kybistra, (Tont Kalesi), Kappadokia'da Tyana kenti civarında bir kent, 3, 8

Kydippē, Rhodos Adası'nı ele geçiren Heliad'lardan olan Kerkaphos'un karısı, 223

Kydnos, Tauros'lardan çıkarak Kilikia'da, Tarsos'ta denize ulaşan ırmak, 259, 260, 261, 264

Kydrēlos, Atina Kralı Kodros'un gayrimeşru oğlu, 182

Kyinda, Kilikia'da Makedonia'lıların hazinelerini sakladıkları kale, 259

Kyklad'lar, Hellas'ta, Attika Yarımadası'nın güneyinde Ege Denizi'ne uzanmış adalar topluluğu, 10

Kyklōp'lar, dev yapılı bir insan soyu, 110

Kyknos, Kolōnai kralı, Trōia Savaşları sırasında Akhilleus tarafından öldürüldü, 104, 131

Kymēś (Namurt), Aiolis'in en büyük kenti, Phrikōnis veya Phrikōntis olarak da adlandırılır, 31, 90, 92, 104, 105, 124, 161, 162, 163, 164, 165, 172

Kymē'liler, 165, 249

Kynos, Hellas'ta, Lokris Bölgesi'nde bir kent, 151

Kynos Sema, Trakya Khersonēsos'unda Hekabē'nin mezarı, 226

Kyrnos, (Korsika Adası), Batı Akdeniz'de Sardinia Adası'nın kuzeyinde, 224

Kyros, Pers Devleti'nin kurucusu Büyük Kyros, 171, 173

Kyros Ovası, Hermōs Irmağı'nın (Gediz) suladığı ovalardan biri, 176

Kyros'un Kampı, Kyros'un seferi sırasında konakladığı kamp yeri, 11

Kytōron, Amastris'i (Amasra) oluşturan dört *dēmos*'tan biri, 17, 21, 22

Kytōros, Phryskos'la Khalsiope'nin oğlu, Kytōron kentinin kurucusu, 22,

Kytōros, Strabōn'un metninde Kotyōra ve Kotyōrōn (Ordu) yerine yanlışlıkla kullanılan isim, 28

Kyzikēnē, Kyzikos'a (Balkız) bağlı topraklar, 32, 58, 90, 91, 92, 93

Kyzikos, (Balkız), Kyzikos Adası'nın başkenti. Kent köprülerle anakaraya bağlanmıştı, 57, 78, 79, 80, 98, 99, 100, 102, 103, 186, 221, 226, 275

Kyzikos'lular, 78, 80, 100, 101, 103

-L-

Labiēnus, Romalılara karşı sefere giden Part generali, 233, 234

Labranda, (Türbe), Mylasa'nın bir dağ kasabası, 232

Lâdē, (Batnaz Çiftliği), Ege kıyılarında bir ada, şimdi karayla birleşmiştir, 187

Laertēs, Kilikia'da bir kale, 254

Lagina, Karia'da Stratonikeia kentinde Hekatē Tapınağı'nın bulunduğu yer, 234, 240

Laïus, Khios Adası'nın doğusunda bir kıyı şeridi, 206

Lakedaimonia'lılar, bk. Lakōnia'lılar,

Lakētēr, Kōs Adası'nın güneyindeki burun, 229

Lakōnia'lılar (Spartalılar), 223, 277

Lamos, Kilikia'da bir kent ve ırmak, 257, 258

Lampōnia, Hellanikos tarafından bir Aiolis kenti olarak gösterilir, 143

Lampsakēnē, Lampsakos'a bağlı topraklar, 104

Lampsakos, (Lapseki), Hellēspontos'un kuzeydoğu girişinde bir kıyı kenti, 92, 101, 103, 104, 105, 106, 107, 186, 188

Laodikeia (Goncalı), Phrygia'nın en büyük iki kentinden biri, 81, 84, 85, 87, 88, 177, 178, 234

Laodikeia, Katakekaumenē, Lykaonia'da bir kent, 240, 241

Laodikeia'lılar, 84, 87

Laomedōn, Trōia kralı, Ilios'un oğlu, 116

Lapathos, Kıbrıs Adası'nda Makedonia'lı Praksandros tarafından kurulmuş olan kent, 277

Laranda, (Karaman), Lykaonia'da Antipatros Derbētēs'e ait müstahkem kent, 66

Larisa, Phrikonis, (Buruncuk), Aiolis'te Kyme'nin güneyinde, Hermos üzerindeki Larisa, 105, 163, 162, 161,

Larisa (Tire), Iōnia'da Kaïstros Ovası'nda bir kent, 162, 163

Larisa, Thessalia'daki Larisa, 163

Larisa, Trōas'ta Hamaksitos civarında, Akhaion'dan sonra gelen ve Ilion'a en yakın olan Larisa, 131, 133, 161, 162, 163

Latin ülkesi, 138

Latmos, (Beşparmak Dağı), 187

Latmos aşağısındaki Hērakleia, (Kapıkırı), bk. Herakleia,

Latmos Körfezi, eskiden varolan Latmos Körfezi bugün Maiandros Irmağı'nın getirdiği alüvyonlar nedeniyle dolmuştur, 187

Lauiansēnē, Kappadokia valiliklerinden biri, 3, 12, 48

Lavinium, İtalya'da bir kent, Trōia Savaşları'ndan sonra buraya göçen Aineias tarafından kuruldu ve karısı Lavinia'ya izafeten adlandırıldı, 138

Lebedos, (Gümüldür), Kolophōn'un kuzeyinde Andropompos tarafından kurulmuş bir Iōn kenti, 182, 202, 203

Leimōn, Messogis Dağı'nın güney yamaçlarında, Nysa dolaylarında bir yer, 215

Lekton, (Bababurun), Adramyttēnos (Edremit) Körfezi'nin kuzeybatı kıyısında, 90, 92, 93, 99, 109, 131, 133, 134, 135, 151, 154

Leleg'ler, karışık halklardan oluşan bir kavim. Trōia Savaşı'ndan sonra Halikarnassos dolaylarına yerleşmişlerdir. 69, 73, 74, 95, 96, 133, 134, 135, 142, 143, 144, 159, 160, 182, 184, 185, 196, 236, 269, 273

Lemnos (Limni Adası), Ege Denizi'nde bir ada, 30, 158

Leōnidēs, Rhodos'lu stōik filozof, 225

Leonnorios, Nikomēdēs'in çağrısı üzerine Küçükasya'ya gelen Galatların reisi, 62

Leonteos, Lampsakos'un ileri gelenlerinden, filozof Epikuros'un yakın dostu, 105

Lēpra Aktē, Ephesos kentine hâkim olan bir tepe, 183, 184

Leros, (Leros Adası), Sporad Takımadaları'ndan biri, 186

Lesboklēs, Strabōn'un çağdaşı, Mitylēnē'li retorikçi, 156

Lesbos, (Midilli Adası), Ege Denizi'nde bir ada, 38, 91, 93, 95, 98, 106, 134, 145, 146, 151, 154, 155, 157, 158, 164, 191, 224, 229

Lesbos'lular, 90, 123, 154, 162

Lēthaios (Gümüşlü Çay), Magnēsia'dan geçerek Maiandros Irmağı'na dökülen çay, 38, 210

Lethos, Pelasg kahramanı Teutamos'un oğlu, 161

Lēto, Apollōn'la Artemis'in annesi, 195, 219

Lētoōn, Lykia'da Ksanthos yakınında Lēto'nun kutsal alanı, 245

Leukai, (Çamaltı'nın kuzeybatısı), Smyrna'nın güneyinde bir kent, 209

Leukolla, Kıbrıs Adası'nda bir liman, 278

Leukophrys, Tenedos Adası'nın diğer adı, 131

Leukosyria, Kilikia'nın Kappadokia'yla sınır oluşturduğu bölge, 17

Leukosyria'lılar (Beyaz Suriyeliler), 20

Libya, Mısır ve Etiyopya'nın batısındaki ülke, 37, 242, 276

Likymnios, Tlēpolemos'un istemeyerek öldürdüğü babasının amcası, 221, 222

Lilybaion, Sicilya Adası'nın Libya'ya doğru uzanan üç çatallı burnu ve buradaki kentin adı, 138

Limenia, Kıbrıs Adası'nda bir kent, 280

Limnai, Trakya'da Khersonēsos (Gelibolu) Yarımadası'nda, Melas Körfezi'nde bir kent, Milētos kolonisi, 186

Limyra, (Turunçova, Zengerler), Lykia'da bir kent, 245

Limyros, (Alagir Çayı), Limyra kentinin üzerinde kurulduğu çay, 245

Lindos, Rhodos Adası'nın batısında bir kent, 133, 220, 222, 223, 224, 225, 258

Lindos'lular, 225

Linōn, Trōas'ta kıyıda küçük yerleşim, 103

Lips, Libya'mn batısından esen rüzgar, 37

Lithros, 42

Lokris, 91, 125, 126, 162

Lokris'liler, 151

Lōryma, Karia'da Physkos'tan sonra gelen engebeli kıyı şeridi, 219, 226

Lucullus, Lucius Licinius askeri yetenekleri ve lüks yaşamıyla ün yapmış bir Romalı general, 4, 24, 26, 45, 63, 80

Lyd'ler, bk. Lydia'lılar,

Lydia, Batı Anadolu'da kuzeyi Mysia, güneyi Karia, doğusu Phrygia ve batısı Ege Denizi'yle sınırlanmış olan bölge, 31, 63, 72, 83, 86, 87, 107, 174, 180, 265, 274

Lydia'lı Kapısı, Adramyttion'da bir kapı, 148

Lydia'lılar, 3, 59, 68, 72, 75, 76, 81, 87, 103, 127, 145, 148, 161, 170, 171, 175, 176, 179, 180, 207, 209, 210, 212, 217, 232, 244, 269, 271, 273

Lykaon, Priamos'un Hekabē'den olan on yedi çocuğundan biri, 97, 99

Lykaonia, Orta Anadolu'nun güneyinde, batısı Phrygia, doğusu Kappadokia, kuzeyi Galatia, güneyi Tauros'larla sınırlanmış olan bölge, 7, 11, 12, 61, 65, 66, 81, 241, 270, 272

Lykaonia'lılar, 1, 2, 39, 65, 273

Lykhnos, hatip, tarihçi ve devlet adamı olan Ephesos'lu Aleksandros'un takma adı, 200

Lykia, Güneybatı Anadolu'da Karia'yla Pamphylia arasındaki ülke. Eskiden Milyas olarak da adlandırılırdı, 52, 58, 73, 74, 76, 178, 179, 180, 217, 218, 242, 244, 245, 247, 257, 265, 269, 276

Lykia Arsinoë'si, Ptolemaios Philadelphos'un karısı Arsinoë'ye izafeten Patara kentine verdiği isim, 245

Lykia Birliği, Lykia kentlerinin oluşturduğu birlik, 243

Lykia'lılar, 3, 39, 73, 74, 97, 99, 109, 117, 173, 181, 237, 243, 244, 247, 269

Lykiarkhes, Lykia Birliği'nin seçimle iş başına gelen başkanı, 243

Lykomēdēs, Arkheläos'un oğlundan sonra gelen Komana baş rahibi, 46,

Lykomēdēs, Pontos Kralı Pharnakēs'in oğlu, 50

Lykos, (Çürük Su), Büyük Phrygia'da Maiandros'a karışan bir ırmak, 27, 42

Lykos, Armenia'dan çıkarak Iris'e (Yeşilırmak) katılan ırmak, 84, 85

Lykos, Atina Kralı Pandion'un oğlu, Lykia'lılara adını vermiştir, 74

Lykurgos, Dēmosthenēs'in çağdaşı, Atinalı hatip, 126

Lyrnēssos, Trōia Kilikia'lılarına ait bir karargâh kenti, 95, 137, 145

Lyrnēssos, Trōia'dan gelen Kilikia'lıların Pamphylia'da kurdukları kent, 249, 267

Lyrnēssos Kilikia'sı, Trōas'taki Kilikia'lıların oturdukları toprakların bir kısmı, 98

Lysias, (Karacaören?), Büyük Phrygia'da bir kent, 81

Lysimakhos, Agathoklēs'in oğlu, Büyük İskender'in generallerinden, 55, 60, 112, 118, 129, 137, 166, 196, 207, 210

Lysiōedos'lar, lirik şiirin geleneksel ölçülerine karşı çıkarak onu bozan bir grup şair, 211

Lysippos, Büyük İskender çağının ünlü heykeltraşı, 105

Lysis, küfürlü dille yazma stilini Simos'un da yaptığı gibi şarkıya uygulayan şair, 211

-M-

Ma, Kappadokia'lıların Komana'da kutsanan Savaş Tanrıçası Enyō'ya verdikleri isim, bk. Enyō, 4

Magarsa, Kilikia'da Pyramos Irmağı yakınında bir kent, 265

Magnēsia, (Manisa), (Magnēsia ad Sipylum), Sipylos Dağı yanındaki Magnēsia, 72, 85, 87

Magnēsia, (Moralı İstasyonu), Magnēsia ad Maiandrum, Maiandros üzerindeki Magnēsia, 33, 38, 163, 188, 189, 209, 211, 212, 240

Magnēsia'lılar, 188, 210, 211

Magnēt'ler, Thessalia kökenli olan bu insanların bir grubu Krēta'lılarla birlikte Maiandros üzerindeki Magnēsia kentini kurmuşlardır ve bu nedenle Magnēsia'lılara Magnēt'ler de denir, 82

Magnopolis-Megalopolis, Pompēïus'un Mithridatēs Eupator'un kurmuş olduğu Eupatoria kentine verdiği ad, 42

Magōedos'lar, lirik şiirin geleneksel ölçülerine karşı çıkarak onu bozan bir grup şair, 211

Maiandrios, Enet'ler hakkında bilgi veren bir Eskiçağ yazarı, 35

Maiandros, (Büyük Menderes Irmağı), Phrygia'da Kelainai civarında doğan, Karia ve Iōnia'dan geçerek Aigaion (Ege) Denizi'ne dökülen ırmak, 38, 82, 83, 84, 85, 87, 176, 177, 178, 188, 189, 209, 212, 215, 217, 240

Maiandros Ovası, 83

Maiandros'lamak, Maiandros Irmağı gibi dirsekler yapmak, 83

Maion'lar, (Azov Denizi), Kırım Yarımadası'nın kuzeyinde yer alan bu deniz en büyük tuz gölü olarak kabul edilir, 30, 98

Maionia, Lydia'da Tmōlos Dağı dolaylarında, Paktōlos Çayı'nın suladığı bölge, Homēros'ta Mēïonia olarak geçer, 81, 173, 174

Makar, Homēros'ta geçen bir kentin adı, 98

Makedonia, Trakya, Epeiros ve Hellas'la çevrilmiş olan ülke, 32, 138

Makedonia'lılar, 3, 17, 59, 75, 169, 170, 234, 259

Makestos, (Simav Çayı), 80

Makrōn'lar, Pharnakai ve Trapezus'un güneyinde yaşayan halk, San'lar olarak da adlandırılmışlardı, 28

Malaos, Mykenai Kralı Agamemnon'un soyundan, Trōia Bölgesi'ndeki Kymē kentinin kurucusu, 91

Malia, Lesbos Adası'nın en güney ucundaki burun, 154

Mallos, Pyramos (Ceyhan) Irmağı'nın ağzında kurulmuş bir Kilikia kenti, kurucusu Amphilokhos'tur, 10, 264, 265, 266

Malos, Trōas'ta Palaiskēpsis'le Akhaiaon arasında bir yer, 129

Manēs, Kappadokia'da kullanılan Paphlagonia'lı bir isim, 35

Manius Aquilius, bkz. Aquilius Manius

Mantineia, Peloponnēsos'ta Arkadia'nın bir kasabası, 138

Marathēsion, Samos'luların, Neapolis karşılığında Ephesos'lularla değiş tokuş yaptıkları kent, 195

Marcellus, Augustus'un kız kardeşi Octāvia'nın oğlu, 263

Marcus Perperna, bk. Perperna Marcus 209

Marcus Cato, Romalı devlet adamı, 262, 281

Mariandyn'ler, Eukseinos (Karadeniz) kıyısında, Paphlagonia'nın doğusunda yaşayan bir kavim, Kaukōn'lar da denir, 16, 17, 21, 39, 55, 269

Mariandynos, Paphlagonia'nın bir kısmına egemen olan kral, Mariandyn'ler isimlerini bu kraldan almışlardır, 16

Marmōlitis, Romalıların Paphlagonia'nın Bithynia sınırındaki topraklarına verdikleri ad, 53

Marsyas, efsanevi yaratıklardan bir Silen olan Marsyas Kelainai'lı bir flütçüdür ve çok güzel çaldığından flütün mucidi olarak kabul edilir. Kendisiyle ilgili efsaneye göre, Marsyas Çayı (Çine Çayı) adını ondan almıştır, 38, 83, 153

Massalia, (Marsilya), bir Iōn kenti olan Phōkaia'nın (Foça) Galia'nın (Fransa) güneybatısında kurduğu koloni kenti, 79, 126, 209, 221

Massaliōt'lar, Massalia kentinde yaşayanlar (Marsilyalılar), 223

Mastaura, Maiandros kıyısında Nysa dolaylarında bir yerleşim, 215

Mausōlos, Hekatomnos'tan sonra gelen Karia kralı, 144, 227, 228

Mazaka, (Kayseri), Kappadokia'nın Kilikia Eyaleti'nde bulunan *metropolis*'i. Argaios Dağı (Erciyes) eteklerinde kurulmuş olduğundan, buraya "Argaios'un yanındaki Eusebeia" da denir, Roma Çağı'nda Kaisaria adını almıştır, 8, 9, 10, 241

Mazaka'lılar, 10, 11

Megabyzos, Artemis Ephesia Tapınağı'nın rahiplerine verilen isim, 198

Megalopolis, bk. Magnopolis

Megalopolitis, Pontos'ta Magnopolis veya Megalopolis denen kente bağlı olan topraklar, 43, 48

Megara, Kodros'un ölümünden sonra Dōr'ların Iōnia Ovası'nda kurduğu kent, 221

Megara'lılar, 55

Megistē, Lykia kıyısında bir ada ve bir liman, 246

Meïones, Homēros'un Lydia'lılar için kullandığı ad, 72

Mēïonia'lılar-Maionia'lılar, 170, 269

Melaina, (Kara Burun), Iōnia'da Mimas Dağı'ndan sonra gelen burun, 205, 206

Melainai, Khios Adası'nın doğusunda bir burun, 129

Melamphyllos, Samos Adası'nın eski adı, 191

Melania, Kilikia'da küçük bir kıyı kenti, 254

Melankrus, Mitylēnē tiranlarından biri, 156

Melanos, Kyzikos'la Priapos arasında bir burun, 81

Melanthos, Atina Kralı Kodros'un babası, 182

Melantion, Ege Denizi'nde, Ikaria'yla Mykonos Adaları arasında güneyde yer alan kayalıklar, 189

Melas, (Karasu), Kappadokia'da Mazaka (Kayseri) yakınından geçen bir çay, 9, 10

Melas, (Manavgat Çayı), Pamphylia'da bir ırmak, 250

Melēs, Smyrna kentinin surları yakınından geçen akarsu, 38, 208

Melia, efsanevi dişi bir yaratık, gene kendisi gibi olan Silēnos'la birleşerek Dolīōn adlı kahramanı doğurmuştur, 60, 275

Melitenē, (Malatya), Kappadokia'nın vilayet merkezlerinden biri, 1, 3, 4, 7

Memnon, Etiyopya kralı, Trōia Savaşları sırasında dayısı olan Priamos'un yardımına koşmuş ve savaşta ölmüştür, 100,

Memnon, Perslerin emrinde çalışan Rhodos'lu bir general, Büyük İskender'le savaşmıştır, 142

Mēn Arkhaios, Strabōn manuskrisinde Mēn Askaios yerine yanlışlıkla yazmıştır, 82

Mēn Askaios, Pisidia Antiokheia'sındaki (Yalvaç) Mēn Tapınağı, 44

Mēn Karus, Karura'daki Mēn Tapınağı, 88

Mēn Pharnakou, Pontos Kralı I. Pharnakēs'in Ameria Kasabası'nda kurduğu Mēn Tapınağı, 43.

Menandros, Atinalı ünlü komedi yazarı, 191, 193

Menekleēs, Alabanda'lı ünlü hatip, Apollōnios Malakos'la Molōn'un hocası, 225, 235

Menekratēs, Elaia'lı, ünlü filozof Khalkēdōnia'lı Ksenokratēs'in parlak bir öğrencisi, "*Kentlerin Kökeni*" adlı bir yapıtı vardı, 32, 34, 72, 162

Menekratēs, Nysa'lı, Aristarkhos'un öğrencisi ve gramerci Aristodēmos'la Sōstratos'un babası, 215

Menelaos, Sparta kralı, Agamemnon'un kardeşi, 138

Menestheus, Akhilleus'un komutanlarından birisi, 164

Menippos, Katokas takma adıyla anılan Stratonikeia'lı hatip, 235

Menodōros, Zeus Larisaios Rahipliği'ni elde ederek yüksek mevkilere gelmiş bir Tralleis'li, 213

Mēnodotos, Galatia *tetrarkhēs*'leri soyundan Prenses Adobogiōnis'in kocası, 168

Mēones, Mys'lerin diğer adı, 30

Merops, Perkōtē'li, Trōas'ta Perkōtē kentinin ünlü kâhini, 98, 99

Mesōgis, (Cevizli Dağı), Theopompos'a göre Phrygia, Mysia, Lydia, Karia ve Lōnia'da uzanan bir dağ silsilesi, 176, 177, 189, 191, 212, 213, 215

Mesopotamia, Euphratēs (Fırat) ve Tigris (Dicle) arasındaki topraklar, 11

Messēnia'lılar, 182

Mesthlēs, 171

Mēthymna, Lesbos Adası'nın kuzeybatısında bir kent, 154, 155, 157

Mēthymna'lılar, 106, 143, 155

Mētrodōros, Lampsakos'lu filozof, 141

Mētrōon, Smyrna kentinin bir semti, 207

Mētropolis, (Yeniköy), bir Iōn kenti, 181, 240

Mētropolis'liler, 191

Mısır, Antikçağ yazarlarının tanımlamasına göre kuzeybatı Afrika'da Nil Irmağı Vadisi'nin iskân edilmiş kısımlarına verilen ad, 6, 34, 115, 139, 192, 252, 276, 281

Mısır Denizi, 276

Mısırlılar, 39, 46, 192, 276

Midaeion, Phrygia kralı, 81

Milēsia, bk. Milētos, 187

Milētopolis, Milētopolis Gölü (Manyas Gölü) kıyısında bir Mysia kenti, 143, 275

Milētos, (Balat), Iōnia'nın en büyük kıyı kentlerinden biri, 32, 36, 38, 83, 104, 144, 181, 182, 186, 187, 188, 207

Milētos, Krēta Adası'nda bir kent, 74, 185

Milētos'lular, 16, 22, 24, 26, 84, 101, 103, 104, 107, 108, 136, 185, 186, 211, 212, 217

Milētos'luların Poseidōn'u, 217,. 231

Milētupolis, Milētupolis Gölü (Manyas Gölü) kıyısında bir Mysia kenti, 80

Milētupolis (Manyas Gölü), 80

Milyas, Pisidia'da Termessos'la Isinda arasında kalan dağlık ülke, 68, 179, 180, 247, 257

Milyas'lılar, 39, 74, 248, 269

Mimas (Akdağ), Erythrai'la (Ildırı) Hypokrēmnos arasında yer alan dağ, 148, 205

Mimnermos, Kolophōnlu şair ve müzisyen, 183, 184, 202

Minōa'lılar, Krēta Adası'nın doğusundaki berzahın kuzey kıyısındaki Minōa kentinde oturanlar, 16

Minos, Krēta Adası'nın kralı, 74, 236

Mithridatēs, Eupator unvanını taşıyan Pontos Kralı VI. Mithridatēs, Büyük Mithridatēs lâkabını da taşır, 4, 14, 21, 40, 42, 43, 46, 52, 54, 86, 113, 115, 174

Mithridatēs, Galatia'lı Prenses Adobogiōnis'le Mēnodotos'un oğlu, 168, 169

Mithridatēs, Pontos Kralı Mithridatēs I. Ktistēs, 53

Mithridation, Trōkmi'lerin tahkim edilmiş üç kalesinden biri, 63

Mithridatizm, Pontos Kralı Mithridatēs VI. Eupator'un politikasına verilen ad, 149

Mitylēnē-Mythylēnē-Mytilēnē, Lesbos Adası'nın başkenti, 154, 155, 156

Mitylēnē'liler, 124, 125, 133, 136, 156

Mnasyrion, Rhodos Adası'nda bir yer, 225

Mnesthles, Maionia'lıların önderi, 171.

Moagetēs, Kibyra'nın son tiranı, 180

Moaphernes, Strabōn'un annesinin amcası, 44

Modra, Sangarios'a (Sakarya) dökülen Gallos Irmağı'nın çıktığı yer, 18

Mois'lar, Mysia'lıların Thrak kökenli olan ataları, 16

Molōn, bk. Apollōnios Molōn

Molossia, Epeiros'ta bir ülke, 114

Monarite, Melitenē'de (Malatya) elde edilen en iyi cins şarap, 4

Mopsos, Trōia Savaşları'ndan sonra Küçükasya'nın çeşitli yerlerinde kentler kuran Akha'lı kahraman, Girit'ten gelen Rhaikos'un kâhin Teiresias'ın kızı Mantō'dan olan oğlu, 201, 250, 264, 265

Mopsuestia, Kilikia'yla Syria arasında bir kent, 266

Mōrēnē, Mysia'da bir yöre, 78

Morimēnē, Kilikia'nın ayrıldığı on valilikten biri, 3, 7, 12, 64

Morys, Trōia Savaşları'nda çarpışan Askania'dan gelen kuvvetlerin lideri, 58

Morzeos, başkenti Gangra olan eski bir Paphlagonia Krallığı, 54

Moskhia, Kolkhis'in kuzey bölgesinde Anti–Tauros'ların bir uzantısı olan dağlar, 28

Mosyn, Moskhia Dağları'nın tepesinde yaşayan Heptakōmet'lerin bir kısmının içinde yaşadığı seyyar ahşap kulelere verilen ad, 29

Mosynek'ler, Mosyn denen seyyar ahşap kulelerde yaşayan Heptakōmet'lere verilen ad, 29

Murēna, Moralı komutan, Kibyra Tiranı Moagetēs'in yönetimine son verdi, 180, 255

Mygdon'lar, 57, 78

Mygdonia, Mezopotamya'da, Euphratēs kıyısında eski ve yeni Zeugma arasında kalan bölge, 101

Mygdonia Ovası, Kyzikos topraklarında bir ova, 32, 101

Mygdonis, bk. Mygdonia

Mykalē, (Samsun Dağı), Iōnia'nın denize olan en sivri çıkıntısındaki dağ, 162, 176, 181, 189, 190, 194

Mylasa, (Milas), bir Karia kenti, 231, 232, 233, 234, 235

Mylasa'lılar, 232

Myndos, (Gümüşlük), Leleg'lerin Karia'da kurduğu sekiz kentten biri, 144, 230

Mynēs, Brisēis'in kocası, 95, 96, 144, 145, 159

Myonnēsos, Iōnia kıyısında Tēos'la Lebedos arasında bir kent, 157, 203

Myra, (Demre, Kale) bir Lykia kenti, 243, 245

Myriandros, Kilikia'yla Syria arasında bir kent, 266

Myrina, (Kalabak Saray), ismini Amazon Myrina'dan alan Elaïtikos Körfezi'nde bir liman, 31, 163, 164

Myrina, Trōia'da savaşan bir Amazon, 75, 165

Myrleia, (Mudanya), Kios ve Prusa civarında bir Bithynia kenti, sonradan Prusias bu kente karısının adına izafeten Apameia adını vermiştir, 32, 56, 61

Myrleia'lılar, 78

Myrmidōn'lar, Thessalia'nın güneyinde yaşayan ve Akhilleus'la birlikte Trōia Savaşları'na katılan halk, 153

Myrōn, ünlü Hellen heykeltraş, 190

Myrsilos, Lesbos Adası'ndan Mēthymna'lı tarihçi, 143, 156

Mys'ler, Lydia, Phrygia ve Trōas arasında kalan bölgede yaşayan halk, 15, 30, 37, 39, 78, 98

Mysia, Anadolu'nun kuzeybatısında, kuzeyde Bithynia ve Propontis, güneyde Lydia, batıda Ege Denizi, doğuda Phrygia'yla sınırlanmış bölge, 16, 31, 33, 55, 57, 58, 59, 61, 71, 72, 74, 77, 78, 80, 81, 153, 168, 170, 172, 174, 275

Mysia Abrettenē, 80

Mysia Olympos'u, (Uludağ), 56, 71, 76

Mysia Askania'sı, Bithynia, Phrygia Askania'sı ve Mysia Askania'sı olmak üzere iki kısma ayrılmıştır, 58

Mysia Bosporos'u, (İstanbul Boğazı), Trakya Bosporos'unun eski adı, 60

Mysia'lılar, 2, 16, 57, 58, 59, 60, 71, 72, 73, 86, 145, 148, 152, 169, 170, 175, 176, 212, 217, 232, 244, 269, 275

Mysios, Tēmnos Dağı'ndan çıkan Kaïkos Irmağı'na karışan bir akarsu, 153

Myus, (Afşartepe), on iki Iōn kentinden biri, 85, 181, 182, 188

-N-

Nagidos, Kilikia kıyısında bir kent, 254, 277

Nakolia, (Seyitgazi), Phrygia Epiktētos'ta bir kent, 81

Nanno, ozan Mimnermos'un bir şiiri, 183, 184

Narthēkis, Samos civarında bir ada, 190

Nauklos, Atina Kralı Kodros'un gayrimeşru oğlu, Priēnē'nin kurucularından, 183

Nea-Nea Kōmē, Skēpsis Aisēpos Irmağı civarında küçük bir yerleşim, 130

Neandria, (Çığrı Kalesi), Trōas'ta, Ilion civarında tahkim edilmiş bir kent, Strabōn zamanında Aleksandreia Trōas'la birleşmişti, 131, 134

Neandria'lılar, 134

Neapolis, (Kuşadası'nın güneyinde) Iōnia'da önceleri Ephesos'lulara ait olan, sonradan Samos'lulara geçen bir kent, 195

Neapolitis, Pontos'ta Phazēmōnitis Bölgesi'ndeki Phazēmōn Köyü'nün Pompēius tarafından bir kent olarak ilânından sonra aldığı isim, 49

Nēleos, Skēpsis'li filozof, 139

Nēlēus, Milētos kentinin kurucusu, Pylos'lu Nēlēus olarak da anılır, 182, 183, 184, 185

Nemesis, yeraltı tanrıçalarından biri, İntikam Tanrıçası, 101, 102

Neoklēs, Attika'lı filozof Epikuros'un babası, 193

Neon Teikhos, Larisa kentinde önce gelen Pelasg'larla Lokris'ten gelenler arasındaki sur, 162

Neoptolemos, Trōas Bölgesi'nde Parion kentinden bir yazar, 95, 105

Nēroassos (Nōra, Gelin Tepe'deki kale), Kappadokia'daki Nōra Kalesi'nin Strabōn zamanındaki ismi, 7

Nestōr, Pylos'lu Nēlēus'un oğlu, 182, 262, 263

Nikaia, (İznik), Bithynia'da bir kent. Antigonos tarafından kurulmuş ve Antigoneia ismini almıştır, sonradan Lysimakhos buraya karısının ismini vererek Nikaia olarak adlandırmıştır, 59, 60, 100

Nikaia, Makedonia Kralı Antipatros'un kızı. Nikaia (İznik) kenti ismini ondan almıştır, 60

Nikomedeia, (İzmit), Bithynia'da I. Nikomēdēs tarafından kurulan kentin adı, 18, 55, 100

Nikēphorion, II. Eumenēs'nin Pergamon'da yetiştirdiği koruluk, 167

Nikias, Strabōn zamanındaki Kōs tiranı, 230

Nikopolis, Kilikia'yla Syria arasında bir kent, 266

Nikopolis, Küçük Armenia'da Pompēius tarafından kurulan kent, 40.

Nil, Sudan'ın güneyinden kaynaklanan ve Doğu Akdeniz'e dökülen ırmak, 6

Niobē, Phrygia ve Lydia'nın efsanevi kralı Tantalos'un kızı, 71, 88

Niobē, *tragedia* yazarı Aiskhylos'un bir oyunu, 88

Nisyros, Karia'da, Knidos'un karşısında bir ada, 227, 229

Nomōd'lar, Eskiçağ'da, Hellas'a oranla kuzeyde yaşayan tüm göçebe kavimler, 108

Nōra, Kappadokia'da Karyanda'lı Eumenēs'in uzun süre barındığı kale, 7

Notion, Khios Adası'nda bir kıyı şeridi, 206

Nymphe'ler, Su Perileri, 56

Nysa, (Sultanhisar), Mesōgis Dağı eteğinde bir Karia kenti, 85, 177, 212, 213, 214, 215, 240

-O-

Octāvia, İmparator Augustus'un kız kardeşi 263

Odios, Homēros'ta Halizōn'ların önderi olarak geçen kişi, 30, 31, 32

Odrysses, Alazia kenti yakınında bir ırmak, 32

Odysseus, Iōnia Denizi'nde bir ada olan Ithake'nin kralı, Trōia Savaşları'na katılmış ve serüvenleri Homēros'un "*Odysseia*" adlı destanına konu olmuş Hellas'lı bir kahraman, 122, 147

Oenoanda, (Düğer "Asarbel"), Lykia'da *tetrapolis*'i oluşturan kentlerden biri, 179

Oenōnē, Trōia Kralı Priamos'un oğlu olan Paris'in karısı, 118

Oikhalia'nın Zaptı, Homēros'un, evinde misafir kaldığı Samos'lu şair Kreōphylos'a ithaf ettiği şiirin başlığı, 193

Oionē, Ikaria Adası'nda küçük bir kasaba, 194.

Oitaia'lılar, 148

Okhyrōma, Rhodos Adası'nda Ialysos kentinin *akropolis*'i, 225

Oksya, Hellence gürgen ağacı, 72

Oksyathros, III. Dareios'un erkek kardeşi, Amastris'in babası, 21

Olbē, Pamphylia'nın Lykia sınırındaki kenti, 259

Olgassys (Ilgaz Dağı), Sinōpē topraklarının güney sınırında yüksek ve aşılması güç bir dağ, 52, 53

Oligasys, Kappadokia'nın bir kısmında kullanılan Paphlagonia'lı bir isim, 35

Olympēnē, Bithynia'da Olympos Dağı dolaylarına verilen ad, 61, 71, 81

Olympiad Oyunları, adını Peloponnēsos'ta Elis Bölgesi'ndeki Zeus Olympios'tan alan ve her dört yılda bir yapılan sportif oyunlar, 123

Olympos, (Çıralı, Yanartaş, Deliktaş), Lykia'da Olympos Dağı'nda bir kent, 243, 246, 257

Olympos, (Uludağ), Mysia Bölgesi'nin en yüksek dağlarından biri, eteklerinde Prusa kenti kurulmuştur, 57, 59, 61, 71, 72, 76, 77, 78

Olympos, Kıbrıs'ta bir dağ zirvesinin adı, 278

Olympos, Makedonia'yla Thessalia arasında yer alan, Hellas'ın en yüksek dağlarından biri, 138

Olympos, Marsyas'ın babası, 83

On iki Iōn kenti, 183.

Ophiogen'ler, efsaneye göre Trōas'ta Parion kenti kökenli bir yılan adam soyu, 102

Ophiussa, Rhodos'un Dōr'lardan önceki adlarından biri, 222

Ophlimos, Phanaroia'nın batısındaki dağlar, 42

Ophrynion, (Erenköy'ün kuzeyi), Trōas'ta kıyıda, Hektōr'un kutsal koruluğunun yanında bir kent, 115

Opik'ler, İtalya'nın güneybatısında, Campania Bölgesi'nde yaşayan ilkel bir kavim, 223

Opistholepraia, Ephesos topraklarının bir kısmı, 184

Orestēs, Mykenai Kralı Agamemnon'un oğlu, 5, 8, 91

Orgas, Maiandros'a karışan bir çay, 83

Orkaorki, Galatia'da Tektosag'ların işgal ettiği bir yöre, 63, 65, 81

Ornea, Hellas'ta Argolis Bölgesi'nde bir kent, 101

Orontēs, (Asi Irmağı), Syria'da bir ırmak, 254, 266

Orthanēs, Hellas'ta Attika Bölgesi'nde kutsanan Priapos'a benzer bir tanrı, 101

Orthōsia, (Yenipazar), Maiandros'un öte kıyısında, Nysa dolaylarında bir Karia yerleşmesi, 215

Orthōsia, Phoinikia kıyısında bir kent, 251

215, 254

Ortygia, Lēto'nun çocuklarını emziren sütanne, 195, 196

Ortygia, Panormos'la Ephesos arasındaki kıyıda bulunan kutsal koruluk, 195

Othryoneus, Trōia Savaşı'nda Priamos'a yardıma gelen Trakyalı bir önder, 125.

Otreos, Phrygia kralı, Kisseos'un oğlu ve Hekabē'nin kardeşi, 60.

Otrōia, Phrygia krallarından Otreos'un Bithynia'nın doğusunda kurduğu söylenen küçük bir yerleşim, 60

Ouenasa, Kappadokia'da Morimēnē vilayetinde, içinde Zeus Tapınağı bulunan bir kent, 7

Ouenasa Zeus'u, 7

-P-

Paionia'lılar, Trakya'nın kuzeybatısındaki dağlık bölge halkı, 159

Paisos, Hellēspontos'ta Lampsakos'la Parion arasında bir kasaba ve aynı adı taşıyan bir ırmak, 104, 186

Pakhes, Peloponnēsos Savaşları sırasında Mitylēnē'yi zapt eden Atinalı general, 125

Paktōlos (Sart Çayı), Tmōlos Dağı'ndan çıkan bir ırmak, 38, 109, 170

Paktyes, Mykalē Dağı'nın bir uzantısı, 189, 210

Palaia, Kıbrıs Adası'nda bir kasaba, 278

Palaia, Mysia'da küçük bir köy, 150

Palaipaphos, Kıbrıs Adası'nda bir kent, 279

Palaiphatos, Hellas'lı bir filozof, 32.

Palaiskēpsis, Skēpsis kentinin yukarısında bir kent, bu kent sonradan Skēpsis'e taşınmıştır, 129, 130, 135

Pallenē, Khalkidike Yarımadası'nın batısındaki çıkıntısı, 31

Palmys, Askania'dan gelerek Trōia Savaşları'na katılan Phrygia'lı bir lider, 58

Pamphylia, Küçükasya'nın güneyinde Lykia'yla Pamphylia arasındaki ülke, 68, 70, 146, 217, 218, 242, 243, 246, 247, 249, 250, 254, 255, 257, 265, 267, 276, 277

Pamphylia Denizi, Pamphylia kıyıları boyunca uzanan deniz, 70, 247, 276

Pamphylia'lılar, 68, 181, 243, 250, 269, 276

Panaitios, Rhodos'lu stōik filozof, 225

Pandaros, Priamos'un torunu, Trōia Savaşları'nda ölmüştür, 58, 97, 99, 245

Pandion, Atina krallarından Aigeus, Pallas, Nisos ve Lykos'un babası, 74, 248

Pangaion, Makedonia'da altın ve gümüş madenleri bulunan bir dağ, 273

Pan-lonia, Iōnia Bölgesi'nde on iki Iōn kentinin oluşturduğu birlik, 194

Paniōnion, (Davutlar'ın güneybatısı), Iōnia'lıların her yıl toplanarak düzenledikleri festivalin yapıldığı yer, 194

Panormos, (Kovela Limanı), Ephesos kentinin limanı, 195

Paphlagonia, kuzeyinde Eukseinos, güneyinde Galatia, doğusunda Pontos, batısında Bithynia'yla sınırlandırılmış olan bölge, 1, 14, 16, 19, 20, 21, 25, 35, 36, 49, 53, 54, 61, 76

Paphlagonia'lılar, 2, 14, 15, 19, 20, 21, 30, 36, 39, 52, 54, 55, 62, 269

Paphos, Kıbrıs Adası'nda bir kent, 276, 279, 280

Paralos, Klazomenai'ın kurucusu, 183

Parion, (Kemer), Propontis'in güneybatısında bir kıyı kenti, 92, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 133

Paris, Trōia Kralı Priamos'un oğlu, Helena'yı kaçırarak Trōia Savaşları'na neden olmuştur, 135

Parōreia, Büyük Phrygia'nın dağlık bölgesi, 81, 240, 241

Parrhasios, Ephesos'lu ünlü ressam, 200

Part-Partlar, İran'da Media, Aria ve Karamania'nın bir kısmından oluşan bölge ve burada kurulan devlet, 46, 234, 253

Parthenia, Samos Adası'nın eski adı, 191

Parthenopē, Opik'ler ülkesinde Rhodos'luların kurduğu kent, 223

Paryadros, Pontos'un doğusunda bir dağ, 28, 40, 42

Patara, (Gelemiş, Ovagelmiş, Kelemiş), bir Lykia kenti, 243, 245

Pataros, Lykia'da Patara kentindeki Apollōn Tapınağı'nın kurucusu, 245

Patroklos, Trōia'da savaşan Hellen komutanı, 95, 116

Pēdalion, Kıbrıs Adası'nda bir burun,278

Pedasa, Trōia Savaşları'ndan sonra göçebe Leleg'lerin Karia'da kurduğu kent, 143

Pēdasis, Halikarnassos'a bağlı topraklarda Trōas'tan göç edenlerin yerleştikleri yer, 143, 144

Pedason, Karia'da Stratonikeia arazisi içinde küçük bir kent, 144

Pēdasos, Trōas'ta Satnioeis Çayı kıyısında Leleg'lere ait bir kent, 95, 134, 143

Peion, Tektosag'ların kalesi, Galatia Kralı Dēïotaros hazinelerini burada korurdu, 63

Peiraios, (Pire), Atina'nın limanı, 223

Peiraios, Atinalı General Athēoklēs tarafından kolonize edildikten sonra Amisos (Samsun) kentine verilen ad, 26,

Peirōsos, Kyzikēnē'lilere ait bir bölge, 103

Peisandros, Bellerophontēs'in Solymos'larla savaşırken ölen oğlu, 74, 179, 226

Pelasg, Peloponnēsos'ta Argolis Bölgesi'nde yerleşmiş ve sonradan çeşitli yerlere göç etmiş bir kavim, liderleri Pelasgos'tan dolayı bu adı taşırlar, 17, 73, 160, 161, 162, 163, 236

Pelinaios, Khios Adası'nın en yüksek dağı, 206

Pelopides, Mykenai Kralı Atreus'un oğulları, 273

Peloponnēsos, Hellas'ın güneyini oluşturan ada, 91, 157, 194, 223

Pelops, Phrygia Kralı Tantalos'un oğlu, 71, 72, 147

Peltai, (Karayahşiler), Phrygia'da bir kent, 81

Pēlusion, Nil Irmağı'nın ağızlarından birisi, 254

Pēneios, Thessalia'da bir kent, 163

Penelopē, Odysseus'un karısı, 33, 198

***Penest*'ler**, Thessalia'da toprağa bağlı köylüler, 16

Penthilos, Argos krallarından, Heraklid'ler tarafından tahtından indirilince Lesbos'ta koloniler kurmuştur, 91

Peraia, Rhodos'lular tarafından Karia'da, kıyıda kurulmuş bir kent, Rhodos'luların Peraia'sı olarak tanınır, bk. Rhodos'luların Peraia'sı.

Pergamēnē, Pergamon'a bağlı topraklar, 71, 81

Pergamon, (Bergama), Pergamon Krallığı'nın başkenti, 151, 158, 166, 167, 168, 169, 170, 274

Pergamon Kitaplığı, 139

Pergē, (Murtuna, Aksu), Pamphylia'da bir kent, 249

Periandros, Korinthos Tiranı Kypselos'un oğlu, 124

Periklēs, Atinalı devlet adamı ve komutan, 193

Perkōtē, Trōas'ta Merops'a bağlı bir kent, 97, 98, 99, 105, 106

Perperenē, Aiolis kıyısında önemsiz bir kent, 136

Perperna, Marcus, Romalı *consul*. 209

Perseus, Antigonid'ler soyundan, Makedonia'nın son kralı, 56, 167

Persler (İranlılar), 3, 59, 75, 103, 112, 126, 142, 170, 176, 187, 192, 197, 203

Pessinus, (Ballıhisar), Kybelē Tapınağı'yla ünlü bir Phrygia kenti,18, 63, 81

Petnēlissos, Pisidia'da bir kent, 68

Phabda, Pontos'ta Sidēnē Bölgesi'nde tahkim edilmiş bir yer, 27

Phaileros, Kıbrıs'taki Soli kentinin Atinalı kurucusu, 280

Phanaroia, Pontos'ta Themiskyra Ovası'nda zengin bir kent, 26, 27, 42, 44, 47, 48, 49

Phanias, Lesbos'tan, Eressos'lu peripatētik filozof, 157

Pharnakēs, Pontos Kralı I. Pharnakēs'in Karadeniz kıyısında kurduğu kent, 23, 26, 43, 50, 169

Pharnakēs'in Mēn Tapınağı, bk. Mēn Pharnakou

Pharnakia, Pontos Kralı I. Pharnakēs'in Karadeniz kıyısında kurduğu kent, 25, 28, 29, 39, 40, 41, 42, 267

Pharos, Aleksandria (İskenderiye) limanının ağzında ve üzerinde bir ateş kulesi (fener) bulunan ada, sonradan kıyıya bağlanmıştır, 6

Phasēlis, (Tekirova), Pamphylia Körfezi'nde bir kent, 246, 247, 249, 257

Phasis, Kolkhis ülkesinde Karadeniz'e dökülen bir ırmak, 28

Phazēmōn, Pontos'ta Phazēmōnitis Bölgesi'nde bir yerleşim, Pompēïus burayı kent olarak ilân etmiş ve Neapolitis ismini vermiştir, 49

Phazēmōnitis, Pontos'ta Amisos'luların topraklarından Halys Irmağı'na kadar uzanan bölge, 50

Pheidippos, Thessalos'un oğlu, Kōs Adası'nın kolonizatörlerinden, 222.

Phellos, (Felen Yayla), Lykia'da bir kent, 246

Pherekydēs, Karia kıyılarındaki Leros Adası'nda doğan ve Atinalı lâkabını taşıyan tarihçi, 181, 182, 201

Philadelphia, (Alaşehir), depremleriyle ünlü bir Phrygia şehri, 86, 174

Philēmōn, Komana başrahibi olan Gorylaos'un babası, Soli'de yerleşmiş Tarsos'lu güldürü yazarı, 258

Philetairos, Pergamon kralı, 19, 44, 166

Philetairos, Pergamon Kralı Attalos'un Kyzikos'lu, 166**Philetairos**, Apollōnis'ten olan oğlu, 167

Philētas, Kōs'lu şair ve eleştirmen, 230

Philippi Zaferi, Antōnius'un Caesar'ın katillerine karşı Philippi'de elde ettiği zafer, 262

Philippos, B. İskender'in babası, 56, 204

Philippos, (sahte), Makedonia Kralı Perseus'un yenilgisinden sonra taht üzerinde hak iddia eden ve sahte unvanıyla anılan Makedonia'lı, 168

Philippos, Karia'yla ilgili bir kitap yazmış olan antik yazar, 238

Philippos, Makedonia Kralı V. Philippos, 56, 167

Philogenēs, Phōkaia'nın Atinalı kurucusu, 183

Philomelion, Phrygia'da Parōreia Bölgesi'nde bir kent, 82, 241

Philōtas, kökeni Boiōtia'lı, Priēnē'nin ikinci kurucusu, 183, 189, 265

Phoibos, son derece parlak anlamında, Apollōn'un bir lâkabı, 278

Phoinikia, (Fenike), Doğu Akdeniz'de bir kıyı ülkesi, 253, 260, 276

Phoinikia'lılar, 39

Phoinikos, (Fenike), Lykia'daki Olympos kentinin sonraki adı, 246

Phoiniks, Karia'da en yüksek yeri ve üzerindeki kalenin adı, 218, 219

Phōkaia, (Foça), Iōnia kıyısında bir kent, 90, 126, 163, 170, 181, 182, 183, 209, 240

Phōkis, Hellas'ta Boiōtia'nın kuzeyindeki topraklar, 104

Pholoē, Hellas'ta Arkadia Bölgesi'nde bir dağ, 100

Phōrkys, Homēros'ta adı geçen Phrygia'lı bir önder, 58, 274

Phrikios, Hellas'ta Lokris Bölgesi'nde bir dağ, 91, 162

Phrikios Kymē'si, Lokris'teki Phrikios Dağı'na izafeten adlandırarak Kleus'la Mallos'un Aiolis'te kurdukları kent, 91

Phrokiōnis Larisa'sı, bk. Thessalia'daki Larisa

Phrygia, batısı Mysia, Lydia ve Karia, doğusu Galatia ve Lykaonia, kuzeyi Bithynia, güneyi Pisidia ve Lykia'yla sınırlanmış olan bölge, 1, 10, 11, 18, 43, 55, 56, 57, 58, 63, 66, 68, 71, 72, 73, 81, 83, 85, 86, 88, 89, 107, 176, 178, 210, 240, 265, 273

Phrygia Askania'sı, Bithnia, Phrygia ve Mysia Askania'sı olmak üzere ikiye ayrılmıştır, 58

Phrygia Epiktētos, bk. Phrygia Epiktētos, 2, 18, 55, 56, 57, 63, 71, 81, 170

Phrygia Katakekaumenē, 86.

Phrygia Ovası, 98

Phrygia Parōreia, Phrygia'nın dağlar boyunca uzanan kısmı, 81.

Phrygia'lılar, 2, 57, 58, 59, 60, 64, 68, 71, 72, 98, 175, 176, 244, 269, 270, 274, 275

Phrygios, (Kumçayı), Hyllos Çayı'nın Strabōn zamanındaki ismi, 170

Phryksos, Boiōtia Kralı Atamas'ın oğlu, babası tarafından kurban edileceği sırada altın postlu bir koç tarafından göklere çekilerek Kolkhis'e götürülür, 22

Phrynikhos, Atinalı *tragedia* ozanı, 187

Phrynōn, Atinalı general, 123, 124

Phtheiron, Homēros'ta Latmos'un yukarısında olarak gösterilen dağ, 187

Physkos, (Marmaris), Karia'nın bir liman kenti, 219, 232, 240, 269

Piasos, Pelasg'ların kralı, 163

Pieria Seleukia'sı, Kilikia'dan sonra ilk Syria kenti, 266.

Pikron Hidōr, Kilikia'da Kōrykos Mağarası'ndaki kaynağı deniz yüzeyine çıkışında aldığı ad, 256

Piksōdaros, Karia Kralı Hekatomnos'un oğlu, 228

Pimōlisa, Sandrakurgion Dağı civarında bir kale, 52

Pimōlisēnē, Pontos Kappadokia'sında Halys (Kızılırmak) boyunca Amasseia (Amasya)'nın kuzey kısımlarını oluşturan topraklar, 51, 53

Pimōlitis, Pontos Kappadokia'sında bir bölge, 36

Pinara, (Minare), bir Lykia kenti, 243

Pinaros, Kilikia Bölgesi'ndeki Issos kenti yakınında bir ırmak, 266

Pindaros, Thēbai'lı ünlü lirik şair, 20, 172, 202, 207, 224

Pioniai, Trōas'ta Kaïkos yakınında bir kent, 141

Pisidia, Phrygia, Pamphylia, Galatia ve Isauria'yla sınırlanmış olan bölge, 43, 68, 81, 82, 144, 176, 179, 180, 246, 247, 251, 257, 269

Pisidia Antiokheia'sı, (Yalvaç), 66

Pisidia Tauros'ları, Tauros Dağları'nın Pisidia Bölgesi'nde kalan kısmı, 61

Pisidia'lılar, 39, 66, 68, 179, 269, 271

Pisilis, Karia'da Rhodos'luların Peraia'sının topraklarında yer alan yerleşim, 218

Pitanē, (Çandarlı), Aiolis'te Elaïtikos Körfezi'nin kuzeyinde bir kasaba, 90, 136, 144, 150, 151, 164

Pithēkussa, İtalya'da, Campania'da, Kymē kıyılarındaki adalar, 172

Pitnissos, Galatia'da çorak bir yöre, 65

Pittakos, Eskiçağ'ın Yedi Bilge Kişisi'nden birisi, Mitylēnē'li olan bilgin kentin yönetimiyle de uğraşmıştır, 123, 124, 155, 156

Pitya, Trōas'ta Adrēsteia Ovası'nda bir kent, 58, 99, 103

Pityassos, bir Pisidia kenti, 68

Pityeia, Trōas'ta Adrēsteia Ovası'nda bir kent, 129

Pityus, Trōas'ta Parion topraklarında bir bölge, 103

Pityussa, (Lapseki), Lampsakos kentinin eski adı, 104

Plakos, Trōas'ta eteklerinde Thēbē kentinin kurulmuş olduğu dağ, 96, 149

Plaks, Plakos Dağı'nın diğer adı , 149

Platanistēs, Kilikia'da sarp kayalık bir kıyı parçası, 254

Platōn, Atinalı ünlü filozof, 14, 109, 110, 142, 227

Pleteōs Gölü, 115

Plutiadēs, Tarsos'lu gezginci filozof, 264

Plutōn, Yeraltı Tanrısı, 214

Plutōnion, zehirleyici buharlar yayan ve yeraltına açılan mağaralar verilen ad, 177, 214

Poikilē, Kilikia'da Kalykadnos Irmağı'ndan sonra gelen ve üzerine oyulan basamaklarla Seleukia kentine geçit veren kaya, 256

Polemōn, Laodikeia'lı hatip, 41, 50, 65, 84, 150

Polikhna, Trōas'ta Ida Dağı'nın en yüksek yerine kurulmuş olan yerleşim, 129, 130, 136

Polion, Trōas'ta Simois Irmağı üzerinde bir kasaba, 127

Polisma, Polion kentinin eski adı, 127

Politēs, Priamos'la Hekabē'nin oğlu, 123

Polybios, Megalopolis'li tarihçi, 241

Polydamas, Trōia'lı bir prens olan Antēnor'un oğlu, ülkesini Hellenlere sattığı söylenir, 122

Polydaros, Priamos'un oğlu, 96

Polyklēs, Trōia Savaşları sırasında Kaukōn'ların lideri, 17

Polykratēs, Samos tiranı, 191, 192

Polymēdion, Trōas'ta Lesbos Adası hizasında küçük bir kasaba, 135, 154

Polymnastos, Heptaporos Irmağı'nın diğer adı, 202

Pompēïus, Gnaeus, "Büyük" lâkabıyla anılır, Roma'nın yetiştirdiği en büyük komutanlardan birisi, Küçükasya'da Roma adına düzenlemeler yaptı, 14, 25, 29, 40, 42, 43, 45, 48, 49, 50, 63, 156, 187, 213, 216, 244, 258

Pompēïus, Marcus, Mitylēnē'li Theophanēs'in oğlu, Tiberius'un yakın arkadaşlarından, 156

Pompēiopolis, Paphlagonia'da Damastis Bölgesi'ndeki bir yerleşimin Pompēïus tarafından kent olarak ilânından sonra aldığı ad, 52, 53

Pompēiopolis, Kilikia'daki Soli kentinin diğer adı, 242, 244, 258

Pontikos Denizi (Karadeniz), Pontos Eukseinos, 181

Pontos, doğusu Kolkhis, batısı Halys (Kızılırmak), kuzeyi Eukseinos (Karadeniz) ve güneyi Armenia'yla sınırlandırılmış olan ülke, 3, 9, 11, 12, 14, 15, 18, 21, 25, 26, 28, 36, 42, 45, 48, 49, 52, 53, 54, 55, 61, 63, 132, 149, 213, 270, 274

Pontos Denizi, Eukseinos'un Pontos kıyıları boyunca uzanan kısmı, 27, 55

Pontos Eukseinos, (Karadeniz), 186

Pontos Komana'sı, Pontos Bölgesi'nde, Kappadokia'daki Komana'yla aynı ismi taşıyan ve aynı tanrıçanın kültüne sahip olan kent, 44, 78

Pontos Krallığı, 40, 63

Pordosēlēnē, Lesbos'la Küçükasya arasında bir ada, 158

Pornopiōn, Aiolis'lilerin Apollōn'a verdikleri sıfat, yılın bir ayına da bu ad verilirdi, 148

Poroselēnē, Prodoselēnē Adası'nın adı utanç verici bir anlam taşıdığı için bu şekilde söylenirdi, 158

Poseidion, bk. Milētos'luların Poseidion'u 182, 190

Poseidōn, Deniz ve bazen de Yeraltı Dünyası'nın Tanrısı, Zeus ve Hadēs'in kardeşidir, 86, 126, 190

Poseidōnios, Syria'lı, çağdaşı Mitylēnē'li retorikçi, 150, 225

Praksanderos, Kıbrıs Adası'ndaki Lapathos kentinin kurucusu olan Lakedaimonia'lı, 277

Praksiphanēs, Rhodos'lu filozof, 225

Praksitelēs, Hellas'lı ünlü bir heykeltraş, 198

Praktion, Propontis'in (Marmara) güneybatısında bir kıyı kenti, 92

Praktios, Abydos'la Lampsakos arasında akan bir ırmak, 97, 98, 105, 106

Priamos, Trōia'nın son kralı, 75, 94, 96, 97, 98, 117, 118, 125, 126, 137, 138, 139, 273, 274

Priapēn'ler, Trōas Bölgesi'nde, Homēros'ta adı geçen bir kavim, 100

Priapos, Aphroditē ve Dionysos'un oğlu. Bağ ve bahçelerinin ve cinsiyet üreme organının koruyucusu, 58, 80, 92, 100, 101, 102, 103

Priēnē (Güllübahçe), bir Iōn kenti, önce Aipytos sonra Philōtas tarafından kolonize edilmiştir, 33, 83, 86, 183, 189

Priēnē'liler, 194

Priōn, Ephesos'taki Lēpra Akte Tepesi'nin diğer adı, 184

Prokonnēsos, (Marmara Adası), Elephonnesos ve Neuris adlarıyla da tanınır, 101, 103, 157, 193

Propontis, (Marmara Denizi), 15, 55, 76, 79, 80, 89, 90, 92, 93, 94, 107, 108, 128, 186, 226, 269

Prōtarkhos, Bargylia'lı, Epikuros ekolünden filozof, 231

Protesilaos, Thessalia kralı, 116

Prōtogenēs, Rhodos'lu ünlü ressam, 220

Prusa, (Bursa), Bithynia Kralı I. Prusias'ın kurduğu kent, 56, 61

Prusa'lılar, 56

Prusias, Bithynia Kralı I. Prusias, 56

Prusias, Bithynia Kralı II. Prusias, 168

Prusias, (Gemlik), Kios kentine I. Prusias tarafından verilen ad, 57.

Psellizein, kekeleyerek söylemek, 238

Psillis, Khalkēdōn ve Herakleia arasında bir ırmak, 18

Psophos, boş ses, 238

Psyl'ler, Libya'da yılan sokmalarını elleriyle okşayarak tedavi eden bir soy, 103

Psyra, Khios Adası'ndaki Melaina Burnu'nun karşısındaki ada, 206

Ptolemaios, son Mısır Kraliçesi Kleopatra'nın babası, 46,

Ptolemaios, Kıbrıs'ı elinde tutan ve son Mısır kraliçesi olan Kleopatra'nın amcası, 281

Ptolemaios Keraunos, I. Ptolemaios'un oğlu, bir süre Makedonia tahtını ele geçirdi, 166

Ptolemaios Philadelphos, II. Ptolemaios, 245

Ptolemaios'lar, Ptolemaios'un kurduğu hanedan, 55, 281

Publius Claudius Pulcher, bk. Claudius Publius Pulcher

Publius Crassus, bk. Crassus Publius

Publius Servilius, bk. Servilius Isauricus ve Isauricus,

Pygela, (Kuşadası'nın kuzeyi), Iōnia'da bir kasaba, 33, 195

Pylai, Kilikia'yla Syria arasında bir kent, 266

Pylaimenēs, Trōia Savaşları'na katılan bir Paphlagonia'lı lider, 14, 19, 20

Pylaios, bir Pelasg önderi, 160, 162

Pylos, Hellas'ta Elis Bölgesi'nde bir kasaba, 182, 183, 184

Pylos'lular, 182

Pyramos, (Ceyhan Irmağı), Anti–Tauros'lardan çıkarak, Issikos Körfezi'ne dökülen bir ırmak, 5, 6, 264, 265, 277

Pyrrha, Iōnia'da Milētos'la Maiandros Irmağı'nın döküldüğü yer arasında bir kasaba, 135, 136, 155, 156, 188

Pythagoras, Samos'lu filozof, 192

Pythodōris, Pythodōros'un kızı ve Pontos kraliçesi, 41, 43, 47, 48, 49, 213

Pythodōros, Pompēïus'un yakın dostu, aslen Nysa'lı olan bir Tralleis'li, Pompēïus zamanında çok servet sahibi olmuştur, Pontos Kraliçesi Pythodōris'in babasıdır, 41, 213

-Q-

Quaestor, Roma'da yüksek bir devlet memuriyeti, 113

-R-

Rhadamanthos, Zeus'la Eurōpa'nın oğlu olarak kabul edilir, Krēta Adası'nda ve Kyklad'larda adaletiyle ünlü bir kral, 74

Rhathenos, Amisos'lu matematikçi Dēmētrios'un babası, 27

Rhatōtēs, Kappadokia'da kullanılan Paphlagonia'lı bir isim, 35

Rhēgma, Kilikia'da Kydnos Irmağı'nın döküldüğü deniz gölü, 259

Rhēsos, Granikos'a dökülen bir akarsu, 38, 93, 106, 115, 129

Rhodia, Rhodos'luların Peraia'sına verilen ad, 276

Rhodios, (Kocaçay), Trōas Bölgesi'nde bir akarsu, 38, 114, 115, 129

Rhodos (Rodos Adası), Karia'nın güneyinde, Ege Denizi'nde bir ada, 75, 79, 133, 142, 216, 218, 219, 221, 222, 225, 226, 234, 236, 258, 260, 276, 279

Rhodos, Campania'da Opik'ler ülkesinde Rhodos'luların kurdukları kent, 223

Rhodos'luların Daidala'sı, 242

Rhodos'luların Peraia'sı, Rhodos'un karşısında Küçükasya kıyısındaki Peraia kenti, 179, 217, 218, 240, 242, 246, 260, 269

Rhodos'lular, 148, 167, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 252

Rhoeites, Rhēsos Irmağı'nın Skēpsis'li Dēmētrios zamanındaki ismi, 129

Rhoeteion, Trōas'ta, Hellēspontos kıyısında, içinde Aias'ın tapınağı, heykeli ve mezarı bulunan kent, 115, 116, 118, 119

Rhosos, Kilikia'yla Syria arasında bir kent, 266

Rhyndakos, (Kocaçay), Mysia'da Daskylitis (Manyas) Gölü'ne dökülen çay, 32, 78, 80

Roma, Roma İmparatorluğu'nun başkenti, 3, 14, 15, 18, 29, 49, 67, 80, 82, 83, 112, 114, 115, 126, 140, 200, 209, 216, 223, 230, 244, 256, 257, 264, 282

Romalılar, bu deyim genelde Romalı yöneticiler anlamında kullanılmıştır, 3, 10, 11, 12, 13, 15, 17, 18, 21, 23, 24, 41, 43, 44, 49, 53, 56, 59, 62, 64, 66, 70, 80, 82, 112, 113, 114, 139, 163, 167, 168, 176, 200, 203, 219, 244, 252, 253, 257, 266, 281

-S-

Sadakora, Kappadokia'da bir kent, 241

Sagalassos, (Ağlasun), bir Pisidia kenti, 66, 67, 68, 180

Sagalassos'lular, 68

Sagylion, Amaseia'da bir kale, 50

Salamis, Kıbrıs Adası'nda Teukros tarafından kurulmuş bir kent, 277, 278

Salmakis, Halikarnassos'taki ünlü çeşme, 227

Salmydessos, Karadeniz kıyısında bir Thrak kenti, 16

Salōna, Bithynia'da hayvancılığı ve peynirciliğiyle ünlü bir yöre, 59

Salonites peyniri, Bithynia'da Salōna'da yapılan peynir, 59

Samos, (Sisam Adası), Ege denizinde bir ada, 38, 182, 189, 193

Samos, Samos Adası'nın doğusunda bir kent, 183, 190, 191, 192

Samos Boğazı, 194

Samos'lular, 190, 193, 194, 195

Samosata, (Samsat), Kommagēnē'nin başkenti, 241

San'lar, Pharnakia ve Trapezus'un güneyinde yaşayan Makrōn kabilesine sonradan verilen ad, 28

Sanaos, Phrygia'da bir kent, 81

Sandalion, Pisidia'da bir kale, 66

Sandarakurgion, Paphlagonia'da, Pompēiopolis topraklarında bir dağ, 53

Sandōn, Tarsos'lu filozof, Kananitēs Athēnadoros'un babası, 262

Sangarios, (Sakarya Irmağı), Phrygia'da Dindymos Dağı'ndan çıkarak Karadeniz'e dökülen bir ırmak, 18, 19, 55, 64, 107, 274

Sangia, Pessinus dolaylarında Sangarios Irmağı'nın yataklarının bulunduğu köy, 18

Sanisēnē, Romalıların Paphlagonia'nın Bithynia sınırındaki topraklarına verdikleri ad, 53

Saōkondareios'un oğlu Kastōr, Tarkondareios oğlu Kastōr olarak da tanınan Phrygia kralı, 64.

Sapai'ler, 30

Sapai'lı Kotys, Polemōn'la Pythodōris'in kızıyla evlenen Sapai kabilesinden bir prens, 41

Saperdes, 158

Saphnioeis, Trōas'ta Satnioeis Irmağı'nın diğer adı, 134

Sappho, Mythylenē'li kadın ozan, 151

Sapra, Trōas'ta Astyra civarında denize doğrudan boşalan bir göl, 150

Saramenē, Halys'in doğusunda, Gazelōnitis Ovası'nın bitiminde başlayan ülke, 25

Sardanapallos, Assur kralı, 258

Sardeis, (Sart), Lydia Krallığı'nın başkenti, 87, 167, 169, 170, 171, 173

Sardeis Ovası, 169

Sardinia, Batı Akdeniz'de bir ada, 224

Sargarausenē, Kappadokia'nın bölündüğü on valilikten biri, 3

Sarmat'lar, Hellenler tarafından Skyth'lere verilen ad, 37

Saros, (Seyhan Irmağı), Anti-Tauros'lardan çıkarak Tarsos'un doğusunda Akdeniz'e dökülen ırmak, 5

Sarpēdōn, Kilikia'da Kalykadnos Irmağı'nın denize döküldüğü yerin yakınında bir burun, 172, 277, 255

Sarpēdōn, Krēta Adası'ndaki Milētos kentinden gelerek Küçükasya'daki Milētos'u kuran önder, 74, 185, 247

Sarpēdōn Artemis'i, 266

Satnioeis, (Tuzlu Çay), Trōas'ta Ege'ye dökülen bir ırmak, 134, 160

Satnios, Homēros'ta adı geçen çoban Oinops'la Su Perisi Nesis'in oğlu, 134, 159

Satyros, doğayı simgeleyen, üstü insan altı keçi olan bir yaratık, 220

Sauramat'lar, Hellenler tarafından Skyth'lere verilen ad, 37

Scipio Aemilianus, Tauros'lar ötesindeki Asia işlerinin düzenlenmesiyle görevli Romalı komutan, 253

Sebastē, Pontos'ta Pompēïus tarafından adı Diospolis olarak değiştirilen Kabeira kentine sonradan Kraliçe Pythodōris tarafından verilen ad, 43

Selēnē, Ay Tanrıçası, 43, 186

Seleukia, (Silifke), Kilikia'da Kalykadnos Irmağı üzerinde bir kent, 266

Seleukos Nikatōr, Syria Kralı I. Seleukos, 83, 166, 253

Selgē, (Zerk), Pisidia'da bir kent, 68, 69, 70

Selgē'liler, 68, 70

Selgēssos, Krēmna kentinin diğer adı, 67

Selinus, Kilikia'da bir ırmak, 254,

Selinus, Kilikia'da bir kent, 277

Sellēeis, Homēros'ta sözü edilen Trōas Bölgesi'nde bir akarsu, 105, 106

Selunisia, geliri Ephesos Artemis Tapınağı'na ait olan bir "deniz kulağı", 200

Semiramis Tepeleri, Kappadokia'nın Tyanitis Bölgesi'nde bulunan tepe, 8

Semiramis Tepesi, Zēlitis'te (Pontos) bir tepe, 48

Senato, 196, 197

Servilius, Isauricus, haydutlukla geçinen Isauria'lılarla mücadele eden ve onları yenerek Isauricus unvanını alan Romalı *consul*, 244

Sesamos, Paphlagonia'da Amastris'in kurduğu Amastris kentini oluşturan dört *dēmos*'tan biri, 21, 22

Sēstos, (Yalıkabat), Khersonēsos (Gelibolu) Yarımadası üzerinde Kserksēs'in kurduğu yüzer köprünün batı kıyısındaki ucunun bulunduğu kent, 90, 94, 97, 105, 107, 108

Sibylla, Erythrai'lı ünlü kadın kâhin, 205.

Sicilya, Batı Akdeniz'de bir ada, 138, 172, 224

Sidē, (Selimiye), Pamphylia'nın doğusunda önemli bir liman kenti, 68, 243, 249, 277

Sidē, Pontos'ta Sidēnē Bölgesi'ndeki tahkim edilmiş yerlerden biri, 27

Sidēnē, Pontos kıyısında Themiskyra Ovası'ndan sonra gelen verimli bir ova, 26, 27, 28, 42,

Sidēnē, Mysia'da bir yerleşim yeri, 100, 127

Sigeion, (Yeniköy), Troas'ta Ege kıyısında bir kent, 115, 116, 118, 119, 121, 123, 124

Sigeion Burnu, Sigeion kentinin bulunduğu burun, 131

Sigeion'lular, 116, 127

Sigia, üzerinde Aleksandreia Trōas'ın kurulduğu yer, 132

Sigrion, Lesbos Adası'nın kuzeyindeki burun, 154, 156, 157

Silēnos, efsanevi bir erkek yaratık, bazen Marsyas'la eş tutulur, 60, 275

Simnias, Rhodos'lu gramerci, 226

Simoedia, Magnēsia'lı şair Simos'un uyguladığı serbest nazım stili, 211

Simoeis, Troas'ta Skamandros'a (Küçük Menderese) karışan bir ırmak, 115, 119, 120

Simoeis, Sicilya Adası'nda Lilybaion'da Aigesta yakınında Aineias'ın adlandırdığı ırmak, 138

Simoeis Ovası, 119

Simōnidēs, Keos Adası'nda doğmuş, Atina'da yaşamış lirik şair, 158

Simos, Kōs'lu hekim, 211, 230

Sinda, **(Alanköy)**, bir Pisidia kenti, 68, 178

Sindikē, Skythia'da Sindi kabilesinin toprakları, 41

Sinōpē, **(Sinop)**, Paphlagonia kıyısında bir liman, 36, 268, 270

Sinōpē'li, Kappadokia'da elde edilen en iyi cins aşı boyası, 12

Sinōpē'liler, 22, 23, 49

Sinōpitis-Sinōpis, Sinōpē'lilere ait toprakları içeren bölge, 25, 52

Sinoria, Küçük Armenia'da Mithridatēs Eupator'un tahkim ettiği ve hazinelerini koruduğu kalelerden biri, 40

Sint'ler- Sinti'ler, bir kısım Thrak'lara verilen ad 30

Sipylos, **(Manisa Dağı)**, 71, 72, 86, 163

Sipylos Magnēsia'sı, **(Manisa)**, 72, 86

Sirbis, Lykia'da Ksanthos Çayı'nın eski adı, 245

Sisines, Kappadokia Krallığı'nı ele geçirmek isteyen kişi, 7

Sisis, Küçük Armenia Kralı Antipatros'un babası, 40

Sisyrbē, Ephesos'taki *dēmos*'lardan birine adını veren Amazon, 183

Sisyrbit'ler, Sisyrbē *dēmos*'undan olan Smyrna'lılara verilen ad, 183

Skaï'ler, Trakya'nın belli başlı kavimlerinden biri, 106

Skaï'ler Kapısı, Trōia kenti surlarından bir kapı, 121

Skaï'ler Suru, Trōia surlarının bir parçası, 121.

Skaios, Trakya'da bir ırmak, 106

Skamandrios, Hektōr'un oğlu, 136

Skamandrios, Phrygia'lı bir önder, 139, 274

Skamandros, (Küçük Menderes), Trōas'ta Ege Denizi'ne dökülen bir ırmak, 115, 118, 119, 120, 121, 128, 129

Skamandros, Sicilya'da Aigesta yakınında Aineias'ın adlandırdığı bir ırmak, 138

Skamandros Ovası, 119, 120

Skandarion, Kōs Adası'nda bir burun ve yerleşim, 229

Skarthōn, Strabōn'un sözünü ettiği ve olasılıkla Nikomeēdia'dan Nikaia'ya akan ırmağın adı, 100

Skēpsis (Kurşunlutepe), Trōas'ta, Ida Dağı'nın eteklerinde kurulmuş bir Milētos kolonisi, 30, 31, 34, 117, 118, 127, 128, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 141, 172, 173, 186, 273

Skēpsis'ler, 117, 134, 135, 137

Skēpsis'li Dēmētrios, 112, 143

Skhoini, 45, 46

Skopas, Paros'lu heykeltraş ve mimar, 132, 196

Skydises, Tibaran'lar, San'lar ve Appait'ler ülkesinde sarp bir dağ, 28

Skylaks, Karyanda'lı ünlü tarihçi, 27, 60, 230

Skyth'ler, Avrupa'nın ve Asya'nın kuzey kısımlarında yer alan geniş bir ülkede oturan halk, 37, 108

Skythia Khersonēsos'u, (Kırım Yarımadası), 22.

Skythia'lı, bazı yazarlar Kaukōn'ları Skythia'lı olarak kabul ederler, 17

Smintheon, Apollōn Smintheus'un kutsal alanı, 133

Smintheus, Khrysa'daki Apollōn'un lâkabı, 148

Sminthia, Apollōn Smintheus kültünün uygulandığı yerler, Larisa, Parion, Rhodos, Lindos gibi, 133

Smyrna, (İzmir), Iōnia'nın önemli limanlarından biri, 31, 38, 163, 181, 183, 184, 191, 207, 208, 240

Smyrna'lılar, 183, 184, 207, 208

Soatra, Kappadokia'da Garsaura yakınında bir kasaba, 65

Soli, Kıbrıs Adası'nda bir kent, 280

Soli, Kilikia'nın önemli bir kenti, Pompēïus korsanlardan hayatta kalanları buraya yerleştirerek kente Pompēiopolis adını verdi, 100, 142, 240, 242, 244, 251, 254, 257, 258, 259, 264, 265, 266

Solmissos, Ephesos civarında bir dağ, 195

Soloikizein, Kıbrıs veya Kilikia'daki Soli kentinin isiminden türetilmiş bir sözcük, 240

Solyma, Lykia'da bir dağ, 247

Solymos, Termessos'ta *akropolis*'in arkasındaki tepe, 179, 247, 269

Solymos'lar, Lykia'nın en eski kavmi, 39, 74, 179, 247, 248, 273

Sōphēnē, Büyük Armenia'ya bağlı bir vilayet, 4, 39, 241

Sophoklēs, Atinalı *tragedia* yazarı, 138, 193, 201, 264, 265

Sōstratos, Nysa'lı gramerci, 216

Sōtades, Trakyalı şair, 211

Sporad'lar, (Sporad Adaları), Ege Denizi'nde takım adalar, 225

Stadia, Rhodos'un Dōr'lardan önceki adlarından biri, 222

Stadion, 9, 11, 18, 19, 22, 24, 26, 28, 42, 43, 45, 51, 60, 65, 67, 79, 82, 86, 92, 99, 100, 103, 104, 107, 108, 109, 111, 112, 114, 116, 117, 119, 120, 121, 122, 123, 128, 129, 131, 133, 134, 135, 136, 146, 147, 149, 150, 151, 154, 155, 156, 158, 161, 162, 163, 164,

169, 171, 174, 175, 179, 181, 184, 185, 188, 189, 190, 194, 199, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 215, 217, 218, 219, 224, 225, 226, 227, 229, 232, 240, 241, 242, 245, 246, 249, 250, 254, 255, 256, 260, 264, 266, 268, 276, 277, 278, 279

Stasanōr, Büyük İskender'in arkadaşı ve başkomutanı, 280

Sthenis, Olympos'lu bir heykeltraş, 24

Stiphanē, Phanaroia'ya bitişik olan Phazēmōnitis Bölgesi'nde, deniz kadar büyük ve bol balıklı bir göl, 49

Stomalimnē, Trōas'ta Sigeion civarında, Skamandros ve Simoeis ırmaklarının oluşturduğu bataklık arazi, 115, 119, 229

Stratoklēs, Rhodos'lu filozof, 22

Stratonikeia, (Eskihisar), bir Karia kenti, 231, 234, 235

Stratonikeia, (Gelenbe'nin batısında), Küçükasya'nın Karia'da belli başlı kentlerinden biri, 144

Stratonikē, Pergamon Kralı II. Eumenēs'in eşi, 168

Stratonikos, Atinalı bir müzisyen, 142, 218

Styks, Eskiçağ'da yeraltında cehennemde aktığı kabul edilen suları zehirli bir ırmak, 222

Sulla, L. Cornelius, Romalı diktatör, Mithridates Savaşları nedeniyle Küçükasya işleriyle uğraşmış ve kendi adına büyük çıkarlar sağlamıştır, 46, 113, 115, 140, 223

Sunion, Hellas'ta Attika Yarımadası'nm güneyindeki burun, 189

Syangela, Karia'da Leleg'lerin kurduğu sekiz kentten biri, 144

Sybaris, İtalya'nın kuzeyinde Adria Denizi'ne akan bir ırmak, 224

Syllion, (Yanköy Hisarı), Pamphylia'da bir kent, 249

Sylosōn, Samos Tiranı Polykratēs'in kardeşi ve ondan sonraki tiran, 191, 192

Syme, Trakya'da Kynos-Sema karşısında bir ada, 226.

Synnada, (Şuhut), Phrygia'da bir kent, 81, 82

Synnadik mermer ocağı, Romalıların Synnada yakınındaki Dokimeia Köyü'nde bulunan mermer ocağına verdikleri isim, 82

Synoria, 40

Syria, Pindaros'ta adı geçen Syria Leukosyria'dır, 20

Syria, Seleukos'un Babil Satraplığı'nı genişleterek Asia'da kurduğu büyük ülke, 4, 8, 46, 172, 225, 250, 251, 252, 266, 276

Syria'lılar, 20, 39, 252

Syria Apameia'sı, 225

-T-

Tabai, (Kale Davası), Büyük Phrygia'da bir kent, 68, 81

Tainaron, Peloponnēsos Yarımadası'nın en güney burnu, 157

Talaimenēs, Homēros'ta adı geçen bir Maion lideri, 171

Tamassos, Kıbrıs Adası'nda bir kent, 280

Tanaïs, (Don Irmağı), 37

Tanrılar Anası, 103, 150, 158

Tanrılar Anası Dindymēnē, Thessalia'daki, 210

Tanrılaştırılmış Caesar, bk. C. Iulis Caesar,

Tantalos, Phrygia kralı, 71, 88, 273

Tarbassos, bir Pisidia kenti, 68

Tarkondimotos, Doğu Kilikia'da Amanos kralı, 266

Tarsios, Trōas'ta çok dönemeçli bir ırmak, 100

Tarsos, Ovalık Kilikia'da bir kent, 242, 251, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264

Tatta, (Tuz Gölü), Galatia'nın güneyindeki göl, 64, 65

Tauromenion'lu Timaios, bk. Timaios, 197

Tauropolion, Ikaria Adası'ndaki Artemis Tauropolos Tapınağı, 194

Tauropolos, bk. Artemis Tauropolos, 8

Tauros, Tarsos'un yukarısında Tauros Dağları'nda Kydnos Irmağı'nın kaynaklarının çıktığı kent, 3, 7, 8, 11, 20, 82, 100, 217, 235, 246, 250, 251, 252, 253, 257, 259, 266, 267

Tauros yakınındaki Eusebia, Kappadokia'nın ayrıldığı Tyanitis Bölgesi'ndeki Tyana kentinin diğer ismi, 8.

Tauros yakınındaki Kappadokia, bk. Büyük Kappadokia, 3.

Tauros yakınındaki Stratonikeia, 235.

Tauros'lar, (Toros Dağları), Küçükasya'nın en büyük dağ silsilesi, Karia'dan başlayarak doğuya doğru çeşitli yönlere uzanır ve çeşitli adlar alır, 2, 4, 5, 8, 12, 20, 54, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 77, 100, 112, 165, 167, 175, 178, 180, 181, 199, 241, 242, 260, 266

Tauros'lar Skythia'sı, 5

Tavion, Trokmi'lerin ticaret merkezi, 63

Teiresias, Mopsos'un annesi Mantō'nun babası, 201

Tektosag'lar, Küçükasya'ya yerleşen Galat kabilelerinden birinin adı, 62

Telamōn, Teukros'un babası, 277

Tēlephos, Mysia kralı. Heraklēs'le Arkadia kralının kızı Augē'nin oğlu, 73, 95, 98, 152

Telkhin'ler, Girit kökenli olup Kıbrıs üzerinden Rhodos'a geçmiş olan bir kavim, 222, 223

Telkhinis, Telkhin'lerin gelişinden sonra Rhodos'un aldığı isim, 222

Tēlmēssis, Lykia'da Telmessos kentinden sonra gelen burun, 244

Telmessos, (Fethiye), bir Lykia kenti, 244

Tembriōn, Samos Adası'ndaki Samos kentini ilk defa kolonize eden kişi, 183

Temesa, İtalya'nın güneybatısında bakır madenleriyle ünlü bir kent, 34

Tēmnos, bir Aiolis kenti, 153, 163

Tenedos, (Bozcaada), Ege Denizi'nde küçük bir ada, 38, 90, 93, 117, 131, 158

Tenedos'lular, 129, 131

Tennes, koloni Kralı Kyknos'un oğlu Leukophrys Adası'na kendi adına izafeten Tenedos ismini vermiştir, 131.

Teos, (Sığacık), Küçükasya'da, Iōnia kıyılarında bir liman kasabası, Iōnia Konfederasyonu'nun on iki kentinden biri, 203

Tēreia, Trōas Bölgesi'nde Homēros'ta adı geçen sarp dağ, 58, 99, 103

Tēreia Tapınağı, 103

Termerion, Myndos'tan denize doğru uzanan burun, 229

Termerōn, Kōs Adası'nda bir kent, 229

Termessos, (Güllük), bir Pisidia kenti, 68

Termil'ler, Sarpēdōn'un kurduğu Termilas kolonisinde oturanlar, 248, 270

Termilas, Lykia'da, Sarpēdōn tarafından Krēta'dan getirilerek yerleştirilen koloni, 74

Thermopylai, 162.

Terpandros, Lesbos Adası'nın Antissa kentinden, ünlü şarkıcı, yedi telli gitarın mucidi, 157

Tetrapolis, Pisidia'da bir konfederasyon, 179

Tetrarkhēs, verasetle yürütülen ve *tetrarkhia* denen dörtlü yönetimin başında bulunan yöneticilere verilen ad, 14, 18, 25, 49, 62, 168, 169

Teukros, bazılarına göre Attika'dan, diğerlerine göre de Krēta'dan gelerek Khrysa'ya yerleşenlerin lideri, 132

Teukros, Salamis Kralı Telemon'un oğlu, Kıbrıs'ta Salamis kentinin kurucusu, 259, 277

Teukros'lar, bk. Teukros, 148

Teukros'lular, 132

Teutamos, Homēros'ta adı geçen bir Pelasg kahramanı, 161

Teuthrania, Kaïkos Irmağı'nın suladığı Mysia'nın bir kısmı, 33, 71, 72, 151, 152

Teuthras, Thēbē Ovası'nda yerleşmiş olan Kilikia'lıların ve Mysia'lıların kralı, 72, 74, 98, 152

Thalēs, Milētos'lu, fizik ve matematik bilgini, Eskiçağ'm Yedi Bilge Kişisi'nden biri, 186

Thasos'lular, 211

Thēbai, Mısır'da Nil Irmağı kıyısında bir kent, 34, 96, 183

Thēbē, Trōia'dan gelen Kilikia'lıların Pamphylia'da kurdukları kent, 249, 267

Thēbē-Thēbai, Trōas'ta aynı adı taşıyan ovada kurulmuş olan kent, 95, 96, 98, 101, 144, 145, 146, 147, 149, 159

Thēbē Ovası, Trōas'ta Lesbos Adası'nın karşısına düşen bereketli ova, 98, 101, 132, 145, 147, 153, 249, 269, 273

Themiskyra, (Terme), Amisos (Samsun)'da Amazon'ların yurdu olarak da gösterilen verimli bir ova, 20, 26, 27, 28, 42

Themisoniōn, (Karahöyük), Büyük Phrygia kentlerinden biri, 81

Themistoklēs, Atinalı ünlü amiral ve devlet adamı, 101, 210

Theodōrōs, Pergamon'da yeni bir felsefi görüşün kurucusu, 169

Theokritos, Khios'lu sōfist filozof ve tarihçi, 206

Theomnēstos, Kōs Tiranı Nikias'ın politik karşıtı, ünlü arp sanatçısı, 230

Theophanēs, Mitylēnē'li tarihçi, Büyük Pompēius'un yakın dostu, 40, 156

Theophilos, Tkibios'un oğlu. Mithridatēs Eupator tarafından babasıyla birlikte öldürülmüştür, 45

Theophrastos, Lesbos'un Eresos kentinden, Aristotelēs'in öğrencisi ve onun kitaplığın veraset yoluyla ele geçiren kişi, 139, 140, 157

Theopompos, Knidos'lu tarihçi, C. I. Caesar'ın yakın dostu, 16, 26, 108, 176, 227

Thermōdōn, (Termesuyu), Pontos'ta Themiskyra Ovası'nı boydan boya geçen ırmak, 26

Thermopylai, Thessalia'dan Lokris ve Phōkis'e geçiş veren geçit, 162

Thessalia, Hellas'la Makedonia arasındaki ülke, 104, 162, 163, 188, 210

Thessalia Magnēsia'lıları, 188.

Thessalia'lılar, 16

Thessalos, Heraklēs Oğulları'ndan Kōs'u kolonize eden kişi, 222

Thoantion, Rhodos Adası'nda bir burun, 225

Thōraks, (Gümüş Dağı), Maiandros Irmağı üzerindeki Magnēsia kenti yakınındaki dağ, 210

Thrak'lar, anayurdu Trakya olan kavim, 15, 16, 30, 35, 37, 57, 72, 98, 106

Thrasōn, ünlü heykeltraş ve ressam, 198

Throni, Kıbrıs Adası'nda bir kent, 278

Thukydidēs, Atinalı ünlü tarihçi, 125, 237

Thyateira, (Akhisar), Mysia'da bir kent, 169, 209

Thymbra, Trōas'ta, Thymbra Ovası'nda bir kent, 120

Thymbra Apollōn'u, 120.

Thymbra Ovası, Trōas'ta içinden Thymbrios Irmağı'nın aktığı ova, 120

Thymbria, Maiandros üzerindeki Magnēsia'nın aşağı kısmında yer alan bir Karia yerleşmesi, 188

Thymbrios, Trōas'ta, Thymbria Ovası'nda akan ve Skamandros'a karışan küçük bir akarsu, 120

Thyn'ler, Trakya'dan geçerek Bithynia'nın kuzeybatısında yaşamış olan bir kavim, 15, 16, 39

Thynia, Bithynia'da Karadeniz kıyısında Salmydessos'la Apollōnia arasında bir kıyı, 16

Thynia Adası, (Kefken Adası), Sangarios'un (Sakarya) denize döküldüğü yerin batısında bir ada, 18

Tibaran'lar, Pontos'ta Karadeniz kıyısında Pharnakia'nın güneyinde yaşayan halk, 2, 14, 28, 39, 40, 41

Tiberius, Augustus'un evlat edindiği selefi, 156, 173.

Tibios, Strabōn'un akrabası, Mithridatēs Eupator tarafından öldürüldü, 45

Tibius, Kappadokia'da kullanılan Paphlagonia'lı bir isim, 35.

Tieion, Amastris (Amasra) kentini oluşturan dört *dēmos*'tan biri, 17, 19, 21, 59, 166

Tigranēs, Armenia kralı, 11, 141

Tigranokerta, (Sered), Armenia Krallığı'nın başkenti, 11

Timaios, Sicilya Adası'nda Tauromenion kentinden ünlü tarihçi, 124, 224

Timōnitis, Romalıların, Paphlagonia'nın Bithynia sınırındaki topraklarına verdikleri ad, 53

Timosthenēs, Ptolemaios'un amirali ve coğrafyacısı, 157

Timotheos Patriōn, Patriōn lâkabıyla çağrılan Sinōpē'li ünlü filozof, 24

Tiryns, Argolis Bölgesi'nde Argos'un güneybatısında bir kent, 222

Tithōnos, Trōia Kralı Laomedōn'un oğlu, 100

Tlēpolemos, 221, 222, 223

Tmōlos, istemeyerek katil olduktan sonra yurdu Argos'tan göçerek Rhodos'ta koloni kuran kişi, 38, 109, 161, 170, 171, 173, 176, 191, 215

Tolistobōg'lar, Küçükasya'da yerleşen Galat kabilelerinden biri, 62

Tomisa, Kappadokia'da önemli tahkim edilmiş bir kale, 4, 241

Tragaiai, Milētos'un karşısında yer alan bir dizi ada, 187

Tragasaion, Trōas'ta Hamaksitos civarında doğal tuzlası olan yer, 133

Trakheia, (Dağlık Kilikia), Kilikia Trakheia, 251

Trakheia, Ephesos'ta Palaia Ephesos Mahallesi'nin bulunduğu kısım, 183, 184

Trakheiot'lar, Kilikia Trakheia'da (Trakheiōtis) yaşayanlar, 251

Trakheiotis, Kilikia Trakheia'nın diğer adı, 251

Trakya, kuzeyinde Skythia, güneyinde Ege Denizi, batısında Makedonia, doğusunda Karadeniz ve Marmara'yla sınırlanmış olan ülke, 15, 20, 60, 72, 91, 106, 108, 116, 131, 138, 168, 213, 226, 273

Trakya Bosporos, (İstanbul Boğazı), Pontos Eukseinos'la (Karadeniz) Propontis (Marmara) arasındaki boğaz, 60

Trakyalı Kebren'ler, 106.

Trakyalı Ksanthos'lular, 106

Trakyalılar, 15, 35, 106, 108

Tral'ler, bir Thrak kavmi, 213

Tralleis, Maiandros Ovası'nda bir kent, 41, 87, 212, 213, 214, 240

Tralleis'liler, 212

Trapezus, (Trabzon), Pontos'un doğu kıyısında Sinōpē'lilerin kurduğu liman, 28, 39, 40, 41

Trapezusia, bk. Trapezus, 25

Trarion, Aiolis kıyısında önemsiz bir yerleşim, 136

Traulizein, peltek konuşmak, 238

Trebōnius, Gaius, C. I. Caesar'ın katillerinden, Dolabella tarafından Smyrna'da öldürüldü, 208

Trēr'ler, Trōas'ta Thrak kökenli bir kavim, 35, 75, 98, 173, 210

Treta, Kıbrıs Adası'nda bir kent, 279

Tribut exactor, vergi toplaycısı, 212.

Trikkē, Thessalia'da bir kent, 210

Triptolemos, Zeus'un beyaz inek şekline soktuğu Io'nun peşi sıra Kilikia'ya kadar gelen efsanevi kişi, 261

Trōas, Kyzikēnē'yle Kaïkos arasında kalan bölge, 2, 33, 59, 89, 90, 92, 123, 153, 186

Trōgilion, (Dip Burnu), Mykalē Dağı'nın Ege Denizi'ne olan uzantısı, 189, 190

Trōgitis, Lykaonia'da bir göl, 65

Trōia, (Hisarlık), Trōas Bölgesi'nin başkenti, ilk kurucusu Dardanos, Dardania adını vermiş, daha sonra Trōas tarafın-

dan Trōia ve daha sonra da Kral Ilos'un adına izafeten Ilion olarak adlandırılmıştır, 20, 33, 35, 58, 59, 72, 73, 76, 77, 80, 92, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 106, 107, 108, 109, 125, 126, 138, 141, 165, 170, 172, 201, 223, 226, 245, 249, 250, 265, 266, 267, 272, 274

Trōia Ovası, 75, 109, 117, 122, 165

Trōia Savaşları, 73, 75, 91, 94, 98, 162, 269

Trōia'lı Kilikia'lılar, Trōia Savaşları sırasında Trōas'a gelen Kilikia'lılar, 249.

Trōia'lı Lykia'lılar, 73.

Trōia'lılar, 32, 34, 35, 57, 58, 73, 76, 90, 91, 94, 96, 99, 105, 106, 109, 114, 120, 121, 122, 130, 132, 159, 237, 244, 267, 269

Trōizen'li, Argolis'teki Trōizen kentinde oturanlar, 227

Trōkmi'ler, Küçükasya'da yerleşen Galat kabilelerinden biri, 62, 63

Troōn, Attika'daki Ksypeteōnes *dēmos*'unun eski adı, 132

Tryphōn, Syria kralına baş kaldıran asi Diotodos'un lâkabı, 251, 252

Turion, Güney İtalya'da bir Hellen kolonisi, 227, 228

Tyana, (Kemerhisar), Kappadokia'nın ayrıldığı on valilikten biri olan Tyanitis Bölgesi'ndeki kent, 8, 11, 100

Tyanitis, Kappadokia'nın bölündüğü on valilikten biri, 3, 8

Tyhios, Homēros'ta adı geçen yetenekli bir deri işçisi, 171

Tykhōn, Hellas'ta Attika Bölgesi'nde kutsanan ve bazı fonksiyonlarıyla Priapos'a benzeyen tanrı, 101

Tymbriada, bir Pisidia kenti, 68

Typhōn, Gaia'nın dev yapılı en genç oğlu, 87, 171, 172, 175

Tyranniōn, Pontos'lu gramerci, Strabōn'un hocası, Cicero'nun dostu, 27, 140

Tyriaion, Büyük Phrygia'daki Paroeia Bölgesi'nin Lykaonia tarafındaki ucu, 241

Tyrrhenia, İtalya'da Tyrrhen'lerin oturduğu Etruria bölgesi, 150

Tyrtamos, Eresos'lu filozof Theophrastos'un asıl adı, 157

-V-

Valerius Flaccus, Roma *Senatus*'u tarafından Mithridatès Eupator'a karşı savaşmak üzere Küçükasya'ya gönderilen *consul,* 113

-Y-

Yas Saçı, Komana kentinin adı Hellence saç anlamına gelen *komē*'den gelir. Orestès'le Iphigenia buraya geldiklerinde matemlerinin bir işareti olarak saçlarından birer tutam keserek Artemis Tapınağı'nın sunağına bırakmışlardı, 5

Yeni Isaura, Isaurikè Bölgesi'nde tahkim edilmiş köy, 65.

-Z-

Zardokes, Kappadokia'da kullanılan Paphlagonia'lı bir isim, 35

Zēla, Pontos Kappadokia'sında bir yerleşim, 48, 49, 56

Zeleia, (Sarıköy), Ida Dağı'nın kuzey yamaçlarında bir zamanlar Amazon'ların da oturduğu bir kent, 32, 34, 58, 80, 92, 93, 97, 99, 100, 102, 103, 117, 129, 130

Zeleia Ovası, 130.

Zeleia'lı Lykia'lılar, 117.

Zēlitis, Pontos'ta Zēla kentine tâbi olan topraklar, 43, 47, 48, 51

Zēniketes, Kilikia'lı korsan, 257

Zēnodotos, Aleksandreia'lı gramerci, 19, 36

Zēnōn, Kıbrıs Adası'ndaki Kition kentinde doğmuş, stoik filozof, 142, 150, 278

Zēnōn, Laodikeia'lı hatip, 84, 234

Zephiria, Kıbrıs Adası'nda burun, 279

Zephyra, Karia krallarının konutu olan Halikarnassos'a verilen ad, 227

Zephyrion, Karia'da bir burun, 255

Zephyrion, Kilikia kıyısında bir kent, 258

Zeugma, Euphratēs (Fırat) Irmağı üzerinde Samosata'da gemilerin bağlandığı iskelenin adı, 241

Zeuksis, Karura'daki Herophylion tıp okulunun yöneticisi, 88

Zeus, Hellen *Pantheon*'unun baştanrısı, 33, 63, 88, 109, 172, 183, 190, 193, 224, 232, 259, 280

Zeus Abrettēnos, Mysia'da Abrettenē yöresinde kutsanan Zeus, 77

Zeus Atabyrios, 225

Zeus Dakieos, 7

Zeus Khrysaōreos, 234

Zeus Labrandēnos, 232

Zeus Larisaios, 213

Zeus Osogō, 232

Zeus Sōsipolis, 212

Zeus Stratios, 232

Zōnas, bk. Diodōros, 174

Zōnophanes, Kilikia Trakheia tiranı, 259

Zygopolis, Kolkhis sınırında önemli bir yerleşim, 28

STRABON
GEOGRAPHIKA
Antik Anadolu Coğrafyası

Kitap: XII - XIII - XIV

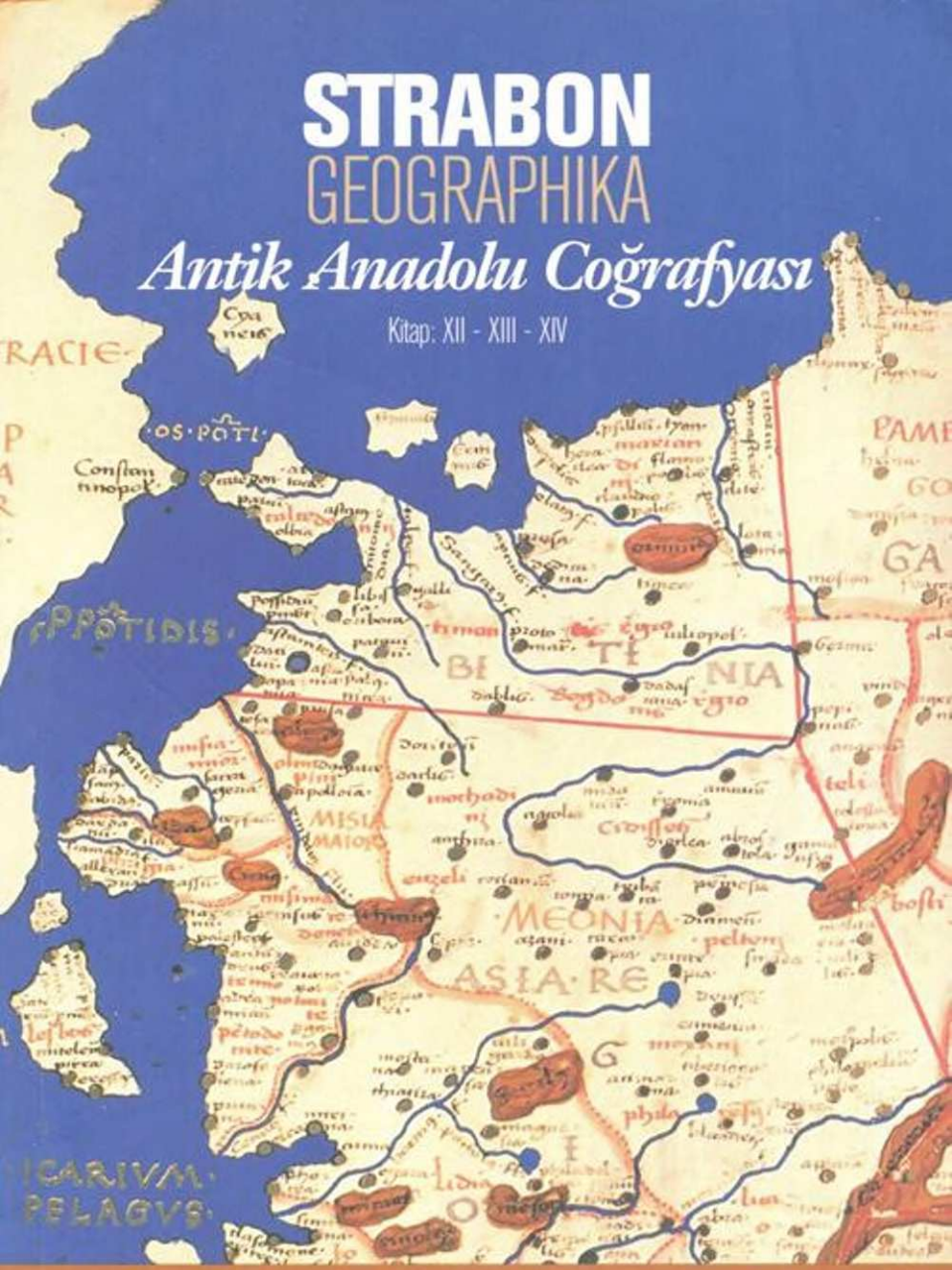

ARKEOLOJİ VE SANAT YAYINLARI